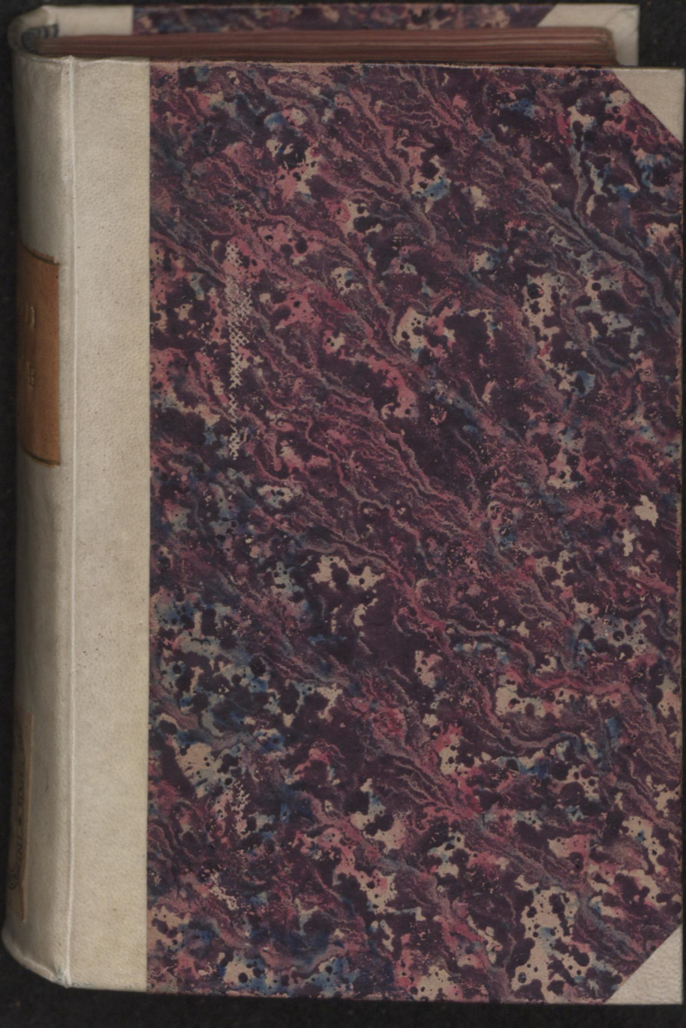

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

Ald. 2/3.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE - FIRENZE
ALDINI
II
3
8
RACCOLTA NENCINI

Ex Libris Joannis Nencini
1874

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

Avv.to Pietro Gini

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EPISTOLARVM PAVLI. MANVTII LIBRI. IIX

Tribus nuper additis.

Eiusdem quae Praefationes appellantur.

AL DVS

NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

CVM. PRIVILEGIO

ALDVS. MANVTIVS. PAVLLI. F. A. N.
VENETIIS. ∞DLXIX

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

AD. ILLVSTRISS.

ALBERICVM. CIBO

MALASPINAM

MASSAE. ET. CARRARIAE

PRINCIPEM

EX. IIS artibus, quae merito Liberales appellantur, excellere duas in primis, Litterarum ſcientiam, & Rei militaris praeſtantiam, in omni aetate omnium conſenſu iudicatum eſt: utra uero ex his ipſis illuſtrior, utra magis expetenda ſit, & quaeſitum aliquando eſt a magnis uiris, & minime tamen adhuc plane uidetur explicata deliberatio. nam, ut otium, & pax, ſine quibus litterae non conſiſtunt, armis comparentur: tamen nec ipſa feliciter ſatis arma tractantur, niſi adſint illa, quae magna ex parte a litteris petuntur, conſilium, ordo, prudentia, animi praeterea ita ratione temperata magnitudo, ut, ſicubi periculum occurrat, metus pariter ac temeritas

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

absint. itaque constat, quae nationes bellica gloria claruerunt, in iisdem uiguisse studia doctrinae, ut in Graecia, quae Persarum innumerabiles exercitus non modo sustinuit, uerum etiam fregit, atque profligauit; ipsa uero numquam uinci, nisi a se ipsa, potuit. domesticis enim & diuisa discordiis, & infirmata bellis, non tam Philippi, Macedonum Regis, uirtute, quam propriis perculsa uiribus, afflictaq. corruit, Romana uero gente quae fuit ulla umquam gens aut belli gerendi scientia, ac fortitudine praestantior, aut iis praecipue litteris, quae rudes animos humanitate informant, exculta diligentius? hic illa manus ducum excellentium, quae Romani terminos imperii quamlongissime protulit, Catones, Aemiliani, Syllae, Luculli, Caesares, quos historiae mirabiliter laudant, nec tamen ita, ut eorum merita laudes ullae satis adaequare uideantur. Age, Macedonum tot uictoriae, tot militaria decora unde fluxerint, si quis interroget;

quid

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

quid respondebimus ? hoc primum, ut opinor, ab Alexandro duce : is enim Asiam perdomuit uniuersam, & ad intimos etiam Oceani recessus penetrasse fertur : deinde illud, a phalange, quae fuit acies in exercitu firmissima. quod utrumque si spectetur, ac perpendatur accurate ; non exiguam fortasse bellicae laudis partem litterae sibi uindicant. nam Alexandrum a primis annis disciplina erudiit Aristotelis, & ad eam tum animi, tum ingenii praestantiam, quae postea res illas, omnium opinione maiores, & aggressus est, & confecit, praeceptis philosophiae pulcherrimis extulit. Phalangem uero, eiusq. artem struendae ab uno primum Homeri poetae uersu manasse, doctissimi homines memoriae prodiderunt. Ergo uicissim & a litteris adiuuantur arma, & ab armis litterae sustinentur. quod si, ubi quaesitum armis imperium est, ibi artes illae uigerent, quae litterarum usu cognoscuntur : conseruarentur facile studia ciuium, ac populo-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

rum: & in communi omnium concordia, nullus umquam externis uiribus ad labefactandam publicam rem locus esse posset. quod contra & in Graecia, & apud Romanos, & ubiuis gentium accidisse, atque accidere quotidie, uidemus. Neque solum in una ciuitate, aut in una etiam gente multos, sed uix in singulis familiis singulos, qui utramque laudem adamauerint, & in utraque pariter excelluerint, reperire difficillimum est. unum quidem non modo nostra tempestate, sed multorum saeculorum memoria, historiae celebrant, quem uere phoenicem inter omnes Europae uniuersae Principes licet appellare, Laurentium Medicen, proauum tuum: cuius, nescio, plusne uirtus in bellis, an in pace sapientia, ac moderatio enituerit. nam rem Florentinam, saepe aduersa fortuna nutantem, confirmauit, interdum malis prope exstinctam unus ipse non modo restitiur, uerum etiam uehementer auxit. tranquillis uero rebus, ornauit patriam, muniuit legibus optimis, atque institu-

tis:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

tis: iuſtitiam praeter ceteros, ac tempe-
rantiam publice, priuatimq. coluit: libe
ralitate, ſi quis umquam, delectatus
eſt: cuius fama longinquas regiones per
uagata, barbaras etiam gentes, & reli-
gione diuerſas, illi conciliauit, multoſ-
que, aliqua modo uirtute, nobili ue ar-
te inſignes, in urbem Florentiam perdu
xit. Et, ut alia uel in patriam, uel in ſin-
gulos non uulgaria merita omittantur,
quis miſeram Graeciam, ſuis ſedibus
Othomanorum iniuria pulſam, ſuppli-
cem, atque egentem hoſpitio excepit,
benignitate ſubleuauit, perpetuo ſtu-
dio fouit, ac tutatus eſt? unus eam lau-
dem ſibi uindicat, unus in Italia Grae-
cas litteras, & praeclara doctrinarum
ſtudia Laurentius Medices excitauit:
cum & ipſe pro ea, qua excelluit, eru-
ditione acerrimus eſſet ingeniorum ae-
ſtimator, & naturae quodam impulſu
ad beneficentiam magnopere propende
ret: ut mirandum minime uideatur, ſi,
tanto patre genitus, domeſtico tam il-
luſtri exemplo commotus, Leo X, Pon-

 tifex

tifex maximus, omnes liberales disciplinas praemiis extulit atque ornaiut amplissimis, effecitque, ut aliquando Romam in urbe Roma liceret agnoscere. In tua uero paterna gente Cibo, & in materna Malàspina, mirabilis omium uirtutum in omni aetate fuit exercitatio. &, nè illa nimis uetera ex annalibus fide dignis repetamus, iam inde ab eo tempore, cum, Graecorum Imperatorum aetate, opidum Pera, quod proxime Byzantium situm est, Genuenses obtinebant; quo tempore summis honoribus, & copiis maiores tuos floruisse constat: aut, cum Mucius ille Cibo, plane alter Mucius in tuenda patriae salute, triremibus priuato sumptu comparatis, atque instructis, Pisanos, Genensium rebus acriter infensos, in Sardinia profligauit: sexcenta praeterea in Genuensium remp. merita, in qua etiam Gulielmus Cibo cruce rubea, publico insigni, uirtutis ergo decoratus est: haec ut omittam, & illa, quae auorum nostrorum memoria gesta sunt, attingam;

Aranus,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

Aranus, Aaron in hiſtoriis nominatus, equeſtri dignitate ornatus, Romani Senatoris titulo inſignis, antiqua ille quidem ſuae gentis nobilitate clarus, multo tamen ſuis laudibus illuſtrior, qui nihil umquam in uita non egregium, non amplum, non ingenuo nobiliq. uiro dignum aut cogitauit, aut fecit, is, qua tempeſtate Renatus Andegauenſis Alfonſo Neapolitanorum Regi bellum intulit, in eo bello, quaecumque a ſummo duce munera poſtulantur, ea fortiſſime praeſtitit, uſque eo, ut Renatus, Neapoli potitus, eum pro Rege, iure ſummo, ac poteſtate ampliſſima, conſtituerit. quo in imperio ita ſe geſſit abſtinenter, ita iuſtitiam eſt complexus, ut, cum ad Alfonſum rurſus uictoria inclinaſſet, afflictis Renati partibus, exceptus ab illo ſit honorifice in primis, ac ſplendide: quemq. apud Renatum antea, eundem apud eum, quem ſaepe armis laeſerat, ſaepe in diſcrimem uitae adduxerat, & dignitatis, & gratiae locum obtinuerit. Ex

hac

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

hac tantarum uirtutum praestantia filius eius, ad optimam naturam optima uoluntate adiuncta, documenta sumpsit ad uitam laudabiliter instituendam, & iis artibus excolendam, quibus postea maximam adeptus & uirtutis, & probitatis opinionem, Pontifex, approbante Deo, fauentibus, atque incumbentibns hominibus, creatus est. Nec se postea, ut multi, sui dissimilem praebuit; sed, quantum antea contenderat, ut in studio uirtutis omnes anteiret, tantum, ut se ipse in omni laude uinceret, & studuit, & consecutus est. itaque, quemadmodum ei non modo ab obtinendam Cardinalis dignitatem, uerum etiam ad Pontificatum, antiqua maiorum existimatio, & clarissima patris memoria quasi uiam ex aliqua parte muniit, aditumq. patefecit: sic patris deinde tui fratrem, multis illum quidem animi bonis ornatum, multo tamen facilius ad Cardinalatum egregia Pontificatus Innocentij fama perduxit. Haec est in tua

gen-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

gente, magne Princeps, non opum, ac diuitiarum, quibus etiam minime digni saepe affluunt, sed uirtutis, & gloriae, perpetua multorum saeculorum serie quasi per manus tradita, & ad te ipsum usque conseruata hereditas. Nec uero paternum tibi quidem genus praedicandum, maternum autem dissimulandum uidetur. utroque licet, si ueterara spectes, aeque glorieris. nam Malaspinarum nobilitas simul & antiquitas Etrusci poetae doctissimi, ac sapientissimi Dantis testimonio cognoscitur: nobilitas in eo, quod illam Italiae partem, quae hodie Luneiana communi uocabulo nuncupatur, Malaspinis olim uniuersam paruisse tradit: antiquitas autem, quod, cum ipse annis ante nos ducentis quinquaginta floruerit, Corradum tamen Malaspinam, non ut aetati suae proximum, sed ut multis ante saeculis natum, honorifice appellat. Vides, a quibus uiris originem ducas, Alberice clarissime. neque uero uides tu quidem, sed non imi-

taris,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

taris, aut imitaris quidem, ſed non aſ-
ſequeris. uerſantur enim in animo tuo cogitationes egregiae. inde emergunt praeclara facta, tuis maioribus, teq. ipſo digna. &, quamquam tibi maxime propoſitum eſt militare decus, unde primum tuae gentis nobilitas fluxit: magni tamen facis earum doctrinarum ſtudia, quae ſi abſint ab hominum uita, ſimul abſit omnis humanitas, neque ſatis diu, quae merces uirtutis eſt, recte factorum memoria conſeruetur. faues ingenijs, ut audio: nihil deeſſe litteratis hominibus, nullum commodum, nullum ornamentum, pateris: cupis uirorum illuſtrium res geſtas aeternis mandari monumentis litterarum. & uidi iam de Laurentij Medices uita libros tres, a Michaele Bruto luculenter conſcriptos: qui cum ſuperioribus diebus Venetias ueniſſet, mira quaedam de animi, ingenij, conſilii tui praeſtantia, de ſtudio erga nobiles diſciplinas, praeterea de humanitate, ac morum elegantia praedicabat. quae cum

in

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

in te ipso bona sint, longe pluris intelligentium iudicio, quam ea, quae petuntur extrinsecus, aestimantur. nam argenti, atque auri magnam uim possidere, imperare populis, opida tenere munitissima, clarum esse a maioribus, omnes paene Italiae Principes, summos etiam Reges, necessitudine attingere; magna quidem haec sunt, nec tibi communia cum multis, eiusmodi tamen, ut inter fortunae munera referantur; quae scis etiam ad tui dissimilli mos peruenire: uitam autem sic instituere, ut omnia consilia, omnes actiones ratio moderetur; uirtutem in se ipso expetere, in aliis diligere, ac ornare; uelle inter homines eminere beneficentia potius, quam potestate: haec quia partim sequeris, partim adeptus iam es, iccirco te uere diuitem, qui aeterna bona tibi compares, uere nobilem, qui nobilitatem a te ipso hauri as, existimamus. Atque etiam illa ipsa, quae dixi a fortuna pendere, quia cum uirtute coniungis, firmiora fiunt:

quan-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

quandoquidem neque tuas urbes, tuamq. ditionem moenia potius, & aggeres, & flumina, quam populorum beneuolentia tuebitur; neque facilius ulla re, quam recte factis, beneuolentia comparatur. Quae sit autem eorum, qui prope adsunt, qui te quotidie intuentur, ad te diligendum propensio; nos, qui longinqui sumus, ex nostro in te singulari studio facile iudicamus. nam me quidem, iam aliquot abhinc annis, ea, quae de te adolescentulo, rerum laudabilium infinita cupiditas, & magnarum indoles uirtutum, ferebatur, in tui amorem atque obseruantiam coepit allicere: postea, tuis laudibus cum aetate auctis, incensus ita sum, ut statuerim, tibi quidem primum, deinde etiam aliis, aut meum in te celebrando ingenium, aut certe uoluntatem aliquando ostendere. Quare, cum haec iam increbuerit consuetudo, ut, de quibus optime sentimus, iis dicata esse, & eorum nomine insigniri nostra scripta, cupiamus: mittendum

putaui

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

putaui ad te, dum aliquid interim for-
taſſe praeſtantius adornatur, uolumen
Epiſtolarum,& Praefationum mearum.
quas ego nequaquam edere animum
induxiſſem, niſi me ſuadentis, atque
etiam petentis Venetae nobilitatis mo-
uiſſet auctoritas. quibus enim pro ſum-
mis erga me meritis omnia debere mi-
hi uideor; iis cur aliquid a me nega-
ri aequum putem? cur non obſequar
ampliſſimis uiris, non credam ſapien-
tiſſimis, non gratificer amiciſſimis?
Tuo uero nomini liber inſcriptus ut
exiret, fecerunt illa ſuperiora: quae ne
te offendant, (quandoquidem ſunt a
me, non ut gratiam tuam ficta lauda-
tione colligerem, ſed ut omnibus mei
erga te ſtudii cauſſam uetiſſimam ex-
ponerem, commemorata) cupio im-
petrare a modeſtia tua, & debeo ſcili-
cet, cum etiam in iis non iam ad lau-
dandum, quam ad cohortandum non
nulla pertineant: & currentibus ad me
tam, atque etiam appropinquantibus,
minime moleſtas eſſe cohortantium,

uoces,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.2.3.8.1

uoces, minime plausum displicere constat. Venetiis, ∞ D LIIX

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EPISTOLARVM PAVLI . MANVTII
LIBER . PRIMVS

RAINVTIO . FARNESIO CARDINALI . CREATO Romam.

QVIA *uirtus est ipsa per se amabilis; & quia nobilitati honor & obseruantia debetur; amaui te iam inde a tua pueritia, studio uirtutis incensum; & colui, clarissimo genere ortum, Pauli* III. *Pontificis nepotem. iam tum equidem uidi, praedixiq. multis, qui futurus esses: & nunc, opinionem, auguriumq. de te meum exitu comprobante, utrique nostrum gratulor, tibi, cui tribuuntur ea, quae semper illustria fuerunt, nunc eo magis, quod a Paulo* III. *Pontifice tribuuntur; mihi, qui de tua futura dignitate, fretus indole, moribus, ingenio tuo, adolescens uere coniecerim. Cardinalis es. optabile, & honorificum: sed est in isto honore pondus, & labor. cadunt in eam, quam nunc sustines, personam uirtutes omnes, atque ita cadunt, ut, si absint, is, qui honor est, honor esse desinat, uel sit etiam summa deformitas. Curae autem, & cogitationes illae sunt praeclarae, illae, Rainuti, te dignae, aeternaq. cum gloria coniunctae: pietatem praecipue colere; excu-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

bare animo pro salute, ac dignitate Ecclesiae; beneficentiam sine spe praemiorum exercere; nihil omnino facere, nihil cogitare, in quo statim decus non eluceat: nam, ubi paullo uidetur obscurius, ibi satis constat turpitudinem inesse. quae profecto tibi in mentem uenire, atque ob oculos assidue uersari, cum in aui tui summam gloriam intueris, necesse est. & omnino datum hoc uestro generi diuinitus uidetur, uobis nascentibus heroum numerus ut augeatur, & quasi maius lumen de sublimi quadam specula errantibus honestis disciplinis uiam, & hospitium ostendat. ergo alter alteri exemplo estis ad bene agendum: uobiscum simul & oriuntur uirtutes, & cum aetate crescunt; donec uitae munere perfunctos educant ex hanc rerum humanarum taeterrima caligine, & in illa sempiterna luce collocatos cum illo bonis omnibus circumfluente caelestium animorum coetu coniungant. Aut igitur mihi nullus tui cohortandi relictus est locus, aut hic tantum, ut uelis esse tui quamsimillimus; quodq. tuo generi, tuo nomini, tibimet ipsi, tuisq. debes institutis, id cumulate persoluendum existimes. Vnum exoptandum, ut, qui tibi istam mentem cum ista auctoritate dedit, (dedit autem omnium auctor laudandarum rerum, & creator Deus) idem uelit utriusque rei fructum esse maxime diuturnum, & aequare tuae uitae spatium cum iis bonis, quae in te summa contulit. profecto, tales gubernatores, tam peritos, tam uigilantes, Christiana religio si numquam non habe-

ret;

uet; numquam illae exorirentur diſſidentium opinionum horribiles procellae; quae iactare multis ab hinc annis Petri nauem coeperunt, neque dum conſiſtere patiuntur. quo quidem mihi libet ominari de te idem plane, quod cupio; futurum, ut optimis artibus, quam diu uixeris, praeſidio ſis, & ornamentos; uiuas autem diu, quam uel temperantia duce, uel naturae lege licet. Vale. Venetijs.

ALFONSO. CARAFAE CARDINALI. CREATO Romam.

SOLENT eſſe, quae minus exſpectantur, laetiora. nihil tamen iſta, qua te auctum nuper accepimus, dignitate neque magis exſpectatum apud eos, qui tua ſtudia, tuos ad uirtutem praeclaros impetus nouerant, neque iucundius, aut laetitiae maioris umquam fuit. nemo enim dubitat, quin eum, qui te nunc ornat, honorem ornaturus aliquando ſis, eximia tua gloria bono publico coniuncta. quo te hortari res ipſa non patitur. nam, ſi attendes diligenter, & conſiderare cum animo tuo, adhibita in conſilium ratione, uolueris, primum illud, quis te Cardinalem creauit; deinde, quae Cardinalis partes, quam graues, & laborioſae, quam eaedem honorificae, ac ſplendidae ſint; poſtremo, quibus temporibus haec tibi ſit impoſita perſona, quam alienis a uirtute, quam turpi omnibus in locis omnium pae-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ne scelerum labe foedatis: profecto ipse te, nullo cu iusquam hortatu, a te ipso de tua laude admonitus, excitabis ad excellentem omnium artium honestarum cupiditatem: quaeq. his artibus aduersantur, abiicies, atque contemnes, neque solum eo uiro, quem in posterum praestare debes, qualemq. te fore omnes auguramur, uerum indigna prorsus homine iudicabis. Vixisti semper antea laudabiliter: fuit in puero pudor: est in adolescente probitas, est perfecta paene ratio, & expetendarum uitandarumq. rerum scientia. desiderari uidebatur, in qua te ostenderes, occasio. delata diuinitus est omnium maxima, singulari consilio summi Pontificis Pauli IV. qui cum sit patruus parentis tui; cum te ab ineunte aetate non mediocriter dilexerit; cum omnes suos incredibili quadam complecti caritate consueuerit: tamen in te honestando alia quaedam secutus est: dedit honorem non propinquitati, aut familiae, sed tibi ipsi, qui familiae nomen studes illustrare, &, quo modo principia se dant, studium comprobabit euentus. En habes Alfonse campum, in quo tua uirtus, parta uigiliis, bene agendi consuetudine iam confirmata, excurrat. haec est illa, ad quam te exercebas, quo tuae spectabant curae, tuo ingenio, tuis optimis cogitationibus, ac studiis dignissima prouincia. ostende, quae tuae sit non modo uoluntatis, uerum etiam industriae praestantia; & prome ex animo tuo illa praeclara, quae, ut antiquum gentis tuae decus, ac domesticam praesentem uirtutem referres, a pueri-

tia

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

tia collegisti. Non est, mihi crede, labor ei, qui bene sentiat, bene facere. quod enim positum est in nobis ipsis, non aliunde pendet, non extrinsecus assumitur in eo, quid obstat, quo minus uoluntatem res ipsa con sequatur? Iam, ipsa uirtus inuitat, ipsa allicit, atque afficit sui studiosos omni uoluntate, omnibusq. prae mijs. nec dubito, quin excellens animi tui uis omnes difficul tates, omnia superet humana. Quare gratulor equidem tibi tua caussa, de isto, quo te extulit Pauli Pontificis diuina sapientia, honoris altissimo gradu: sed me mouet aliquanto magis publica res: quam tu, traditam tibi simul cum ista dignitate, atque commendatam, saepe, ac nunc quidem maxime, talium uirorum ope indigentem, tueberis in omni ui ta; praesidiumq. erit in te situm aduersus iniustitiam impietatemq. firmissimum. Quae si tibi magna uiden tur, atque gloriosa; debes animum sic instituere, ac moderari, nihil ut ad te ipsum referas, nihil ipse tibi arroges, aut a te ipso exspectes. manasse a Deo cun cta puta; qui perennis aeternusq. bonorum omnium est fons. nos enim, ut nos, nihil sumus; alquid autem, atque adeo plurimum, ut a Deo, & per Deum, esse possumus. Vale.

STEPHANO. SAVLIO
Decentianum.

MAGNVM est hoc, Sauli clarissime, humanitatis, & amoris in me tui argumentum, quod,

cum in istis locis nunc sis, ubi multam diei partem cum singulari uiro, Cardinali Polo, grauissimis, sanctissimisq. sermonibus traducas; non modo tamen de me cogites, quo ego uno contentus esse poteram, uerum etiam id ipsum mihi declarandum litteris existimes. at quibus litteris? scriptis mehercule, quod ad uerba attinet, elegantissime; quod ad sententias, prudentissime: ut ijs legendis non magis amarem amorem tuum, qui te ad scribendum impulerat, quam eloquentiam suspicerem; qua effeceras, ut illa ipsa, quae scriberes, cum ornatiora essent, amabiliora quoque uiderentur. Quare, cum tibi ago gratias, ut debeo, immortales, quod ita animatus in me sis: tum uero etiam atque etiam te rogo, in quo me ambitio quaedam mouet, ut id, quod facis, perpetuo facias. quanti enim putas ad meam laudem interesse, cum hoc percrebescit, me a Stephano Saulio diligi: cuius est familia perillustris: qui suae ipse familiae clarum lumen est: quem praeclari illi uiri, eius consuetudine, & conuictu magnopere delectati, coluerunt, Flaminius, Bonamicus, Iulius Camillus, Longolius. Haec ego, Sauli, cum aliquot abhinc annis cogitarem; semper quidem, ut a te diligerer, optaui; ut uero etiam laudarer, optare fortasse potui, sperare, cum ipse me nossem, certe non debui. at tu in hac parte mecum sane perliberaliter egisti. scripsisti, in hac Romanae linguae facultate, non, mihi neminem praestare, sed id, quod ego cum legerem erubui, neminem esse, cui non ipse antecellam.

equidem, ut, quod res est, aperiam, fateor a prima pueritia ita me in litteris esse uersatum, ut unam maxime spectarem eloquentiam, unam colerem, unam admirarer. atque hoc me studio satis mea sponte flagrantem, acrius inflammabant ij, qui tum homines uiuebant, Bembus, Sadoletus, Bonamicus; quorum nomina per orbem terrarum celebrata sermonibus, & scriptis, exstingui nulla uetustate posse intellige-bam. Polus hic noster, qui nunc in omni laude, omniq. uirtute tantus est, suis me scriptis capiebat, atque afficiebat maxime. ego tum, ut erat aetas mea, praeter uerborum, & nonnullarum sententiarum ornamenta nihil agnoscebam. pure, & eleganter scribere, putabam esse id, quod unum si assequerer, excellerem. sed Rhambertus meus, qui ex Gasparis Contareni, praestantissimi uiri, consuetudine prudentiam hauserat, praeclara quaedam notabat in Polo; meq. paullo aetate inferiorem, ex uulgata uenalium magistrorum disciplina rudem, atque impolitum, erudiebat, & conformabat exemplo. tum quidem, quantum proficerem, non me paenitebat: & ex ijs, quae ieceram, fundamentis aliquid eiusmodi, quale ego uellem, excitari aliquando posse uidebatur. sed in rebus humanis, quis est, cui nihil umquam secus accidat? cum in eloquentiae studio multus essem, nec satis ualetudini parcerem, incidi in morbum: qui cum esset per se grauis, tum eo factus est periculosiior, quod, usu mihi librorum a medicis interdicto, magna sane est animi mei affectio, at-

que aegritudo consecuta. post biennium denique ualetudine recuperata, cum praeteriti temporis iacturam sarcire diligentia uellem, ad pristina studia redeuntem exceperunt domesticae controuersiae; quas neque sedare minimo negotio, neque negligere sine graui mearum fortunarum exitio licebat. his quoque me difficultatibus aliquando is, cui omnia debeo, eripuit Deus. Lucem iam, quasi diu per tenebras errassem, uidebar adspicere: & quamquam, multorum annorum amisso fructu, erat sane cur ingemiscerem, uitamq. mihi haud satis iucundam putarem; tamen, otij spe recreatus, facile impetrabam a me ipso, ut ex animo meo superiorum molestiarum, atque incommodorum memoriam obliuione delerem. Vigebat item, ut antea, pristina illa cura: nec erat quidquam in meis consilijs antiquius, quam ut abditas atque implicatas in mente cogitationes nō modo aperire, atque explicare uerbis, uerum etiam exornare, quasiq. pigmentis & coloribus illustrare possem. res erat nec exigui temporis, & maximi laboris. tempus non, quantum rei magnitudo ferret, suppetebat; cum ex uetere patris instituto in hoc imprimendorum librorum munere, & restituendae antiquitatis cura distinerer. laborem autem, uel si abundarem tempore, perspecta ualetudinis meae ratio recusabat. utrumque tamen cum uoluntas uinceret; quotidieq. aliquot horas, occupationibus ereptas, stylo darem: ecce me nescio quis, homo certe satis a fortuna felix, praemijs commotum, et blan

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ditijs captum, atque irretitum, Romam abduxit. ubi cum aliquot menses non in ijs, quae semper amaueram, litterarum studijs, sed inani officiorum genere consumpsissem; et ille, quem secutus eram, montes aureos pollicitus uix minima praestaret: collegi ipse me; neque solum studiorum meorum, quae intermiseram potius, quam dimiseram, uerum etiam rei familiaris, cui nisi consulerem, ipsa quoque iacere studia necesse erat, habendam mihi rationem duxi. quo consilio in patriam reuersus, retuli me omnino ad ueteres meas tum legendi, tum scribendi exercitationes: sed tum in domestica re constituenda, tum in emendādis antiquorum libris districtus, postea uero etiam erudienda duodecim nobilium adolescentium Academia per triennium occupatus, quantulam habuerim excolendae facultatem eloquentiae, quantumq. in tantis temporum angustijs per eam, quam ingressus eram, latine scribendi uiam procedere potuerim, facile, ut opinor, est existimare. Nosti tu, Sauli, cuius acies ingenij etiam ea, quae occultissima sunt, assequitur, primum, cuius prudentiae sit, quale illud est, quod in imitatione sit optimum, dijudicare; deinde, cuius industriae, quod optimum iudicamus, id re ipsa consequi. quod utrumque cum sit difficillimum; id quod, ut uides, aetate nostra optimorum scriptorum paenuria declarat; cū tamen, qui hoc in genere elaborent, plurimi sint: satis equidem mirari non possum, cur tu me in epistola tua summum feceris in eloquentia, dederisq. id, quod

ego

ego ſi accipiam, mei ſane diſſimillimus, hoc eſt impudens plane ſim. nam, ut cetera, quae dixi eſſe ad ſtudium huiuſce laudis neceſſaria, mihi non defuerint; quae utinam mediocria fuiſſent: temporis quidem, ut paullo ante expoſui, multo minus habui, quam res tanta poſtulabat. fatum in hoc ſingulare meum eſt, ut otio numquam abundem. abundem autem? utinam non ſemper indigerem maxime. nunc ad occupationem etiam acceſſit ſollicitudo: quam mihi ex immaturo Cardinalis Maffei, diuini hominis, interitu exortam utinam aliquando dies exſtinguat: ratio quidem hoc nondum potuit. ille mea ſtudia fouebat unus: ille mihi otij ſpem dederat: & feciſſet: quis enim ad benignitatem propenſior? ille me, ubi opus eſſet, auctoritate ornabat, conſilio monebat, re ſuſtentabat. quid plura? in illo mihi erant omnia, & cum illo mihi omnia perierunt. quare non tam mihi cogitandum eſt, ut opus uniuerſum de Romanis antiquitatibus, quod tu dilaudas, illo auctore inſtitutum, poſſim abſoluere, quam ut partem aliquam, iam confectam, liceat perpolire. quod ipſum, ſi mihi nunc per meas occupationes liceret, hic tamen, qui me uexat, dolor certe non concederet. ac mehercule haec ipſa, quae tu nunc legis, irrigaui lacrymis, cum ſcriberem: nec putaui fore, cum tot curis diſtinerer, ut poſſem ſcribere: ſed magna uis amoris eſt, magna obſeruantiae erga te meae. ea fecit, ut hoc officium rebus omnibus anteferrem. Aduentus tui iam aliquam nobis exſpectationem amicorum ſermo commouerat.

mouerat. eam tu quod litteris confirmes, ualde laetor. cupio enim tuam tum humanitatem, tum prudentiam, quarum altera tibi ab hominibus amorem, altera etiam honorem conciliat, in consuetudine & sermonibus regustare. me autem quod huius consilij praecipuam tibi ais esse caussam; facile patior mihi hoc a te, uiro grauissimo, persuaderi; amoq. mirabiliter animum, atque amorem istum tuum: cui respondere officijs etsi difficile est; perpetuo tamen studio, & singulari quodam obseruantiae genere, ut spero, tibi satisfaciam. Vale.

EIDEM
Decentiano Genuam redeunti.

ETSI *multarum rerum curis atque oneribus ita premor, optime Sauli, ut respirare uix possim: tamen, ut litteris tuis, amantissime scriptis, aliquid responderem, abieci omnia, & officium, quod tibi a me debetur, habui antiquissimum. Video te miro quodam ueteris eloquentiae amore, ac studio teneri. significant hoc studia tua, declarant scripta, sermones ubique non obscure testantur. nae tu rem pulcherrimam diligis: cuius me quoque forma cepit adolescentem: & de uoluntate illa, uel cupiditate potius, tantum abest, ut dies aliquid detraxerit, ut cum aetate simul amor creuerit. quare, cum tibi ego tam multis in rebus concedam; patere, obsecro te, in hac me una riualem esse tuum, nec tibi uel tantillum o-*

mnino

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

mnino uelle concedere. sentimus enim idem, quod tu, nihil esse speciosius eloquentia, nihil praestantius: quam, ut ipse nosti, amarunt aetate nostra, atque appetiere quamplurimi; potiri autem, ut mihi quidem uidetur, adhuc nemo potuit. quis enim latinae orationis laudem non magnopere diligendam dixit? quis porro rationem, & quasi uiam, qua peruenire ad eam liceat, nobis indicauit? nam, qui se ita exercent, ut ex ueterum scriptis & membra, & integrum quandoque comprehensionis corpus sua in scripta transferant; non equidem eos reprehendo; siquidem perfecti similitudinem quandam sequuntur; sed, quia perfectum ipsum non attingunt, in magna laude non posuerim. Obsecro te, Sauli, qui iudicio excellis, quid tibi de Christophoro Longolio uidetur? equidem, si quando, quid de scriptis illius existimem, interrogor, ita soleo respondere, exsilem esse in sententijs, non luculentum in uerbis; ut tamen doleo, si uitae contigisset usura diuturnior, bene censeam sperandum fuisse. sed, ut nunc est, mea quidem sententia, nullus est. quid enim affert exquisitum, quid singulare, quid non uulgatum, non ex quotidiana consuetudine, usuq. sumptum? At scribit interdum & de rebus familiaribus, & ad familiares. Quid tum? quasi non uel in obscuro argumento possit ingenij lumen elucere. Nam, quod in eo uerborum circuitus saepe a Cicerone totus est: si consulto fecit, quod inde laudem speraret, iudicium requiro. etenim, aliena quae sunt, ad nos translata stulte iactamus:

ctamus : ut neminem laudare solemus, quia pulcher, quod accipitur a natura; at quia temperatus, quia iustus; quae posita sunt in nobis ipsis. sin, quod potius existimo, inops a latina lingua explicare animi sensa aliter non potuit: necessitatem excuso: nec tamen, quod faciebat, diutius eum puto facturum fuisse. qui enim in illo otio Patauino nihil ageret aliud, quam ut se tum eloquentiae copijs, quae philosophiam ornant, tum earum artium instrumento, sine quibus muta silet eloquentia, locupletaret; utriusque studio facultatis consecutus esset, ut, suis quasi opibus abundans, de alieno quotidie parcius assumeret. cuius autem generis ea, quae moriens reliquit, scripta sunt; abesse eum iudico ab ea specie, quae est in scribendo optima, longissime. qua de re cum aliquot abhinc annis in conuentu amicorum sermo esset ortus, memini dissentire a me amicum hominem, & eruditum: qui Ciceronis in libris diu, multumq. uolutatus, tamen Longolium suspicit. aurea uidelicet cum assidue tractet, aerea non internoscit. itaque, paucis post illum sermonem diebus interiectis, cum epistolam ad me misisset, in qua ita scripsit, nihil sibi tam accidisse mirandum, quam quod a me audisset, cum dicerem, mihi Longoliana scripta non admodum probari: nihil rescripsi, quod homini quinquagenario insitam opinionem non speraui me posse euellere. & sunt omnino quaedam res, quas ubi sensu & iudicio ipsi non percipimus, atque assequimur,

nulla

nulla satis oratio probabit; ut cum Anaxagora, niuem atram iudicante, frustra de albedine disputares. Improbas igitur, inquies, si ab antiquitate scribentes mutuemur? Ego uero, si apte fiat, etiam summe probo. sed hoc ipsum, apte, quam difficile sit, ex eo licet cogitare, quod latinam linguam continet uniuersam: uniuersa enim sub imitationem cadit. imitandi autem ratio, quia & multiplex est, & admodum recondita: primum, de ea praecipere sigillatim, infinitae doctrinae est; deinde, quae praecipiantur, cognoscere, & perfecte exsequi, non mediocris ingenij. Cumq. id, quod enitet in oratione, aut in re uideatur esse, aut in uerbis: ego olim rem significatam simul cum uerbis significantibus sumebam; eaq. meis scriptis cum inseruissem, tum optimum illud, quod quaeritur imitando, plane arbitrabar me esse consecutum. postea coepit mihi meum consilium displicere: cogitaui, quoniam id esset memoriae magis, quam ingenij; quod ego efficerem, praestare multos posse; quod autem multi possent, egregium non esse. Tum iniui rationem haud paullo difficiliorem, quam cum paucissimis mihi esse communem intelligebam. exquisitas sententias, de Cicerone excerptas, aut de Terentio, tacitus in animo uersabam. eas ornabam uerbis quam poteram lectissimis; ut, quasi uestitu orationis mutato, cum eaedem essent, aliae tamen uiderentur. Erat non dissimilis in uerborum figuris commentatio. si quas notaueram illustriores, ad alias

sen-

ſententias ita traducebam, ut interdum eandem locutionem in res prope innumerabiles accommodans, quaſi ex una cera plures imagines, nec tamen eiuſdem generis, effingerem. In hac exercitatione quantum eſſet, utinam aut mature cognouiſſem, aut ſero cognitum, auideq. arreptum uis occupationum non extorſiſſet. equidem, ſi quis me neget in ſcribendo quidquam eſſe, non pugnabo: ſed, ſi quid ſum, ab hac una eſſe contendam. Tibi gratulor, Sauli, qui & uis, quod ſentis eſſe praeclarum; &, quod uis, nihil impedit, quo minus praeſtare poſſis. otij enim tantum habes, quantum ſtyli exercitatio poſtulat. abundas, ut animi, ſic fortunae bonis: in quibus ipſis (Zenonis pace dixerim) non minima, his praeſertim temporibus, ad uirtutem uis eſt. ingenio uero ita flores, ut tuam maxime conſuetudinem propterea expetierint ij, qui ipſi ingenij gloria praeter ceteros excellere putabantur. atque utinam ea, quae litteris mandaſti de homine Chriſtiano, aliquando emittas; ut opinionem ac ſermones de te meos res ipſa confirmet. quod breui futurum facile ſpero. recipis enim te nunc in uillulas tuas, hoceſt in ſummum otium: ubi cum nullam tibi horam a ſtudijs uacuam abire patiaris; (ſic enim & a multis antea cognoueram, & poſtea Coccius noſter confirmauit) expolitionem intra paucos menſes exſpectamus operum tuorum. qua de re ut interdum me Bruti noſtri litteris certiorem fieri uelis, etiam atque etiam rogo. Pontificis Legatus, Ludouicus Beccatellius, homo antiquae probitatis,

huma-

humanitate, ac doctrina praestans, post obitum Cardinalis Maffei ita me complexus est, ut omnem in meis commodis atque ornamentis curam & cogitationem fixisse uideatur. cui non tam a me gratiae sunt habendae, quod agit ipse quantum potest, ac plus etiam, quam potest; quam, quod alios etiam, magnos & principes uiros, ad me augendum, atque honestandum suo exemplo, atque auctoritate uehementer excitat. qui cum multi sint, tua tamen inter omnes elucet liberalitas; qui, re uix audita, amore in me tuo, studio erga litteras incitatus, tantum tua sponte ad hanc prouinciam conferre uelle pollicitus es, quantum ex animo meo nulla umquam delebit obliuio. Vale, tuamq. ualetudinem cum tua, tum nostra etiam, qui a te pendemus, caussa diligenter cura.

EIDEM, Genuam.

MAGNVM *mihi solatium attulit epistola tua: iucunditatem, dicere non possum; quam tempora eripiunt, sic, ut me tristitiae totum paene tradiderim. Ac primum, obiisse audio fratrem meum Bononiae, cum ualeret optime, repentino morbo oppressum. fratrem cum dico, me alterum iure naturae dico. uerum addo illud. obierit, si uera narrantur, frater is, qui bonitate praestabat, ualebat ingenio, excellebat industria, factus ad omnia maxime omnium uidebatur. itaque obruor dolore: nec, puto, emergam, nisi aut, illi melius esse, cognouero, aut, si na*

turae

turae ſatisfecit, opem tulerit ipſa dies; quae ualet ad omnia plurimum, animi uero morbis plus etiam interdum, quam ratio, medetur. Ad hanc aegritudinem accedunt domeſtica, meaq. propria. uxor, cuius praecipue ſtudio res ſamiliaris, ac domus tota nititur, quae me multis moleſtijs, multarumq. rerum & curarum onere leuabat, quae meam ualetudinem praeſenti ſemper officio tuebatur, ipſa nunc iacet, periculi non expers, affectis diuturno morbo uiribus. ego uexor acerbiſſime anniuerſarijs oculorum doloribus: quos ſanare, cum iam paene tentata ſint omnia, humanae artis eſſe non puto. remedia ſunt ab uno illo, qui malis cunctis medetur, caeleſti medico expetenda. is mihi optimam, ut ſpero, ualetudinem aliquando reſtituet: ſi hoc minus, muniet me ſaltem ea uirtute, qua res aduerſae facile perferuntur. ita ſalus ex morbo naſcetur, non haec, qua corpus uiget, quam ego adhuc omni remediorum genere fruſtra quaeſiui, quae cum ipſo corpore paucorum annorum ſpatio penitus exſtinguetur, ſed illa multo praeſtantior, qua noſtrae mentes, cum ſeſe ab hac terreſtri labe ſeiunxerint, & cum puriſſimo illo caeleſtium animorum coetu conſociauerint, perpetuo fruentur. interim, tot in me concurrentibus malis, aegre impetum ſuſtineo, planeque, quoniam homo ſum, debilitor aduerſis. Hic tu me uocas ad ſcribendum; & hortaris, ut ea tradam litteris, quae aſſiduo latinae linguae uſu, & diuturna tibi uideor exercitatione conſecutus. Vis me ſcilicet, optime Sau-

li, eam uiam, quae ad eloquentiam ducit, aperire. spisſum opus, ac difficile, multi otij, tranquillae mentis, non noſtrae fortunae, cuius tibi imaginem oſtendi, neque noſtrorum neruorum, quos tu putas eſſe ſatis firmos; ego, quam ſint imbecilli, experior ſaepe, ac ſentio. At erunt praeclari conatus, etiam ſi non ſuccedat. Si ita eſt, hac laude nemo excluditur. poteſt aggredi, qui uult. uelle autem quis non debet? ſiquidem egregia cupientem aliqua uel ex hoc ipſo gloria conſequetur. te, ſi quemquam, Sauli doctiſſime, te, inquam, ipſum decet maxime omnium id ſuſcipere, quod mihi imponis. quae enim ſunt ad hoc munus neceſſaria, quorum alijs alia deſunt, ea in te uno abundant omnia, ingenium, uſus diuturnus, doctrina, iudicium. quid? opes, & fortuna numquid huc pertinent? illae uero, mea ſententia, uel maxime. curſum enim ingeniorum retardat, uires debilitat, ac frangit inopia. an tu putas Ariſtotelem, & Platonem, illa Graeciae lumina, an Ciceronem noſtrum, an Plinium tam multa potuiſſe litteris mandare, niſi ſummum illis otium rerum omnium affluentia peperiſſet? domi alebant ſeruos eruditos: contubernales habebant, eximijs praemijs accerſitos ex ultimis terris, rhetores, hiſtoricos, praeſtantis ingenij, ſingularis doctrinae philoſophos. cum his ſe quotidie exercebant, commentabantur, diſputabant: horum omnium opera, quatenus liberet, utebantur. at ego ſumptum unius pueri, minima mercede conducti, quo in ſcribendo utor, aegre ſuſtineo. Et in his

angu-

angustijs, in hac mea tam tenui ualetudine, tam aduersa fortuna, quia rudes homines, ueteris eloquentiae cupidos, meis scriptis non erudio, nec in rectam latine scribendi uiam induco, appellas me, quasi malum debitorem, atque etiam accusas, uerbis tu quidem humanissimis, & alieno, ut uideris, nomine, re tamen ipsa grauiter, &, ut ego interpretor, tuo iudicio: quod uereor in primis, facioque, sicuti debeo, plurimi. uerumtamen uidere te puto, quam facultatem res desideret. quid autem praestari a me possit, nemo omnium, qui uiuunt, me ipso melius intelligit. quare noli mihi languorem, aut desidiam obijcere: quae abesse procul a me, qui anteactae meae uitae cursum inspiciet, atque examinabit, facile cognoscet. satis habeas, si nemo istam in te culpam conferat. qui cum ingenio praestes, aetatem omnem in latina lingua contriueris; ex quo factum est, ut eam perfecte calleas; id quod tuorum suorum scriptorum subtilitas, & elegantia declarat: cum ualetudinem non desideres; otio paene diffluas: addo etiam illud: cum optime tibi cum fortuna conueniat: quae tibi de suis bonis tantum elargita est, ut erogare quantamuis pecuniam in homines doctos, eorumq. studia nullo tuo incommodo possis: haec cũ in te sint omnia, eaque, ut ego arbitror, summa, non minima quidem certe; abstines tamen ab hoc munere, & hortaris alios, nulla tibi re, praeterquam uoluntate, & studio, conferendos. Quis non miretur sitire fontes? sitiunt enim certe, cum tu petis a me tamquam ex arido so-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

lo, quod in te ipso uberrimum esse constat; & cum ad nostram potius inopiam confugere, quam tuis copijs uti uis. Hoc loco mihi uenit in mentem, tuam quoque caussam, non modo meam, meditanti, quod tu fortasse respondeas. Distingues illa superiora: negabis in te uno esse omnia, quae dixi esse de latina lingua scribentibus necessaria. de fortuna concedes: patet enim: etiam, opinor, de ualetudine, de otio: ingenij laudem, & doctrinae, quae tua modestia est, abs te reijcies, fortasse etiam, quae tui est in me animi propensio, quae humanitas, ad me trãsferes. Nolim equidem tecum, Sauli, ne in tua quidem laude contendere: uerum, quod tu mihi de te ipso non credes, credent alij, uerumq. fatebuntur, adducti in hanc sententiam, ac plane confirmati, non tam auctoritate mea, quam tamen in his praesertim elegantioribus litteris, in quibus iam tot annos uersor, non esse nullam intelligo, quam tuo ipsius testimonio, quod habet ponderis apud bonos ac sapientes uiros in omni re plurimum. te, inquam, ipso teste locuplete, cui fides habenda uideatur, probabo tuam uirtutem. Oblitus ne es, aut oblitum me putas illius temporis, cum tu librum tuum de homine Christiano mihi ostendisti? bone Deus, quam in illo multa praeclara, cuius industriae, cuius prudentiae, quam a te grauiter, quam copiose, quam splendide tractata. neque uero ego unus illum librum, uidere alij, uidit, qui uir, & quantus, Reginaldus Polus Cardinalis, qui potest esse instar omnium, quem tu profecto iudicem in re tua

numquam

numquam recusabis. hunc ego audiui, audiuere multi, de tuo interdum libro loquentem. ornabat laudibus. (& est homo, ut scis, natura simplex, rectus, cuius ab intimo sensu numquam ne minimum quidem aut uultus, aut oratio discrepet) quid plura? conferendum cum antiquitate iudicabat. Quamobrẽ redeo illuc, & concludo paucis. Magni facis eloquentiam: cupis eam cognosci, cupis amari, & coli. egregia cupiditas, & nobili sane uiro digna: uerum, ut tibi satisfacias, & inuenias exitum studij tui, elige de duobus utrum uis. aut ipse, qui potes, ostende nobis latinae linguae pulchritudinem, ac praestantiam; doce nos, doce posteros, quae sit eius adipiscendae, & perfruendae ratio ineunda: aut, si quos existimas hoc praestare posse, excita eos liberalitate, foue tuis copijs: noli pati, animum eorum hac & illa cura distrahi: sit intentus, & fixus hoc uno in studio; neque abducat eum ab opere pulcherrimo, ac nobilissimo humillimae interdum rei turpis, & sordida procuratio. ita consequeris facile, quod uis; optimisq. studijs et posteritati magna tua cum laude consules. Illa, quae scribis de leguleijs quibusdam, in meum librum de Romanis legibus, detrahendi studio, incurrentibus, legi nullo cum stomacho: nec sum miratus, a barbaris hominibus, sordido quodam litterarum genere assuetis, elegantioris doctrinae scientiam, & quasi lautitiam quandam studiorum contemni. Non placet istis meus liber: magnis uidelicet uiris, quorum fama aedium illarum, in quibus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ipsi habitant, limina nondum est egressa. at placet Vincentio Portulacae, cuius est in urbe Brixia insignis auctoritas, illustre per Italiam nomen; placet Antonio Augustino, Marco Antonio Nattae, Laelio Taurello, Vido Pancirolo, iuris utriusque scientia claris; quorum nomina, scriptis egregijs testata uirtus, atque expressa, cũ aeternitate coniunget. hos ego meorum laborum, te uigiliarum laudatores cum audio, uiros graues, & certos, omniumq. nobilissimos; uoculas raucae plebeculae contemno; quidq. leues, et obscuri homines de me sentiant, aut loquantur, non esse mihi ualde laborandum existimo. te quoque sperabam in meis praesidijs esse, &, si qui urgerent grauius, obsistere, impetumq. inuidiae, & maleuolentiae tua auctoritate, ac testimonio frangi. quod si facis; fructum fero meae singularis in te obseruantiae, & habeo tibi, quam debeo, gratiam: sin minus; hoc tamen nomine tibi debeo, quod meos obtrectatores flocci facis, usque eo, ut indignos, quibus respondeatur, existimes. Vale. Venetijs.

VIDO. FABRO
Patauium.

NESCIO, *utrum fortunae succenseam, cuius culpa factum sit, ut ego tuas litteras duobus fere mensibus post eum diem, quo tu scripseras, acceperim; an eidem gratias habeam, quod mihi, arculam quandam scriptorum meorum euoluenti, planeq.*

neq. aliud agenti, deimprouiso illas obtulerit. gratias habebo potius; quod eodem tempore simul cum iniuria beneficium accepi; & iniuriae beneficium praeferri, aequum est. sed, quoniam uereor, ne tarditatem in scribendo meam durius acceperis; hunc tu mihi scrupulum, Vide, si ex animo euelleres, faceres humane, nec tamen inique: cum hoc ipsum, quod commissum a me est, primum ex aliena culpa pendeat, deinde nunc quidem etiam corrigatur. Venio ad tuas litteras: quibus mihi gratius nihil potuit accidere: dicerem iucundius, nisi clausula illa de Bunello meo plane omnem iucunditatem eriperet. nam sic fac existimes, ex illius uiri interitu tantum me cepisse dolorem, quantum fortasse dies exhaurire nulla poterit. Vixerat mecum Venetijs per quadriennium: cum ego in illo probitatem morum, uirtutemq. diligerem; ille in me propensionem, credo, quandam ad litteras non improbaret. Intercessere etiam inter nos officia quaedam, sed a me leuia, nec satis digna, quae memoria tenerentur: quae tamen ille, ut erat gratus, non meminisse solum, sed praedicare etiam solebat. ego ab illo maximum habebam beneficium, quod me, cum Philelphis, & Campanis nescio quibus (ut alijs parcam) misere errantem, in hanc recte scribendi uiam primus induxerat. Videbatur quibusdam natura seuerior; sed erat lenissimus erga sui similes, hocest erga bonos uiros; ubi uitium nosset, censor acerrimus. Distinguere homines non fortuna, sed moribus sole-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

bat. Loqui ad uoluntatem neque ipse poterat, neque ferre qui ad istam artem eruditus esset: totus erat apertus, & simplex. Satis scio fuisse, qui illum deprauatae religionis nomine in crimen uocauerint. quorum uitam si cum Bunelli uita comparares, Socratem diceres iniquorum conspiratione circumuentum. Coluit omnes uirtutes & philosopho dignas, & homine Christiano, sed continentiam praeter ceteras. hac uero ille triumphauit maxime, & triumphauit adolescens, cum ceteros uoluptas capit. quo mirandum est minus, si tantus postea uir ex tanto adolescente factus est. nam extremam uitae partem, quam, ut in fabula actum, decet esse perfectissimam, heroicam audio fuisse, & plane diuinam. Quare incumbamus, o Vide, & hanc operam Bunello nostro nauemus, ut illius nomen, immortalitate dignissimum, exstingui mortali cum corpore non sinamus. quod equidem enitar; & hominis mihi amicissimi, summi uiri, memoriam (si modo is ego sum, qui tantum praestare possim) profecto ab interitu uindicabo. uideo te in tuis litteris idem uelle: nec dubito, quin possis. nam & Bunellum amas mortuum: & uales plurimum ingenio; quod etiam pietas excitabit. cuius officij societas eo gratior utrique nostrum esse debet; quod cum apud alios laudabilis maxime erit, illustri exemplo gratiae referendae; tum ad animos nostros amore coniungendos, aeternaq. necessitudine conglutinandos, plus ualere nihil potest. Reliqua erant in epistola tua

magnifica

magnifica quaedam, & eleganter scripta de laudibus parentis mei; quae uerissima fateor; quaedam etiam de me ipso, quae non agnosco. nam, etsi tibi, nobilissimo adolescenti, multis non solum fortunae, sed etiam naturae, doctrinaeq. bonis ornato, et, quod caput est, uirtutis amanti, placere maxime uelim: tamen, quia nemo adhuc a me hoc impetrauit, ut ea mihi adsciscerem, quae mea non essent, patere, obsecro te, de me ipso mihi potius me credere, quam tibi. quod si, cupidum esse laudis, laudem esse uis: isto me licet nomine non contemnas: quod ea, quae habent ij, qui laudabiles ducuntur, ego, eadem ut haberem, semper laboraui. sed scis, uelle, & perficere, non idem esse. alterum contingit multis, alterum dumtaxat ijs, quos Dij diligere putantur. quorum ego te in numero, optime Vide, praestanti natura praeditum, Bunelli praeceptis informatum, confido facile futurum. Vale. Venetijs.

MARCELLO. CERVINO CARDINALI Romam.

POSTEA quam Romam discessi, etsi tum mea uetus in te obseruantia, tum tua in me perpetua beneuolentia postulare uidebatur, ut ad te quam saepissime scriberem: tamen id non feci: propterea quod omne otium, atque omnem etiam mentis tranquillitatem molestae in primis ademerunt occupatio

nes:

nes: quarum me, cum primum huc reuerti, tantus aeſtus abſorbuit, ut longo interuallo uix emerſerim. nam primum domeſticas res ita male affectas offendi, ut, eas ſeruare, multi temporis, non exigui laboris, etiam alicuius artis eſſet. deinde, cum illa, quam ſcis in meis epiſtolis nutu tantum appellari, inimica natio uirtutis, ac diligentiae, quae etiam patri meo, uiro optimo, (& adde, ſi quid uis) negotium exhibuit, ad me uexandum, atque opprimendum cõſpiraſſet: durius habui negotium, ut meas fortunas in tuto collocarem. ſed me, qui antea praeſto mihi ſemper affuit laboranti, idem in hoc potiſſimum diſcrimine egentem opis & conſilij, nec mediocriter de toto rerum mearum ſtatu ſollicitum, reſpexit, ac liberauit Deus. itaque omni plane moleſtia perfunctus eſſe mihi uideor. quid quaeris? aliqua etiam officij ſpecie ab iiſdem obſeruamur: ac ſe ſatis apte ſimulationis, ut opinor, artificio tuentur. accipere tamen quod datur, quocumque animo detur, inſcitiae non eſt: nec hodierni mores, & ratio temporum ſecus poſtulat. Cetera ſunt in meis rebus non plane cuiuſmodi nos optabamus, ſed cuiuſmodi tamen multi non ſperarunt: quibus haec, quae nunc agimus, ampliſſima uidentur eſſe, cum nos prae iis, quae, niſi quis caſus noſtris conſilijs occurrerit, agere aliquando cogitamus, tenuiſſima iudicemus. quam quidem ad rem quod tu omnia, quae in te ſunt, liberaliſſime polliceris; quodq. Alexandrum etiam Farneſium, & praeſtantem omni uirtute Cardinalem,

in

in eandem rationem propensum esse affirmas: equidem de te sic existimo; & multas esse res, in quibus iuuari a te pro tua summa tum dignitate, tum etiam fortuna possim; & in ijs rebus numquam omnino mihi tuam esse humanitatem defuturam: Farnesium autem, diuinum adolescentem, natum ad liberalitatem, & ad gloriam, non miror eo esse erga uirtutem animo, quo quia semper fuit auus eius, iccirco ad eum gradum, qui est in terris summus, & augustissimus, Dijs hominibusq. uolentibus adscendit. ac sane ille cum domestico exemplo, tum multo etiam magis, egregia ipsius natura ad immortalitatis laudem excitatus, saepe alias, quanti bonas artes faceret, ostendit, sed proxime uel in primis, cum Hieronymum Ferrarium, iuuenem rarissimae uirtutis, sanequam pro eius meritis ornauit, atque auxit. in quo, cum apud unum posuisse beneficium uideatur, a multis tamen gratiam iniuit. nam, cum uos, tales uiri, patrocinium litterarum suscipitis: quicumque bonis artibus delectantur, animo recreati, ueniunt in spem aliquando fore, ut, post diuturnos labores, & molestiarum quasi tempestates, in quietis & otij portum, uobis adspirantibus, deferantur. quos si in cursu studiorum instituto uestrae benignitatis aura deficiat; haerebunt, neque iam poterunt, quo intendebant, sine ope auxilioq. uestro peruenire. uerum huiusmodi dubitationem uestra iam consuetudo sustulit. magna enim optimae uoluntatis documenta saepissime dedistis, maiora etiam

dare

dare cogitatis; cum quidem, ut Antonius Bladus ad me detulit, pulcherrimam rem, & uobis dignissimam aggressi, omnes libros Graece scriptos, qui nunc in bibliotheca Palatina conditi asseruantur, praelo subijcere cogitetis; ut, multiplicatis exemplaribus, per orbem terrarum, in usum omnium gentium, omniumq. saeculorum, diuulgentur. cui se muneri Bladus a te esse praepositum aiebat: itaque uenisse ad nos, ut & eos typos, quibus atramento illitis charta imprimitur, conflandos curaret, &, si qua praeterea sunt ad opus necessaria, maturaret. sane sum laetatus plurimum; hominemq. sua sponte diligentissimum tamen cohortari non desino, ut in ea re, quae ad commodum studiosorum, maxime uero ad tuam, ut ego sentio, gloriam spectat, operae ne parcat: eiq. dixi, ut ad omnia me & fratribus uteretur. neque minus prolixe, quae uerbis pollicitus sum, ubi ille petierit, re praestabo. nam & hominem diligo; et uero tua uoluntas maximi est apud me ponderis. In Romulo quidem tuo, quem initio sum complexus ut fratrem tuum, deinde amare coepi ut te fratre dignum, nihil praetermitto, quod aut in officio cohortandi, aut etiam in studio iuuandi positum sit. sed ille, cui notissimae sunt occupationes meae, pudore, credo, facit, ut rarius ad me scribat: cum mihi, uel in maximis negotijs ei uacare, non modo non molestum, sed etiam gratissimum sit. quod tu, si uidebitur, ad illum scribes: simulq. litteris admonebis, ut, quo consilio Patauium est profectus,

fectus,

sectus, id studio & diligentia consequatur. neque tamen hoc dico, quod eum, adhuc quidem, lapsum esse putem; de quo etiam ea, quae uolumus, & uidemus, & audimus; sed quod, infirmitatem eius aetatis cum recordor, interdum uereor, ut possit consistere. Vale. Venetijs.

BERNARDINO. MAFFEO EPISCOPO. CREATO Romam.

V B I *te audiui Episcopum esse creatum, laetatus sum non tam ob ipsam rem, quae sane est perhonorifica; propterea quod Episcopatus & sacerdotium est, & maximum sacerdotium; quam quia, de te ipso cogitbans, intelligeam te eum esse, cui ad istam honestandam dignitatem summa facultas in optima uoluntate non deesset. Tibi erunt, quae multis solent esse laboriosa, uirtus, & uigilantia, ex tua uetere consuetudine facillima. non enim honorem quasi legem bonitatis, ad quam te fingeres, accepisti; sed ad honorem bonus accessisti, multis antea, magnisq. rebus Paulo* I I I *probatus: cui Pontifici omnium sapientissimo, & optimo; qui & ipse Deo probatus est, & non probat nisi sui similes. Gratulor igitur tibi, non ut gratulantur ij, qui fere, quibus fructibus auctus sis, unum cogitant, cetera magnopere non spectant; sed ut ij, quibus dignitas, et religio prima sunt: quae tu coles maxime, et eris in*

Christi

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

Christi militia antesignanus. Grauem sane personam Episcopi sustinetis. uestrum est, errantes animos in uiam reducere. & reducitis uos quidem praeceptis diuinae doctrinae tradendis: sed magna uis est in exemplo, cum ea, quae traditis, ipsi uita, & moribus exprimitis. quod tu praestabis utrumque omnium maxime: qui & habes non doctrinam modo, uerum etiam eloquentiam. quarum altera imperitos erudias, altera languentes excites; & uiuis, ut homo, satis extra culpam. quod memini me multis abhinc annis in tua prima adolescentia miratum; cum ea in te laudarem, quae tamen imitari uix poteram. quod fecisti adolescens, cum tua te singularis, optimaq. natura ad decus inuitaret, & quasi manu prehensum duceret; nunc, aetate confirmata, cum ad uoluntatem accesserit ratio, dubitem quin idem multo sis alacrius constantiusq. facturus? dubitet, qui te ignorat: mihi, cui tua studia, tui sensus ex nostra familiaritate notissimi sunt, dubitare non licet. Quare, ut ad prima redeam, non eo solum nomine tibi gratulor, quod Episcopus es, in summa dignitate constitutus; quod tibi scis esse commune cum multi; sed quod is es, qui cum ista dignitate uirtutem aequare possis. quod quia uides quam non multi potuerint, eo magis tu, qui potes, hoc ipsum, quod potes, acceptum Deo referre debes, tantumq. munus in te collatum, illud quidem plurimi facere, sed, quoniam est proprij erga te amoris argumentum, muneris caussam multo, quam ipsum munus,

nus,

nus, pluris aestimare. Vale. Venetijs. Kal. Maij. MDXLVII.

GABRIELI. CATIANO
Brixiam.

EPISTOLAS a te habeo duas. utramque scriptam elegantissime, sed illam pleniorem, quam XI. Kal. Sept. dederas: nam haec recentior, cui nonarum Oct. dies erat adscripta, argumentum habuit fere nullum. uenio igitur ad priorem: in qua cetera iucundissima, illud permolestum, quod te minus commode significas ualere: scribis enim, ualde te ob aduersam ualetudinem uereri, ne non illud, quod instituisti, absoluere, ac perpolire tibi liceat. Mi Catiane, excita prudentiam tuam; & occurre morbi principijs; ne ille, grauior deinde factus, & te, & amicos tuos, qui, te aegrotante, ualere non possunt, diutius uexet. Hoc loco mihi ueniunt in mentem, quae tu me olim, minus recte cum haberem, prudentissime, & amantissime monuisti. illa, illa ipse tibi nunc in memoriam redige; &, quae tuae tunc partes erant, eas nunc fac esse meas. Tu mihi non ex Hippocrate, aut Galeno, sed ex ueterum philosophorum libris ea remedia, quibus ad salutem meam praestantius esse nihil potuit, attulisti: ego nunc idem in te facio, tuamq. tibi medicinam restituo. uis, quae meum morbum, te medente, sanarunt, ea tuo ipse in morbo praetermittere? non uis, opinor. non

enim

enim id te dignum est: qui ea saepe legisti, unde homines alijs cauere cum discant, sibi eos non cauere turpe est. quare adhibe eam, quam ad omnes res soles, ad te curandum diligentiam: &, quod oneris suscepisse te scribis, id si grauius uidetur, quam ut perferre possis, depone prius, quam opprimare. magnum est, quod moliris, & magni non solum ingenij, quo tu non eges, sed etiam otij: quo nisi abundas, quo modo te speras ea, quae in Iure ciuili dispersa sũt, quae scis esse minime pauca, primum posse cogere, deinde coacta ita disponere, ut ex certis generibus totum ius ciuile cognoscatur? atque ego tamen sic existimo: si quis est, qui hoc praestare possit, aut eum te esse, aut omnino neminem: sed, quoniam res et fortunae tuae, quemadmodum tu quidem affirmas, ita ferunt, ut in forum tibi necessario sit eundum; quae ratio, si modo & tibi, et populo placere uelis, multi temporis exercitationem desiderat; haec autem quae a te est iuris ciuilis instituta digestio, eiusmodi est, ut nihil operosius existimetur: uereor, ne, duarum rerum difficillimarum tractatione distractus, utramque dum uis, neutram assequare. quam obrem, quid suscipias, tui consilij est: ego monendi partes, quae sunt prudentiae, non assumo: neque enim plus ulla in re me existimo uidere, qnam tu uides: id, quod est beneuolentiae meae, faciam, ut magnopere te non solum horter, uerum etiam rogem, ualetudini tuae minus, quam gloriae, ne seruias: quae quidem nobis, qui te summe diligimus,

tantae

tantae curae est, ut plurimas nostrae salutis partes in tua salute positas existimemus. De Alciati libro, ualde te amo: sed, eum, hoc quidem tempore, cur mittas, non est. sunt quaedam, quae magis urgent. Quae scis a nobis anno proximo superiore instituta, iam paene absoluimus. Domestica fere sunt ut uolumus. fratres ualent optime, ego sicut soleo, hoc est, etsi non optime, sic tamen, ut studijs nostris frui liceat. quod si perpetuo detur; equidem hac mea tenuitate contentus ero; illam firmitatem, illa athletarum latera non appeto: neque mihi umquam de natura queri ueniet in mentem, quae me corpusculo finxerit imbecillo: gratias agam potius, quod effecerit, ut omnibus paene horis, aduersae ualetudinis metu, spectanda mihi ratio sit, & continentiam, quae uirtus est, aut certe ad uirtutem ducit, cogar amplecti. Amamur a multis: si modo ex uultu, & uerbis amor intelligitur: colimur etiam a nonnullis; qui, falsa de nobis opinione adducti, nostram consuetudinem, quasi docti hominis, uidentur expetere. quibus ego si me patefecero, facile hunc errorem eripiam. &, puto, faciam; ne totos dies salutatoribus tribuam. Vale. Venetijs.

FRANCISCO. LVISINO
Patauium.

SI NESCIS, Luisine, quantum ego amori nostro tribuam; cognosce ex hoc, quod & superiori-

rioribus mensibus licere mihi per eum putaui ad tuas litteras, humanissime scriptas, nihil respondere; & nunc, eodem fretus, etiam male respondeo. Non est hoc, inquis, officium colere. Quasi iam probaueris, quia non coluerim, ideo me turpem esse. non placet ita duris legibus amicitiam adstringi, ut numquam relaxentur. summam diligentiam maximis in rebus si ab amico requiris, iure facis: sed si etiam in minimis, non aequus es. est enim profecto quaedam suauitas in negligentia: quam qui ex amicitia tollit, horridior est, quam ut urbani mores ferre possint. quare, si amabilis esse uis, (quamquam quis te uno amabilior est?) uerumtamen, si id tibi propositum est, ut omnibus in rebus aeque amabilis, aeque iucundus sis: permitte mihi, ut liceat aliquando tecum esse negligenti. Nam, quod ad tuas litteras attinet, ita iudico, scriptas esse non solum eleganter, in quo tamen non minima laus est, sed etiam sapienter; quod quia solet ab aetate tua longius abesse, non solum laude, sed etiam admiratione dignum est. uitium hoc in plerisque adolescentibus, atque etiam in robustioribus quibusdam fama celebratis animaduerto, ut inania colligant, & eloquentiam non, ut ueteres illi, in sententijs, & uerbis a communi consuetudine alienis, sed in quibusdam uulgaribus, ac paene puerilibus ineptijs constituant. Quocirca non ego te, Luisine, hortabor, ut ex ista imperite scribentium turba te eximas: sed gratulabor potius, quod ita effecisti, ut hortatio

ni,

ni locum non reliqueris. hoc cum adolescens adhuc, & paene imberbis, nondum ea prudentia, quae extrinsecus assumitur, propter aetatem copiose instructus, natura quadam ingenij facultate, & assidua Ciceronis lectione sis consecutus: cum illa accesserint Aristotelica, in quibus nunc totus es; usumq. rerum, qui in adolescentem non cadit, percallueris; qualem te uirum futurum putemus? non sum natura blandus: neque soleo cuiusquam auribus inseruire: potius offendit quosdam libertas mea. itaque, quod dicturus sum, gratiae caussa dictum ne putato. si quando accidit, ut interroger de ijs, qui antiquam illam perfecte scribendi laudem posse nobis uideantur iam paene amissam restituere: soleo te duobus praestantissimis adolescentibus, meis familiarissimis, Calino, & Amaltheo, tertium inserere. Calinum, puto, non nosti: qui clarissimum iuuenem, Aloysium Cornelium, singularis uiri, Ioannis Cornelij, filium, in Cyprum insulam secutus, tertium iam annum abest. sed mihi hoc uelim credas affirmanti: ea bona, quae magister tuus Aristoteles laudabilia esse dicit, omnia fere in illo adolescente aut esse iam, aut breui, ut ego auguror, futura. De Amaltheo autem quid sentiam, non exspectas, opinor, ut significem, neque ut ego tibi eum quasi latentem indicem, quem in illustri quadam specula uirtus constituit. quare coniunge te cum his; & eloquentiam tres optimi adolescentes, aetate fere pares, concordi studio, sicuti pulcherrimam uir-

ginem, diligite. quod si me etiam socium recipitis, & riualem in hoc amore fertis: erit praeclara consensio; et latinae linguae formam, quam, superioribus temporibus turpi barbarie uitiatam, nunc agnoscere uix possumus, posthac, ut opinio mea fert, intactam, illibatamq. tuebimur. Vale. Venetijs.

PAVLO. CONTARENO
Venetias.

Cvm Venetijs proxime discessi, ut in hanc solitudinem ex ista frequentia me conferrem; magna sane laetitia perfruebar; & quod ad ea, quae homini carissima sunt in uita, uxorem, ac liberos meos redibam; & quod mihi, otium ad studia, amoenitatem ad ualetudinem quaerenti, hunc esse praeter ceteros locum expetendum atque adamandum intelligebam. sed, ut in rebus humanis nihil est simplex, in summa uoluptate molestiae tamen hoc erat, quod ita fortuna tulisset, ut, quo tempore tibi per anniuersarias Patauini gymnasii ferias Venetijs esse, & commorari liceret, tum ego a te disiungerer, magnamq. manendi cupiditatem maxima discedendi necessitas uinceret. nec uero mihi dubium est, quin cum meo sensu tuus quoque sensus congruat, &, quae me cura torquet, eadem te pungat. uinci enim in officio, atque amore, quam sit turpe, si te non mea uox aliquando docuisset, ipsi te libri, unde hauris illa praeclara, quibus ad laudem informamur, peni-

penitus erudirent. quod si, ut una simus, quod & tu, ut opinor, sperabas, & ego certe cupiebam, per interualla locorum non licet: at, quod proximum est, ut una esse uideamur, non uideo cur praestare litteris & consequi non liceat. nam si propterea, simul esse, iucundum est, quia mutuo sermone fruimur: in litteris non ego quidem tuam uocem audio, neque tu meam; sed, quae uoci subest res, eam nihilo minus, quam una cum sumus, percipimus, hoc etiam maiore cum fructu, quod aliquanto scribimus accuratius, quam loquimur. quare uelim ad scribendum te des: &, cum me tuae consuetudinis usura, ob ingenij tui suauitatem, & sermonis elegantiam, mirifice capiat; haec, quae in te amo, quae nunc abesse doleo, fac, si me diligis, ne omnino desiderem. debes hoc mea caussa non nolle, tua uero maxime cupere. nam, cum te aliquot abhinc annis in rectam illam antiquae eloquentiae uiam dederis, patris tui, uiri optimi, ac sapientissimi uocibus, consilijsq. commotus, patrui uero, clarissimi ac praestantissimi ciuis, exemplo incitatus: turpe tibi est, in mediocri laude consistere; & ad summam peruenire, sine stylo assiduaq. exercitatione non licet. quid enim ille noster, cuius tu libros numquam de manibus deponis, quid aiebat? timere se, nisi frequenter declamaret, ne, quod adeptus erat in arte oratoria facultatis, exaresceret. Attende, mi Paule, & tuam caussam, a qua mea disiuncta non est, si placet, mecum considera. Ille sibi, homo Romanus, latinae oratio-

nis inopiam metuebat; cum tamen omnibus in hoc genere diuitijs abundaret: nos, quibus latina lingua peregrina est, qui in optima scribendi aut dicendi ratione rudes, & infantes paene sumus, de summa eloquentia sine summo studio cogitabimus? & unam omnium difficillimam rem, eandemq. omnium gloriosissimam, ludibundi consequemur? Vides me ipsum, qui quid sim, ego quidem non statuo; sed sunt, quibus non esse nihil uidear; nullum paene diem intermittere, quin aliquid latine scribam? cum tamen, ex quo lapidem hunc uoluo, annus iam uigesimus abierit. Est adolescens in uestra nobilitate, tibi non ignotus, mihi admodum familiaris: quem excellenti praeditum ingenio, gloriae cupiditate flagrantem, nisi a Romanae eloquentiae laude ad huius maternae linguae studium falsa quaedam opinio traduxisset; erat, cur de illo sperarem ea, quae summa sunt. tantam enim operam in scribendo ponit, quantam tu uidelicet in legendo. sed neque illi in summa industria iudicij satis est, qui de latinae linguae dignitate non optime sentire uideatur: neque tibi, rectissime iudicanti, ad id ipsum, quod probas, obtinendum suppetit industria. quare uellem, ut & tu illum in diligentia, & ille te imitaretur in sententia. quod utrumque si contingeret; nae ego uestrae utriusque laudi praeclare consultum putarem. Sed ille de suo consilio uiderit. iccirco enim se non existimat errare, quia, quos sequatur, auctores habet eos uiros, qui, quod optimum esse dicunt, in eo facile omnibus

bus hominibus antecellunt. Te uero, qui mecum in ijsdem aedibus per triennium fere uixisti; qui, quidquid es, de meorum consiliorum praeceptorumq. fonte fluxisti; cuius a laude mea laus quodam modo pendet; te, inquam, mi Paule, quantum in me erit, errare non patiar; teque, coactus amore, & officijs tuis, hortari numquam desinam, ut in ueram ac sinceram eloquentiae formam, cuius ego tibi excellentem pulchritudinem, duorum ueterum oratorum exemplo, saepe demonstraui, tuae mentis oculos acriter intendas; eamq. tibi a me ueris, ut arbitror, lineis designatam, tu aliquando tuis scriptis, quasi coloribus, coneris exprimere. Graue, inquies, onus imponis, & difficilem mihi laborem mandas. Fateor ita esse: addo etiam illud, non esse nobis optandum, ut aliter sit. nam, cum omnium hominum in appetenda laude par prope uoluntas, similisq. sensus sit: quod omnes appetunt, id si esset eiusmodi, ut consequi multi possent; quanti, obsecro, aestimares? opinor, minimi. copiam enim uilitas, & utilitatem sequitur contemptus. quare non tibi est dolendum, quod de sudoribus manat gloria. laetare potius, quod, cum eam omnes amabilem esse, ualdeq. expetendam sentiant, plerosque tamen laboris magnitudo terret, & aemulandi studium rei difficultas imminuit. Est autem tibi ad hanc laudem, quo te uoco, aditus eo facilior, atque apertior, quod, quae duo sunt ad comparandam eloquentiam instrumenta maxime necessaria, ingenium, & memoria,

 utrumque

utrumque sic tenes, ut in altero excellas, in altera ijs, qui excellere putantur, non admodum concedas. haec tu bona si languere sinis; gratiam naturae non optimam refers: quae non in te benigna fuit, ut suum beneficium negligeres, sed ut ad decus, ad dignitatẽ, ad immortalem, aeternamq. laudem conferres. Neque uero is ego sum, qui te uelim eloquentiam a philosophia seiungere, totosq. dies in hoc uno expoliendae orationis studio consumere. erras, si me ita sentire putas. ego philosophiam diuinum quiddam esse dico, indicem ueritatis, magistram uitae, omnium uirtutum, omniumq. laudandarum artium parentem. sed idem ita statuo; si, qui optime sciat, non optime loquatur, plerumque fieri, ut id ipsum, quod sciat, nescire uideatur: & ut in conuiuijs non parum interest, qua epulae ratione condiantur; sic in sermonibus, aut scriptis, magni refert, quibus animi cogitata uerbis enuncientur. quod si cui ita stupidus, aut ita deprauatus est sensus, ut ornatae, & bene structae orationis suauitatem, & tamquam harmoniam auribus non percipiat: hunc tu, si sapis, neque consules in re tua; quia, recte qui non intelligit, is ut recte iudicet, sperare non licet: neque ipsum monebis; quia, quibus desunt principia naturae, ijs inutilem artem esse constat. tu, si me audies, musarum uocem ab rusticano sono distingues; & ut inanem multorum loquacitatem oderis, sic elinguem quorundam sapientiam non amabis. qua in sententia uideo fuisse, quos uiros? Platonem, & Xenophontem:

phontem: quibus ego plus crederem solis nutu significantibus, quam omnibus, qui nunc ubique sunt, philosophis cum iureiurando confirmantibus. non ne uides magnum utrumque & excellentem in philosophia fuisse, utrumque tamen in hac, quam homines inepti reprehendunt, exornandae orationis facultate ita praestitisse, ut, eorum scripta cum legimus, nihil omnino purius, nihil elegantius, nihil illustrius fieri posse iudicemus? a qua laude plurimum abfuissent, nisi temporis industriaeq. multum in eloquentiae studio collocassent. neque uero eloquentiae studuissent, nisi ex ea decoris ornamentiq. plurimum ad philosophiam accedere, tamquam ad formosam uirginem a corporis cultu, iudicassent. Hos igitur ego te imitari malo, quorum nomina adhuc uigent, cum ipsi duobus abhinc annorum millibus obierint, quam istos, si qui sunt, qui te infirmissimis rationibus a pulcherrimo consilio conantur abducere. Perge, ut facis, in disciplina philosophiae; in qua Patauij artificem habes eximium M. Antonium Genuam: eloquentiam uero, cuius, ut opinor, in uia me ducem non contemnis, ne dimitte. utrumque enim & debes, si tibi magna proposita sunt; & potes, si, quod me saepe dixisse memini, diei horas apte, & cum ratione distribues. Vale, & patrem tuum, & patruum, quos ego plurimi sane facio, & communes amicos meo nomine saluta. Ex Plebe Sacij.

CHRI-

CHRISTOPHORO. MADRV-TIO. CARDINALI Mediolanum.

AVDIO *te de nobis & loqui, & sentire perhonorifice. praeclarum hoc est, laudari a Principe uiro, & ab eo Principe, qui cum fortuna uirtutem ita coniunxerit, ut in utraque pariter emineat. atque ego te semper antea, cum numquam essem allocutus, numquam uidissem, tamen uehementer colui. mouebar tuis praestantissimis actionibus, hominumq. constanti sermone, omnia de te summa praedicantium. neque uero, si quis in te laudaret opes, aut nobilitatem, aut dignitatem, admirabar. communia multorum haec sunt, optabilia potius, quam laudabilia. sed illa, quae tua proprie sunt, cum audirem; unum esse Christophorum Madrutium, qui uirtutem ipse coleret studio singulari, in alijs ornaret praemijs amplissimis, omnesq. liberales disciplinas (fato quodam, temporum dicam, an hominum iniurijs? exsulantes) exciperet, amplecteretur, foueret; qui denique solidam gloriam spectaret, inania, quae multi sequuntur, contemneret: haec ego cum audirem, incitabar studio meae tibi singularis erga te obseruantiae declarandae: sed obstrepere litteris inanibus tali uiro, praeclaras Italiae urbes, multorumq. populorum fortunas non potestate magis, quam iustitia, tuenti, hominis esse uel inepti nimis,*

uel

uel impudenter ambitiosi existimabam. nunc autem, cum ad me sermones tui, mea cum laude habiti, referantur; occasionem cupide complector, quam mihi tua liberalitas offert; tibiq. gratias, quas possum quidem, ago, habeo autem certe maximas, atque immortales; tum quod ornes me testimonio iudicij tui, quod apud omnes ualere plurimum intelligo; tum uero, quod isto officio, ista tam praestanti humanitate quasi fores mihi aperueris ad amicitiam tuam. qua quidem ego me, si minus alia re licebit, perpetuo certe, ac singulari erga te studio, assiduaq. tuarum uirtutum praedicatione, dignum praestabo. quod cum antea fecerim, iudicio meo commotus; faciam tamen in posterum alacrius, ac diligentius, tua humanitate incitatus: quam semper eandem in me futuram, non magis constantiae ratio, quam naturae tuae benignitas, mihi persuadet. Vale. Venetijs.

ROMVLO. CERVINO
Patauium.

QVOD tu persaepe queri solitus es, id mihi nunc accidit, ut epistolae prorsus caream argumento: sed ego tamen non committam, quod tu soles, ut argumenti me inopia deterreat a scribendo. quin uide, quam diuersa ratio sit. tu, cum sententiam non habes, ualde tibi ais laboriosum esse epistolam texere: ego numquam facilius soleo scribere, quam

cum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

cum nihil habeo, quod ſcribam. At, inanes huiuſmodi litterae ſint, neceſſe eſt. Primum, hoc non ſemper. quandoque enim accidit, ut, nihil dicentes, aliquid tamen dicamus. et, ut in fidibus eſt quaedam manus aberratio ſine arte, in qua tamen ipſa ars ſit: ſic in epiſtolis argumentum quandoque eſt ſine argumento. itaque, non ſemper inanes huiuſmodi litterae: ſiquidem in ijs ſolet aliquid nonnumquam exſiſtere, quod pondus habeat. ſed fac inanes eſſe: quid refert? non hoc ſpectamus, id ſequimur, ut, exercitatione duce, eo perueniamus aliquando, ubi ſita laus uideatur eloquentiae? quod ſi nobis tantum in hoc proficere non licet, ut ueteribus illis, quorum eſt puriſſima oratio, ſimiles eſſe poſſimus: at tentemus tamen, ſi poſſumus noſtris, qui inquinate loquuntur, diſſimiles eſſe. quod, ut opinor, & multum, & ſaepe ſcribendo conſequemur. Ac noli putare, ſemper in eo nobis eſſe elaborandum, ut philoſophemur in epiſtolis. graues ſententiae probantur: fateor: ſed numquid hoc uno latina lingua continetur? me quidem Cicero noſter paullo minus interdum delectat, de iocis cum agit, quam de turpi, & honeſto cum diſputat. utrobique enim ſunt ornamenta: & utrumque ſaepe neceſſarium eſt. itaque ad utrumque me do: teque, ut idem facias, etiam atque etiam hortor. cumq. res non erit, de qua ſcribas; tum tu, ſi me audis, uel leuiſſima quaeque ex omni parte, ex omni genere arripies, & ijs pro argumento utere. hoc autem quatenus agas, aut cum quibus agas, ti-

bi non praescribo: cuius tanta prudentia est, quantam aetas ista, qua nunc es, capere uix potest. Summa sit, ut & cum argumento, & sine argumento saepissime scribas. Vale. Romae.

FRANCISCO. GONZAGAE Ferrariam.

ODI paene meos oculos: etsi oculi sunt, idest omnium rerum carissimi: sed odi certe peius, quam antea, hunc morbum, quo mihi nunc tuus adspectus, tuus complexus eripitur. aduolarem enim ad te, si ualerem: nihil me moraretur: nihil esset tanti. an cum tu, magni principis filius, familia natus Italicarum omnium nobilissima, nec iam a maioribus tantum, sed a te ipso clarus, Mantua me, humilis hominem loci, nondum de facie notum, litteris humanissimis tua sponte salutandum putaueris; ego, cum Pataui, hocest prope in conspectu meo sis, non accurram ad te? facerem: sed soluta uoluntas non est: impeditur enim ualetudine. solatio tamen hoc, in magno dolore, sustentor, quod futurum breui non despero, ut conualescam. concurrunt simul, anni tempus, assidua medicorum cura, mea summa continentia. haec si proficient; adibo ad te, nulla interposita mora. opto enim, quae inter nos mutuo litterarum officio conglutinata amicitia est, eam paullo artius mutuis sermonibus, mutua consuetudine adstringi. sin haerebit morbus: obsecro

te,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

te, largire hoc uel meae in te obseruantiae, uel humanitati tuae, ut omnino tuis litteris ne caream: quas ego meis quam potero creberrimis dabo operam ut eliciam. Mitto ad te librum meum de Romanis legibus, proxime rogatu multorum editum. cupio, legas, cum hoc tamen, si uacat. nam, auocari te a studijs grauioribus mea caussa, nolo. cupio etiam, cum legeris, probari tuo iudicio nostram industriam. sed hoc me cupere, rogare ne puta. uolo tibi esse liberam in utramque partem iudicandi facultatem. nihil mihi tribue: rem ipsam pende suo merito, ac statue de tuo sensu. nec enim is ego sum, qui plus amicitiae dari postulem, quam ueritati: nec tu is es, qui, si postulem, facile concedas. Pergam ad reliqua, haec si tibi, tuiq. similibus non improbari cognouero. Vale. Posseuino salutem, rarissimo iuueni; cuius heri epistolae respondi. Venetijs.

ANTONIO. POSSEVINO
Ferrariam.

GRATVS, & iucundus admodum amor is, qui te in eam mentem impulit, ut officij gratia ad me scriberes. quid enim aliud existimem? cum argumentum res quidem ipsa tibi nullum daret. ingenium uero mirifice tuum amaui, amplexatusque, quantum licuit, animo sum, quod raptim, &, ut ad hominem familiarem, familiariter cum scriberes, epistolam tamen confeceris elegantissimam, di-

ſtinctam luminibus eloquentiae, in qua non fucatus, ſed uerus, ac tamquam naturalis Romanae linguae color eniteat. Macte Poſſeuini, fratre iam maior, iuuene eximio: urge totus in ſtudio litterarum. uides, quae te manent praemia. gloriam habes proximam, eamq. paene manibus attingis. paullulum ſi te incitaueris, apprehendes. non mehercule, quia nolis, dico: ſed, ut intelligas quantum cupiam, propterea dicendum putaui. faueo enim omnibus, qui recte ſentiunt, recteq. faciunt: in te uero mea praecipua & eſt uoluntas, & eſſe debet. ſcis, quinctum abhinc annum Romae cum te frater tuus adoleſcentulum adduxit ad me, quibus uerbis commendauerit, amicitia iunxerit, & ueluti in clientelam tradiderit. ex eo tempore, quoties adiſti ad me, quos tecum habuerim ſermones, quam ſtudioſe, quam amanter ad illa praeclara, quae frater tuus amabat, ſim cohortatus, potes recordari. dixi ſaepe, non eſſe tibi de fortunae bonis cogitandum; quae uel improbi malis artibus quaererent, uel bonis uiris recte quaeſita facile caſus eriperet. oſtendi, uere & eſſe, & appellari diuitem poſſe, qui liberalium doctrinarum ſcientiam poſſideret. non neglexiſti: contuliſti cogitationes omnes tuas ad ſtudium uerae laudis: & in eo nunc apud Franciſcum Gonzagam, nobiliſſimum, ac uirtutis amore incenſum adoleſcentem, ita uerſaris, ut propemodum uidearis excellere. Quare gratulor equidem fratris tui manibus; quos laetari arbitror ſummopere, quia talis es, & quia

fore

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

fore tantus uideris, quanta potest esse uirtus, maximo ingenio, acerrima uoluntate, summo studio comparata. Nec uero, quod epistola tua significat, mea tibi sunt aut ad ullam fortunae accessionem, aut ad dignitatem studia exspectanda. a te ipso, mihi crede, omnia proficiscentur. uirtutem si habes, nihil desidera. ea pro te prensabit: ea tibi omnes honores, omnes, quas petieris, opes impetrabit. o praeclaram uitae ducem. te felicem, Posseuini, qui cum hac uiuis, & uiuendum statuis: me miserum, qui, cum idem sentiam, cogor tamen eam a me disiungere, uictus grauitate morbi, & ijs curis, quae inuitum alio traducunt. quod si me Deus aliquando respexerit; acquiescam in ijs studijs, quae sola sunt ad naturam meam, sola tranquillitatem animis afferunt, hominemq. paullatim ab homine separant, &, quantum licet, cum Deo coniungunt. Vale. Venetijs.

HIERONYMO. LIPPOMANO
Venetias.

BREVIS *epistola tua, sed habet multa suauia. primum significas amorem in me tuum: quo quid gratius? nam, amari a nobili adolescente, propinquitatibus, amicitijs, opibus florentissimo, optabile est: ab eo uero adolescente, cuius ad animi bona comparanda mens omnis, et cogitatio dirigatur; qui scientiam litterarum ita expetat, ut inani tamen*

ambitione

ambitione prorsus uacet, nihil ad se ipsum, ad summum Deum omnia referat; hoc uero eiusmodi est, quod qui assequitur, triumphat. itaque ego uehementer mihi gratulor de amicitia tua: quam cupio esse perpetuam: & , ut sit, omni equidem studio, omniq. erga te obseruantia laborabo. Quod uero ais nescio quid de beneficio in te meo: mi Hieronyme, noli tantum largiri modestiae tuae, ut uocabulis parum proprijs, nec satis cum re congruentibus utare. quod enim tu beneficium appellas, ego uerius officium, & officium eiusmodi, quod praetermitti a me sine graui culpa uix posset. rogabas, ut consulerem studijs tuis: impetrasti facile, & curaui libentissime. quod enim tribuere uni tibi uidebar, id non tam tibi tribuebam, quam litteris, quam uirtuti, quam consuetudini, & naturae meae. amplector tamen istam humanitatem: quae tibi non modo beneuolentiam conciliat, uerum etiam laudem parit. nam, ut extenuare, ac dissimulare, quae acceperis, beneficia, ieiuni animi est, & peranguisti, ac sordidi: sic, ea uerbis augere, palamq. profiteri, excelsi, atque ampla spectantis hominis est; & ad liberalitatem, idest ad decus, & ad gloriam, nati. coniunge, quaeso, istam mentem, atque istam sententiam cum doctrina, & cum ijs studijs, ad quae te uocat illustre domesticum exemplum Veronensis Episcopi, patrui tui: quem uides auersum penitus a studijs rerum humanarum, eaq. contemnentem, quae ceteri admirantur, totum esse in una uirtute defi-

xum, & diuinam consuetudinem, quatenus homini liceat, imitari. itaque nunc eius sapientissimis consilijs, ac sanctissimis institutis, eximiaq. doctrina, magna ex parte Romana nititur Ecclesia. hunc tu ducem si sequeris, & in eius uestigio pedem pones: non errabis in hoc dubio uitae cursu, non laberis in lubrica iuuentutis uia. quod te facere iam, laetor; facturum etiam multo in posterum diligentius, confido. atque ego, quando mihi licere apud te tantum uis, languere te praeclaris in studijs non patiar. hortabor litteris, dum abero: praesens sermonibus excitabo. nunc me cupidum urbis, tuiq. maxime, ac paucorum tui similium, tenet tamen in his locis uxoris meae morbus: de qua iactor uarie, tamquam fluctibus, modo spe, modo metu. in una tantum cogitatione uidetur animus consistere, & quietem aliquam capere, cum quasi secum loquitur, & commemorat ipse sibi necessitatem illam rebus omnibus impendentem, ut animata intereant, creata dissoluantur. At est dolendum, si quem uiribus aetateq. florentem immatura mors oppressit. Ita, si mortem in malis, uitam felicitatis loco statuas. quod qui existimat, refellitur exemplis. quam multis enim, diu uiuere, miserrimum fuit? Haec quam diu cogito, uideor acquiescere; satisq. leuiter incommodi mei grauitatem sustineo. sed certe nimis acerbe fortuna mecum egit, quae me, de me ipso, ut scis, ac de mea ualetudine sollicitum, alienis etiam malis implicuerit. Benacum petere statueram.

ram.

ram. non licuit, neque forſitan licebit. Aſulae qui dem, opido ſatis eleganti, ubi magnam pueritiae meae partem traduxeram, omnes mihi iucunditates, omnia gaudia tum in fratris conuictu, tum in ueterum amicorum conſuetudine fixeram. cecidit contra. frater enim aegrotauit diu, neque dum firmus eſt: amicis autem qui poſſum frui, cum uxorem, multorum dierum morbo conflictatam, nunc incerta uitae ſpe animam trahentem, in oculis habeam? De me ipſo, ac de meo reditu, noli exſpectare dum ſcribam. uides me alienis miſerijs eſſe miſerum: meam non eſſe liberam, aut ſolutam uoluntatem, intelligis: niſi ſi meos deſerere, ideſt ab omni prorſus humanitate uelim deſciſcere: quod profecto numquam committam. quod ſi noſtrorum animorum ſenſus, & noſtra conſilia Deo patent, ut certe patent: amat, opinor, pietatem meam; eaque, non dubito, quin mihi uel opem ab eo celeriter impetret, uel hoc ſaltem, ut, quidquid euenerit, moderate feram. profecto enim ex uno illo fonte omnis noſtra fortitudo manat, omnisq. ſapientia. alioqui facile frangimur, & facile aberramus a uero, inſidioſis uoluptatum illecebris abducti, & rerum mutabilium fallaciſſima ſpecie decepti. quae tu, ac multo plura, cum audieris ſaepe de patruo tuo, quicum ab ineunte pueritia in iiſdem aedibus, atque in eodem paene cubiculo uixiſti: ſi quid huius generis mihi nunc, multis difficultatibus ac moleſtijs circumuento, litteris imperties; habebo a te munus

aptissimum meo tempori , dignum amicitia nostra, dignum uero maxime ea persona, quam tu sustines; qui te sacris addixisti, semper ut bene ageres, aut bene cogitares. Vale; &, ad Episcopum Veronae designatum, quem uidi numquam, de fama tamen cognitum studiose colo, obsecro te, cum scribes, meo nomine salutem plurimam. Asulae.

EIDEM, Venetias.

NVMQVAM putaui fore, ut iniuriam acciperem in beneficio, praesertim a te, cuius in fronte, oculis, uultu habitare uidetur humanitas. benigne mecum, & liberaliter agere, quod est proprium familiae tuae, magnopere te decuit: idq. adeo postulabat amicitia nostra: callide uero agere, & ficta ueritatis imagine fucum facere, neque te dignum fuit, ad praeclara laudandarum rerum studia ex nobilissima familia nato, neque uero me, tui studiosissimo, de tua bonitate, tuisq. moribus egregie non modo sentiente, uerum etiam praedicante. astutiae praestantibus uiris numquam placuere. apertam, simplicem, rectam in omni uita consuetudinem sequuntur. quo ego te in numero quia credidi esse, & quia, ut esses, curare non mediocriter debuisti; ideo sum in fraudem facillime inductus, & illo tuo figmento, quo nihil umquam gustaui suauius, abstinui perinuitus. meae tamen inscitiae eo me pudet minus, quia sequitur amorem credulitas, & ita uitium

laude corrigitur. noli igitur me, quasi rudem quendam, & prorsus earum epularum, quae nouo quodam artificio condiuntur, imperitum, contemnere. poenarum satis in ipsa re tuli: quam reieci quasi noxiam; cum esset eius generis, ut me docuit heri uesperi Sebastianus noster, unde simul possem & alimentum capere, ualetudini meae uehementer aptum, & palatum oblectare, quantum antea fortasse numquam. restitue nobis tuam fidem. liceat mihi meum errorem tuo beneficio corrigere. magna res non est: magnopere tamen sum commotus, uel inscitia mea, uel malitia tua: quae uicit omnino, uel fefellit potius opinionem meam. id si moleste fers; non longe abest mei leniendi facultas: si modo animum tuum induxeris, ut id, quod potes, etiam uelis. quod si secus acciderit: praedico tibi, culpam exiguam grauiter lues: neque te mellitis placentulis, quibus me munerari solitus es, absoluam, sed ea poena condemnabo, cuius etiam nomen cum audieris, extimesces. interim sustineo me, neque dum muto iudicium de te meum; quia te spero rationem utriusque nostrum habere uelle. Cupio tecum coram iocari, & simul adspectu illo tuo iucundissimo frui. Vale. E cubiculo meo, ante lucem.

EIDEM, Romam.

CVM in magnis molestijs haec una me res delectare non mediocriter soleat, quod amicitias a me

diligenter coli, nec numquam officium contemni, ipse mihi sum conscius; legi perinuitus eam partem litterarum tuarum, in qua me, ut immemorem promissi, appellas, atque etiam, ut oblitum humanitatis, leuiter accusas. Ego tuae familiae nobilitatem, egregiaq. tuorum maiorum decora, pro eo ac debui, semper suspexi: te uero ipsum, praeditum ijs bonis, quae nobilitatem omnem uincunt, amaui prorsus, a quo die mihi cognitus es, amore singulari. hanc immutari in me uoluntatem, ita etiam si te mihi casus aliquis immutet, neque consuetudo mea, neque natura pateretur. quod equidem antea tibi certum esse, atque exploratum arbitrabar, nunc, quando subdubitare te uideo, significandum putaui; ne posthac umquam suspiciones istiusmodi, plane meo erga te studio, & mehercule etiam tua bonitate indignas, mearum epistolarum afferat infrequentia. quamquam, si tuum otium cum meis occupationibus conferatur, non intelligo, cur ego tuam in scribendo ualde laudare diligentiam, tu meam reprehendere negligentiam debeas. satis, nisi fallor, statum rerum tuarum habeo cognitum: tu me scilicet uideris ignorare: nam, si nosses, & exigeres tamen id, quod praestare uix possum; esses iniquior. At erat amoris nostri, lenire litteris dolorem tuum in obitu patrui, summi uiri. sit ita: uerumtamen abs te postulabat idem amor, ne, officium a me illud sine caussa praetermitti, animum induceres. Primum ego te, per aliquot annos domestica sanctissimi

mi hominis disciplina institutum, putabam humana omnia contemnere, mortem uero, quae sempiternae uitae initium est, etiam in bonis ducere. Quod si frangimur humanis, aut commouemur saltem; certe enim a stipite, a saxo, a ferrea materia longe distat hominis natura: quis tamen ab afflicto solatium exspectat? aut quis me minus tranquilla experitur omnia? quae si tibi nota sint: profecto me liberes ab omni culpa, & cupias reuocare querellam tuam. Neque uero, si uigeat animus, & perferat aduersa; ita ualemus ingenio, ut consolandi partes, quae doctrinae plurimum, & sapientiae postulant, audeamus assumere. non haec in nobis facultas est: quaeras eam aliunde licet: si modo, ut significas, quod mihi tamen haud omnino persuades, in te ipso non est; qui & acuere mentem liberalibus studijs, & augere prudentiam usu rerum, ac praestantium uirorum sermone potuisti. quae si absint, ut abesse a me magna ex parte fateor: tamen ille ipse, qui tibi luctus caussam attulit, idem a luctu te remouet exemplo uitae suae, cuius abesse nullam partem a constantia, & a uirtute reperies. Hunc igitur tibi unum ante oculos constitue: finge ad eius imaginem quidquid cogitas, quidquid agis: noli oculos ad uulgi deprauatam consuetudinem flectere. ita consules egregie rationibus tuis: & illud recte instituendae uitae consilium, quod a me requiris, nusquam esse praestantius, quam in te ipso, cognosces. Vale.

EPISTOLARVM PAVLI . MANVTII

LIBER . SECVNDVS

FRANCISCO . VARGAE CAROLI . V . IMPERATORIS . ET PHILIPPI . EIVS . FILII . HISPANIARVM . REGIS . ORATORI

Venetias.

OFFICII *mei saepe me admonet officiorum tuorum recordatio. officium autem, quod absens absenti praestare possum, litterae sunt: quas misissem ad te iam antea, nisi huc aduenientem graues admodum, & peracerbae curae statim excepissent. quas enim res scis esse nobis in uita omnium carissimas, omniumq. primas, in ijs me grauiter exercere fortuna coepit, uxore, liberis, fratre uno paene tempore in morbum coniectis. ne mihi quidem belle satis est. animo enim affectus, ualere corpore qui possum? uerumtamen, quia mihi haerent in mente consilia tua, fero haec ut humana, diuina spe, in qua tu soles omnia ponere, confirmatus. quod nisi hunc in portum, te ducem secutus, confugissem: facile me tot malorum subita tempestas obruisset. En, quam sit incertus nostrorum consiliorum euentus, & quam ea, quae nobis ipsi ad uoluntatem fingimus, contra cadant. Petiui has regiones, non si-*

ne

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ne sumptu, non sine labore, spe ductus ualetudinis recuperandae: reliqui urbem pulcherrimam, mea negotia, tuam consuetudinem, in qua mihi ornamenti statuo plurimum. haec bona, tantum abest, ut alijs bonis compensata sint, ut etiam multa successerint, quae si ad sensum referantur, mala uere possum appellare. sed, cum me sensus quandoque moueat, ratione tamen utor saepius. haec ostendit, nihil esse malum, nisi quod nostra culpa contingat: ancipitem esse in rebus humanis rationem iudicandi: nihil enim semper idem esse: quin, quae nobis aduersa, exitiosa, prorsus misera uideantur, ea saepe ita conuerti, ut ex ijs ipsis multae commoditates emanent: contra, quae speciem habeant felicitatis, inde fluere quae acerbissima sunt, exsilium, paupertatem, ignominiam. quae ego cum cogito, reficior paullulum, & excito me, quatenus licet, ad eam uirtutem, quae in aduersis rebus elucet: de qua cum multa sint a philosophis tradita, unus tamen eam suo exemplo praeclare docuit nostrae salutis auctor Iesus Christus: quo magistro, quae sit uera fortitudo, discimus, omniumq. laudandarum artium absolutam, ac uere salutarem doctrinam consequimur. Atque ego te, Francisce Varga, quod hoc studij genus omnibus & studijs, & scientijs anteponas, longe quidem hoc nomine pluris facio, quam quod negotia Caesaris Imperatoris ex omnium saeculorum memoria praestantissimi, & Philippi Regis, omnium Regum maximi, apud Vene-

tam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

tam Remp. orator administres. ista enim dignitate alij quoque nobiles uiri claruerunt: pietate uero in Deum, & sanctitate uitae, parem fortasse aliquem, superiorem certe habes neminem. itaque, postquam a te discessi, uix credas, quam saepe meus ad te animus, tuorum sermonum desiderio, recurrat. equidem, uel si mihi cetera hic omnia secundissima fluerent, quae experior, ut dixi, satis aduersa; iniucunde tamen uiuerem, quia procul a te absum; cuius ex humanitate, sermonibus, consilijs mirificos capiebam fructus, & documenta ad uitam recte traducendam utilissima. Quare iam me minus, quam antea, delectat, ac paene displicere totum coepit consilium illud meum de lacu Benaco incolendo. tua me singularis doctrina, tua probitas, tua benignitas ad urbem reuocat. Benacum, per anni tempus cum licebit, aestate scilicet ineunte, (nam hieme regionem illam procellis, & uentorum ui totam audio agitari) si ualetudo ita postulabit, inuisam. interea meam imbecillitatem ratione uictus, & abstinentia tuebor. ac fortasse fiet, quoniam a Deo cuncta pendent, ut Venetijs, intra meos parietes, in oculis, & adspectu meorum, commodissimo uitae genere, ita conualescam, ne qua postea me caeli mutandi necessitas extrudat. quod si assequar; habebis me, si me tantum ab humanitate tua sperare uis, quod profecto uis, familiarem, ac paene contubernalem: & hac equidem spe iam nunc mirifice sustentor. Vale. Venetijs.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

HIERONYMO. FALETO HERCVLIS. FERRARIENSIVM DVCIS. ORATORI Venetias.

QVOD *heri iniecisti in sermone, haeret in animo, &, quo diligentius rem perpendo, eo magis omnia mea consilia, omnes cogitationes ad nouam societatem, quaecumque ea sit, conuerto. uexor enim, & deludor indigne ab homine taeterrimo, omniumq. impurissimo: cui non satis est auertere communem rem; sed me prorsus ita despicit, ut nec dignum ducat, ad quem adeat accersitus. equidem nihil mihi adscisco, nihil arrogo insolenter: nihil enim habeo neque a fortuna, neque a me ipso, quo nimium extollar: uerumtamen limina mearum aedium teruntur quotidie pedibus uirorum clarissimorum, ad me confluentium. tu ipse, tu, inquam, Falete, & maximi Ducis orator, & maximus ipse uir, quem grauissima distinent negotia, qui scribis historiam, qui legum scientiam, ueterum, & recentium, scriptis luculentissimis explicas, uenire tamen ad me, quae tua est humanitas, saepe solitus es, horasq. multas suauissimo sermone consumere. Malum est, inquies, ab homine nequissimo contemni. Malum: sed peius etiam, expilari. quod nisi tua prudentia medicinam huic malo affert; perijt fructus omnis tuae liberalitatis. clauam enim citius de manu Herculis possim*

ex-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

extorquere, quam ab isto nummum. aut igitur ea mihi conseruetur utilitas, quam tuo beneficio speraueram: aut, qui nos uult perditos, perdatur ipse nobiscum, & societas communi pernicie dissoluatur. uerum, cum in tuum ingenium, tuam auctoritatem, & singularem in me beneuolentiam intueor; traducor facile ad optimam spem; tranquilla omnia, commoda, copiosa mihi ipse polliceor. tu restitues unus afflictam rem: & istum postremi ordinis hominem, omnibus inquinatum uitijs, indignum prorsus non modo amicitia nostra, sed congressu etiam, ac sermone, extrudemus; ut uersetur posthac, & uiuat cum sui similibus, in sordida nequitie, seiunctus a nobis, qui humanitatem colimus, & uirtutem omni lucro anteponimus. Interim lege, quam saepe iam efflagitasti, partem libri nostri de quattuor Rebuspub. quam cupio a te probari. otium si habuero, quale ut aliquando consequar, operam dabo; in Bellombra tuo, si alibi non licebit, totum uolumen absoluam. Vale. Ex aedibus nostris.

Ex libro de quattuor Rebuspub.

EX IIS, *quae supra sunt commemorata, duae uidentur propositi nobis argumenti partes absolutae. patere enim satis arbitramur, non modo quibus uitijs duae maximae, ac firmissimae ciuitates, primum Sparta, deinde Carthago, labefactatae corruerint; uerum etiam, quibus illa uitia remedijs*

uel

uel sanari penitus, uel ita saltem corrigi potuerint, ne reip. salutem in discrimen adducerent. nunc urbis Romae quaestio succedit: qui erat tertius in diuisione locus. postremae narrationi, conclusio futura nostri muneris, omniumq. nobilissima, & eadem difficillima tractatio, Venetiae nostrae reseruantur.

*A*c de *Roma, quae nullo magis uitio, nullo grauius umquam morbo, quam imperij magnitudine, laborauit, primum illud occurrit, nulla omnino in ciuitate post homines natos aut uirtutes, & honestas actiones aliquando floruisse magis, aut aeque malas artes, & exitiosa publicis rebus consilia ualuisse. Primis reip. temporibus, cum nullidum de plebe magistratus creabantur, summa senatus potestas, summa fuit auctoritas. utraque cum per aliquot annos uiguisset, inclinare tum primũ coepit, cum tribuni pl. creati sunt. creatos autem culpa senatus, historiae declarant. nam, si prima repetere, &, quae cuique rei caussa sit, placet animo perquirere: tribuniciam potestatem, quae deinde senatus opes fregit ac debilitauit maxime, ipsius uitio senatus Romae constitutam, facile constabit. Quid igitur? an tu, dicet aliquis, senatum reprehendis, quia tribunos pl. creari passus sit, cum plebs eum magistratum non iam uocibus posceret, sed armis extorqueret? an amplissimum ordinem, quia permiserit, quod recusari sine reip. praesenti iam periculo non poterat, imprudentiae condemnas? Ego quidem minime: habeo enim rationem necessitatis; cui parere,*

re,

re, ſapientis ſemper eſt habitum. Seceſſerat armata multitudo in Sacrum montem: flagrabat ira, & odio in ordinem nobilium: auaritiam, ſuperbiam, crudelitatem ſenatus accuſabat: ſe bella gerere, urbes capere, pro patria ſanguinem effundere, mortem obire clamabat: pro his meritis inopiam, & iniurias pati: ſenatum commodis frui, ſenatum honoribus abundare: plebem ſeruire, quae, ut ceteri liberi eſſent, quotidie ſua corpora hoſtium telis obÿceret. quem non mouerent huiuſmodi querellae? quem non terrerent, cum ÿ, qui haec querebantur, alÿ pila, alÿ gladios manibus tenerent? recte fecit ſenatus: tribuniciam poteſtatem, a plebe flagitatam, conceſſit, non libenter, ſed, ut impetum ſedaret, maiorem temporis, quam ſuae uoluntatis, rationem duxit. haec, ut dixi, recte, nec ſine ſummo conſilio: ſapiens enim cum neceſſitate non pugnat: at illud neque recte, neque prudenter; quod, ut in eam neceſſitatem res deduceretur, ſiue negligentia, ſiue ſuperbia commiſit. occurri principÿs oportuit, & naſcentem peſtem exſtingui. nam, cum omnes ciuitates, quae ſuo milite bella gerunt, quotidianis prope ſeditionibus fluctuare neceſſe ſit: quo malo & ueterum memoria, & noſtra aetate florentiſſimas ciuitates occidiſſe conſtat: ſummae difficultatis, ac diuinae cuiuſdam ſapientiae uidetur eſſe, ita rem moderari, ut conſiſtat; neque permittere, ut multitudini, quae ſatis ipſa per ſe leuis eſt, ulla paullo iuſtior ad motum accedat occaſio. Erant in plebe Romana quam-

quamplurimi; quibus aere alieno obstrictis, unde soluerent, non erat. hi cum ad tribunal consulum, qui tum, nondum creatis praetoribus, de creditis pecuniis ius dicebant, a feneratoribus uocarentur; egestatem excusantes, & domesticas miserias ad eliciendam misericordiam commemorantes, tamen non audiebantur. magistratus nectendum feneratori debitorem tradebat, ut, quamcunque creditor uellet, seruitutem seruiret. iniqua, & homine prorsus indigna siue consuetudo fuit, siue lex. Tu mihi libertatem lege eripias, cum libertatis caussa leges constituantur? an ego ullam legem potiorem ea lege ducam, qua Deus, ut homo liberum animal esset, ac ceteris animantibus imperaret, aeterno iure sanxit? pecuniam aufers: non relinquis, unde uiuam, unde liberos alam: fero: relinque libertatem; ut mercenario saltem opere ipse mihi, & esurienti familiae uictum quaeram. Cum his acerbe magistratus agebat; acerbius etiam feneratores; qui ciues Romanos, nexu uinctos, grauissimo seruili opere fatigabant, & nexorum in terga flagellis, ac uerberibus saepe saeuiebant. Hic senatus miseris ciuibus consulere, caussam libertatis suscipere & potuit, & debuit; nexos e uinculis eximere, humanitatis fuit; diem soluendi laxiorem egentibus statuere, aequitatis; usuris modum facere, iustitiae. haec & facienda fuerunt; &, ut fierent, cum a patribus plebs, atque a consulibus frustra petiisset; ad extremum, ut homines desperatio praecipites agit, arma-

ta

ta multitudo in Sacrum montem, tria millia ab urbe passuum, secessit. tum, ut plebeiorum animi, stimulis iracundiae perciti, continerentur; senatus, periculo territus, de creando plebeio magistratu, quia res aliter conuenire non poterat, assensit. itaque tribuni pl. primum quinque, deinde decem, creati sunt. ab hac radice ortum quidquid inter ciues discordiae, quidquid seditionis, quidquid bellorum fuit. per annos quingentos, id est, usque ad exitium reip. tribuni pl. contra nobilium potentiam seditiosis concionibus uociferari, plebem ad noui commodi spem, ad noua incitare consilia numquam destiterunt. specie libertatem tuebantur; re uera senatum oppugnabant. primo magistratus, deinde & sacerdotia plebi communicata. ad extremum is, qui solet, exitus consecutus est. nam plebs, ubi, quod paucorum erat, ad se transtulit, rursus id ipsum, quod multitudinis est, in unum confert. facit hoc inscitia, facit inopia, facit ea, quae in magno numero semper exsistit, uoluntatum & opinionum dissimilitudo. ita popularis administratio, quae maxime libertatis imaginem praesefert, oculte tamen, si spectemus exitum, tyrannis est: quoniam ex ea fere semper exoritur tyrannus: sicuti deinde ex tyranno status optimatum generatur. Huius mutationis exemplum satis illustre Roma est. primo, regum summa potestas fuit: deinde senatus, hocest, optimatum, maior, quam populi: tum populi maior, quam senatus: postremo rursus unius maxima, & singularis. populus enim C.

Caesarem

Caesarem extraordinariis imperiis auxit, eoq. extulit, unde, cum se monarchiae proximum esse homo acutus intelligeret, priuatam condicionem despexit; altiusq. maluit, ut humani mos ingenii fert, adscendere, quam ad inferiora, quae reliquerat, descendere. Neque uero me fugit id, quod a doctissimis uiris memoriae proditum est; firmissimas illius reip. uires esse, & quae non facile ab externis uiribus debilitentur, cuius non simplex, neque unius generis administratio est, sed ita mixta, ita temperata, ut in triplici forma unum consilium, unam quasi mentem significet. neque ego tum in ciuitate praeclare agi negauerim, cum & unus, & pauci, & multi maximas res gerunt, nec tamen aut unus, aut pauci, aut multi praecipue dominantur. uerum, ut harum triũ partium in suo quaeque munere modum seruet, & ea, quam habet, potestate numquam abutatur, ego quidem hoc fieri posse non arbitror. sunt enim hi tres ordines admodum dissimiles: & inter dissimilia perpetuus aequabilitati locus esse non potest. nam quemadmodum in musicis, quo plures chordae percutiuntur, eo suauior concentus efficitur; quia uarius ille multarum fidium numerus, in quo summa discordia est, arte conciliatus, et ad concordiam perductus, incredibili quadam iucunditate aures, animumq. permulcet; sed haec tamen iucunditas ideo breuis est, quia de multis fidibus aliqua statum remittitur, & discrepat: sic multorum ordinum administratio uidetur illa quidem esse omnium optima; quia quo

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

longius ab unius imperio discedit, eo propius ad libertatem accedit; sed quia multis idem sentire difficile est, facile dissoluitur. quid autem ex dissolutione exsistat, multarum ciuitatum miserrimus exitus declarat. quare, cum sit necesse, ut de tribus potestatibus, quae pares sint, aliqua aliquando se efferat, & reliquis duabus insultet: ante prouidendum est, ut ea unde magis hoc imminet periculi, quaeq. ad temeritatem procliuior est; inferiorem locum obtineat, & reliquas duas neque dignitate, neque uiribus adaequet. quae uero de tribus ea sit, quae facilius insaniat, &, cum insanierit, cohiberi non possit, hic sine dubio populus est. qui ut inferiorem in ciuitate condicionem aequo animo ferat, ita fiet, si cum eo semper iuste, numquam superbe, interdum etiam liberaliter senatus aget. tum populus nihil appetet, nihil molietur: nouos magistratus, nouas leges, noua imperia non desiderabit: libera seruitute libenter seruiet: putabit enim se non hominibus seruire, sed legibus. haec si Romae senatus initio cauisset; quiq. furentis multitudinis impetus, quaeq. uis esset, mature cogitasset: non, ut cum seruis agi solet, ita cum ciuibus agi passus esset: necti liberos homines uetuisset: usuras, hoc est inopiae caussam minuisset: ipsam autem inopiam publica benignitate subleuasset. quae quia non fecit, iccirco illa, quae dixi, consecuta sunt, ex desperatione secessio, ex secessione tribunatus, ex tribunatu ordinum contentio, ex contentione libertatis interitus. Primis temporibus

ribus omnia potuit senatus; medijs multa senatus, multa populus; extremis omnia populus. itaque & primis temporibus, & medijs florentissima resp. fuit, extremis facile concidit. nullum enim ius, nullam potestatem a senatu tribunorum temeritas non abstulit. Aerarij dominus per multa saecula senatus fuerat. antiqua tamen iura tribunus pl. P. Clodius neglexit, lege lata, qua Pisoni & Gabinio cos. simul cum prouincijs pecuniam, quantam uoluit, de publico dedit. Senatus lege Sempronia consulares prouincias proconsulibus decernebat. decretas tamen idem Clodius abstulit, Vatinij scilicet tribuni pl. improbitatem imitatus; qui anno proximo C. Caesari Galliam Cisalpinam cum Illyrico, inuito senatu, sua lege dederat. Legati etiam ex auctoritate senatus deligebantur. Vatinius immutauit, & ipse sibi sua lege legationem detulit. Ipsa comitia quodam modo senatus in potestate fuerant: quia magistratum non gerebat is, qui ceperat, nisi patres auctores essent. hoc quoque amissum, nec fieri iam solere, Cicero significat in oratione pro Plancio. Triumphum a senatu petere imperatores e prouincia redeuntes diu consueuerant. inuentus est, qui, cum senatus triumphum negasset, ad populum confugerit, &, populo iubente, triumpharit. Qui poterat ea resp. consistere, & ad interitum non ruere, in qua, quod senatus improbabat, populus iubebat; quod decernebat senatus, infirmabat populus? ius enim intercedendi tribuni pl. habebant: quo iure,

ne ſenatus conſulta fierent, impediebant. at, impedire iuſſa populi ſi ſenatus uellet; non erat, ut tuto poſſet. ilico enim, incitantibus tribunis, erumpebat ſeditio, ilico uis, ilico caedes. cuius periculi metu ſaepe ſenatus iniquiſſima tulit. nam, ut omittam alia, quae ſunt huius generis ſexcenta, regna ipſa ſine ſenatus conſulto barbaris hominibus ex tribunorum pl. libidine eſſe donata, ſcriptum eſt. quae licentia cum retineri non poſſet, eo progreſſa demum eſt, ut omnia perdiderit. nec diſſimilis erit euentus, quacumque in ciuitate pares cum ſenatu uires populus habebit: non quod, ubi aequalitas eſt, ibi recte non ſit: ſed quod, ubi ad aequalitatem populus peruenit, diuturnam eſſe non patitur. Quare, cum ex duorum ordinum aequalitate ſtatim oriatur inaequalitas; aequalitati pernicioſae tutam inaequalitatem antepono; & eum ordinem praeeſſe rebus malo, qui poteſtate minur abutitur, quam eum, cuius poteſtatem ſumma ſtatim licentia, ſumma temeritas conſequitur.

MARIO. NIZOLIO
Parmam.

EPISTOLA *tua, mi Nizoli, ut amici hominis, ac uehementer amandi, ſumma me uoluptate affecit, ac meam uehementer incendit cupiditatem Parmam adeundi: non quod urbs, aut urbis ornamenta, me moueant: (alij hoc mirantur,*

apud me uulgaria ſunt) ſed aueo incredibiliter patronum ueterem meum, meum dico? immo uero litterarum ac ſtudioſorum omnium, ipſumq. litteris excellentem, Alexandrum Farneſium Cardinalem ſalutare: quem cognoui Romae & colui puerum adoleſcens, eximia iam tum indole praeditum, & earum laudum principiis, quas deinde auctus aetate ſimul & iudicio perfecit, magna omnium exſpectatione florentem. quo quidem tempore uehementer urbs ipſa excitauit me atque acuit in ſtudio liberalium diſciplinarum, adſpectu ipſo antiquitatis, & multiplici ac uaria hominum eruditorum ſcientia: ſed, ut ingenue uereq. fatear, proprie me expoliuit aula Farneſii moribus, ac litteris; cum uiuerem coniunctiſſime ac familiariſſime cum duobus praeſtantiſſimis uiris, Marcello Ceruino, & Bernardino Maffeo: quorum alterum Pontificem maximum, alterum Cardinalem, utrumque immortalitate digniſſimum, aduerſa bonis artibus iniqua mors eripuit. Quare, quod me Parmam uocas, & multis uerbis inuitas amantiſſime, non me litterae tuae ſopitum excitarunt, ſed currentem potius, ut aiunt, incitarunt. quod utinam cum uoluntate cetera congruerent: iam iamq. uobiſcum eſſem. ſed uides anni tempus: uides itinerum difficultatem: ſcis, quam imbecillo ſim corpore, quam tenui, & ad incommoda, iniuriasq. caeli perferendas parum apto. timeo etiam a militibus; a quibus otium non eſt: excurrere enim dicuntur, & praedas facere. non igitur ueniam,

cum a uobis unius diei uix absim interuallo? ueniam, opinor; quaeq. aduersantur, & impediunt, contemnam omnia. uolo omnino meis oculis, Farnesio uidendo, satisfacere: uolo hanc a me ipso gratiam inire, & salutationis officio, expetito sane, ac debito, perfungi. Te uero, optime, ac doctissime Mari, cuius consuetudine & sermone careo multis abhinc annis, quem mihi tamen ex animo numquam eripuit neque tempus, neque longinquitas, quo studio complectar? quantam hauriam, cum praesens praesentem alloquar, uoluptatem? dilexi equidem, a quo primum die te cognoui, tuos mores, tuam naturae comitatem, ac suauitatem: doctrinam uero, ingenium, industriam suspexi semper, extuliq. laudibus ad caelum: nec iniuria. nam si, Romanae linguae studium colere, & illustrare, laus est: quis hoc te uno aut curauit studiosius aetate nostra, aut cumulatius praestitit? ego ipse, quem tu esse aliquid uis in hac latine scribendi facultate; in quo uereor ne te fallat amor: nam iudicium in dubium uocare non debeo: sed, si quid sum, quadam ex parte de tuo fonte fluxi. thesauros enim Ciceronis omnes, in illo praeclaro tuarum obseruationum libro cōgestos, reperi; & usus sum facile: quos colligere dispersos, immensi laboris fuisset, ac temporis. Laudas igitur beneficium tuum, cum me laudas, & quodam modo praemia capis meritorum tuorum. De loco in oratione pro Sextio, disputas erudite: nec a iudicio tuo mea discrepat opinio. quiddam tamen superest,

quod

quod me leuiter pungat. qua de re cum erimus inter nos collocuti; uel ego tuam ſententiam, ut ueram, uel tu meam ſequeris gratiae ſaltem cauſſa. Vale, & Farneſio Cardinali, ſimulq. Antonio Mirandulae, Epiſcopo uni omnium doctiſſimo, atque humaniſſimo, meis uerbis ſalutem plurimam dicito. Aſulae.

SILVIO. ANTONIANO
Ferrariam.

ACVTE *admodum, mi Silui, nec minus amanter ſcribis. ego autem in amore facile poſſum tibi reſpondere, planeq. reſpondeo: ingenij ſigna, praedico tibi, ne prorſus ulla meis in litteris exſpectato. non ſoleo fere ſtudioſius epiſtolas elaborare: primum, quia, ſi quid ſcribitur ad familiares, plane familiariter agendum puto: odi illa nimis ambitioſa, conſtructa uerbis, & ſententijs exquiſitis: deinde, quia ne ſi uelim quidem in epiſtolis agere accuratius, relinquitur ut poſſim. urgeor quotidianis amicorum ſalutationibus: negotijs, & rei domeſticae cura paene opprimor: oculorum uero ualetudine ſic interdum uexor, ut nullam partem capiam quietis. quare male merearis de amico tuo, ſi uelis ei, tam ualde occupato, tam grauiter affecto, diligentiae onus imponere. imitetur epiſtola ſermonem, excurrat libere, nullis adſtricta legibus, & ſuauem quandam, perfecta non indignam amici-*

tia, negligentiam praeseferat. alioqui 1 officium scribendi, saepe inter absentes necessari um, gratum quidem semper, iniucundum & graue nimis accurata reddet industria. Quod me ornas laudibus; non efficis ut ipse mihi placeam, aut assumam plus, quam soleo: id assequeris, ut me tibi deuincias magis, cuius ex amore fluere ista uideo, nimis in me honorifica, praeclara, singularia: quae optaui equidem semper, adeptum me numquam putaui. sed uidelicet, affingere ueritati, uobis poetis religio non est: idq. facitis libenter; ne, consuetudine intermissa, quodam modo uestra iura minuantur. me tamen, si poetice scribis, artificium tuum, sin, ut scribis, ita sentis, error etiam delectat. haec enim me tibi commendat opinio, & amorem augeat necesse est: foris etiam, ut spero, fructum pariet. nam meis laudibus, tuo commoti testimonio, cum te excellere ingenio, florere magnorum Principum gratia constet, non pauci fortasse assentientur. quod utinam, id quod in meis consilijs erat summum, Ferrariae mihi uiuere per ualetudinem licuisset. nae ego te, singulari uirtute adolescentem, ita meis studijs, & officijs essem complexus, ut nemini prorsus tuorum familiarium, ne Riccio quidem ipsi, apud quem filij locum obtines, in te amando concederem. Quid, inquies, si te, depulso morbo, confirmares? Vtinam id aliquando eueniat: sed id quidem sperare iam uix audeo. iaceo enim nunc, & langueo miserrime: nec mihi caeli mutatio profuit: nec nouis remedijs lo

cus

cus est; quae iam omnia frustra consumpsi: uno tamen bono mea mala compensantur, quod, etsi uires corporis magna ex parte, ingenium tamen, qualecumque est, uis morbi minime debilitauit, aut fregit. itaque singulis noctibus aliquid scribo, aut legenti puero aures praebo. sic assequar fortasse, ut, qui me non uident, carentem publico, & communi luce, uiuere tamen intelligant, atque ita uiuere, ne quando cum alijs plane totus exstinguar. Tu fruere, optime Silui, ista ualetudine, & isto otio: cum illa tibi naturae munere satis firma contingerit, hoc habeas tui Principis liberalitate uberrimum. Vale. Venetijs.

BARTHOLOMAEO. RICCIO
Ferrariam.

VERA narras, optime Ricci, atque ita narras, ut in magna tuarum litterarum prudentia facile tamen amor interluceat. Mihi, ut scribis, condiciones hoc biennio delatae sunt multae, omnes cum emolumento, nulla sine dignitate. fecit tamen siue ualetudo mea, siue uoluntas, seu fati potius, quae in rebus humanis dominatur, occulta quaedam uis, ut omnes reiecerim. hanc postremam, delatam a summo Cardinali, Hippolyto Estensi, unam auide sum complexus, unam omnibus anteposui: nec est in meis consilijs quidquam antiquius, quam ut in illius aula, eximij Principis, ac uiri praestantissimi,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

mi, consenescam. itaque, quod hortaris, ut ad uos quamprimum me conferam; non efficis, ut cupiam, qui cupiditate iam ardeam; dolorem potius auges; cum intelligam, quae maxime uolo, id me consequi, hoc quidem tempore, minime posse. nam, ut omittam, quod haec me frigoris acerrima uis, & intemperies caeli semel aut iterum cubiculo egressum pessime accepit, & in eadem claustra, in easdem, ubi multis iam mensibus iacui, tenebras retrusit: praeterea pietas me retinet. Fratres habet uxor mea duos: quos ego ambos unice diligo: contraq. ipsi mihi singularem non modo beneuolentiam, uerum etiam obseruantiam praestant. probi sunt adolescentes, ingenio, modestia, uirtute etiam ornati, una re minus laudandi, quod inter ipsos parum conuenit. orta est inter eos post obitum patris de hereditate dissensio: inde lis, inde odium. quod nisi ego me interponerem; nisi utrumque prensarem, rogaremq. per parentis manes, per solitudinem matris, per existimationem familiae: conflictarentur assidue turpibus iudicijs, graui iactura famae, magno rei familiaris detrimento. hoc ego dum uersor in negotio; dum in eo studium, operamq. pono, ut uxoris meae fratribus consulam: putem mihi esse uerendum, ne quis me, sana praeditus mente, reprehendat? non puto. non igitur hoc, te iudice, pertimescam. hem Ricci, qui sacris in litteris non ambitione, ut multi, sed ita uersatus es, ut scientiam, e libris petitam, uita exprimeres; quae sunt illa praeclara, quae nos ille bo-

narum

narum actionum magister optimus edocuit? non haec sunt, egentibus subuenire, errantes in uiam, diffidentes ad concordiam reuocare? ama igitur me de hoc officio. non postulo, ut laudes. iam enim didici, uel aetate doctus, uel morbo admonitus, recte factorum fructum a Deo potius, quam ab hominum iudicijs, exspectare, omnemq. laudem non in honore uerborum, sed in ipsa re, atque in una uirtute constituere. Vides iam duas esse commorationis meae caussas, utramque satis grauem. accedit tertia, ne ipsa quidem leuis, ut imprimam librum meum de lebus Romanis; quem poscentibus multis debere iam diutius uix possum. eoq. magis in hanc uoluntatem incubui, quod inscriptus emittetur Hippolyto Cardinali. Tu, mi Ricci, fac tibi ita persuadeas, amabiliorem mihi Ferrariam fore tua caussa. tuis enim sermonibus, tua humanitate, tuo lepore frui, interruptamq. multorum annorum consuetudinem licebit aliquando resarcire. quod ut sit maxime diuturnum, opto uehementer, &, ut tu amantissime augurarís, etiam spero. Vale. Venetijs.

ANTONIO. AVGVSTINO
Romam.

ACCEPI *tuum Varronem, missum ab Octanio nostro, delatum a Laeuino. quid quaeris? te dignus est. quod si operam eandem posueris in Festo; plurimum tibi Romanae litterae debebunt. aggredere.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

dere. quid enim tibi non ſuccedet? qui, (ut omittam illa, quae pleno iam theatro ſpectata ſunt, ingenium, iudicium, doctrinam) quantus quantus es, totus labor, totus induſtria es. ac mehercule non ſolum communi nomine, ſed proprias etiam tibi ego agam, atque habebo gratias. nam, quem in eo libro emendando laborem ſuſcipere cogitaueram, quem fortaſſe, & alijs preſſus oneribus, & natura, ac ualetudine imbecillus, non ferrem, eo me leuabis. Vale. Venetijs. Egregio iuriſconſulto, Pyrrho Taro, ueteri mihi neceſſitudine coniuncto, ſalutem plurimam.

EIDEM, Romam.

E GO *uero & ſcripſi iam, niſi me fallit memoria, ſatis aperte: & nunc, quando tibi ita placet, iterabo eadem libentiſſime. Lapides, aut nummos, ſi quos habes, in quibus mentio fiat legum Romanarum; eos ſi nobis impertieris, habebo gratias, tuumq. etiam beneficium ipſa fortaſſe, me narrante, poſteritas audiet. tabulas uideor mihi legiſſe Romae neſcio quas: ſed neque tum deſcripſi; qui magni non facerem ea, quae nunc quidem tanti puto, nihil ut potius mihi ſit: neque uero, quo in loco, aut apud quem eas legerim, ſatis nunc in memoriam reuocare poſſum. quare ad te confugio, uniuerſae arcam antiquitatis, arcam tamen eiuſmodi, quae pateat amicis tuis, hoc eſt bonis uiris: quo me*

in numero quia esse uis, triumpho. Alexander autem tuus facile nostrum artificio uincet. tu enim excellis: at nos quid sumus? aliquit fortasse, si cum aliis; nihil certe, si tecum Augustine comparemur. Plura nec possum, quod eram occupatus: quamquam hoc quidem quotidianum est: nec debeo hac in re, quam tibi non solum amicitia nostra, uerum etiam litterae ipsae, quibus tibi scio nihil esse carius, etiam me tacente, magnopere commendant. Vale, & Siluestrum Aldobrandinum, uirum excellentem, meum perueterem amicum, nisi graue est, saluta meis uerbis plurimum. Venetiis.

EIDEM, Romam.

NISI quis casus meis consiliis occurrat, editionem cogitabam eius libri, quem de legibus Romanis quinquennio ante a me conscriptum, debere diutius multis flagitantibus non possum. ad hunc librum quantum ex antiquis lapidibus accedere possit ornamenti, praeclare intelligo. porro, tu is es, qui hoc in usu, atque hoc in genere scientiae, tum quia Romae uiuis, tum quod in studiis totus haeres, paene solus excellas. quãquam hoc in tuis laudibus minimum est: alia sunt in te, quae ego non desino praedicare, haud sane paullo praestantiora: quae non est hic commemorandi locus, ac ne significandi quidem; ne tu me nimium esse blandum, &, quasi tuae diffidentem humanitati, ad hoc artificium confugis-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

se existimes. peto igitur a te, atque etiam rogo, (quamquam hoc uerbum amicitia nostra, tuaq. maxime bonitas respuere uidetur) si quid habes, quod ad leges Romanas pertineat, e libris excerptum, & ueterum lapidum, aut etiam nummorum obseruatione collectum, id mihi ut impertias. bene mereberis de litteris, uel potius bene de te meritis gratiam referes: quandoquidem earum ope, ac merito tantus es: bene etiam de me ipso; cuius laudi pro nostra necessitudine, meoq. erga te studio singulari, debes uelle consulere. quamquam hoc ego certe non admodum specto: ambitionem enim paene habeo in extremis: prima mihi est, omniumq. rerum antiquissima publica studiosorum hominum utilitas: quo mei labores intenduntur, mea, quaecumque est, dirigitur industria. excute, si me amas, atque euolue funditus illa tua scrinia, in quibus conditi rerum antiquarum thesauri asseruantur. nemo enim, si possessio litterarum diuitiae sunt; quod homines eleganti iudicio, sanaq. praediti mente opinantur; nemo, inquam, optime Augustine, te ditior est. nec uero de tuis copijs multum imminues, si, quod futurum speramus, inopiae nostrae subueneris. qui si etiam nobiscum plurima communicares; multo id tamen, quod dares, minus esset, quam quantum tibi, libris assidue tractandis, quotidie quaeritur. uerum modeste tecum agimus: petimus a te minima de maximis: itaque facile impetrabimus. Vale. Venetijs.

EIDEM

LEGATO. PONTIFICIO Viennam.

QVIA mihi honore tuo nihil est antiquius, propterea non mediocrem cepi laetitiam: tibiq. sum absenti gratulatus, quo primum tempore de legatione tibi delata ad Romanorum Regem, tum ex amicorum litteris, tum ex multorum sermonibus cognoui. illud, ut uere dicam, molestiae non nihil adspersit, quod ueritus sum, ne nostrae litterae, quibus, in urbe dum uiuis, tua studia splendorem, & utilitatem addunt, te discedente, & in Austriam usque, ad longe diuersum uitae genus translato, iacturae plurimum facerent. quod si, secus esse, significaueris: (iam enim uersaris in ipsa re, quaeq. tua futura sit in uniuerso fere munere occupatio, usus te monere, & erudire facile potest) cumulabis mea gaudia, & habebo gratiam iis, quibus honestare tuam uirtutem his honoris insignibus, nullo nostro, hocest artium, doctrinarumque liberalium, detrimento, curae fuit. Ac primum illud, pro meo incredibili erga antiquitatem studio, etiam atque etiam a te petam, uel potius, quando pollicitus iam es, a te exigam, ut Festum Pompeium tua emendatione perpolias, atque illustres; aut, si habes ita emendatum, ut tibi, acerrimi, ac seuerissimi iudicij uiro, satisfaciat, edendum omnino cures,

res, neque deberi nobis eam utilitatem diutius patiare, quam, cum in illo uere aureo libro dispersam uideamus, colligere tamen uix possumus, uel plane nullo modo possumus, locorum, ut scis, paene innumerabilium difficili scientia impediti. bene collocabitur industria tua: & hunc sibi comitem adiungi, ne solus eat per ora uirum, Varro tuus aequo animo patietur. rogandus non es in tua laude, communi praesertim studiosorum cõmodo coniuncta: ut, si de illa non laboras, hoc saltem commouere te debeat. quod utinam aut mihi cum hac mente pars aliqua doctrinae tuae, aut tibi mea mens, & plane incredibilis ad communicandam uirtutem animi propensio, cum ista tam exquisita, tamq. multiplici omnium paene litterarum scientia contigisset. nae ego, quod ad me attinet, multa non sinerem ignorari, quae scire praeclarum est, quaeq. in tenebris, nisi tu eruas, perpetuo iacebunt. nec tamen persuadere mihi possum, te uelle nobis tam iniquum esse, ut tantam doctrinam, si quid tibi accidat humanitus, (homines enim sumus: nec ego mihi, nec tu tibi de uitae diuturnitate praestare quidquam possumus) exstingui tecum uelis. Quid ea, quae chartis iam, & uoluminibus explicasti? cur diutius premis, optime Augustine? cur ex ingenij tui fontibus expleri nostram sitim non uis? sed, opinor, aliquando facies: & faueo libenter meae spei, paullo minus, quam tuae gloriae; cui scio me optime consulere, cum haec ad te scribo. De me si quaeris: uexamur oculo-

rum anniuersario morbo: nec tamen labori parcimus: scribimus aliquid quotidie, aut legenti puero operam damus: aliquo fortasse ualetudinis damno: sed nihil est tanti, ut a litterarum suauissima consuetudine sciungar. Onuphrius Panuinius, ille antiquitatis heluo, spectatae iuuenis industriae, & ingenio, ut probitate, praestans, hic est, eritque, ut uideo, in aliquot menses. imprimit suos Fastos cum commentarijs; & interim adornat alia. saepe litigat obscuris de rebus cum Sigonio nostro: sed utriusque bonitas, mutuus amor, excellens ad cognoscendam ueritatem iudicium, facit, ut inter eos facile conueniat. Sigonium de facie non nosti: eius tamen scripta, non dubito, quin legeris. ea doctrinam, & ingenium declarant: humanitatis, & studij erga te, tuiq. similes testis ego sum: quem debes ipsum suo merito, praeterea tuae praeconem eruditionis, diligere. Vale. Venetijs.

EIDEM, Romam.

VBI te ad urbem redijsse cognoui, uehementer sane, pro meo erga bonas litteras perpetuo ac singulari studio, sum laetatus. te enim absente, silere mihi prorsus Romanae musae uidebantur. Scripseram ad te superioribus diebus; easq. litteras ad aulam noui Imperatoris miseram; quas acceperis, nec ne, cupio scire. appellabam te, quod iam promiseras, de Festo cum tuis correctionibus diuulgando.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

gando. de quo nunc eo magis urgeo, qua, nisi fallor, spatij plus habebis. aggressus ne sis, & quousque opus perduxeris, ac de perpolitione quid speres, si ad me scripseris, rem gratissimam facies. Vale. Venetijs.

BENEDICTO. RHAMBERTO rusticanti.

SVADEBAM, ut exires; quod aegrotans, quantum esset in caeli mutatione, cognouissem: nunc idem angor, te profecto: neque me congressus, neque sermo cuiusquam iuuat: solus, ut in litore, oberro. qui etiam, etsi scio quam sis prudens, & in omni re moderatus; tamen, ut est amor sollicitus, offensiones in te omnes timeo. commune omnium est, ut rure, ueluti quandam uiuendi licentiam nacti, liberius agamus. amabo te, mi Rhamberte, noli istam consuetudinem imitari, serua tuam ueterem continentiam. & quoniam mihi, ut saepe tecum locutus sum, aduersus non dissimilem destillationem praesens auxilium fuit exercitatio: te quoque ipsum, nisi fallor, hoc uno maxime senties alleuari; si modo hoc tenebis, ut meridianum in solem ne te committas, multo uero minus in uentum, qui sit inclementior. nam sunt aurae quaedam leues, quarum spiritus non modo non hominum generi noxius, sed etiam uitalis: & ego, has saepe ultro secutus, sensi languentes in me uires earum quasi flabris excitari. Sed, o Rhamberte, audi me,

hoc

hoc uerissime monentem. nihil agis, nisi iucunde uiuas. si uis te tibi restituere; des te ad hilaritatem oportet, & ex animo tuo dispellas, si qua tristium cogitationum residet nubecula. Hanc esse praestantissimam medicinam, uel potius unam esse medicinam, me quidem, superioribus temporibus eodem morbo laborantem, docuit euentus. quare te rogo, ut pro eo, quanti ipse tibi es, quantiq. etiam nos apud te sumus, quorum salus in tua salute posita est; des operam, ut ueterem morbum noua ratione cures, & aliquando istam turbam medicorum malam in crucem iubeas abire; qui te pharmacis non solum diuersis, sed etiam contrarijs integrum iam annum lacerant, dum latentem in obscuro ueritatem tuo periculo quaerunt. Vale. Venetijs.

MARIO. CORRADO
Brundisium.

DEBEO *tibi, mi Corrade, tot iam nominibus, prorsus ut non uideam, qui soluendo esse possim. scripsisti ad me saepe: tantum ne? sunt alia: humanissime, elegantissime: laudes in me contulisti eas, quas si agnoscam, ipse me nimium uidear amare. tibi tamen habeo gratias de ista tam liberali, tamq. erga me prolixa uoluntate; eamque, si gratus, idest si uir bonus esse uolo, ut certe uolo, puto mihi esse inter summa beneficia collocandam. itaque, cum te numquam uiderim, fero tamen in o-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

culis: &, quamquam habeas, qui te talem diligant; quos necesse est esse quamplurimos; ego tamen primas in amore partes appeto, secundis non libenter acquiesco. non soleo blandus esse, nec auribus dare, quod negari possit ueritati. quare uelim mihi credas affirmanti; neminem me tibi Latina in oratione anteponere, conferre admodum paucos. hoc ego ita iudico: nec tu meum iudicium in dubium reuocare debes; cum mihi iam in epistolis tuis tantum in hoc genere tribueris. unum doleo, tuam istam latere uirtutem in extremo Italiae angulo, neque in hac luce uersari, ubi fructum caperes eam laudem, quae tibi debetur, iudicio, ac testimonio praestantium uirorum. quod si te cohortando possem adducere, ut de migratione cogitares: aggrederer, & in hanc rationem totus incumberem: uerum neque mihi de statu rerum tuarum constat; et si cohortatione moueri potes, ipsa te res, nequaquam tibi, ut, opinor, obscura, uel me tacente debet incitare. Quod scire uis de meis antiquitatibus, haec sunt. Liber nunc imprimitur de legibus: quem, cum erit absolutus, curabo ad te perferēdum. Edidi iam commentarium in orationem pro Sextio, & proximis diebus in epistolas ad Brutum, & ad Quinctum fratrem: quem tibi nunc utrumque mitto. maiora uellem, & fortasse possem: uerum infirmitas corporis facit, ut labore debiliter; lippitudo autem, ne legere diutius liceat, aut scribere. magnam etiam mihi temporis partem eripiunt salutationes amicorum, magnam domestica negotia: sexcenta praeterea,

ea, quae me a studijs auellunt. sed feramus: humana sunt, nec praecipue nostra, sed communia cum multis. Tu me, uelim, ames, &, si par pari referre uis, amore non uulgari. Vale. Venetijs.

FABIO. STELLAE
Brixiam.

CVM *tu ad me, Fabi, quem de facie nondum nosti, adductus humanitate epistolam miseris tam elegantem, distinctam notis non amoris minus, quam ingenij: ferreus sim, nisi te, patremq. tuum sic amem, ut amare solemus ea, quae nobis in uita prima sunt. sed quid, si me ipsum etiam uestra caussa plus amem? quid enim? cum ego me a parente tuo, magni nominis uiro, summis uirtutibus ornato, diligi uideam, a te uero etiam laudari, excellentis ingenij adolescente, optime ad uirtutem animato; non ipse mihi pluris sim? non gaudeam haberi a uobis, qualis esse semper uolui, &, ut essem, laboraui; sed uoluntati exitum respondisse numquam duxi? Equidem, cum natura sim, tum ualetudine, & morbo subtristis; nec ad hilaritatem facile traducor: tuae tamen litterae, patrisq. tui, uix credas, quid animo meo iucunditatis instillarint, qua uoluptate, qua laetitia perfuderint. itaque officij uestri memoria sustentor; eaq. sic fruor, ut beneficijs omnibus anteponam. quod utinam adire ad uos, ac studio uestro satisfacere liceret, nihil esset optatius: & es-*

ſet iter Paſtorio comite iucundius. uerum neſcio quo fato contigit, ut, quo primum huc die perueni, cum tota paene familia coeperim aegrotare, uxor quidem grauiſſime; nec dum ualet; ego ſatis leuiter, ſic tamen, ut iaceam. corpori enim imbecillo quaeuis incommoditas uix ferenda. quamobrem, affectus morbo, a uiribus infirmus, equo me non auderem committere, uel placidiſſime incedenti. lecticam, inquis, mittemus. hac equidem ueherer commodius: ſed, mi Fabi, hoc genere deliciarum mei ordinis homines uti non ſolent: ad fortunatos pertinet. itaque differam per aliquot dies, quoad uires colligam, id eſt, quoad equo, aut etiam rheda liceat uti. equos quidem hic, quales infirmitas noſtri corporis requirit, ideſt qui alterno greſſu crura molliter explicent, quos gradarios antiquitas appellabat, facile poſſum inuenire: ſed inſolentiam huius caeli nonnihil metuo: rheda autem, uereor, ne ſucculſſu laedat. omnia tamen, ut uideo, moderabitur humanitas ueſtra. Vale, & patri tuo, praeſtanti uiro, multam ſalutem meis uerbis. Aſulae.

EIDEM, Brixiam.

AGNOSCO tuis in litteris & patris tui, ſummi uiri, ſingularem humanitatem, & Paſtorij noſtri, hominis integerrimi, nec eloquentia minus, quam doctrina, praeſtantis, egregiam diſciplinam. & cum ego te propter illos diligam: (eſt enim, ut

ſcis, uterque mei, & ego item utriuſque amantiſſimus) tum uero ad meam in illos beneuolentiam, quae ſumma eſt, non nihil tamen tua cauſſa uidetur accedere. Patet, atque elucet in epiſtola tua pudor ille, ingenuo dignus adoleſcente, qui maxime commendat aetatem: patet etiam, quo fit pudor amabilior, plusq. ſibi gratiae conciliat, ingenium. quae perſpexeram equidem in te, ac laudaueram, quo tempore diuerſatus Brixiae ſum in aedibus ueſtris, exceptuſque, & cultus a parentibus tuis omni genere officij: ſed nihil praeſtantius, nihil admirabilius, quam laudis in adoleſcente perpetuitas. primum enim lubrica ipſa aetas eſt; nec reperitur facile, qui conſiſtat: deinde, tenduntur ſaepe bonis, quibus capiantur, inſidiae: & multa ſunt ad deprauandum parata, improborum conſilia, aequalium exempla, uoluptatum illecebrae. hae ſunt illae Syrtes, quibus incerto curſu nauigantes abſorbentur: haec illa ſaxa, quo ſalutis cum aperto diſcrimine impingitur. nec uero, poetas, cum & haec, & huius generis alia cecinerunt, ſimpliciter locutos, uelim exiſtimes. utuntur ſimilitudine rerum, quae ſubiectae ſenſibus ſunt, ut animos erudiant, moribuſq. noſtris, ac famae conſulant. itaque ſapientem appellarunt eum, qui maris pericula, uoragines, & ſcopulos, & dubijs agitata uentis loca uitauiſſet, atque illa perdendorum hominum auida monſtra, uirginum facie ſimulata, praedulciq. cantu blandientia, contempſiſſet. quae ſunt omnes, mihi crede, imagines

humanae uitae: qua nullum est mare difficilius, & in qua, nisi rationis quasi gubernaculo regamur, quam facile fluctuemus, quamq. multa, & quam grauia rei familiaris, existimationis, ac uitae naufragia contingant, si te propter aetatem nondum usus docuit, disce a libris, uel disce a parente tuo, spectatae sapientiae uiro; qui se ex hac tempestate tamquam in portum recepit sacrarum litterarum; quodq. habet a foro, quod a publicis muneribus otij, totum id in theologia libentissime consumit. quem tu imitaris, ut audio, si minus in studio doctrinae, at in uoluntate, in moribus, uitaeq. instituto. contemnere te aiunt, quae ceteris ab adolescentibus cum uoluptate fiunt: abhorrere a lusu, uenatione, cursu, alea: leuia ducere haec, inania, indecora, turpia: deditum esse litteris, uel quibus ad humanitatem informamur, uel quibus ad excellentem liberalium disciplinarum cognitionem aditus aperitur: maxime uero solitum ea meditari, & curare diligenter, quibus aeternae uitae salus comparatur. diuina sunt haec munera, mi Fabi, non a nobis profecta, aut elaborata, nec omnibus impertita. tibi contigit, ut ita sentires, & ita uelles: habe gratiam Deo, qui te tantis in tenebris, atque erroribus praecipuo quodam lumine illustrauerit. alijs non idem contigit: mirari noli, neque caussam quaere. abdita sunt, nec humanis comprehensibilia mentibus arcana caeli. Stet illud modo, nihil usquam fieri, nihil euenire aut insciente, aut nolente Deo: quaeq. ille uult, & quae

permittit,

permittit, ea nequaquam reuocare ad nostrum iudicium debemus, neque, recte ne fiant, an secus, interpretari. Et omnino uelim te, cum de diuinis rebus cogitas, minuere opinionem scientiae, demittere animum, ac mentem, unamq. putare certissimam doctrinam, pietatem in Deum, aut beneuolentiam, & studium erga illos, qui nobis a Deo commendantur. Quae non dubito quin saepe ita cogites, ut credas: nec te ita puto credere, ut re ipsa non praestes: cum te omnes ita uiuere confirment, ut a tuis moribus procul absit arrogantia. uerumtamen, si tibi laudo id, quod amas, & quod amandum existimas, non a te gratiam ineo? non haec tibi, licet parum necessaria, iucunda tamen commemoratio est? Sequitur illud. ipse mihi satisfacio. nam, quae laudatio uidetur, eadem, si attendis, cohortandi etiam uim habet. quo genere, pro mea in te beneuolentia, magnopere delector. Atque etiam in huiusmodi sermones ego soleo libenter ingredi; quia, si nihil aliud, ipse mihi fructum fero, dum ea tracto, quibus amore summi boni, studioq. incendor. Te autem, cum haec legis, laetari oportet uel tua caussa, qui tuum intelligas iudicium nostra sententia comprobari; uel mea, quem sentire tecum uideas, & iisdem gradibus parare adscensum ad ea, quae quanta sint, ex eo coniicitur, quod ipsa tantum spes tranquillitatem parit animis nostris, eosq. non a malis modo, sed a malorum quoque motu uincat. Macte igitur ista uoluntate, & isto sensu. matuere ui-

disti,

disti, quis esset rectus ad gloriam cursus. sequere iudicium tuum: nec tamen contemnes nos, si quando hortamur: & ipse nos uicissim, ubi languemus, hortare. sic erit mutua gratia: sic amabimus etiam magis inter nos, mutuo beneficio prouocati. Vale.

IOANNI. BAPTISTAE PASTORIO
Brixiam.

EGO uero te, mi Pastori, tua caussa dilexi semper. habes enim, quae tibi amorem concilient, doctrinam, & humanitatem. munera, quae mittis, me tibi obstringunt magis, beneuolentiam in te meam augere non possunt. quae enim a uirtute profecta sit, nō his tamquam adminiculis nititur, sed consistit ipsa per se, eoq. iam processit, ut ad summum peruenisse uideatur. praesta te mihi, obsecro, qualem adhuc cognoui, amantem mei, & in amicitia constantem. munus hoc erit omnium munerum praestantissimum. quod ego, qui sim mei erga te animi ipse mihi conscius, quasi debitum exspecto. Vale. Asulae.

VINCENTIO. STELLAE
Brixiam.

SVPERIORIBVS diebus, quo magis incitabar cupiditate ueniendi ad te, uisendaeq. urbis, ut audio, pulcherrimae, qui essem litteris &

tuis,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

tuis, & filij tui, idest utriusque tuis, amantissime inuitatus; eo me reuocabat magis pudor meus; neque tam, quid tua permitteret humanitas, quam, quatenus mihi per modestiam meam progredi liceret, cogitabam. ac saepe mecum sic. An tu ad hominem, quem numquam allocutus? quem ne uidisti quidem? adde: quem uirum, quam nobilem, quam grauem, quam districtum magnis rebus? ego autem quis? infirmus natura semper, nunc etiam ualetudine impeditus, exquisita quadam ratione & cura tuendus. Contendebam equidem cum animo meo: nec uici facile, sed uici tamen aliquando, & decreui omnino ad uos primo quoque tempore me conferre. uereor enim, dum ualetudinis commodum exspecto, & id ago, ut, quas morbus ademit, uires colligam, in hiemem ne incidam, idest in imbres, & frigora: quorum altero uiae corrumpuntur; alterum scis esse λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον. nam illud in quo tibi fortasse, uel domesticis tuis incommodare mea mollities, & paullo fastidiosior in uictu consuetudo potest, id non specto. aut enim exiguum quiddam erit, & feretur facile; aut, si magnum, illustrabit benignitatem tuam. Statutum igitur de re: nec est, cur sententiam mutem: uidendum de ratione itineris: quam tu ad meam uoluntatem, meumq. consilium, quae tua est humanitas, totam reijcis. ego autem nihil puto commodius, nihil aptius ad uirium infirmitatem sustentandam, quam lecticula gestari. sed habet species illa, quod ad Fa-

bium

bium tuum scripseram, quiddam nimis honorificum: nec ego is sum, qui, quod superat fortunam meam, eo libenter utar. uerum ignoscetur ualetudini: quam satis infirmam, atque imbecillam, concussus & uexatio facile frangeret. rheda quidem, qua mearum bene perita curationum ancilla cum filiola & puero uehatur, opus est. haec si habebo, uel potius cum habebo; (uis enim me a tua liberalitate omnia exspectare) dabo me statim in uiam, & ea quidem spe, ut aliquem e caeli mutatione fructum capiam, maximum quidem ex tua humanitate, quam cantari ab omnibus audio. Vale. Asulae.

EIDEM, Brixiam.

QVOD ueritus sum, fieri uideo, ut imbribus madescat humus, & puluis in lutum coacta uias impediat, ac turpi foedet adspectu. frigoris etiam acres morsus hoc triduo sentire coepimus. quae cum sint iter habentibus incommoda; tum uero, maiora ut timeantur, hiemis propinquitas facit: ut mihi uel mature, nulla interposita mora, ueniendum ad uos, uel totum consilium necessario abijciendum intelligam. febricula omnino tentamur quotidiana: sed, opinor, decedet, cum primum ex hoc me domestico maerore ereptum statuam in tuis aedibus, idest in aliqua, ut spero, iucunditate, atque laetitia. iniurias autem caeli, lectica circummuniti, possumus contemnere. quamobrem, quod tuo commodo

fiat,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

fiat, dabis negotium tuis, ut Saturni die, aut, qui ſequetur, proximo, uehicula perducant. Lecticario mandetur, atque etiam aurigae rhedam moderanti, ne quid approperent, niſi me iubente; & omnino rationem itineris ad meam uoluntatem accommodent. hoc tu, ſcio, Stella, uel me non ſcribente, mandaſſes. nihil enim te praeterit, ob eximiam prudentiam: nihil porro nõ uis amicorum tuorum cauſſa, ob humanitatem prudentiae parem. Vale. Aſulae.

*

EGO *uero, comprimi a te mea cauſſa librum tuum, minime uolo. quin, ſi ad me refers, ut edas quamprimum, ſuadeo: rogo etiam pro eo, quantus eſt amor in me tuus: quem non eſſe mediocrem, tuae litterae ſignificant. an ego ita ſim bonis artibus infenſus, ut induſtriae tuae impedimenta opponam, & excellentis ingenij fructus, cum bene maturi ſint, condi potius, ac domeſticos intra parietes aſſeruari, quam in publicum efferri, & communicari cum omnibus uelim? Illa de tuis hortis, & noſtris fontibus, eleganter a te, nec ſine ſale, prolata ſunt. uerum, agam tecum perliberaliter, atque hanc partem libenter diſſimulabo, tibiq. totam largiar. in reliquis etiam habebo rationem amicitiae noſtrae, nuper inſtitutae, maiorem tamen fortaſſe ueritatis. Tua ſcripta, proxime edita, doctrinam habent, & accuratam antiquitatis obſeruationem. itaque uigebunt*

omni-

omnibus, & laudabuntur. quod si quid est, quod desiderari possit: primum id leue est; deinde, ut scis, non imminuit, sed auget naeuus in formoso corpore pulchritudinem. Vale. Venetijs.

EIDEM, *

NOLI officium litterarum a me requirere. numquam scripsisti, quin rescripserim. quod si contra, quam res est, uidetur; alieno uitio fit; a me quidem prorsus abest culpa. De horologio quod iterum iam scribis, uincit pudorem meum humanitas tua. iam enim statueram oneris tibi nihil imponere, publica explanandi iuris cura occupato, quotidie aliquid scribenti, unde ad nos utilitas, ad te ipsum gloria permanet. negotium amico dederam: & ille curaturum promiserat: nec tamen biennio fidem soluit. quare accipio libenter, quod das. tu mihi, quod tuo commodo fiat, horologium Augustae elaboratum, ego tibi, quantam scripseris, pecuniam statim curabo. quale uelim, iam antea significaui, factum eleganter, artificio non uulgari. Audieram, quae ducuntur egregia, minoris triginta scutatis emi non solere. Hoc quidem esset nimium: nec rei familiaris ratio ferret; cui consulere, quia copiosa non est, uideor debere. porro genus hoc ornamentorum ita soleo cupere, ut non insaniam: cupio autem ualetudinis, non libidinis caussa. cum enim me satis tristem natura finxerit, accersenda extrinsecus iucun-

ditas

ditas est, quam a me ipso petere non possum; eoq. magis, quod plurimus in cubiculo sum, affectus iam quadriennio per totam hiemem oculorum morbo, molesto tamen potius, quam acerbo. nolim igitur impensam esse supra decem scutatos, aut omnino quindecim, eamq. ita fieri, si horologium probetur oculis eruditis. itaque uide, cui negotium mandes. nam neque omnes intelligunt: et alijs alia probantur. ego formam, & artificium, non materiam, cupio emere. De tuis Instit. egi diligenter, hortatus sum, lucri maximi spe proposita. ubi ad pretium uentum est, audire se negarunt. itaque tibi auctor sum, cum ijs transigas; quos faciles iam habuisti, & in tuo merito satis, ut audio, liberales. Vale. Venetijs.

*

VOLFANGVM VVerter, cum aliquot abhinc annis Patauij adolescens daret operam Bonamico, dilexi multis nominibus plurimum. nam, ut omittam, quod & in adspectu species quaedam index nobilitatis, & in sermone, atque in moribus probitas elucebat; incensus litterarum studio colebat me, atque obseruabat diligentissime, sic, ut in magna frequentia amicorum nemo tamen mihi esset illo carior, nemo iucundior. tueor illum amorem, &, quoad uiuam, tuebor, eiq. absenti memoriam, beneuolentiamque, quam debeo, fratribus praesentibus officia, quae potero, accurate praestabo.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

bo. hoc cum mea ſponte facturus eſſem, quantum, optime * mihi acceſſiſſe uoluntatis exiſtimas, quod eos tu, uir inter maximos ſummus, & in exercenda uirtute ſemper occupatus, commendandos mihi tuis litteris putaſti? nam, ſi quis eſt, qui de tuo ingenio, de doctrina, in primisq. de eloquentia bene & ſentiat, & loquatur; is ego ſum; planeq. meos eo ſenſus libenter conferam, ut, qui tibi cari ſunt, eoſdem ego quoque diligam. Quare, ſi uis, da mihi ornandos, atque amandos, qui ad nos ueniunt, amicos tuos. officijs eos, ſi potero, ſin minus, ſtudio certe, & humanitate complectar. ac ne dubita futurum, ut, quo tu ſis apud me pondere, cum intellexerint, gratias tibi, quod eos tua commendatione ſis proſecutus, diligenter agant. Audio te quiddam pangere in Rhetoricos Ariſtotelis libros: quod, quale exſpecto, auguror futurum, praeclarum ſcilicet, ac te dignum. urge igitur; ut & communi utilitati, & tuae gloriae conſulas. Vale.

EIDEM, *

Nos hic, optime * (ordiar a re triſti; quando laetae non ſuppetunt) annum habemus peſtilentem; & pulcherrimam ciuitatem quotidianus deformat adſpectus mortuorum. furere iam coepit morbus, & inſultat in omnes palam, ſine diſcrimine, qui antea repebat ſenſim, & latenter, nec fere quemquam, niſi obſcuri loci, infimaeq. ſortis, attingebat.

gebat. quare diuina sunt imploranda remedia: humana quam iaceant, saepe docuit euentus. Vobis recte istic esse audio, perpetuoq. sit opto, tum ab huiusmodi morbo, qui non modo priuatas domos exhaurit, uerum etiam urbes deuastat, tum a cunctis discordijs, ac bellis, & intestinis, & externis. Te uero florere omni laude, ualere auctoritate, ualere gratia, esse unum, ad quem omnes confluant consilij auxilijq. caussa; nisi plurimum laeter, male sentiam de uirtute, unde tibi ista fluxerunt; male etiam de me ipso, qui tuam uitae rationem probaui quidem semper, secutus autem sum, quatenus licuit: licuit enim certe multo minus, quam uolebam. unum si addis, ut ingenium tuum, quo nullum uidi praestantius, languere non sinas, & otij tui rationem constare uelis, hocest, ut aggrediaris ad scribendum illa praeclara, quae te audio tuis familiaribus esse pollicitum, aut, si iam habes instituta, perpolias. nobiscumq. & cum posteritate communices: nae tu, * omnium fortunam uincis, & solidam plane possides felicitatem. Equidem, quod ad me attinet, idem conor pro mea uirili parte: & haereo, quoad possum, in scribendo: sed mea ratio quam non sit eadem, quae tua, cognosce. Valetudine sum ea, quae facile in morbos incurrat, imbecilla prorsus, & incommoda: itaque saepe in cursu institutorum meorum, cum progredi maxime uellem, consistere sum coactus. Accedunt, quae temporis haud exiguam partem auferunt, salutationes

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

multae multorum : in quibus uidetur esse honor;& est omnino quaedam species : sed ualeat ambitio : odi omnia, quae detrimentum studijs afferunt. Quid domestica? non enim tantum a me pendent ij, qui meos intra parietes uiuunt, uxor, liberi, familia: sed fratres quoque suas in me uno rationes habent sitas: uterque meis consilijs, alter etiam meis opibus, quantulaecumque sunt, nititur, ac sustentatur. Vides rerum mearum imaginem, ut in tabula depictam. nec tamen obrui me sino fluctibus molestiarum; sed enitor saepe, & consequor interdum, ut ex omnibus curis, atque occupationibus emergam, meq. saltem per aliquot horas in portum recipiam litterarum. quo si frui diutius liceret, in caelo essem: quia non licet, hortor te, cui otij satis est, ingenij uero, scientiae, iudicij multo plus, quam mihi, ut haec omnia studiosorum ad utilitatem conferas. quod si facies; gloriosum tibi erit ex ipsa re, quem uideo praestare posse maxima; ceteris non modo re, uerum etiam exemplo fructuosum. fortasse enim, te praeeunte, alij, quoquo modo poterunt, inuitati laude subsequentur. Ego meas antiquitates, etsi, ut ille ait, spissum opus est, aliquando tamen, ut spero, pertexam. Vale. Venetijs.

*

GRATAE *mihi tuae litterae, gratissimus uero qui te ad scribendum animus impulit. atque ego*

te

te antea diligebam; quod, ingressum esse minime uulgarem in uiam litterarum, longeq. per eam processisse, intelligerem: sed auxit amorem in te meum haec, a me nunc minus exspectata, eoq. iucundior, uoluntatis erga me tuae minime dubia significatio. soleo enim amare in hominibus humanitatem haud paullo plus mehercule, quam doctrinam. ac doleo factum esse antea, casu dicam, an uoluntate tua? ut oriatur inter nos quibusdam ex opinionibus dissensio, ijs tamen de rebus, quae si dilucide pateant, quod accidere potest utroque nostrum disputante, studiosis fortasse non nihil in eo consuletur. id quod est in meis consilijs, & fuit semper antiquissimum. Nam, quod mea quaedam improbas: si recte sentis, habeo gratiam: errare possum; & corrigi uolo. sin, ubi de meo sensu iudicas, tua te fallit opinio: ego tamen, quae a studio ueritatis culpa manat, libenter ad laudem conuerto. itaque, quod ad hanc partem spectat, nemo audiet me quaerentem: excusabo te potius, atque etiam, quoad licebit, ornabo. Quod autem, quae meis in scriptis non improbas, ea dissimulas, & in tuos commentarios, meo nomine praetermisso, quasi noua transfers: miratus sum, & requisiui paullisper in eo modestiam tuam. agam enim tecum libere, sicuti natura mea postulat, & inter bonos uiros aequum est. Illa de iudicijs extraordinarijs, quae te scribis edidisse, si dederis operam ut ad me perferantur, etsi ea discrepare significas a sententia mea, gra

tissima tamen erunt. & gaudeo te tam esse diligentem in meis scriptis peruolutandis, & occasionem mei admonendi, & corrigendi tam libenter quaerere. sic enim intelligam; ubi corrigendi finem feceris, nimirum, quae supererunt, a te omnia probari. unum peto: sit condicio par: des mihi, ut idem liceat per te, quod licere tibi per me uolo. si quid ego de tuis itidem non probauero; noli grauius commoueri. iudicemus pariter, ego de te, tu de me, utram in partem libet: amemus tamen inter nos, ut boni uiri solent; &, si quid fortasse de iudicio, nihil tamen de beneuolentia detrahatur. Libros, quos petis, habeo nullos, Cicerone excepto. nec eius generis, nunc quidem, tibi quidquam polliceor. quae uero ipse composuerim, paucis mensibus habebis, si uolebo, commentarium in epistolas ad Quinctum fratrem, & librum de legibus Romanis: qui est antiquitatum mearum sextus. De Sextiana oratione, si scriptam contuleris cum impressa, quaeq. loca uaria sunt, miseris; amabo te: idq. ut facias, rogo. Vale. Venetijs.

HIERONYMO. FVRNARINO Rauennam.

VIDES *me tibi satisfacere, &, quod olim petieras, id nunc, tuae memorem uoluntatis, re praestare? non enim, ut solebam, plebeio sermone tecum ago, sed eo, quem in quadam epistola patricium appella-*

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE FIRENZE

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

pellasti; qui quam tibi sit in delicijs, quantumq. in eo studij posueris, & industriae, facile ex ea ipsa episto la potui conijcere. uerum, quod ad me attinet, non ego meas litteras eius esse generis intelligo, ut ab ho mine patricio scriptae uideantur esse. quid enim habent, ut ita dicam, nobilitatis, quid splendoris aut in sententijs, aut in uerbis? conor equidem; & huius me cupiditas laudis multos iam annos incitat: sed moratur rei difficultas, occupatio domestica, ualetudinis infirmitas: scribo tamen assidue, quantum licet, & quoquo modo licet. animos uidelicet mihi facit, quod inter nos dictum sit, multorum inscitia: cum quibus interdum me confero non sine uoluptate: sicuti contra, cum in antiquitatem ipsam intueor, contemno me, planeq. ipse mihi displiceo. uera enim illa fuit, fuisq. absoluta numeris eloquentia: nostra infantia est, mi Furnarine; nos balbi, nos elingues paene sumus in Latina lingua. Sed quid ago? dum tecum suauissime loquor, nulla certa re proposita; paginam, uerbis undique sua sponte confluentibus, impleui. erit igitur, quod initio scribere statueram, idē clausula mearum litterarum. Mitto ad te munusculum tenue, amoris tamen significationem in te mei, commentarios, a me nuper editos, in epistolas ad Brutum, & Quinctum fratrem: quos, cupio, diligenter legas. id si assequor a te, & a tui similibus; honestabor, & gratia meis laboribus optima referetur. Vale. Venetijs.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

LAEVINO . TORRENTIO Leodium.

MIRABAR, *cum in tuis uerbis tanta ſit humanitas, quae tuo mehercule etiam elucet in uultu, cur deberi mihi tam diu paterere tuas litteras, quas, ubi Leodium perueniſſes, miſſurum ſtatim pollicitus eras. hanc admirationem, in qua moleſtiae quiddam inerat, ſuſtulit prorſus epiſtola tua, ſcripta ſane elegantiſſime; in qua cauſſam tui ſilentij confers in peregrinationem, & negotia. quod ſi iam in otio conſediſti; exerce ingenium tuum praeclaris in ſtudijs, non ut amicus tuus, qui nihil umquam parit, cum tamen parturiat ſemper, ſed ut edas aliquid, quo tuum nomen, aeterna cum laude coniunctum, ab hominum obliuione, omniq. prorſus interitu uindices. Leodienſem Epiſcopum, de quo multi multa narrant, omnia praeclara, ſummoq. digna principe, ſi quid habebo artis, aut facultatis, ornabo laudibus: ſin, quod ſuſcipiam, praeſtare non licebit; amabit ille tamen, ut opinor, uoluntatem. tu me interim de meliore, ut ille inquit, nota commendabis; eius q. in me beneuolentiam, ſi qua eſt, ea, qua apud illum uales, gratia fouebis. Vale, nosq. ſaepe litteris, ſi otium eſt, ſaluta. Venetijs.*

SEBASTIANO. LEONI CORDVBENSI Romam.

SOLES in nostris sermonibus, humanissime Leo, quod mihi maximum est argumentum amoris tui, monere me, atque etiam rogare, ut pro tenuitate ualetudinis meae litteris utar moderatius, & in studio uirtutis, quod difficillimum est, temperantiam adhibeam: amabiliter tu quidem, & officiose admodum: sed, hoc mihi persuadere si uis, prius illud persuadeas oportet, non magnopere esse de gloria laborandum: inanes esse nostras cogitationes, stulta consilia, quae ad eam dirigantur. ad quam caussam non tu quidem umquam tantam afferes eloquentiam, ut in re tam praestanti mihi quidem probes modum esse seruandum. quamquam, quod ad rem attinet, tu quoque mecum sentis, uel potius ego tecum. in litteris affirmas esse uiuendum, & optandum in primis scientiae cognitionem, sed cum eo tamen, ut salutis ratio habeatur. obsecro te, mi Leo, quid tu existimas de ijs, qui diuitias immoderate appetunt? num errare uidentur? certe. at ipsi aliter putant: itaque persequuntur institutum. quid de ijs, qui honores sitiunt? non dubito, quin hos quoque sentias peccare. et peccant sane: timida est enim ambitio, ideoq. misera: neque tamen pauci sunt, quos inficit haec labes. ego & cum his intelligo

me errare, & praeterea cum multis: diuersa ratio est. illi eas res plus aequo appetunt, quas consecuti, meliores numquam, deteriores etiam plerumque efficiuntur: ego in earum artium indagatione sum nimius, (sic enim ipse existimas) quarum cognitio euellit ex animis uitia, inserit uirtutes. itaque uides errorem aliorum cum turpitudine esse coniunctum, meum non modo non turpem, uerum etiam laudabilem. At morbis saepe tentamur. Primum, hoc quidem non est praeter naturam: ars enim praestare non potest, ut recte semper ualeamus: nam, si posset, ij, qui scientiam medicinae tenent, ipsi numquam aegrotarent. deinde, est praeclarum in maximis laborare: &, quacumque re uirtutem emas, paruo emas. non posse autem nos ad ea, quae summa sunt, sine sudore peruenire, indicat illud quod poetae ne Herculi quidem Ioue nato, nisi maximis exantlatis laboribus, caelum dederunt. Te ipsum rogo, qui me mones; quem ego studia doctrinae uideo numquam intermittere: ullam ne uoluptatem ea cum uoluptate putas esse comparandam, qua legentes, aut scribentes afficimur? potest esse tanta suauitas, qua non maior ea sit, quae perfundit animos nostros, earum rerum intelligentia fruentes, quae sunt ad bene beateq. uiuendum necessariae? Quod si quis doctrinam contemnit: haud scio, quid iste curet. negligit animum; quo nihil potest esse praestantius: se ipse ignorat; quo nihil turpius: corpori seruit, ignauiae deditus; quod est illi commune

cum

cum belluis; quibus id praecipuum, ut alantur, uentriq. indulgeant, a naturia trbutum. itaque sequar meum institutum, neque te, mi Leo, neque alios audiam, studiosissime monentes: quorum equidem amo uoluntatem, iudicium tamen cogor paullulum requirere. &, ut ipse quoque erga uos amici partes, uestro exemplo, suscipiam; sinite meam uocem in aures uestras influere, quae uobis artium studia optimarum assidue cantat; quae uestra uobis bona commemorat, eaq. ut agnoscatis, & quantum licet, exerceatis, hortatur. cui si parebitis; fructum capietis eum, quem ipsi mihi, cum meam reprehenditis in colenda uirtute constantiam, studetis eripere. Vale. Ex aedibus nostris.

MARCO. ANTONIO LOMBARDINO Patauium.

SCIS, optime Lombardine, benignitatem a philosophis, magis etiam a Christianis hominibus laudari: recte id quidem: nihil enim est, quod hominem aeque cum Deo coniungat: sed illa cautio requiritur, ut adsit cum uoluntate prudentia. thesauros plerumque uideas in aliquem conferri ab ijs, qui dominantur. quaere caussam: laudabilem nullam reperies. quis igitur beneficium illud praedicabit, in quo neque meritum accipientis, neque iudicium dantis agnoscitur? Equidem pro magnis opibus existimo hesternam illam animi tui significatio-

nem.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

nem. quod enim ad me munus misisti, tum est ipsum per se gratum, quia pertinet ad ea commoda, sine quibus, imbecilla ualetudine qui sunt, aegre sustentantur; tum uero multo gratius, quia iudicij tui laude commendatur. nisi enim tibi meae uitae ratio, nisi ea, in quibus assidue uersor, studia probarentur; me tu certe, qui probitatem colis, qui doctrina ingenioq. excellis, beneficio non afficeres. quando igitur ex ista tua in me liberali uoluntate, quid de meis moribus, quid de litteris sentias, facile possum conijcere; contemno Principum diuitias; beatus esse possum in tua beneuolentia; unde honor, & decus, unde praeclara uirtutis argumenta, unde etiam commoda manabunt. quare conserua mihi, si uis me felicem esse, tuum amorem: quem certe intelligas mihi deberi, si tibi, mea quae sint erga te studia, liceat intueri. Illa uero, quae a tua benignitate proficiscuntur, persuade tibi, hoc potissimum nomine, quia sunt amoris argumenta, mihi esse carissima: neque ego te umquam ex beneficio, sed beneficium semper ex te ipso pendam. Librum de Magistratibus, quem petieras, habeo equidem absolutum, nondum tamen edendum: itaque comprimetur, usque dum accurate perpoliam. prooemium degustabis: quod ad te cum hac nocturna epistola statui mittere. Vale. Ex aedibus nostris, ante lucem.

PROOEMIVM. LIBRI. DE Magiſtratibus Romanis.

QVOD in priuata domo pater familias, idem in ciuitate praeſtat lex. ille praecipit filijs, quid agant, & qua ratione agant: haec iura ciuibus mandat, & ad pietatem, ad rectum ſpe praemiorum inuitat; a delicto, propoſita poena, deterret. quemadmodum autem rei priuatae non hoc uno conſulitur, ſi ſit qui imperet; uerum illud praeterea requiritur, ut imperanti domeſtici omnes pareant: ſic in ciuitate, niſi legem aliquis tueatur, &, ut ei ciues, quaſi parenti optimo filij, audientes ſint, poteſtati imperioq. perficiat; non eſt in ipſa lege praeſidij ſatis; optimeq. ac laudabiliter uiuendi praeſcripta norma negligitur. quo fit, ut tam legi neceſſarius uideatur eſſe magiſtratus, quam lex ipſa ciuitatis Ac mihi, hoc de genere conſideranti, longe uidetur optabilius eſſe, ut iniquae legi praeſit optimus magiſtratus, quam ut improbus aequiſſimae. nam, ſi ſummam poteſtatem cum optima mente coniungas: uir bonus in iure dicendo, praeter aequabilitatem, & iuſtitiam, nihil ſpectabit: ſi quid erit in lege uitioſum, pro ſua ſapientia corriget: ſi quid ambiguum, in eam partem interpretabitur, quae ad pietatem, ad communem ciuium utilitatem, ad reip. ſalutem propenſior eſſe uideatur. ſin autem, qui non optime ſunt a mente conſtituti, ijs poteſtatem addas, & uo-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

luntatem uiribus confirmes: legis uocem magistratus non exaudiet; quid maiores uoluerint, sanxerint, seruarint, non attendet; ad suum arbitrium, suamq. libidinem omnia reuocabit. quod cum faciet; reip. quae tota a iure, & aequitate pendet, non solum facto, sed multo etiam magis exemplo nocebit. nam, quia praeeuntem sequi non difficile est; propterea, qui imitentur, quam qui inueniant, plures non modo in rep. administranda, uerum etiam in omni arte reperias. male C. Caesar; qui, libertate ui & armis oppressa, ea, quae omnium erant, possedit unus: sed longe improbior, ac nequior L. Sylla; qui, ut auderet sperare Caesar ea, quae consecutus est, exemplo suo perfecit. quod si, qui legibus praefuerunt, tales fuissent, quales eos, qui leges ipsas condiderant, fuisse legimus: stetisset in suo gradu resp. quaeq. artes in ciuitate libertatem auxerant, eaedem facile conseruassent. uerum, in hominibus, non in legibus, uitium fuit. primi omnium duo fratres e Sempronia familia, Tiberius & Caius Gracchi, malo publico eloquentes, & ingeniosi, serere inter ciues discordias coeperunt, infimaeq. plebis animos nouorum commodorum in spem turbulentis concionibus excitare. qui etsi decreto senatus iusta ui oppressi, debitas eorum audaciae poenas exsoluerunt: tamen exitiosae consuetudinis initium attulit ille dies, qui ciuili sanguine gladios primus infecit. quod enim non modo iustum, sed nec usitatum antea fuerat, id postea ne nouum uideretur, effe-

ctum est. itaque cum aliquot post annis P. Sulpicius primum, ut uisus est, non pessime animatus; deinde, siue ambitione inductus, siue iracundia concitatus, ab optima caussa desciuisset; eademq. fere, quae duo Gracchi, in tribunatu pl. aut certe non dissimilia moliretur: facile ad uim & ad caedes prolapsa res est: neque prius ama quieuerunt, quam, ciuium magna parte trucidata, aut eiecta, unius libido antiquis legibus par, atque etiam superior esse coepit. quod neque tunc, neque postea contigisset, si, quam sapientes in scribendis legibus maiores fuerant, tam in creandis magistratibus cauti posteri fuissent. nam, etsi non recte geritur publica res, nisi praestantibus uiris, acriq. ac magno animo praeditis committatur: tamen periculosa in primis haec est, & lubrica sane deliberatio: propterea quod non languentibus in animis, sed in erectis mentibus, ac maximis ingenijs dominandi cupiditas exoritur. bonorum spe, fateor, ad labores, ad industriam, ad subeunda etiam pericula homines excitantur: sed in libera ciuitate est, quatenum cuique credatur; & in danda potestate si modus retinebitur, modus item in gerenda seruabitur. legitimis enim potestatibus, & moderatis imperijs alitur libertas: neque facile quisquam uult, quod se posse desperat: et, qui tantum potest, quantum si consequatur, ceteri nihil possent, hic si malus est, potestate fit deterior; sin ita moribus exploratis, ut antea nihil neque fecerit indignum bono uiro, neque uoluerit, interdum tamen,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ut humana mutantur, a rectis cogitationibus ad iniquas libidines traducitur; & peccat eo ipso, quia peccare permittitur ut possit. Quocirca patriam meam singulari sapientia institutam, ac diuino quodam consilio temperatam licet existimare: in qua neque magistratus ijdem continuantur, quod est seruandae ac diutissime retinendae reip. uinculum firmissimum; neque cuiquam tantum uni committitur, ut extraordinario iure elatus libertati communiq. otio moliri periculum possit. qua moderatione factum est, ut post annos MCXXIV. (tot enim ab urbe condita numerantur) non modo resp. sit, uerum etiam ita sit, ut omnibus rebuspublicis, quae nunc sunt, magnitudine opum; ijs autem, quae fuerunt, imperij diuturnitate antecellat. quae quibus institutis, ac magistratibus usa, ab humili, tenuiq. principio ad tantam dignitatem, atque amplitudinem peruenerit; neque est hic narrandi locus, & hoc argumentum uiri sapientissimi ita non modo copiose, uerum etiam perite ornateq. tractarunt, ut, si quid uelis adiungere, idem sit, ac si in Apellis aliqua perfectissima imagine, puta in Venere illa Coa elabores. Nobis Romana ciuitas proposita est. quae quam multas habuerit partes ad imitandum praeclaras, ex eo patet, quod ita bello ac pace uiguit, ut illius uim & potentiam omnes reges populiq. extimescerent, aequitatem & abstinentiam subiectae urbes nationesq. diligerent. Formam senatus, quod in ea publicum consilium fuit, ordinem comitiorum,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

rum, iura legum tribus libris exposuimus. Nunc de magistratibus, eorumq. potestate disputabimus; tum, quia locus ipse admonet, (hoc enim legibus adiunctum, & tamquam adnexum uidetur) tum etiam, quia Ciceronem, cui uideo in ijs libris, quos de Legibus conscripsit, hunc ipsum ordinem placuisse, libenter imitamur.

CAESARI. FERRANTIO Patauium.

EGO uero istum erga me animum, istam, quae significatur in epistola tua, beneuolentiam amplector libentissime, & amo prorsus amore singulari. nam, ut omittam, quod ita postulat humanitas: tui te praeterea mores, tua modestia, & maior iam aetate uirtus egregie commendat. quae cum ipsa me mouent: tum uero in affinem tuum, Episcopum Suessanum, studium eiusmodi meum est, multis abhinc annis ex incredibili eius humanitate, doctrinaq. susceptum, ut eos etiam, qui modo aliqua illum necessitudine attingunt, quosq. ille caros habet, complectatur. quo tu in numero ut esses, affinitate primum, idest naturae quodam quasi munere, tibi contigerat: postea uero cum natura uoluntatem, & cum uoluntate studia coniunxisti, excolendis artibus ijs, unde fluxit honor, ac dignitas affinis tui, unde eadem ad te manabunt, si te illi, immo uero si te ipse tibi quamsimillimum praebueris.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ris. quis enim tantos processus tam adolescens in philosophia fecit, quantos illa tua in aula perillustri Cardinalis Estensis celeberrima disputatio, multis praesentibus, ostendit? Qua tamen de laude ita te sentire uolo, ut maximam esse putes, si cum aetate tua conferatur; sin res ipsa spectetur, longe statuas maiorem esse posse; quodq. uiae confeceris, id quidem esse multum, nec tamen tantum, quantum adhuc spatij supersit. sed, mihi crede, omnis in eo tuorum studiorum sita perfectio est, si, quemadmodum nunc id cogitas, & id, opinor, agis unum, ut intelligas, humanae res quantum alijs aliae praestent, ita, quantum infra diuinas humanae prorsus cunctae sint, aliquando simul cogitabis. nae tu, Caesar, si te ad hanc, quam ignorari a plerisque uideo, praeclaram disciplinam contuleris, magistros habebis haud paullo meliores, quam quibus nunc uteris, aut etiam per omnem uitam uti potes. exstat sanctissimorum uirorum multis libris expressa doctrina, qua instruimur, & erudimur ad aeternae uitae salutem. habes praeterea domesticum exemplum affinis tui, summi uiri: cuius in uitam si inspexeris; excitaberis ad omnem laudem; coles autem praecipue ueritatem; quam ille tuetur acerrime, habuitq. semper antiquissimam. neque uero impedio, quo minus, ut coepisti, Marco Antonio Genuae, & si cui praeterea uelis, operam des: eloquentiam quoque si adiunxeris, ut res graues & obscuras ornate ac splendide tractare possis, minime improbabo: sed illa

illa praestantiora sunt, quo te hortor ut aliquam omnino transferas industriae tuae partem. De libris ad te missis, habeo gratiam humanissimo, & in primis erudito iuueni, Sebastiano Leoni, utriusque nostrum aeque familiari; qui mihi hanc instituendae tecum amicitiae occasionem obtulit: quam auide arripui. iam enim incenderat me studio tui, cum de ingenio, de studijs, denique de tua ad optimas res propensa uoluntate multa praedicasset. quod si quid acciderit, in quo tibi opera mea usui possit esse: id si ipse intelligere potuero, mea sponte suscipiam: sin secus, a te admonitus efficiam, ut esse tuam apud me plurimi uoluntatem intelligas. Vale. Venetijs.

VIDO. LOLGIO
Placentiam.

PAVLLO ante dederam ad te litteras; quas coniectura dierum putabam tibi iam esse redditas: hae nunc alterae consequentur. Scripsi, te absente me cessare in litteris, & omnino tuam operam, tuamq. illam in meis rebus officiosissimam sedulitatem uehementer requirere; sed meum consilium esse, te istinc ne prius commoueres, quam ego alicubi consedissem. id ego uolebam scilicet inuitus, qui te socium & administrum meorum studiorum summe desidero: sed uolebam tamen tui commodi caussa: primum, quod hanc equitandi iactationem, quae me quidem delectat, tibi, otij cupido, suspicabar

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

non placere: deinde, quod, si accidisset ut istas regiones peteremus, quod post balnea facturi uidebamur; intelligebam fore, ut adire commodius ad me posses interuallo minore. nunc audi, cur sententiam mutauerim. Cardinali nostro, cui nimium saepe calculus molestus est, multis iam remedijs frustra tentatis accedere nunc ad aquas Lucenses ualetudinis caussa deliberatum est; nosque, ut scis, idem cogitamus. ijs aquis qui uti uolunt, id maxime spectant, ut sicco tempore utantur. haec est quasi methodus quaedam, quam seruantibus salubres dicuntur esse: permistae cum imbribus putrescunt, graui periculo bibentium. nos porro, o Lolge, qui didicimus a philosophis, bonam ualetudinem expetere sapientis esse; ualde in hac quidem parte sapimus, &, ut optime ualeamus, accurate, quaecumque uires tuentur, aut augent, persequimur; quae posse uidentur infirmare, ac minuere, declinamus. itaque ad balneorum medicinam prius non accedemus, quam id & tuto, & salutariter fieri posse intelligamus. nunc quidem alienum tempus est. uides, quae pluuiae, quam paene hiemales dies. haec dum ita se habent, nos opportunitatem exspectantes, in his opidis, & uillulis iucunde satis oberrabimus. quod quoniam quam diuturnum sit futurum, diuinare difficile est; & ego, dum te careo, multis commoditatibus una careo; tuque, ut ternis iam litteris significare uideris, non abes a me sine molestia: mea caussa rogo, tua hortor, ut, quamquam nondum consedimus, ma-

ture

ture tamen, nisi quid grauius impedit, reuertas. & ut scias, quo me loco conuenire possis: Pisis ad idus Iunias, & ultra, ut opinor, aliquanto. sed ad idus Iunias certe commorabimur. Vale. Pisis.

HANNIBALI. CARO
Rauennam.

FOROLIVIENSIBVS *male sit, qui te longius a me abstrahunt. sed istorum motus praefecti prudentia sedabit; tuque, ut scribis, Rauennam breui recurres. ibi uelim ne quid caussae sit, quo minus ad me quamprimum. ego uolebam ad te; sed impediunt multa, maxime Ciceronis editio; cuius tempus aduentat, uel potius iam adest. itaque occupationum onere ualde premor. sed mihi nulla res esse potest tanti, ut ab hoc scribendi officio diuellar. Nunc est, quod a te uelim. Qui tibi has litteras attulit, est & mihi, & fratribus meis ualde familiaris. eius opera multis in rebus usi sumus egregie fideli. cum Rauennam uenturus esset, quiddam ut exigeret, quod ibi habet in nominibus; petijt a me, ut se tibi commendarem. dixi, cum caussam optimam haberet, commendatione eum non egere; tamen me esse facturum. Si quid me amas, Care, uel potius, quantum me amas, tantum hunc hominem adiuua. his temporibus, cum fides ubique sit angustior; uereor, qui debent, ne non facile dissoluant. si res in iudicium uenerit, noli pati, ui-*

rum bonum, amicum meum, exhauriri longi temporis impensa. beneficium non conferes in ingratum. memorem enim cognoui. sed tu eum ne spectes: me uide, qui a te peto. mihi enim gratius facere nihil potes. nam etsi, quod ad nos attinet, ipsi quidem inter nos magis, quam amamus, amare non possumus: tamen ualde laboro, in quo me ambitio quaedam mouet, ut homines nostram coniunctionem, tuamq. in me beneuolentiam perspiciant: quarum alteram uitae aequalem fore, alteram eiusmodi iam esse confido, ut nihil addi posse uideatur. Vale. Venetijs.

EIDEM, Rauennam.

VIRVM te duco, qui compedes illos frangere, & aliquando te in libertatem uindicare potueris. id quod ego, qui neruos ingenij tui bene cognitos haberem, prorsus ita fore sperabam. ut autem etiam cum Guidiccione, idest cum homine doctissimo, & ad tuam naturam aptissimo, tibi uiuere liceret; hoc uero ne optare quidem umquam sum ausus. quod quando accidit; beneuolentiae in te meae est, gratulari, quod euenerit; prudentiae autem tuae, non committere, ut frustra euenisse uideatur. Herum habes, Care: herum autem, dico? cuius ea suauitas est, is in te amor, ut potius aequalis, potius germani fratris loco tibi sit: sed, quoquo nomine appelletur, eum certe habes, qualem uis. Quare, quod mihi, aliorum arbitratu cum uiuebas, promittere solitus eras; id ego nunc,

quando tui iuris es, non a te petam, sed exigam, ut operas Musis, iamdiu a te, non sane tua culpa, tamen praetermissas, eo, quicum es, permittente, atque etiam cohortante, reddas. sed ita procul dubio te esse facturum, uel potius iam facere existimo. itaque hoc ne monendus quidem es; illud autẽ etiam rogandus, ut ad nos quamprimum uenias; ut possim urbanitatis tuae sales ex interuallo regustare. pedibus, puto fore commodius: nam mari prae frigore obtorpueris. o dulcem congressum; in quem ego, uix credas, quam multa reseruem, quae, littteris commissa, eandem suauitatem non habent. Vale.

EIDEM, Rauennam.

FESTIVVM *Molsae nostri poema libenter legi, explanationem uero tuam libentissime: & sum admiratus acumen ingenij tui summo iudicio coniunctum: quorum alterutrum non ita multis contingit, utrumque uero paucissimis. Quod scire uis, quid alij sentiant: idem, quod ego, nihil esse in illo genere perfectius. quo magis te hortor, ut hanc facultatem ad grauiora studia transferas, & aliquando te, ab istis occupationibus uindicatum, in litteras totum abdas. quod si mature feceris; cerno iam animo, quantae tibi hoc consilium laudi, quãtae nobis, qui te amamus, laetitiae sit futurum. memini, quid tu mihi te facturum esse dixeris: neque te arbitror oblitum, quid ego tibi in eam sententiam*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

respõderim. Mi Care, induc animum, nullos praestantiores esse fructus, quã qui e uirtute colliguntur. &, cum hoc feceris, quod & facis, & fecisti semper; tum illud tecum existimato, ac pro certo habeto, incredibilem esse exspectationem, quam de te apud homines concitasti: quam si sustinere, ac tueri uis; contende, dum integrum est, omni studio, ut ex hoc uitae genere, in quod olim te non tuum iudicium, sed uis quaedam temporum, tamquam in aliquot pistrinum, detrusit, quamprimum te eripias. quod quia tibi deliberatum esse, mihi saepe ostendisti; non ero longior in te cohortando: tantum haec attigi amore impulsus; ut intelligeres, in summis meis occupationibus me tamen de tua laude cogitare. De Ardinghello ne scio quid atrocius est allatum: quod ego sanequam pro eo ac debui moleste tuli. hominem enim eruditum, & cum tibi amicissimum, tum a nobis, ut uisus est, non alienum cognoui. uelim, tu id ad me planius, quid fuerit, & unde fuerit, perscribas. Vale.

EIDEM, Rauennam.

LITTERIS *tuis, quas tu idibus Quinctil. dederas, ego nonis accepi, rescripseram quo modo mihi tunc occupatissimo licuit: postea, cum eas per otium in manus sumpsissem, accuratiusq. perlegerem; sensi me quasdam partes, quibus nunc ex interuallo respondeo, imprudentem omisisse. quod etiam si ita non fuisset; ego tamen aliquam scriben-*

di

di ſententiam alicunde arripuiſſem; non ſolum, ut quaſi tecum loquerer; quo nihil facio libentius; ſed etiam, ut tuas elicerem; quarũ ſermo et purus in primis eſt, atque ornatus, & humanitatis, ac beneuolentiae notis maxime inſignis. uel quas menſe proximo dediſti, quam amabiles, quanti conſilij, quam multi officij? quod munus, quae partes in ijs a te ſunt hominis amantiſſimi, prudentiſſimi, diligentiſſimi praetermiſſae? quam accurate, quam diſtincte, quam perite tuam de meis typis ſententiam explicaſti? quibus quidem typis, ſpero fore, ut emendatiſſimis utar, quando ad te, & ad Thomam noſtrum miſſi ſunt: quorum alterum in labore patientiſſimum, alterum in iudicio elegantiſſimum cognoui. Quod autem ita ſcribis, homines hoc animo eſſe, ut nihil a me niſi perfectum, abſolutumq. exſpectent: facis tu quidem officioſe, & peramanter, qui ad me excitandum aliorum quoque opiniones, & iudicia colligas: ſed hoc ipſum genus, quod perpoliri a me uis, ut perficiatur, in te eſt. Quare, quoniam ita caſus tulit, ut unus fere hoc tempore tantum mea cauſſa poſſes, quantum ego tua ſemper uolui: etſi mei commodi, atque etiam honoris ratio poſtulare uidetur, ut in te rogando pluribus uerbis utar; tamen id non faciam, ne maiorem deſiderij mei, quam humanitatis tuae, rationem uidear habuiſſe. De artifice autem confirmando, quoniam in hoc uides eſſe omnia, & me longinquum nihil poſſe intelligis, omnem curam tu ſuſcipias oportet: qui ut idem nobis ſit, qui antea fuit, facile cum prudẽ

tia, tum commoditas illa tua praestabit. quamquam non dubito, quin ipse per se, uel sine ullo artificio tuo, ad id, quod reliquum est, persequendum ita, ut uolumus, animatus sit. profecto enim constantiae rationē sibi habendam ducet. sed tamen, quoniam gloriae magis studio, quam emolumenti cupiditate, incensus, ad opus est aggressus; subijcies tu quoque identidem in sermone quasi igniculos, ut uehementius inflammetur. Ficus tuas quod ais te in apertum referre uelle, ut aliquando uenales circumferantur, quae quotidie ab omnibus, te insciente, degustantur: ego uero, ut id facias, magnopere suadeo. Quod autem meorum typorum exspectationem nimis longam esse dicis; mihi quoque ita uidetur; idq. cum mea caussa, tum tua non mediocriter doleo. Figurarum opus, quod te hortante sum exorsus, texitur illud quidem diligenter, sed uereor ne plus oneris susceperimus, quam quātum nostra imbecillitas sustinere possit. quod si ita erit; accurres, ut, parte aliqua nobis detracta, & in te translata, releuemur. Sed, amabo, quid sibi uult, quod in tuarum litterarum clausula posuisti? te, si quae essent inter nos ad significandum notae, quiddam occultius fuisse scripturum. equidem, etsi, quale sit, uideor mihi iam intelligere; tu tamen ut apertius declares, ualde uelim. De mandatis meis, ea, quod tuo commodo fieri possit, si exhauries; per mihi gratum, perq. iucundum fuerit; sed illud primo quoque tempore, de quo se Martellus tuus curaturum recepit: qui si stetit promissis, reliqua ego a te

exigo:

exigo: sin autem, quod pollicitus fuerat, nondum exsoluit; eum tu litteris appella. nam de ceteris non ita ualde urgeo: ages cum licebit, uel dicam etiam cum libebit. in hoc autem nisi mihi quamprimum satisfacis; praedico tibi, flagitatorem habebis acrem, et permolestum. Vale, & amicis communibus salutem a me plurimam. Venetijs.

OCTAVIANO. MAGIO
Romam.

PROFECTO *nihil tam accidit contra uoluntatem, quod aliqua demum iucunditas non temperet. sic sunt humana. angebar animi, (quid enim dissimulem?) tuis factum occupationibus, ne te complecterer discedentem: nunc idem gaudeo, euenisse quod nolebam: quando tu, arrepta inde tui purgandi occasione, litteras ad me misisti, officio primum refertas, & humanitate singulari, deinde latine loquentes egregie, sic, ut eius urbis, in quam te cum Aloysio Mocenico, praestanti uiro, Venetae Reip. legato, contulisti, ueterem eloquentiam redolere uideantur. Quare cum animo sum laetatus erga me tuo; fuitq. uoluntatis ad me amandum propensae gratissima significatio: tum uero ex ista, quam adolescens admodum consecutus es, latinae linguae facultate, istoque, quo te uideo florere, ingenio, tantum accessit ad laetitiam, quantum ne conabor quidem uerbis explicare, sensu ipso uix,*

atque

atque mente comprehendo. Atque equidem tibi eo etiam gratulabor magis, si tua bona noueris, idest, si &, quae habes iam, studio tueberis, et, quae ostenduntur, ac deferuntur a fortuna, magni facies; quãtumq. in te erit, numquam dimittes. non enim, mihi credas, tanti esse tibi Roma debet, quia Roma est, quae praestantes olim uiros tulit, imperij terminos cum Oceano coniunxit; quanti ob unius hominis consuetudinẽ, cuius est humanitas doctrinae par, doctrina uero, quae potest esse maxima. is est Octauius meus; qui urbem, a qua ceteri honestantur, sua ipse uirtute nobilitat. Hunc tu uirum nactus, cole, si sapis; et pete tuam gloriam ex illius consilijs; utere, quantum licet: & ut liceat plurimum, exopta. ipse te, si uacabit, numquã a suo congressu, numquam a sermone excludet. commendaticijs ad eum litteris minime opus est; nec fert hominis humanitas: & tu illi, quod epistola tua significat, satis iam notus, fortasse etiam familiaris. Quod reliquum est, non te fugit illud: Magistratus uirum indicat. itidem haec legatio, qui sis, qui futurus aliquando, patefaciet. quamobrem incumbe ad laudem: amplectere uirtutem: illa reijce, quae bonis artibus, ac moribus aduersantur: quae te saepe in ista aetate, tuorum commodorum, tuaeq. tamquam hostes gloriae, circumuenient, nec facile, nisi prudentiam summam adhibueris, depellentur. Vale, & salutem dic meo nomine exquisitae eloquentiae uiro, Iulio Pogiano, cuius tibi amicitiam, & consuetudinem ualde gratulor. Venetijs.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EPISTOLARVM PAVLI. MANVTII

LIBER. TERTIVS

HIPPOLYTO. ESTENSI CARDINALI Ferrariam.

*V*ALDE *me leuauit, in hac mea satis grauiter affecta ualetudine, oratoris uestri, Hieronymi Faleti, uiri praestantis, oratio: qui cum sermonem mihi, Ferrariae tecum habitum, exposuisset, multaque, ut solet, de ingenio tuo singulari, de summa grauitate, ac sapientia, nonnulla etiam de tua nequaquam a me, ut audieram, aliena uoluntate narrasset; cepi laetitiam, quantam aliquis ex insperata, exoptataq. re capere maximam possit; measq. statim esse partes duxi, ut ad te scriberem, ageremq. gratias, quod in eo loco, unde me depellere fortuna conaretur, tua me retineret humanitas. quo sane mihi nihil optatius, nihil hoc tempore, cum infirmus langueo, ad animum meum sustentandum opportunius potuit accidere. atque equidem ita statuo, actum esse mecum misere prorsus, atque infeliciter, quod meam ad te ueniendi cupiditatem incredibilem pestilentia primum, deinde morbus impedierit; & in eo magnum studia mea, measq. res*

adijsse

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

aduſſe damnum; quibus a te, pro tuo inſtituto, ueteriq. conſuetudine, conſultum iri optime, pro certo exiſtimabam. quod quando ita accidit; & quando me a tuo conuictu non mea uoluntas, non iudicium, aut ulla mentis inconſtantia, ſed corporis imbecillitas, atque haec anniuerſarij, ac paene iam perpetui morbi uis importuna ſeiungit: peto a te, Princeps humaniſſime, id ſaltem, quod in tua, non in fortunae manu ſitum eſt, tribuas, & largiare, ut beneuolentia mihi tua, & quae fuit antea, & quae, ſi ad te iuiſſem, futura erat, eadem conſeruetur. hoc ſi aſſequor; beatus hac una re ſum; cetera paruipendo. ea porro mihi ut conſeruetur, ita poſtulo, ſi me, qualis in aula tua fuiſſem, talem eſſe abſentem intellexeris, ideſt obſeruantem tui, tuaq. in laude omni ſtudio & cogitatione defixum. Quod ſi quibuſdam litteris animus a me tuus eſt offenſus; quod in ijs dicar minus fortaſſe, quam decuit, de te, aut de tuis modeſte locutus; quod certe ſecus eſt: ſed ſi me tunc a mea conſuetudine impetus quidam abduxiſſet iracundiae: noſti pro tua ſapientia ingenium humanum: magna uis doloris eſt: impellimur ſaepe longius, quam ratio concedat; &, facta quae ſunt, paullo poſt infecta fruſtra cupimus. te tamen ita decet ignoſcere dolori meo, ſi ex iuſta, ut ego arbitror, cauſſa ſuſceptus eſt: ſin aliter tibi uidetur, ignoſcere tamen debes, ut eluceat magis in culpa humanitas: quae ſi omni digna Principe uirtus eſt, te uidetur Principe digniſſima; quem ad omnem

lau-

laudem natura genuit, disciplina erudiuit, multorum annorum consuetudo assuefecit. Vale. Venetijs.

FRANCISCO. MOLINO
Patauium.

QVOD meas epistolas descripseris, ualde te amo: & custodiri a te malo, quam ad me mitti. Quod autem, non esse tibi scriptionem illam infructuosam, significas: prorsus non abnuo: uerumtamen, quod tibi hoc in genere multo & plura, & meliora domi quotidie nascantur, hoc equidem nomine haud paullo magis tibi gratulor. quam tu, si sapis, agnosce, & opta diuturnam occasionem. uiuis cum excellente uiro, adolescens, praestanti ingenio, optima ualetudine: uiuis Patauij, idest in urbe scientiarum laude celeberrima: quo, tamquam ad mercatum, uirtutis cupiditate ita omnes confluunt, ut inanes redire turpissimum ducant. Plura non debeo. noui enim, ad quem: & haec ipsa minime necessaria uidebam: sed obsequendum amori fuit in te meo; qui me tacitus, ut tecum de tua laude loquerer, hortabatur. Patri uero tuo, & optime de me merito, & ijs uirtutibus, quae nobilem uirum decent, in primis ornato, quid est, quod a me deberi non intelligam? Exstabit igitur in te, si qua re potero, studium meum: illum autem colam sensibus intimis in omni uita studiosissime. Vale;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

&, ut Mureti contubernio, ac disciplina dignum te praestes, quanti tuam laudem facis, quae mihi maxi mae curae est, tantum enitere. Venetijs.

MARCO.ANTONIO MVRETO Patauium.

BEASTI *me tuo iudicio: si modo plus est a te ueritati, quam amicitiae, tributum. quod ego, quia faueo meae laudi, facile mihi patiar persuaderi. sed, amabo te, uis ne mihi legem illam diutius deberi? nescis, quam sim studiosus huius generis monumentorum? describe aliquando: aut, si, stantem in media uia describere, minus honestum uidetur, nec pudor tuus fortasse fert; da negotium homini diligenti: quando Achilles noster uel negat, uel certe prorsus agit eo modo, ut negare uideatur. salutabis tamen eum meis uerbis: cui certe fortunam opto, qualem si magister eius haberet, omnia bona, merenti pessime, contingerent. Si quid peperit ingenium tuum, dignum paene dixi utroque nostrum, sed si quid te ipso dignum; mitte: ut constes humanitati tuae, atque etiam constantiae: es enim pollicitus. Quid Molinus meus, flos omnium leporum, omniumq. uirtutum? ut ualet? iube, eum saluere quam potes humanissime. Charta me deserit, ut uides, tecum suauissime loquentem. Vale.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EIDEM, Patauium.

VNAM *tragoediam duobus ipsis diebus, cum assidue scripserim, absoluere non potui. meorum oculorum, ut uideo, res non est, ac ne digitorum quidem. quid? ego habeo tuos articulos? hui, quantum interest. reliqua igitur ad te reijcio. uinces mei facile celeritate; aequabis in diligentia, si uolueris. finge, operam te dare, cum describes, homini litterarum & prorsus ignaro, & prorsus cupido. finge, amico singulari: quem explere officijs, si liceat, optabile sit. quamquam hoc non finges. nam, cum a domesticis discessi, nihil habeo te carius. uerumtamen, haec si tibi proposueris; de quo rogandus non es; monere tantum uolui; nihil quidquam omittes in describendo. habes, quam ego in me desidero, mentis constantiam, pectoris firmitatem. haec mihi morbi diuturnitas eripuit: quae uideo esse in te, utinamq. diu uidem, ἐν τῇ ἀκμῇ. habes oculos in legendo, manum in scribendo exercitatam: uacui uero temporis quantum uis: & uis in rebus meis plurimum; qui te saepe dixeris, professusq. sis ad meum arbitrium tua studia conferre. nam, quod ad gymnasii curam attinet; nec dies instat publici muneris, &, si instaret, opera haec bidui tota est, bidui, inquam, tibi, nihilo longior: mea uero & diuturni temporis, & laboris esset non ferendi. ad haec si accesserit uoluntas, quae mihi non uenit in dubium,*

dubium, & inductio illa animi, quae magnas res facile conficit: negotium habeo absolutum. serua, mi Murete, quod in te est, amicum tuum integellum: parce ualetudini: nostram imbecillitatem, tuorum officiorum ope, sustenta. scis, ἐμοῦ βλέποντος, quo amore, quo consilio, quo etiã praesidio fortunae tuae nitantur. οὔτις ἐμεῦ ζῶντος: nosti reliqua. Haec aliena manu scripsi, cum paullulum languerem. tota enim fere nocte, nescio quo casu, somnum oculis non uidi meis, aut uidi tristium imaginum turba permistum. Tuum Euripidem remitto, unaq. meum; quem cupio similem esse tui. Ex aedibus nostris.

EIDEM, Patauium.

MONSTRI simile, Muretus non respondet: immemor ne nostri? nefas credere: & hanc suspicionem longe animus respuit. at occupatus? hoc fortasse: uerum. ulla ne cursum amoris interrumpit occupatio? omitto iocum. Mi Murete, garrit saepe amor: at tu siles; cum tamen, ut opinor, ita me ames, ut fortasse nemo magis: quod certe facis mutuo. quod si, quia legem illam describere per tua negotia non licet, ideo non scribis: rogo te, abijce istam curam. abrogentur potius omnes leges, quam tuarum litterarum fructu diutius caream. nec tamen, detrahi multum de otio tuo mea caussa, uolo. scio, tempus quam utiliter ponas. illa satis erunt: Mi Manuti, ualemus: & ualere te, ualde cupimus.

τὰ ἠθικὰ sunt in manibus. cum Molino tuo, cum Sofiano saepe sum: plane uiuo. Hac sententia, sed alijs uerbis, idest elegantissimis, quibus ipse abundas, si scripseris; satis plane cupiditati meae, (quid enim dicam uoluntati?) satis etiam officio tuo feceris. Video te exspectare aliquid de meo discessu. dies appropinquat, uel potius iam adest. iam, ut ille ait, sarcinullae collectae sunt omnes; nec fere, quod agam, superest. itaque nonis Sept. cogitamus. Cum illo, qui mihi numquam placuit, impuro homine, si quid aduersus me, suscipe, ut ego in tuis iniurijs soleo, & sustine proelia. neruos enim habes. ille, nostram uicem, ulciscetur sua malefacta. nam inuidia rumpitur: & habet, quod intimis eum sensibus dies noctesq. excruciet. non laudabilia cogitemus, & ad praeclara illa studia incumbamus: de isto ne meminerimus quidem; qui bonos omnes, hoc est sui dissimiles, odit iniquissime. Vale, & amicis nostris (sunt enim fere communes) plurimam salutem. Venetijs.

SCRIPTIS litteris, & iam obsignatis, hesternae tuae sunt allatae, graece loquentes non minus argute, quam eleganter. qui possum paria paribus? si pergis, clamabo me circumueniri. mehercule non tam aquis ulli fontes, quam ingenium tuum scatet graecis & sententijs, & dictis. macte: extra iocum, amo te quotidie magis; quia tu scilicet ad perfectam uirtutem quotidie accedis propius. Sed pauca de re. Vides ne quam facile tum feran-

tur, tum abrogentur leges? Vbi sunt, qui tribuniciam potestatem accusant? illa quidem, cum bona mente coniuncta, salutaris. Sed haec ne nimium curemus. utere fortuna tua. ego alias regiones specto, inuitus nostri discidij caussa: sed coniungemur animis, corporibus disiuncti. id est maximum, in maximo dolore, solatium. De Philopono, quia comes futurus est itineris mei, uelim ineas rationem, si eum hic reliquisti, ut ad me quamprimum. colligo omnia; ne quid me moretur in discessu. non enim id agitur unum, ut uoluntati meae, sed illud simul, ut si dei satisfiat.

EIDEM, Patauium.

Tu uide, cui committas. ego enim binas tantum accepi. prioribus respondi nudius tertius, meamq. tibi de Bononiensi re non modo sententiam, uerum etiam uoluntatem ostendi. his alteris, quae mihi redditae sunt heri uesperi, si rem specto, rescribere nihil est necesse: sunt enim eiusdem argumenti: sin tuam uoluntatem; quae quanta sit, ex tuis litteris apparet; sunt eadem iteranda. sic igitur faciam. Affirmo tibi, Sigonium nostrum, si Bononiam ierit, praesensq. contenderit, certum futurum. habet auctoritatem, ex huius loci dignitate partam, mire suis amplificatam scriptis, praesertim his postremis, insigni doctrina, iudicio, ingenio, diligentia refertis. studia Bononiensium ciuium facile colliget.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

get. ciuitas enim est ad humanitatem nulla propensior. Accedit, quod aut petet solus, aut cum ijs, quos neque nominis fama, neque uero, ut a non nullis accepi, litterarum scientia magnopere commendet. Bargaeus enim, οὐχ ὁ τυχὼν ἀνήρ, condicionem illam certe non spectat. qui enim Pisis dominetur, & sua uirtute, quam nouimus excellentem, & principis gratia, cuius in ditione natus est; quo consilio ad res nouas animum adijciat? Ergo, si Bononiae Sigonius; uides, quid sequatur. dijs hominibusq. approbantibus in eius locum adscendes. quo mihi nihil esset optatius. nam speciem habet Bononiensis condicio maiorem, ut in gymnasio Italiae celeberrimo: emolumenti certe haud paullo plus hic uideo futurum. atque etiam de dignitate uidero. tractantur omnino litterae splendidius in publicis gymnasiis; & docetur de loco superiore uirtus maiore cum gloria: sed clarissimum Venetiarum nomen quasi luminibus obstruit Italicarum omnium ciuitatum: & hic ortum decus facile manat, ac diffunditur per omnes gentes, propter huius urbis communionem & quasi societatem cum orbe terrarum uniuerso. Hic uenit in mentem: Cur tu igitur migras? alia ratio est. ego urbem linquo, non cum urbe emolumentum. quin hoc augeo uehementer; illam prorsus amittere non uideor, quia Romam specto. Habes meam sententiam; quod quidem ad te attinet. De Sigonio autem, quia nihil est tam amplum, quod eius uirtus non aequet, meam, ut opi-

nor, diuinationem exitus non fallet. nisi si quid attulerit casus; qualia fert hominum uita. De Molini nostri ualetudine, cum rescribes, adde uerbum, si me amas. Vale. Venetijs, nonis Sept. quo me die discedere cogitantem noua res detinuit.

EIDEM, Patauium.

QVID homini non timendum? cum te, tam ualidum, istis lateribus, ista aetate, nihil tale metuentem animus reliquerit. ualde me percussisti tã graui nuncio, eoq. magis, quod ignorare te caussam scribis. nã tuendi tui quam rationem inibis, si te morbus inuasit imprudentem? tuam continentiam narras. equidem ita credo. unde igitur fluxit uitium? parce tibi in studijs, mi Murete, pro eo quanti ipse tibi es; aut, si te ipse non diligis, quem omnes paene diligunt, pro eo quanti ipse apud te sum: quem tu nisi magni facis, egregium simulandi tenes arficium. nescis modum esse retinendum in omni re? nescis, uirtutem nimis appetere, uirtutem non esse? age igitur iam te respice, si minus antea: tibi consule; & eam quaere gloriam, quae te uiuentem oblectet, non quae discedentem e uita prosequatur. ita diu iucunde uixi, ut acerbe nunc uiuo, quia sollicitus de te sum. medicos habes doctrina singulari, quorum consilio uti possis: caelo uteris clementissimo: in rebus tuis nihil, opinor, est incommode. genus enim uitae non honestum minus, quam utile, delegisti. etsi te scio de

re & lucro minimum laborasse, illa uero habuisse prima, quae nec mihi postrema umquam fuerunt, decus, & amicitias nobilium uirorum. Haec cum ita sint; modo paullo minus mentem, & paullo magis corpus exerceas, rectissime tibi erit: nosque, tui peramantes, afficies maxima laetitia. quod auguror futurum: &, ut meam spem, quantum in te est, exitu confirmes, te ipsum tua, nec minus mea, caussa rogo. Kalendis Apr. omnino te, sin id minus, Catullum tuum exspecto. diem unum prorogari, e re mea non est. Vale.

EIDEM, Patauium.

PLANE non assequeris, ut uideo, quorsum illa de me Momo scripta sint a me. non enim id spectaui, tuam ut remorarer industriam, sed ut acuerem potius, atque incitarem. tu autem ita commotus es, ita mecum uehementer, ac paene iracunde agis in epistola tua, ut uix tibi temperes, ac ne satis quidem, cum uelles, temperare potueris, quin aculeos etiam in me nonnullos emitteres. deinde quasi blandiris in extremo, uerbis utens amantissimis, atque honorificentissimis: cum ea mihi tribuis, quae si respuerem, ipse me non amarem. tanti enim mihi sum, quanti ab iis, quibus ego plurimum tribuo, fieri me sentio. Ac putabam, mi Murete, meos tibi sensus bene cognitos omnes esse: qaod si paullulum a mente quandoque aberraret oratio, non esse

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

facturum, ut eo mea uerba detorqueres, quo neque meum iudicium, neque nostra iam paene fraterna necessitudo ferret. quod quando secus uideo contingere; aberit posthac a meis litteris omnis ironia, aberit iocatio, quidquid denique eius esse generis intelligam, ut in utramque partem flecti possit. de illo ne meminero quidem, si potero: hominem enim contemno: silentium quidem, quod potero, ipse mihi imponam. De Plauto, uideor tibi scilicet, quod aiunt, in alienam messem. sic enim illud interpretor, A me, ut scis, efflagitabatur. Tu uero, me perlubente, rem suscipies: si modo, quod contra mihi uidebare, animum induxisti, ut efflagitantibus breui satisfacias. uerum, si praeclaros de Finibus commentarios, ad exitum iam perductos, paucorum dierum studio perpolire non uis, & magno litterarum damno pateris iacere: qui sperem te aut uelle hoc tempore noui aliquid ordiri, aut, si ordiaris, posse pertexere? magni negotij est, quantum otij res exigat tuis occupationibus eripere: non minoris, a te ipso, ut uelis, impetrare. facio tamen aequissimo animo, ut in te reijciam, ac transferam hoc, quidquid oneris, aut laudis est. consulatur modo publicae utilitati. id, non modo a te, quem fero in oculis, sed si uel ab ijs, quos & de facie, & de nomine prorsus ignoro, praestabitur, aeque laetabor. Quare non solum per me licet, uerum etiam, si pateris, precibus tecum ago, ut ad emendandas, illustrandasq. Plautinas comoedias tuam excellentem

indu-

industriam conferas. uereor tamen, ne, quod summe cupio, id frustra rogem, atque exspectem. Vale. Venetijs.

EIDEM, Patauium.

REM *tenes: optime tres poetae coniungentur, ille,* M. ANTONII. MVRETI. COMMENTARIO. ILLVSTRATVS; *reliqui duo, si rem suscipis; quod ita liberaliter, ac benigne polliceris, ut a me non minorem uerbis, quam re gratiam ineas;* AB. EODEM. EMENDATI. *quod si, ut significas, ad emendationes aliqua praeterea fiet accessio: nae ego tunc, uere mutuam inter nos esse beneuolentiam, intelligam, ac uelle te mecum officijs certare: in quo antea (dicendum est enim) potuit esse illustrior amor tuus. Confugies uidelicet ad occupationes: ego ad illud: Nulla potest esse occupatio tanta, quae amoris, & officij cursum debeat interrumpere. me ipso quemquam ne tu magis impeditum a negotijs, districtum a curis umquam nosti? quis tamen amicorum (amicorum autem? immo uero etiam alienorum) negotia curat libentius? tua sane caussa noctis etiam partem cogitando saepe consumpsi: cum tamen corpusculi tenuitas maxime quietem postularet. Sarcies igitur, si quid omissum: uel, si nihil, auge superiora: quod certe potes, &, si meum in te animum spectas, etiam debes. Vale.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EIDEM, Patauium.

REMITTO *scholia, ut habeas corrigendi facultatem. quamquam est, cur addas potius, quam mutes. quid enim? totus ne quartus liber ita mendosus aut obscurus est, nihil ut assequare, nihil scriptione dignum excogites? mihi non probabis, nec omnino cuiquam, tuum in Catullum praestantem commentarium qui legerit. confice igitur, quantum quidem per te licet. licet autem tibi, quod, ut ego sentio, quampaucissimis. nos opus nostrum intermisimus tua caussa, tuum ipse opus nostra caussa ut urgeas, atque absoluas. nec dubito, quin, si adniti uolueris, & quasi cum ipsa re contendere, quod ego interdum soleo; magna ex parte praestes id, quod praeter opinionem meam, ut aliquid* ἐκ τῶν ἀδυνάτων, *abiecisti. De rebus tuis, quae mihi mehercule magnae curae sunt, consilium dies afferet: animus certe meus fluctuat: ita multa in utramque partem occurrunt. placet constantia, ita, sed si cum utilitate coniungatur. utilitatem porro non lucro magis, quam dignitate, metiamur. quod tu quoque uideris significare in illo loco,* Vellem hic paullo ἐντιμώτερον uiuere liceret. *Verumtamen, mi Murete, si quid agimus minus interdum splendide, contra quam nos praeclara liberalium disciplinarum studia docent, excusamur temporum iniquitate, & multorum exemplo; qui, cum affluant ijs rebus, quae sae*

pe

pe a nobis, fortunae potius culpa, quam nostra, desiderantur, quotidie tamen aliquid ultra appetunt: quam meus magister Egnatius, si audires uerba, summam stultitiam; si uitae rationem spectares, plane singularem sapientiam iudicabat. Vale. Venetijs.

EIDEM, Patauium.

QVINCTILIS Kalendae, quem tibi ego diem definieram, praeteriere iam, ut uides. itaque, si quam ex meis litteris de perpoliendo Catullo tuo curam susceperas, ea te libero. temporis enim coactus angustijs, mandaui meis, ut alia quaedam praelo subijcerent. mensem, quod ad me attinet, uel integrum, eoq. amplius, licet interponas. interim ad Terentium omnem tuam industriam, suadeo, conferas. noui omnino te laudis in studio numquam languentem, sed in hoc libro, qui maxime omnium uersatur inter manus, ipse te debes incitare, & eo magis, quod erit, qui editum statim arripiat, syllabatimq. omnia dimetiatur. admodum enim seuere, ac studiose iudicat aliena; sua uero premit, exire non patitur, diu licet euigilata, acerbus etiam in se ipsum, minimeq. indulgens. Ego accingor ad Plautum. nec desperarem aliquid a me, si minus ingenio, saltem diligentia, posse praestari: sed interpellant salutatores a mane ad uesperam, honesti illi quidem, cupidi uirtutis, officio, & amore erga me, ut uidentur, incensi; tamen interpellant.

scis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

scis illa Ciceronis nostri, ad Sebosi, Arrijq. aduentum ingemiscentis. Hui, unum ne ego Sebosum, unum habeo Arrium? uidelicet: sexcentos: quibus, uelim nolim, horae dandae sunt omnes. ex quo quantum molestiae, quantum hauriam acerbitatis, ipse, qui meam consuetudinem, ac meos plane sensus tenes, facile potes conijcere. nam rem familiarem, etsi minime abundo, iacere tamen aequo animo patior: studia uero mea negligere nullo modo possum. De tuo aduentu spem nonnullam inieceras: eam rursus extenuant postremae tuae litterae. ego illud scilicet primum, ut habeas rationem ualetudinis; secundo loco, quod tuo commodo fieri possit, ut te nobis restituas, exopto. Quid Molinus noster, quid agit? quid autem ego hoc quaero? nimirum ille totos dies tecum, idest in uirtute totus est; nec tuam complexus doctrinam dimittit, iudicio adductus suo, meo consilio confirmatus. Vale.

Haec ante lucẽ, cubans in lectulo, amanuensi meo, & iam meorum studiorum socio, dictaui, nobili adolescenti Cyprio, Herculi Podocatharo, qui cras Patauium cogitat, teq. meo nomine salutabit. illa superiora familiari meo, Sebastiano Leoni, qui se forte obtulerat, dictaueram inambulans, quod eram paullo crudior: nec fere mea manu libenter uti soleo.

EIDEM, Pataunium.

QVI *mihi tuas attulit litteras, ei ego meam*

omnem operam, si qua in re uellet uti, atque omnino quidquid ualeo, tua caussa detuli. uisus est meam amicitiam plurimi facere, & a me, praeter eam, nihil expetere. quod illi facillimum fuit impetrare. nam cum omnibus natura pateo: tum uero, qui a te diliguntur, amore meo numquam excludentur. Catulli quod apud te reliquum est, biduo si miseris, satis opportune facies. deinde mihi orna duos comites eius, utrumque dignum, ubi neruulos ingenij tui contendas. etiam illud. mihi tribuis petenti: quod ante omnia, & unum fortasse, spectare te puto. cras, ad summum perendie tria Catulli folia mittam. Filiolum meum Hieronymum, nondum quinquennem, Aldo parem ingenio, ualetudine firmiorem, mandare Epidaurum ad hominem eruditum, meiq. peramantem, Paullum Bosium, cogitabam. ibi moribus, & primis litteris imbuetur. nam ego me ad haec humilia demittere nullo modo possim. Quid praeterea? nihil scilicet: immo aliquid. Scribe, amabo te, mi Murete, ut instituisti, quam saepissime. mehercule, e summis, atque assiduis non modo negotijs, uerum etiam animi curis, tantum in tuarum epistolarum elegantia, & suauitate conquiesco. atque etiam, dum ipse ad te scribo, quia te mihi praesentem statuo, mutuũq. inter nos sermonem fingo, incredibili uoluptate perfundor. Vale. Venetijs. Hercules meus, quia festus hodiernus dies est, abest. ideo haec mea manu, decies interpellatus, exaraui.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EIDEM, Patauium.

Ais ne? Iannottus ita suasit? uix adducor, ut credam. tibi tamen cur non credam? ego mehercu le, quod Iannottus probare uidetur, id non solum probo, uerum etiam mirifice cupio. quid enim mihi suauius tua consuetudine? qua nihil iucundius. tuo' ue ro sermone quid utilius? qui solet esse tum eruditus, ingenijq. notis adspersus, tum etiam beneuolentia re fertus in me singulari. At, Ferrariensem condicionem ut acciperes, auctor fui. Id quidem (tu scis: facile enim potuisti conijcere) ualde contra meam uolũ tatem: cui nihil potest esse molestius, quam a te diuelli. Sed quid? an ego paterer tuam fidem in dubium uocari? qua maxime probitatis nititur opinio. Dixeras de Turulone, praestanti uiro, non solum animi, uerum etiam fortunae bonis ornato: cuius mihi fuit, item ut esse debet, auctoritas grauissima: nec ausus sum repugnare: dedi manus. ἰτέον, conclusi. quod si Iannottus, quem noui rerum agendarum usu peritissimum, antiqui hominem officij, pollicetur sese impetraturum: suscipio, quod abieceram, consilium nec iam amplius ἰτέον, sed hic, hic nimirum φιλοσοφιτέον, idq. nobiscum, summa cum animi uoluptate clamo. Ergo, quod iam institueram, obseruabo omnia, omni enitar studio, omnibus inseruiam. uolo te bene sperare, me agente, bonis fauentibus, inuidis & obtrectatoribus imbecillis. Molino, parum

abest,

abest, quin uehementer inuideam. quid ni? artem memoriae tenenti. uerumtamen impedit amor, a quo abesse solet inuidia: etiam ea spes, quod ille, quo eum bono alienus homo impertiuit, ciui suo homini amantissimo, fortasse etiam bene merito, certe numquam denegabit. esset enim sui dissimillimus, idest humanitatis expers. sin recusat: allegabo ad illum, quem? quem putas? te scilicet, cui debet omnia: si modo in uirtute omnia posita sunt: quam ille discit te magistro. καὶ σὺν τε δύ' ἐρχομένω, *quid non impetremus? Vale.*

EIDEM, Patauium.

PROFECTO *nihil est uberius amore in me tuo: nec amori cedit ingenium: itaque mea caussa & uis omnia & idem facile praestas. quod cum ita sit; nimis tamen facerem impudenter, atque adeo neque ipse te amarem, nec amore tuo dignus essem, si plus tibi oneris imponerem, quam occupationes patiantur tuae. Scholijs, quae polliceris, contentus ero; quandoquidem uideo te commentariolo non uacare. tu modo, qui Catullum expolieris, da operam ut in Tibullo, & Propertio, qui locum illi proximum in elegantia uerborum, atque in sententiarum concinnitate obtinent, quamsimillimum tui te praebeas. ita tres pulcherrimi poetae, & sine dubio inter Latinos in illo festiuo genere principes, ueterem suum splendorem, ereptum uetustate, atque*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

que hominum inscitia, tuo maxime studio recuperabunt. ego autem ipse mihi gratulabor, & quodam modo gratias habebo, quia te ad hanc industriam excitauerim. nec desinam eadem ratione de litteris, quando per humanitatem tuam licet, bene mereri, cum eo tamen, ut tibi, homini occupatissimo, studiosorum utilitatem, idest tuam laudem, uerecunde commendem. Molino meo salutem, & simul age gratias de scriptis meis. Vale.

EIDEM, Patauium.

BINIS iam litteris de Martello: nec tamen a te uerbum . ualde te distentum esse oportet, qui tam longis diebus, tam pone tuas aedes habitantem alloqui non possis. at qua de re? primum mea, deinde ea, in qua non ultra sex aut septem uerba sermonem continuare sit necesse. quare, si te nimis ursi, uelim ignoscas; tum, si per tuas occupationes licet, frustra ne urserim, efficias. quid? Molino nostro negotium dederis: non recusabit, nostra utriusque caussa. in quo danda opera est, ut omnino responsum ab illo aliquod exprimatur. nam ex hominis diuturno silentio adductus sum in suspicionem, ne parum sincere mecum agat, & exactum neget, quod iam in usum suum erogauerit. quod equidem cupio esse falsum, & me de amico peruetere scelestе suspicari. Nunc audi, quod tua magis interest. quamquam nihil ad te pertinet, quod me quoque ip-

ſum non attingat. nec te puto aliter eſſe animatum erga me. uerumtamen audi, quod certe non exſpectas. Quaenam ei deberi a te putes euangelia, qui librum inuenerit antiquum, & illam aperuerit latebram, ubi, Caluier, illud ſit aliquando deprehenſum? equidem inceſſi omnibus laetitijs, ut ait ille. ſedabuntur enim illae turbae, & comprimetur quidquid erat ſermonis aduerſus te diſſipatum. quod ego & tua, & eorum, quos dilexi ſemper, cauſſa uehementer cupio. uerum primum quidque explicemus. nunc Tibullus inſtat, denuo praelo ſubiectus. is, &, qui ſequitur, Propertius, abſoluendi tibi ſunt. deinde ad Terentium accingere. interim da operam, ut Bembi libro uti poſſis: cuius ope quin maculas eluas bene multas, & ſuos uerſibus numeros, aliena culpa perturbatos, reſtituas, etſi non dubito, tamen hortor ut adhibeas diligentiam. cupio enim de te omnes bene ſentire: cupio comprimi os paullo liberius loquentium; qui non modo te, uerum me quoque uidentur ignorare, non ſine cauſſa ea, quae ſoleo, de tuo ingenio, ac iudicio praedicantem. Vale. Venetijs.

EIDEM, Patauium.

PAVLLVLVM *nunc quidem ego exorior: poſtea quam mihi amanuenſis meus, quem abduxerant aliena conſilia, optans optanti reſtitutus eſt: cuius opera, & officio meis oculis, uel plane totius*

corporis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

corporis ualetudini consulitur egregie. iam me labefactabat, iam nutare cogebat labor: stomachumq. deijcere quotidiani uel operis, uel officij scriptio necessaria coeperat. & is, quem Bononia exspectabam, differebat aduentum, usque eo, ut, uenturus esset, necne, ualde iam suspicarer, atque subdiffiderem. qui si uenerit; erit omnino aliquid, sed, ut arbitror, nihil ad Herculem: quem scis meam non modo orthographiam, totamq. interpungendi, & distinguendi rationem tenere, uerum ita manum quoque, cum uelit, imitari, ut te ipsum, peritissimum litterarum mearum cognitorem, aliquando fefellerit. Scribe, inquis, ubi tantum necesse est: ita scribes raro. Non ita est. possem studia mea, quaeq. habeo instituta, quae multa sunt, abijcere: litteris uero salutantium amicorum, aut aliquid a me postulantium, quatternis in die minimum, saepe octonis, & denis, non respondere qui possum? ut omnino aut amittenda ualetudo, aut humanitas deserenda uideatur. Quare locum habes gratulandi. debes enim meis perinde commodis gaudere, ac tuis, magis etiam fortasse; quod ego minus, quam tu, possum incommoda sustinere. De Tibullo, cessator esse noli, etiam si tibi ego cessandi facultatem prolixe detulerim. est enim, ut scripsi antea, unius praeli opera, ne tibi crebra appellatione molesti essemus, intermissa. Verum istos ego quotidie poetas, quos in manibus habes, amo uehementius. caussam quaeris? quia tuas, amantissime ac disertissime

me

me loquentes, eliciunt epistolas: quorum non modo suauitate, uerum etiam fructu aliquo, occasione sublata, carerem. quod cum ita sit; cupio tamen, atque etiam, si pateris, rogo, rationem habeas rerum mearum: quibus quo longior, eo grauius procrastinatio damnum inferret. Vale. Ante solis ortum, albescente die. Venetijs.

EIDEM, Patauium.

Tv uide, cui credideris. nam ad me nulla dum perlata sunt Catulli folia. quae si periere; damni factum est eo plus, quod nec ad illa, quae sunt apud te, licet transilire. quandoquidem ordo foliorum non seruatur; nec pagina paginae, nec uersus uersui respondet. itaque magnam utriusque nostrum caussa sustineo molestiam: uereorque, ne, quod aliena culpa contractum est, nimis ego id grauiter luam. tota enim typographiae ratio mutetur necesse est, nisi haec, quae ne funditus interierint, magnopere timeo, hodie folia recuperantur. quod utinam ex hac difficultate in quam aliena uel socordia, uel perfidia coniectus sum, tuae me litterae eripiant: quas ad meas hesternas cras exspecto, & ad has omnino perendie. Vale. Venetijs.

EIDEM, Patauium.

Sedata iam tempestas omnis est, & naui-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

gamus in portu. reddita mihi ſunt hac ipſa hora, quae tu tribus ante diebus miſeras, quinque Catulli folia, delata prius ad eum, qui libros in Aſulana tractat officina; hodie tantum, ut ipſe aſſeuerat, an, ut ex litteris tuis oportuit, nudius tertius, diuinare non poſſum. hoc certe uideo; per communes tabellarios non eſſe miſſa: quorum fides in reddendo deſiderari non ſolet. ſed profecto fortuita multa; quibus perturbari, & fluctuare uitam hominum, neceſſe est: quae cauere conſilio, aut ratione ſi liceat; bene cum multis ageretur. penderet enim a prudentia felicitas. nunc aeque omnibus occurrunt incommoda: uſquequaque caſus, & fortuna dominatur. De filiolo meo, amabo te, quemadmodum animo, ſic lingua faueas, primum amoris noſtri, deinde ominis etiam cauſſa. auferet ille quidem omnem iucunditatem; & plane diuellar a me ipſo; ſed hoc tamen antepono, niſi fallor, ſalutare conſilium; &, ut ei conſulatur, animum uinco. Quod iterum iam ad me Molini manu, gratulor, paene etiam ſubinuideo. meus enim a me, nec, ut puto, rediturus, Tiro diſceſſit: quo conſilio, de ipſo cognoſces. cum ad me retuliſſet; neque ſuaſi, neque diſſuaſi; ne diſſentirem in hoc ab ipſius patruo, in illo autem a me ipſo. ſuaſi etiam potius. contra uoluntatem, inquies, & iudicium? ſic ſum. auertere a me uolui, quae poterat exoriri, ſuſpicionem utilitatis, & commodi mei. Clauſula ſit, quod initium epiſtolae fuit. Reſtitutus mihi uideor, inuentis

tis

tis Catulli folijs. tu quoque redi ad tuam tranquillitatem, nec institutum omitte. Vale.

EIDEM, Patauium.

QVID? tu me putas hoc in genere acutissimum? fuit, cum ipse quoque mihi plane ita persuaderem: nunc nihil minus. nam hoc toto biennio prorsus nihil uidi: &, ut omittam cetera, meum illud tantarum uigiliarum munus, non tibi uenit in mentem, quam misere perierit? itaque, qui mihi ipse tam male consuluerim, inuitus adducor ut alteri consilium dem. uides iacere bonas artes; illa sordere, quae praeclara ducebantur. cuius maxime uitij culpam sustinet eorum inscitia, qui putant scilicet in opibus esse omnia, & fortunae pedisequam esse uirtutem: stulte: nam illi & uiuentes audiunt pessime, uerissimisq. maledictis proscinduntur; &, ubi e uita discesserint, aeterno silentio damnati, apud omnem posteritatem ignorabuntur. nos autem nunc quidem fruimur suauissima omnium, & iucundissima uoluntate, quae manat ex honestis cogitationibus, ac studijs: nec erit, opinor, ulla, quae nostrae uitae cursum definiat, dies. non in omni aetate decus, ac dignitatem pariet ea, quae nunc, auri, argentiq. ujs. suus cuique aliquando, pro animi ingenijq. praestantia, persoluetur honos. interim uiuamus nobis, ac litteris, seiuncti ab ijs, quos nutu appello, idest ab ipsa plane barbarie; ne quam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ex eorum coniunctu labem contrahamus. Munuscu-
lum tuum non uideo cui deferas. inania tibi nostra, mi
mihi nec peregrina solida uidentur: siquidem ipse,
quod iam significaui, diu peregrinatus, oleum, & ope
ram. Nobilitatem, & uirtutem si quaeris, est Bo-
noniae Camillus Palaeottus, Mediolani Bartholo-
maeus Capra, duo quauis laude, ut ego sentio, excel
lentes uiri. Capram numquam uidi, sed, hominum ser
mone, tanti facio, quanti si ille sciat, studio me, non
dubito, quin mediocri complectatur, & in amicitiam
plane intimam recipiat. Palaeotto, quae est hominis
humanitas, usus sum, quam diu Bononiae fui, fami-
liarissime. omnes in eo disciplinae sunt nobili uiro di
gnae: morum autem elegantia, comitate, officio sum
mus est. hi sunt nobis ornandi, & diligendi: Crassos
quosdam, ac Midas numquam omnino nostra melio-
res laudatione faciemus. quin ita desipiunt, ita ipsi
se ignorant, & ignorari ab omnibus putant, ut in si
nu sibi gratulentur; quasi sint, quos esse fingimus;
cum nos ea ipsa, quae desideramus in illis, ad cohor-
tandum, non ad laudandum, colligamus. Habes
meam sententiam, quos uites, quos deligas. nomi-
nare praeterea multos possem: sed incerta ratio est:
& illi duo excellunt. Occurrit illud. ad ignotos, non
facillima ὑπόθεσις. alijs, fateor: te quidem ab hac
difficultate uindicat ubertas ingenij tui. Alterum
est: ambitionis, aut etiam leuitatis cauenda suspi-
cio. Locus omnino aliquis calumniae dabitur: sed o-
mnia ne curanda? nimis misera condicio. ualeant ini

qui:

qui: recte sentientes probabunt: nec nos ij sumus, quia multitudinis deprauato iudicio pendere debeamus. Vale.

EIDEM, Pataujum.

MIHI *uero, ita uiuam, etiam atque etiam probatur. & cum in quouis genere magnus omnino sis, in hoc maxime uideris excellere. plane (ut omittam reliqua) ingenij tui quasi quandam* δεξιότητα *sum admiratus. ita concinne, ita apte, facili quodam sententiarum nexu, rem ducis, donec ad ipsum peruenias: in quo te, ubi scis haerere multos, citra omnem adulandi suspicionem, summa explicas cum dignitate. Gratulor tibi de ista facultate, & eo magis, quod, si locis impertitur gloria, nouum decus accedet ad Italiam nostram: in qua sedem, auctore, atque auspice me uno, ita locasti, ut cogitare nihil prorsus de migratione uidearis. nec uero secus debes. ualde enim ad litterarum elegãtiam, planeq. ad omnem humanitatem tibi profuit hoc caelum, e quo iam per quadriennium spiritum hauris. itaque noster eris perpetuo, mi Murete, si gratus esse uis: quod profecto uis: soles enim hanc uirtutem praeter ceteros efferre. Tibulli principium mitte; ut cum epistola coniungatur. Scholia, non dubito te operam daturum, ut tua uideantur, idest lita luminibus ingenij, &, quantum res patitur, erudita. Vale. Venetijs.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EIDEM, Patauium.

GRAECOS typos, meumq. de Syriano edendo consilium probari tibi non mediocriter, significas. sic putaram: & in utroque nunc mea tum opinio, tum uoluntas, te approbante, qui mihi multorum instar es, magis, magisq. confirmatur. De Catulli clausula, parum commode: sed nihil, Mureto petente, recusandum. Video te Propertium negligere: cum ego me illis uerbis, quae sunt in prima Catulli pagina, quasi praedibus obstrinxerim, AB EODEM. CORRECTI. SCHOLIISQ. ILLVSTATI. itaque nec integrum iam est: &, si sit, cur tu poetam elegantem, maximeq. omnium latinorum fabellarum uarietate, hocest uere poetica eruditione florentem, abijcias? Etiam illud: oblitus ne es, ei te commentarium publice esse pollicitum? scholia saltem, si commentario non uacas: & utrumque Torquato: aut, si uni utrumque non uis, Propertium cui uidebitur: inops enim ab amicis non es, sed malim utrumque Torquato; qui nobilitatem a patre, uirtutem habet a se ipso. Dices, tibi otium deesse. si hoc impedit; faciam, ut abundes. inibo enim rationem eiusmodi, ut operae meae, quarum tibi molesta nunc celeritas est, gradu testudineo pergere uideantur. Germano tuo cupio mehercule satisfacere: sed aduersantur multa, maxime peregrinitas, haud satis apta nostris moribus, & ignoratio

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ſermonis Italici. meum tamen illi ſtudium nullo loco deerit, ſi monuerit: ſin ipſe aliquid uidero, in quo liceat eius rationibus conſulere, aggrediar, &, quantum in me erit, perficiam. Vale. Venetijs.

EIDEM, Patauium.

VEHEMENTER *mihi arriſere tua ſcholia, ſic inquam, ut fere ſe commentario aequare uideantur. perges igitur, dijs bene iuuantibus. Cupio tuum Plinium: quem dare poteris amanuenſi meo: cui reditum patruus, nuper e Cypro aduectus, multis a me uerbis impetrauit. Exſpecto reliqua; quod tuo tamen commodo fieri poſſit. nam, ut tuis conſuleretur ſtudijs, & commodis; ceſſare de duobus praelis unum maluimus, quam te nimis urgeri. attamen rogo, des operam, ne longius ducatur. Vale.*

EIDEM, Patauium.

O MI *Murete, quot me premunt onera, quibus angor curis. accedit imbecillitas ualetudinis: quam, do equidem operam, ut omnino tuear, ac ſuſtentem: ſed uacillare interdum neceſſe eſt: ita multa incurrunt in nos; quae nec uitare licet; nec ſumus ad ſuſtinendum pares. tu me, tuus amor, tua uirtus multum leuat. quod ſpero perpetuum, nec, ut ait noſter, conſtantiae cauſſa, ſed uoluntatis. ac iu-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

dicij. In erratis cur numeras Maeror, & Flamma? quorum alterum uetustas uniuersa, alterum consuetudo probat. etiam, Saecula, tum scribebant. nam Varro in Etymologijs Varro non uidetur: itaque & a Quinctiliano merito ridetur. Exspecto Tibulli folia, quae supersunt, & scholia. Vale.

EIDEM, Patauium.

MOLINO dixeram, quae tibi si narrauit, iteranda non sunt; sin omisit, committenda litteris non uidentur. nec tamen te diutius celabo: interim hoc unum; quo fortasse contentus eris: ad alios potius, quam ad te, pertinere, nec ullam omnino tuae dignitatis, & existimationis partem attingere. Hic sermo increbuit, ex quadam tua, ut audio, ad Lambinum epistola, captum tibi iam esse de Ferrariensi condicione consilium. quod si ita est; magnopere gaudeo, ac tibi Deum ea, quae cogitas, uehementer cupio fortunare. sin autem haec iuania sunt, ac temere iactata: aeque laetor; teq. hortor pro mea in te beneuolentia singulari, ut habeas rationem in primis non modo tranquillitatis, uerum etiam constantiae tuae, uelisq. Patauinam commorationem esse quamlongissimam. ego tamen, quidquid egeris, meam non modo uoluntatem, uerum etiam sententiam cum tua coniungam: sed uereor, quod minime uelim, ne quis, in te non recte animatus, sermonis materiam nactus, leuitatem obijciat. iam enim

quiddam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

*quiddam inaudiui. In Tibulli quartum, aueo scire, cur nihil uolueris. nam, posse te, certum est. nos opus intermisimus, donec a te plurima colligantur. scis consuetudinem praeli. urgebit te quo tempore minus exspectabis, & opprimet nec opinantem. quare cum otio nostro tuum negotium metiri non debes, sed, cum iacere nos uidemur, ipse nihilo minus ad industriam excitari. Amicus ille tuus, cuius ingenium, ut in adolescente, laudabamus, detulit quaedam ad * quae, si ille uera putasset, incenderetur aduersus me, & institutam amicitiam, quam spero fore diuturnam, abrumperet. te unum testor, quid ego de illius doctrina, atque ingenio & sentiam, & saepe praedicarim. ille tamen simiolus longe aliter; uel quod est, ut multi, insensus Italico nomini; uel quod natura improbus, qui fingat ea de me, quae repugnāt penitus iudicio meo, atque etiam naturae; cumq. ornatus a me sit, detrahere tamen de mea laude conetur. nec tamen est nihil, quod ad te ipsum pertineat. quae, quia sunt iniusta, contemnes, ut ego, quae sunt falsa. Vale. Venetijs.*

EIDEM, Patauium.

C V'M *antea, multis mihi declaratam argumentis, tuam prudentiam ualde probaui: tum uero, lectis tuis litteris, laudaui te, ut hominem consilio praeditum excellenti, atque etiam, ut uirum bonum, qui nihil antefert honesto, suaeq. maxime fi-*

dei,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

dei, uel cum rei familiaris ingenti iactura, sibi esse habendam rationem existimat. Opima tibi deferebatur, admodumq. honorifica condicio, auide a multus, & ambitiose petita. nihil occurrebat contra, quin accipienda uideretur. tu tamen reycis: & facis, meo iudicio, sapienter: primum, quia tueris officium, qui Cardinali Estensi iam promiseris: deinde, quia ne sic quidem tuam utilitatem deseris. quis enim illo ad liberalitatem propensior? quis paratior a fortunae bonis? habes igitur in eodem cum uoluntate rem. nec tu is es, in quem aliquid indigne conferatur. atque etiam, quo maior, ac praestantior adesse, ac se tibi offerre uidetur occasio, cum summo Principi, singulari uiro, tuam operam dices; eo tuam acues, atque excitabis industriam diligentius; ut ipse te uincas, & beneuolentiam Cardinalis eximij omni tibi ratione concilies. in qua una si tuae uitae quasi tabernaculum constitues, & ita perpetuo senties; o te felicem, Murete, nec iam amplius a Fortuna pendentem, quae tui similes saepe iactat arbitrio suo. Nunc ego quidem a te fructus tuorum studiorum uberrimos, de quibus me saepe praedicantem audiere multi, nõ solum exspectabo, uerum etiam exigam. quamquam tu mea certe monita non exspectabis. noui enim tuos sensus hac in re cum meis optime congruentes, ut eam denique esse uitam ducas, quae uiuitur in studijs, cetera inania, speciosa multa, plerumque tamen falsa. Interim fruere tecum ipse, &, quod aiunt, in sinu gaude tantae felicitatis exspectatione:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

tione: quam aequalem uideo fore uitae tuae, ipſo uiuente, qui te exſpectat: quem debes, uel ſi tibi Croeſi opes oſtendantur, unum ſequi, & unum ornare tuis ſtudijs, uel potius ex ipſo tui ornandi, atque illuſtrandi capere argumentum. Vale. Venetijs.

EIDEM, Patauium.

L A B O R A B A M *uehementer de amico noſtro: nunc animum meum conſtituit, aliquo interdum, ut uere dicam, metu fluctuantem, epiſtola tua. atque ad metum accedebat indignatio. quid? uirtuti ne deerit ornamentum? aut etiam locus, ubi conſiſtat? tanta ne eſt temporum iniquitas, & hominum in ſuis bonis ignoratio? haec ego quandoque mecum: nunc uacuus cura iam ſum, & ex eo, quod ſignificas, ut in exoptata fortuna triumpho. uelim igitur ei meo nomine gratuleris. Tuos uerſus, tua fretus humanitate, iam promiſeram. eos exſpectabo, minima, ſi fieri poteſt, interpoſita mora. nec tu uelim me diuturna exſpectatione ducas. Illa ad illos, qui te numquam amarunt, quos male ſcis audire ſuo merito, cur non transferas ad alios? equidem ſuadeo. quod ſi tenerem* ὑπόθεσιν: *facile dicerem, ad quem. me a luſibus,* καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἐρωτικῶν, *plane reuocat non ſolum natura mea, ſed aetas etiam, ſenectuti propior, quam adoleſcentiae. itaque, ſi quid ad me ſcribes, remoue, amabo te, omnia, quae dilexiſſe Plato uidetur,* ἀφροδίσια.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

νοια. Intelligis, opinor, quid significem: &, quod significo, petere me, uel cupere etiam, si me putas ingenium tuum nosse, existimabis. De beneuolentia tua, etsi numquam dubitaui, ex te tamen ipso ea, quae opto, libentissime audio. quamquam ad studium in te meum nihil addit studij tui commemoratio. non enim te amare coepi, ut ipse me amares, sed quod amabilem ipsum esse duxi multis nominibus; quae tibi ipsi ne exponam, non modo meus, uerum etiam tuus pudor impedit. Iactura te mouet rei familiaris in discessu repentino. noli laborare: lucrum erit in damno; si spectas eum, qui te excipiet, praestantem uirum, erga tui similes optime animatum, cuius egregiam uoluntatem non dissimilis fortuna comitatur. sarciet igitur ille, si quid ob subitam migrationem damni facies: &, ut spero, tuum te consilium quotidie magis oblectabit. Polam uideo te abiecisse, & laetor mehercule tua caussa. uerumtamen, si quando opus erit, secessum illum non contemnes: ut habeas tu quoque, exemplo Africani, & Laelij, tuum Lucrinum, cuius in litore, neglectis Regum thesauris, omni prorsus ambitione solutus, aut conchas legere, aut fluctus numerare possis; eoq. laetius, si me tibi tantae comitem uoluptatis Deus obtulerit. Verum haec, ut quidem nostrae nunc utriusque res habent, inania: quae tamen, si perfecte saperemus, omnium fortasse prima. Sed uides me tecum garrire? captum uoluptate sermonis, dum te quasi praesentem alloquor, & utor manu

eius

eius adolescentis, quem iure Latij donatum, Cretensibus ademptum, affirmo tibi dignum aliquando fore nostro contubernio. quod quidem studiose agit, tuo maxime exemplo incitatus. etsi non te nostra domus, sed tua te industria, tuum nobilitauit ingenium. Libri aliquando exierunt, quos ad te mitto, iuuenis optimi, & insigniter eruditi, Onuphrij Panuinij. non dubito, cum legeris, quin meum de illius praestanti uirtute testimonium confirmes. habet alia in manibus, unde fructum studiosi capere uel maximum possint. quae ut edat maturius, otium illi exoptare, qui rerum nobilium scientiam appetunt, omnes debent. Vale. Venetijs.

EIDEM, Ferrariam.

VIX credas, quam non facile mea manu litteras conficiam, & quam facile, cum utor amanuensi, fluat oratio. itaque scripsi ad Seuerum laboriose, quod inambulans, ut antea solebam, minimo negotio dictassem. discessus ille meos, magnorum index malorum, ut ab amicis tunc, falsa coniectura ductis, putabatur, familiares meos, quorum uti opera consueueram, Podocatharum, Fasinardum, postremo etiam Nicolaum Cretensem mihi ademit. filium habeo, sed puerum adhuc, & imbecillo corpore, & occupatum satis domestica cura. itaque posthac, nisi quid occurrat grauius, perquam raro, & quambreuissime scribam. uenio ad litte-

ras

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ras tuas. Reuersus e Foro Iulij, quo exieram non tam negotij, quam ualetudinis caussa, reperi librum tuum Variarum lectionum, quem apud Sixtum Medicem, communem amicum, excellentem uirum, reliqueras. noli exspectare iudicium meum. malo enim te ab alijs, quid de tuis studijs, quid de ingenio existimem, quam a me ipso, cognoscere. unum tamen illud non minus uere, quam libenter dicam, nihil me adhuc in hoc genere legisse ornatius, nihil eruditius. Quod autem quibusdam in locis & a me dissentis, & egregijs idem laudibus me ad caelum tollis: parcius utrumque uellem: sic enim utrumq. fortasse uerius: ago tamẽ gratias, quod publicam utilitatem rebus omnibus anteponas. quã ego antea consuetudinem, acceptam a patre, seruaui mea sponte, & seruabo posthac, tuo inuitatus exemplo, diligentius. De nummis, cum lubebit, atque adeo ut lubebit. urgeri enim eum, qui cum tibi usus intercedat, ne si quidem ipse uelis, facile permitterem. Dionysius paullo serius, quam putaueram, absoluetur. moram iniecit commissa inter operas rixa, absente me. neque tamen hac satis leui, sed alijs adductus caussis, quae ponderis longe plus habebant, paene totum consilium abieceram. nunc, te hortante, ac monente etiam ut celeriter, quid agam? quid autem, nisi quod ipse cupis? quod certe mea caussa cupis. urgebo igitur pro uirili, nec impensae parcetur, aut labori. De Gallorum Rege, dolui sane grauiter dolorem uestrum:

sed,

sed, humana quae sunt, humaniter ferenda. nec uobis doctrinae remedia, nec ea, quae sumuntur a rerum usu, deesse possunt: & tu mihi miranda narrasti de Cardinalis pietate in Deum: quo ille se, uosq. omnes praesidio aduersus iniquitatem fortunae praeclare tuebitur. Vale. Venetijs.

IOANNI. BAPTISTAE RHAMNVSIO. XVIRVM CONSILII. A. SECRETIS.

Venetias.

CVM a nobilibus uiris, in haec loca uel animi, uel negotij caussa confluentibus, dignitatem illam, quae maxima est in nostra ciuitate, ut arcanis praeesses praestantissimi Xuirum Consilij, summo omnium consensu tibi esse delatam accepissem; magnopere sum laetatus, tum pro ea, quae olim inter te, ac parentem meum mutua semper fuit beneuolentia, tum pro mea in te uetere obseruantia, orta primum a meo de tuis uirtutibus iudicio, deinde a te multis, ac uarijs, ut tempora tulerunt, erga me, meosq. officijs uehementer aucta. atque ego meam tibi paene incredibilem laetitiam, ex honore tuo susceptam, statim litteris declarassem, nisi, autumno iam exeunte, breui futurum sperassem, ut, in urbem reuersus, praesens praesenti gratularer, neque solum ex oratione, sed ex uultu, & oculis, qui sunt indices animi, de meo in te studio, intimoq. sensu indicares.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

res. hac ego me non multorum dierum exspectatione cum sustinerem, ecce tibi amicorum litterae, ecce nuncij, proximis comitijs tulisse te fructum anteactae uitae omnis, tot peregrinationum, quas in Galliam, ad Heluetios, Romam, etiam ad hostes armis infestos reip. caussa suscepisti, tot cōsiliorum, quae a te fluxerunt ad augendam, quantum in te fuit, patriae dignitatem. cum enim longo post interuallo in eum locum rediſſes, unde magistratuum designatorum nomina recitantur; consurrexit senatus uniuersus, ex tuo conspectu mirifica uoluptate perfusus. quae tum animorum omnium perspicua significatio ita te commouit, ut ilico magna uis lacrymarum exciderit, intuenti beneuolentiam tuorum ciuium, quos in omni aetate dilexeras, quibus iam inde a prima adolescentia, parentis tui, summi uiri, exemplo omnibus officijs inseruieras, nulla tibi, praeterquam amoris, praemiorum spe proposita. Fuit igitur eo die mutuum, & aequale gaudium, senatus primum, ubi tuam sibi uocem, claram pariter, & suauem, in pronunciandis magistratibus uidit esse restitutam, quam post obitum magni Cancellarij Francisci nimium saepe desiderauerat; deinde tuum, cum illa tibi cum incredibili gaudio, ac paene cum clamoribus uniuersa consurrectio, quid de te tui ciues existimarent, quo te studio, qua caritate complecterentur, ostendit. Enimuero laetari te puto, quod quidem iure facis, summo dignitatis gradu, quo te tua uirtus extulit, ut arcana illa

tractares,

tractares, quae ad reip. salutem, & huius magnitudinem imperij pertinent. uerum hoc saepe uidimus alijs quoque contingere, optime scilicet de patria meritis: nec enim honor in quemquam, qui sese magnis in rebus non saepe probauerit, confertur: studia uero tanta, testimonium tam illustre, consensum eiusmodi quando ulla omnino in re, uel in quemquam omnino hominem uidimus, aut audiuimus? itaque, cum ad meam priorem laetitiam nihil addi posse existimassem, nunc tamen accessionem haud mediocrem noui gaudij factam esse confiteor: ut eam testari litteris, ac tibi, quoquo modo licet, indicare sim coactus. uideo enim te uno die, atque una plane hora mercedem cepisse non modo meritorum tuorum, quorum habes testem uniuersam paene ciuitatem, uerum etiam perpetuae tuae modestiae, cum, amore, ac iudicio patriae contentus, nulla umquam commoda, nullum honorem tibi esse petendum statueris; ut admiratio simul & dolor propinquos, ac familiares tuos fere omnes afficeret, quod ista dignitate, quae tibi nunc incredibili omnium studio delata est, ornari antea noluisses. quorum te denique, ac simul omnium ciuium uoluntas, atque cohortatio uicit, & ad honorem exoptatus, atque accersitus accessisti, nulla usus prensatione, nullis precibus, tua uirtute commendatus, quae tibi omnia omnium suffragia facile impetrauit. quando igitur, honore accipiendo, patriae satisfecisti; dabis eidem optanti, atque petenti; ut ad tuendam ac sustentan-

dam senectutem tuam quidquid curae, quidquid potes industriae conferas: ut & tu mirifico illius in te studio, & illa tuo excellenti consilio, tua rerum omnium publicarum scientia frui quamdiutissime possit. idem te priuatim rogant necessarij tui, proprie uero filius adolescens, in quo uidetur tua uirtus efflorescere, tua iam probitas, tuae ad optimas res propensio uoluntatis agnoscitur. Ego autem, cum nemini in te amando, colendoq. concedam, ijsdem utor precibus, ne tuam aetatem, confectam iam annis, & laboribus pro rep. susceptis, rebus agendis nimium uexes. uereor enim, (ut omittam publici muneris curam) ne plus officij amicorum caussa, quam sustinere fortasse possis, tua tibi imponat humanitas. quod si desidiam odisti; &, quae alijs quies uidetur, laborumque, ac molestiarum quasi portus expetitur, eam tu ignauiam appellas; nec homini quidquam uitandum magis existimas: habes in quo te exerceas: duo supersunt, aliquot iam annis instituta; de itinerum & nauigationum diuturnoac perdifficili cursu praeclara uolumina: quae si ad primum, quod omnes libenter, nec sine tua summa laude, legunt, aliquando adiunxeris; egregiam, & maioribus nostris, multisq. ante saeculis reconditam doctrinam, praeclaris imaginibus expressam, orbi terrarum patefacies, tuoq. nomini gloriam paries haud paullo maiorem, quam quae tibi a cunctis honoribus & magistratibus, uel magnificentissime gestis, manare umquam possit. eoq.

magis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

magis in hoc studium debes incumbere, quod omnem amoenitatem, quae solet ad scribendum inuitare, tua tibi Rhamnusia uilla abunde suppeditat. itaque frueris eodem tempore Marsangi Musis, delicijs, ac amoribus tuis: & nobis, posterisque, maxime uero Paulo consules filio tuo; cuius omnes egregiam indolem amamus, & exorientem uirtutem admiramur: quem a te, nisi graue sit, etiam atque etiam meo nomine cupio salutari. Vale. Ex Plebe Sacci, pridie idus Oct.

M. ANTONIO. NATTAE
Mantuam.

GRAVI, ac diuturna oculorum ualetudine impeditus, feci tamen, ut litteris tuis, humanissime atque elegantissime scriptis, quamprimum responderem. Ego te, Natta, ex illo tuo praeclaro libro, quem de Pulchro inscripsisti, iampridem coepi colere. mea tibi uoluntas non patuit: ceteris, quid de te sentirem, saepe in sermonibus declaraui. Nec uero mirari satis possum, qui potueris tantos processus in philosophia facere, homo uersatus, assidueq. occupatus in tractando iure ciuili: in quo ipso te excellere, & audio de multis, & res indicat: quandoquidem certatim uiri Principes te accersunt, summisq. muneribus praeficiunt. Equidem ut beneuolentiam tibi meam praesens praesenti patefaciam, cupio Mantuam excurrere: sed me de-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

terret ualetudinis infirmitas . tametsi affirmabat is, qui mihi tuam epistolam reddidit, posse me a meis laribus Mantuam usque non incommode nauigare . itaque audebo fortasse . igniculum enim desiderij uix iam fero : &, si quid est in itinere difficultatis, homini praesertim imbecillo, uincet amor in te meus . De tuo libro, quid iam exspectas ut rescribam? uides ne me in aere tuo totum esse? impera mihi, quod uis; et utere me, quantum uis: subibo omnia, & perferam tua caussa. Meum librum de legibus ad te mitto. ijsdem typis, si tibi placuerit, utemur in tuo libro. sumptus omnino maior erit, quam si littera minor esset : uerum hoc tui consilij, ac uoluntatis est. statue arbitratu tuo : perpende magnitudinem libri: deinde significa, quid uelis. mitto etiam aliud characteris genus, ut alterutrum deligas . utrumque enim in folij, quod aiunt, formam apte conuenit . tametsi dignitas maior est in maiore . De ratione sumptus, si numerum paginarum tui libri significaueris, & simul uersuum in unaquaque pagina, & litterarum in quolibet uersu; facile summa fiet, & ad te scribetur. Num quid praeterea ? hoc . de meo libro quid sentias, cupio significes. uix enim credas, quam a iudicio tuo pendeam . Vale.

EIDEM, Mantuam.

PRAECLARE Hector ille apud Naeuium: Laudari abs te pater cupio, laudato uiro. possum

ego

ego nunc idem usurpare. Video me laudari, a quo uiro? a M. Antonio Natta, in quo sunt ingenij, sunt animi, ac uirtutis ornamenta plurima. ego porro aliquid fortasse, si cum alijs conferar, uideri possim: cum uero ad te unum cogitationem conuerto, uix credas quam mihi ipse displiceam. Quare permitte mihi, ut eas laudes, quas in me contulisti. reijciam; aut ipse maiores in te transferam. nam mihi, utrumque nostrum aequa lance pendere, magni negotij non est. ut ut est, amo uoluntatem tuam. ea mihi est, eritq. semper, ut debet, antiquissima. De aduentu meo, muto consilium in horas singulas. te me allicis, uel attrahis potius: reuocat, & retinet ualetudo. cum ad te specto; nauim conscendo, uehor, appello Mantuam, tecum sum. sic est amor, & illae, quae fluunt ex amore, uoluntates. rursus, cum ad me conuertor, & meam imbecillitatem intueor; qua macie sim, quam tenui cute, quam natura mollis, & procliuis ad morbos: relanguesco paullulum, & quasi nauim incitatam leuiter inhibeo. uides adhuc, & sentis fortasse, tentari corpora frigore, leui quidem, sed tentari tamen: uides perflari caelum uentis; rationem esse temporis prorsus incertam, & inconstantem. quae firmiores non timent; ego ualetudinarius nisi timeam, parum uidear me nosse, parum uitae consulere. quod nec humanitatis est, nec satis pium: cum nos iusserit ille sũmus imperator quasi suos milites in hac statione, donec ipse reuocauerit, permanere. Calores, ut spe

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ro, quae mea solet esse anniuersaria medicina, me mihi restituent. itaque Iunio ineunte, aut eo certe mense te, ut spero, complectar. sin uidebo sine meo periculo fieri non posse ut in uiam me dem: docebo te litteris, quid consilij ceperim. Tuum librum tractabo qua licebit diligentia, animo certe erga te singulari. Vale. Venetijs.

EIDEM, Mantuam.

ADEO ne erraui, & lapsus sum in subducenda ratione, ut de folijs quinquaginta coniecerim, quae nunc octuaginta fore uideo? pudet indiligentiae meae. uerum, ut ut est, commodo meo rem suscipere non possum: nec audeo recusare; ne mea fides in dubium apud te ueniat. itaque peto a te, ut cum tua ratione meam quoque ducas, nec exigas a me plus, quam res & fortunae meae patiantur. Nam, quod ais, redituram ad me pecuniam cum fenore, libro uendito: uidelicet communi quadam, non propria me regula metiris. non enim ego, ut alij, qui libros imprimunt, habebo statim certos homines, qui eos diuendant, & longinquas in urbes, regionesq. disseminent. uenduntur hic statim a meis omnes ita paruo pretio, ut lucri quidem minimum, sed minimo simul labore, minima molestia fiat. Meum ergo librum itidem, inquis, uendes. De doctrina libri tui, de elegantia possum ego facile iudicare: de uenditione quis praestat? an nescis, libros

lati-

latinos, optimos ueteres, ita nunc iacere, ut paene ſordium in genere putentur; uix iam Ciceronem ipſum, Caeſarem, Salluſtium legi, a multis etiam ne legi quidem, planeq. contemni? quare noli mirari me tam eſſe diligentem in iis rebus, quas me docuit uſus paene quotidianus, & in quibus non licet eſſe ſine magna mercede negligenti. De tempore, quod urges: facultatem imprimendi non concedunt, libro non inſpecto. atque utinam, inſpecto, concedant. quod ſi dixi eos me faciles habere: non ſignificaui, poſſe me, libris non lectis, impetrare ius imprimendi, ſed conſequi, ſtatim ut legantur: quod ita multis non contigit. ſaepe enim uidi, nonnullorum ſcripta, apud eos, quorum poteſtatis haec tota ratio eſt, per multos menſes cuſtodita, neque legi, neque reddi. Mittas igitur librum oportet uniuerſum: mecum autem amice ages, pro ea, quam tu doces quotidie praeclaris exemplis, aequitate. ita, ſi erraui, non luam grauius, quam debeo: ſin error a me non eſt, a te uero aucti libri magnitudo tota pendet; ius tuebere pro tuo inſtituto, & amico ſimul conſules. Vale.

EIDEM, Mantuam.

VT *concludam paucis; quando nec mihi ad ſcribendum, nec tibi ad legendum otii ſatis eſt; ſi librum miſeris, imprimetur. nolo enim meam apud te fidem in dubium uocari: nihil eſt tanti. de tem-*

pore, incertum est. pendet, ut saepe iam scripsi, haec tota res ab aliena uoluntate. crediderim tamen, intra mensem confici & expediri rem posse, tum studio nostro, tum intercedentibus amicis, nobilibus uiris, & gratia florentibus. libro non inspecto, facultas imprimendi numquam dabitur. scio nullam in eo labem esse, quae legentium animos possit inficere. noui tuos sensus, mores, probitatem. quae ego pluris etiam in te aestimo, quam eam doctrinam, qua parem fortasse aliquem, superiorem certe habes neminem. uerum mos est gerendus consuetudini. communis haec est, non tua praecipua condicio. Ad me autem quod attinet, uoluntati tuae, in qua uim esse cupiditatis intelligo, nulla interiecta mora satisfiet. Vale. Venetijs.

EIDEM, Mantuam.

Hodie, tribus medicis adhibitis, accurate disputatum est de meo exeundi consilio. rem probant, sed illud addunt, totam aestatem dandam esse otio, iucunditati, exercitationibus modicis; nec redeundum in urbem ante mensem Octobrem. itaque uehementer animi pendeo: nec, quid consilij capiam, satis habeo exploratum. in hac dubitatione uenit in mentem de tuo libro: quem, si ex eo, uideo fore, ut serius fortasse, quam tua uoluntas ferret, imprimatur. quare monendum te litteris existimaui, ut aut statim eum mitteres, aut imprimen-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

di consilium differres. Ego hic uel tua unius caussa commorabor, dum liber absoluatur. quod sistatuis de subita impressione; qua uelis forma, quo charactere, quo numero, significa. Suaderem omnino, ut aliorum opera, me absente,utereris: sed timeo mendas, & sordes; quibus inquinari, & corrumpi tua scripta per operarum incuriam, nolim. quod tu iam sensisti in libro de Pulchro; qui tractari non potuit indecentius. His litteris cupio a te primo quoque tempore responderi: ut, quod ad me ipsum attinet, certi aliquid possim statuere. meam enim uoluntatem ad tuam accommodabo. Vale.

EIDEM, Mantuam.

Litteris tuis perlectis, aggressus sum legere tuum libellum. legeram iam antea Venetijs, allatum ad me a Carreto tuo. mirifice semper placuit. genus enim scribendi non minus elegans, quam eruditum, complexus es. Quod ad typos attinet, uideo paullulum deteritos esse uetustate: itaque specie illa, quam recentes habere solent, prorsus carent. & compactum nimis atramentum uidetur: ex quo fit obscurum quiddam, quod legentium oculos offendat. Menda quaedam deprehendi nimis foeda, nec eiusmodi, ut dissimulari possint. cuius incommodi caussam puto tibi non latere. saepe enim hic, dum imprimitur, uel emendationi nemo praeest, uel praeesse solet homo mercenarius, & parum litteris instru-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ctus, & is, cui pecunia, quam fama, sit antiquior. nos tamen, & quia de existimatione laboramus, & quod te nimium diligimus ob tuam probitatem, nimiumq. colimus ob eruditionem, enitemur, & contendemus, quantum feret acies oculorum nostrorum, ut satis in hoc genere fiat tuae uoluntati. ad quam tu me diligentiam tacite uocas in tuis litteris. laudas enim, & Aldi filium agnoscere te dicis. quam sunt haec acuta, quam me pungunt, atque excitant ad omnem laudem, non modo hanc propriam typographiae, quae iam in nostra familia inueterauit, et, qua si debita, postulatur. Sed heus: adhuc ne tibi meus liber est in manibus? atqui abiectum iam a te, & latere in angulis, obductum puluere, existimabam. nec tu is es, cui bonas horas male liceat perdere, homo assiduis curis, maximisq. negotijs districtus. itaque peto a te, hoc mihi des, ne tuum otium a summis rebus ad meas ineptias conferas. satis iam obseruantiae in te meae, satis humanitati tuae dedisti. hoc si plus cupiam; non agam satis modeste; nec te nosse, nec me ipse uidear. Verbum optabam in epistola tua de Carreti ualetudine, optimi uiri, ut uisus sum conijcere, tui certe studiosissimi. nam affectum pessime, ac paene desperatum dixeras, cum essem Mantuae. Mecum actum est in hac peregrinatione prorsus infeliciter. incidit in morbos tota paene domus: sed uxor cum periculo uitae integrum iam mensem miserrime iacuit: nec dum uideo quid sperem: cum iactetur acerbissima febre, nec habeat

spatium

ſpatium ullum ſeſe colligendi. ego, cum non optime ualuerim corpore, neque nunc ualeam, quo fuerim animo, quo nunc ſim, uel me tacente potes exiſtimare. fortitudinem laudo: ſed eam in me ipſo nunc requiro. uincor enim aduerſis, nec poſſum plane, quod tu potes, a philoſophia illa uera, quam Ariſtoteles ignorauit, praeſidium petere. Sed longius progredior. tuas litteras exſpecto. ſolatium fortaſſe aliquod in malis afferent. Vale. Aſulae.

EIDEM, Mantuam.

MEVM in reditu conſilium hoc fuit, ut Mantuae conſcenderem, idq. maxime tui ſalutandi cauſſa; tum, ut, quod antea de tuo libro imprimendo inter nos conuenerat, id comprobaremus. non licuit ob uiarum difficultatem, & frigora. ſcis enim, quam tenui cute ſim, quam imbecillo corpore. Caneti igitur, & meo, & meorum conſilio, tranquilla tempeſtate conſcendi: Mantuamq. praeteruectus, uiginti, opinor milliariorum interuallo, Clodiam triduo incolumis appuli. hic me amici, & propinqui laetitia incredibili exceperunt, qui de reditu meo, ſaeuiente iam hieme, paene deſperaſſent. negotia nunc repetimus: quae cum neque pauca ſint, neque ponderis exigui; nullum tamen habeo prius, nullum antiquius eo, quod ad te pertinet. uide igitur ipſe, quid ſtatuas. nam, ſi perſtas in ſententia; mittendus liber eſt ante medium Ianuarium: quo

ſpatium

ſpatium habeamus eos alloquendi, ac rogandi, quorum iniuſſu nemo imprimit impune. urget etiam Philippi Regis orator de libro edendo, quem ei miſit, homo, ut aiunt, graece latineq. bene ſciens, arcanorum ipſius Regis particeps, Gonzalus Perez: cui roganti per litteras ut omnino ſuus liber meis typis exeat impreſſus, & in eo ſitam ac locatam ſuae laudis aliquam partem exiſtimanti, deeſſe non poſſum, pollicitusq. ſum: & perſoluam fidem. ſed cupio tuum librum anteire, ſi tu uis: ſin cõmodius uidetur, in aliud tempus differri; quamprimum litteris ſignifica. ego id unum ſpecto, tibi ut ſatisfaciam. Vale.

EIDEM, Mantuam.

NONDVM redditus liber eſt: nec mea tamen in ea re diligentia defuit. deuorandum eſt hoc utrique noſtrum, quidquid eſt moleſtiae. nam me quoque mora longior incipit ita grauiter afficere, uix ut feram: fero tamen, quia Nattae negotium eſt. alioqui haſtas mehercule, ut ille inquit, abycerem. ſed obduremus paucos praeterea dies. ſi res ducetur, librum repetam, & cum pecunia tibi remittam. Ama me; & tibi perſuade, te mihi eſſe in animo aſſiduum, in oculis, in ore. Vale.

EIDEM, Mantuam.

NEQVE nihil reſpondebo, neque tamen id,
quod

quod tu exoptas uehementer, ego autem ſic, ut tecum in cupiditate contendam. Librum habet in manibus homo eruditus egregie ſacris litteris, & philoſophiae ſcientia excellens, Sixtus Medices: cuius omnia iudicio propter doctrinam, fidei uero ob integritatem recte committantur. is legit accurate; perſcrutatur omnia: examinat, & pendit acerrime. nihil adhuc, ut ſaepe iam mihi ſignificauit, alienum a recta ſententia deprehendit; tuamq. mire laudat perpetuam tam longo in opere eloquentiam, ſingulari doctrina coniunctam. is, quid tuo de libro ſentiat, ſuo teſtimonio, ac iureiurando cum oſtenderit, aggrediemur: quod abeſſe iam longe uix poteſt. Te interim rogo, optime Natta, ne quid alienae culpae in me transferas; nec me curare parum gnauiter exiſtimes ea, quae ad te pertinent; quibus afficior in utramque partem, non equidem aeque ac tu, ſed, uno te excepto, grauius certe, quam ceteri. Vale. Venetijs.

EIDEM, Mantuam.

ALIQVANDO *is, qui tuum librum accurate legit, abſoluit epiſtolam eam, qua tuis litteris reſpondet. de re tu iudicabis: de homine, ſic habeto, uirum eſſe bonum, praeſtanti humanitate, ſingulari doctrina, praeconem uero laudum tuarum. quare eſt ſane, cur ei gratias agas, quod te ornet efferatq. laudibus: quod a me iam, qui te unice dili-*

go,

go, tuo nomine factum est. quamprimum autem cupio a te responderi: ut, si quis remanet scrupulus, auferatur, & exeat tuus liber bono publico, tua non mediocri gloria: quod utrumque fore confido. Bonaminus neque dum uenit; nec, uenturus ne sit, aut quando sit, ex eius ad me scriptis proxime litteris licet coniicere. tu cognosces: eiq. ad me fasciculum dabis epistolarum mearum: quas tamen, tu quoque, opinor, mecum sentis, comprimendas potius, quam diuulgandas; sed efflagitantibus, praesertim amicis, negari iam diutius non possunt. Vale.

EIDEM, Mantuam.

PLVRIBVS tecum uerbis agere non licet: ita multis distrahor curis. unum hoc: is, qui tuum librum legit, idem tuis litteris, disertissime scriptis, respondebit. quod ut celerrime faciat, operam do, quantum in me est. tuam caussam certe, ut mihi uidetur, praeclare tueris: &, quantum tibi ex optima mente, tantum ex ingenio, & doctrina laudis accedit. Vale. Venetiis.

EIDEM, Mantuam.

PLACERE tibi argumentum de Republica, & eius libri partem, epistolis meis insertam, abs te, tali uiro, tantopere laudari, uehementer gaudeo. tua uero cohortatio, ut absoluam institu-

tum,

tum, animos illa quidem addit: ſed, o mi Natta, ſi uideas quibus premimur & curis, & laboribus, fortaſſe, ſi modo uis me uiuere, aliter ſentias. incitamur uoluntate, conſilijs, & hortatibus amicorum, gloriae nonnulla cupiditate: nec omnino diffidimus ingenio; uerum illa, qua tu excellis, quae in tuis & dictis, & factis elucet, prudentia diſſuadet. me natura pertenui finxit corpore: ſtudiorum acceſſit non mediocris labor; ex quo imbecillitas, & morbi. quid res domeſtica? quae, quo eſt anguſtior, eo tuenda diligentius eſt. quid typographia? quam ita mihi tractandam intelligo, non ut omnia ad utilitatem, ſicut multi, ſed pleraque ad meam exiſtimationem referam, ac dignitatem. quo propoſito, nihil eſt operae, nihil ſtudij recuſandum: ac ſaepe, ut ait poeta ille tuus, ſudamus, & algemus. Amicis etiam uel ſalutantibus horae dandae ſunt, uel aliquid petentibus officia tribuenda. qui ſi excludantur, aut reijciantur; ſane conſuletur otio meo, rebus meis, ualetudini meae; ſed ubi humanitas? quae quam ſit hominis propria, nomen ipſum indicat. Iacent igitur inchoata, plane rudia, temere uel diſſipata, uel confuſa, mea ſcripta; quae nonnumquam, ſicuti mater languentem filium, cum dolore tacitus adſpicio; opem ferre, quam uidentur poſtulare, non queo. Quare, ſi quid apud te hominis tui amantiſſimi ſalus eſt, non debes me ad ſcriptionem uocare, tot aſſidue, tam uarijs, tanti momenti occupationibus diſtentum.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

tum. adiuua me potius consilio, si potes: aut minue molestiam consolando: opta saltem, (& hoc ipsum significa) ut haec, quae nunc sustineo, perferam, & is, quem uolumus, principijs exitus respondeat. id quod, nisi fauente, qui fons est omnium bonorum, Deo, sperare non licet. Consultationes tuas, si quae nondum editae sunt, mire aueo legere. nam, cum in ijs, quae iam sunt editae praestare te omnibus, qui memoria nostra ius ciuile litteris mandarunt, cum scientia rei, tum sermonis elegantia, mihi persuadeam: intelligo posthac tua scripta longe fore meliora. non ago tecum blande: metior ueritatem ipsa re, &, ut sentio, plane loquor ualde, mi Natta, hoc biennio in latina lingua profecisti: quotidieque, ut ex epistolis tuis facile conijcio, ad ueterem illam eloquentiam propius accedis. itaque uidere mihi uideor, ac prorsus uideo, quantus in iure ciuili explicando, si studium adhibueris, esse possis. quod ut facias, auctor tibi magnopere sum; si modo tu in tua laude quemquam, praeter te ipsum, auctorem, hortatorem ue exspectas. Vale.

EIDEM, Mantuam.

LITTERAE tuae, quas idem binas tabellarius attulit, facile tuam edendi libri, quem efflagitari iam a multis audio, non mediocrem cupiditatem declarant. nec me tamen studio tibi concede

re

re uelim existimes. nam & συμπάθειαν quandam commouit iam in sensibus meis uirtus tua: & res ipsa, de qua tantopere laboras, commendationem habet a se ipsa, nec tuum officium apud me, aut omnino apud quemquam bona mente praeditum, desiderat. Unde igitur, inquies, tot dierum prolatio? Equidem culpa uaco: nec in officio praestando Sixti nobis humanitas defuit: sed ab eius uoluntate pendemus, cui tota demandata facultas est. is cum Sixti primum, deinde etiam nostro se acquiescere testimonio confirmasset; Sixtum etiam, ut optime de Christiana doctrina sentientem, sacrarumq. litterarum disciplina perfectum, laudibus extulisset; illud adiunxit; sibi tamen esse concedendum, cui ratio temporum paullo seueriorem, quam ipsius uoluntas ferret, personam imponeret, ut librum leuiter attingeret: quod esse perpaucorum dierum negotium pollicebatur. negandum non fuit. egimus etiam gratias, quod ita blande peteret, ut suam obliuisci potestatem, humanitatis caussa, uideretur. Nunc tibi, mi Natta, deuoranda est haec non multorum, ut spero, dierum mora. uides, hominum recentiorum libri, quicumque de sacris rebus loquantur, quam diligenti hodie trutina perpendantur: uides, quam multi, nullo personarum discrimine, in iudicium uocentur, quam pauci mox elabantur. tolle, obsecro te, festinationem in re tanta: & habe rationem temporis: & utriusque nostrum otio, (nam mea quoque

es agitur) breui interposita mora, consule. Nam, quod iniecisti de tua laude, opinor ut quasi dormientem excitares; id mihi nouam diligentiam non attulit, potius admirationem quandam, cur ea, quae ad tuum decus pertinent, curari a me frigide suspiceris. Etiam appellas me ob testimonia epistolarum mearum. quasi uero ego te diligam constantiae caussa, non iudicij. quod si te non esse dissimilem tui putaueris; cuius etiam probitatem, doctrinam, eloquentiam assidua studia uehementer augent: me quoque, qui aliquando in te fui, eundem fore semper, hoc est, amore incensum, tuaeq. cupidissimum gloriae, debebis existimare. Commentarios meos quod euoluis libenter; amice facis. si uero etiam, ut scribis, aliquid ad tuam utilitatem excerpis; magni facio industriam meam: quam tu, uir ingenio, & eruditione summus, modo non improbares, satis habebam: fructum ut ex ea caperes, uix umquam speraui. itaque scribam posthac paullò fidentius, iudicio tuo confirmatus; & auctoritatem tuam, si quis contra senserit, pro sexcentis rationibus opponam. Litteris tuis, caue putes, non esse a me responsum, quia neglexerim. obstitit occupatio: quae diem quandoque totum eripit a mane ad uesperam. quod etiam si non scriberem, tamen opinari, tuae prudentiae, & humanitatis esset. Vale.

EIDEM, Mantuam.

AD OCVLORVM *dolores, quos diuturna consuetudine satis iam modice fero, accessit molesta febricula, periculi tamen expers, ut medicus affirmat. itaque cogor breui respondere litteris tuis, elegantissime, & humanissime scriptis. Liber statim traditus est uiro optimo, atque eruditissimo, communi amico, Sixto Medici. is, licet occupationibus districtus, tamen & mea, & tua caussa pollicitus est, operam se daturum diligẽter, ut eam partem, quam tu addidisti, ac mutasti, quamcitissime legat. quod cum fecerit; rursus ex eius testimonio ius erit impetrandum libri diuulgandi. scis enim, quam seuera hodie sit librorum omnium examinatio, quam sint, ubi quid scribimus, ambigua cauenda: ne qua omnino secus interpretandi, trahendiq. in deteriorem partem, occasio praebeatur. Sixtus me diligit, meaq. caussa ualde cupit, de te autem honorifice & sentit, & loquitur. itaque, quod ad ipsum attinet, nauigamus in portu. Academia tuum officium amplectitur, ac laudat; sua uero a te, singulari uiro, probari & magni fieri instituta, mirabiliter gaudet. Plura uolebam, ductus suauitate sermonis, cuius imaginem habet epistola: sed interdictum est, non modo ne quid scribam mea manu, uerum etiam ne multa, nisi necessario, dictem. Vale.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EIDEM, Mantuam.

HABEO, *quod petieram. ſedaſti animum meum conſolatione, conſilio iuuiſti. nihil ſapientius, nihil humanius epiſtola tua. & cum multa ſunt a te grauiſſime, atque ingenioſiſſime commemorata: tum uero mirifice ſum exemplo tuo commotus, quem ſtatuo imitari, quantum in me eſt, licet meae probe quidem conſcius infirmitatis: cui ſi Deus aderit, quod equidem ſpero; uincemus humana omnia, & triumphabimus in aduerſis. Afferet ad te tabellarius cum his litteris indicem, quem petis, miſſum ab Academia, tui ſtudioſiſſima. tradidi enim legendam epiſtolam tuam: nec improbauit quiſquam. quid? nemo non extulit ampliſſimis laudibus. ego autem & qua ſim ex eorum iudicio affectus laetitia, & quid ipſe de tuis exiſtimem ſcriptis; quia te puto illud, uel me tacente, pro amore noſtro ſuſpicari, hoc autem ex meis ſuperioribus litteris cognouiſſe; non exponam hic pluribus uerbis. tantum agam gratias de iſta tam in me propenſa uoluntate, excellentiq. induſtria: quarum alteram longitudo litterarum tuarum, alteram elegantia declarat. Vale.*

EIDEM, Mantuam.

BIDVVM *hic futurus ſum: nec enim diutius licet per ualetudinem: nec ueniſſem leuibus cauſſis.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

Liber tuus propediem praelo committetur, & diligenter emendabitur. angor equidem, quod abesse cogar, quod accidit profecto non minus contra uoluntatem, quam praeter opinionem: sed haec in manu nostra non sunt. ducimur enim, uel trahimur potius fatorum ui. itaque humana omnia ferenda. quamquam non haec tibi, quem religio probum, doctrina prudentem facit, sed mihi ipsi, ab ijs praesidijs, quae te muniunt, parum instructo, tamquam intus cano. De rebus meis, de ualetudine, de studijs, exigit omnino amicitia nostra, ut aliquid significem: sed neque nunc satis otij suppetit: neque, ut uere dicam, libenter scribo, quae tu non libenter legas. meliora tamen omnia paucis diebus fore uidebantur: itaque uberiores a me litteras exspectato. Haec dictaui propere, multis districtus negotijs, animo curis impedito. Vale.

EIDEM, Mantuam.

LEGI, *quas remisisti, epistolas meas, & correxi leuiter, ut homini licet occupato. de editione, quod hortaris, ut omnes potius, quam, ut ego statueram, unam, aut alteram: ita faciam, non spe laudis, (scriptae sunt enim, quod res ipsa indicat, indiligenter, ac raptim) sed quia notam esse aequis & iniquis nostram amicitiam uolo: quae me ornat iudicij tui testimonio: cum tamen ad iudicium singularis accedat humanitas. Vale. Venetijs.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EPISTOLARVM
PAVLI. MANVTII
LIBER. QVARTVS

ILLVSTRI. COMITI
MICHAELI. TVRRIANO
CENETENSI. EPISCOPO
Cenetam.

ANGEBAR *animi, nec fieri quidquam posse me uno miserius opinabar: ita multa hoc anno praeter exspectationem, prorsus aduersa meis rationibus, obtigerant: fratris primum amantissimi, deinde filioli suauissimi interitus, uxoris morbus, inualetudo mea, rei familiaris incommoda. quam facile, nullo paene strepitu, rerum mearum conuersus orbis est. de fratre, & filio iam fero moderatius; uel quod, ut solet, medetur dies; uel quia, quod aeterna lege Deus constituit, id abrogare uelle non solum iniustitiae, uerum etiam imprudentiae uidetur esse. uxor conualuit: ego satis firmus. domestica uero damna, quae sarciri uix umquam arbitrabar posse, facile compensat amor in me tuus; cuius mihi recordatio molestias omnes diluit; quandoquidem uis me ad omnes casus (recordor enim tua uerba) subsidium in tua benignitate maximum constituere. itaque leuatus a te grauissimis curis, premi iam onere*

officij

officij me sentio : in quo sustinendo uiribus enitar cunctis & animi, & ingenij : tantum ne? immo etiam ijs, quas beneuolentia erga te nostra, & singularis addet obseruantia. quid porro tam difficile, aut tam amplum est, quod incitata studio uoluntas non assequatur? uerumtamen in hac re sentio esse haud paullo difficilius mihi satisfacere, quam tibi. te enim nihil in conferendo beneficio spectare praeter ipsam uirtutem, quae suis gaudet ac fruitur bonis, nihil extrinsecus assumit, satis mihi multo antea persuasum est; praeterea nulla re indigere, non gloria, qua iampridem abundas, non diuitijs, quas & possides iam, & contemnis. ego uero, qui & ante annos sex, quo te primum die sum allocutus, eo ipso die benignitatis tuae praestantiam non uulgari munere sum expertus; & nunc ab eadem benignitate multo etiam maiora, te iubente, cogor exspectare; prorsus ancipiti cura distrahor, qui neque gratiam tibi umquam referre, neque nuda uoluntate contentus esse possim. Succurrunt enim multa, quae libenter cogitem: primum, humanitas tua, qua me semper complexus es; deinde liberalitas, qua subleuasti; postremo consolatio illa, Christianae pietatis, & sapientiae plenissima, qua me quidem proximo Quinctili mense, cum ad te honoris caussa Cenetam accessissem, afflictum erexisti. atque haec quibus meis erga te officijs? nullis omnino, salutatione excepta, quae ipsa mihi tum utilis ex prudentia, atque eruditione tua, tum etiam ex dignitate perho-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

norifica fuit. Quae cum omnia colligo; eximiam istam, planeq. diuinam beneficentiam, insitam tibi, uel potius ingeneratam a natura, auctam doctrina, usu confirmatam, atque perfectam, satis admirari non possum. Et simul ad quosdam, opibus affluentes, multis imperantes nationibus, cogitationem conuertens, doleo uicem bonarum artium, quae deserantur ab ijs, quorum patrocinio si uterentur, fructum retribuerent eum, qui est omnibus imperijs anteponendus. quid enim est immortalitate praestantius? quis autem eam, nisi beneficio litterarum, consequitur? laterent in tenebris, obruti uetustate, Caesares, Alexandri, plane omnis antiquitas, nisi rerum praeclarissime gestarum, quas cum audimus, imitandi cupiditate accendimur, testem haberemus historiam. Quo magis tibi gratulor, Antistes, & idem Princeps egregie, qui hanc uerae làudis paene uacuam hodie possessionem tam libenter occupes, ueteremq. maiorum tuorum de omnibus bene merendi consuetudinem, nulla prorsus tuarum fortunarum ratione habita, constantissime retineas. Quod uero istam uirtutem multis praeterea uirtutibus, usu rerum maximarum, prudentia, doctrina, eloquentia, maxime uero humanitate cumulas, atque exornas: iccirco & antea Romae, atque in tuis legationibus, Ecclesiae caussa susceptis, magnificentissime gestis, & nunc in urbe tua, quam diuino simul & humano iure temperas, concursus ad te quotidie fiunt optimorum uirorum, & eorum

ma-

maxime, qui aut ipsi ingenio, litterisq. praestant, aut saltem de ingeniorum litterarumq. praestantia iudicare possunt. in quo saepe fortunam accuso, quae mihi facultatem ueniendi ad te, quod eram hac aestate pollicitus, & cupio uehementer, adhuc quidem eripiat. quod cum licebit, accurram. quid enim ista amoenitate iucundius, isto caelo salubrius? quid porro ad beate uiuendum deesse potest ei, qui tecum uiuat? cuius in aedibus primum oritur ex tua disciplina uirtus, deinde excipit uirtutem liberalitas. Hoc igitur, cum per negotia licebit: & utinam mature liceat. interim memoria tui fruar; teque, licet hoc terrarum spatio disiunctum, colam ut praesentem, nec ullum erga te, quod ab homine tui studiosissimo possit exspectari, aut officij genus, aut studij praetermittam. Vale. Venetijs.

ANTONIO. VERANTIO
EPISCOPO. AGRIENSI

CVM *, *tui studiosissimus, praeclarae non solum indolis, sed iam etiam uirtutis adolescens, proxime reuersus e Pannonia, tuo me nomine salutasset; atque hoc officium ijs uerbis, quae facile tuum de me iudicium declarabant, subsecutus esset: cepi sane uoluptatem incredibilem, nec mediocres habui gratias Deo optimo Max. cui soleo, si quid optabile contigit, acceptum referre, & a quo, si quid contra, sperare meliora. nec uero*

tua mihi quidquam amicitia uel ad meam laudem illuſtrius, uel omnino amplius poſſum exiſtimare; cuius audio fortunam a multis ita laudari, atque extolli, ut nemo tamen ſit, quin fortunae uirtutem anteponat. atque ego te cum ante aliquot annos, commotus fama laudum tuarum, diligere, & obſeruare coepiſſem; animumq. meum probare tibi litteris uehementer uellem: pudor uetuit, non omnino fortaſſe improbandus; meq. ab hoc deterrere conſilio, & quaſi reprehendere natura mea maxime ſemper eſt uiſa. quid? tu ne talem uirum, grauiſſimarum rerum onera ſuſtinentem, deditum ſtudijs praeſtantiſſimarum artium, inani ſcriptorum genere appelles? reuocabat ratio, & habendam mihi tum dignitatis tuae, tum modeſtiae meae rationem intelligebam. Sed profecto a rectis mentibus non ambitione, ſed officio incenſis, diuina numquam benignitas abeſt. qualem enim ego certe uix umquam ſperare auſus eſſem, ea mihi nunc a te ipſo oblata facultas eſt: cui de mittendo ad me emblemate, elegantiſſime, &, in quo ſummam laudem ſtatuo, admodum pie conſcripto, uenerit in mentem. quo ſum dupliciter affectus officio, laetitia primum ex ipſa re: debet enim iucunda uehementer eſſe amoris, ac iudicij, a tali praeſertim uiro profecta, ſignificatio: deinde moleſtia quadam, quod, qui humanitate uinci non facile patiar, nunc quidem a te captus, atque oppreſſus, tantum in hac uirtute, qua nulla magis hominem decet, tibi concedam neceſſe eſt, quantum

in

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

in alijs, quibus te Deus ornauit, & industria tua, minime paucis: quarum fama non Germaniae, aut Pannoniae, continentium regionum, ambitu terminatur, sed Europam, quanta quanta est, ac paene terrarum orbem iam peruolitat uniuersum. uerumtamen, si tibi, magis locorum spatijs disiuncto, singularem animi mei ad te amandum, colendumq. propensionem ostendere minus possum; apud eos saltem, qui meam uocem audiunt, meisq. saepe sermonibus intersunt, tuam doctrinam, eloquentiam, in primis uero puram ab omni labe religionem assidue praedicando, profecto ipse mihi aliqua ex parte satisfaciam. nec tamen ita sterilem cognouimus industriam nostram, licet mihi laudem ingenij nullam adscisco, quin ea fructum aliquem, qui ad tuum decus pertineat, nec sine tua gloria peruulgetur, aliquando ferre possit. quod aggrediar ita libenter, & ita studiose curabo, ut euentus futuri laetitiam auide praeripiam, deq. eo, quod nondum praestiti, iam nunc, perinde ac si praestiterim, ipse mihi gratuler. et huius quidem ueluti praedem promissi, meae testem uoluntatis, hanc ad te mittendam epistolam putaui. Vale. Venetijs.

ANDREAE. ZEBRIDOVIO EPISCOPO. CRACOVIENSI

VIDE, *quae sit uis etiam apud alienos ignotosq. homines uerae solidaeq. uirtutis. Aliquot abhinc*

hinc annis, cum egregios uiros, qui te non de faciẽ solum, uerum etiam e sermone assiduaq. consuetudine optime nouerant, omnia de te summa praedicantes audirem, studio tui sum incensus incredibili. nec meam deinde obseruantiam dies exstinxit, aut imminuit, sed auxit potius, ad summumq. perduxit. atque equidem nihil habui antiquius, nihil exspectaui magis, aut obseruaui diligentius, quam ut haec ad te amandum, colendumq animi mei propensio aliquo tibi non uulgari pateret officio: sed meam exspectationem fefellit euentus, nec ulla umquam satis opportuna uoluntati respondit occasio. nunc igitur, quod mihi a fortuna denegatur, statui a me ipso impetrare. Praeclarum aliquid praestare, dignum uidelicet ea, quam tu sustines, persona, dignum tua uirtute, cupiebam: non licuit: at, quod licet, demus operam ut id consequamur. licet enim certe studij erga te mei significationem quandam, non expressam omnino, sed quasi leuiter adumbratam, ostendere. & e quercu etiam quandoque exculptum placet, non modo ex ebore, simulacrum. Effigiem domi habeo parentis mei; quem tibi unum, cum familiari olim tuo, & in ore, & in amore esse, homo insigni eruditione, moribusq. sanctissimis, Andreas Patricius non semel affirmauit. eius exemplar uenienti ad te Patricio dedi. Putabis igitur, cum patrem meum quasi praesentem adspicies, agere tecum, ut aditus mihi, & quasi fores aperiantur ad amicitiam tuam. quod si assequor;

additum

additum ad fortunas meas ornamenti, commodiq. plurimum existimabo. quid enim speciosius, quid ad laudem praestantius, omnino ue utilius, quam Principum, hocest, tui similium uirorum, frui beneuolentia? atque hoc uideo totum esse positum in humanitate tua, quam Patricius ferebat in caelum. nam ego quidem, nullis plane meritis, animo tamen adhuc te colui. sed, ut spero, merita quoque accedent. conferam enim ingenium ad tuam laudem: & apparebit in tuo nomine, approbante Deo, quo nihil abnuente perficitur, opus aliquod industriae nostrae, eiusmodi fortasse, (certe hoc enitemur) quod posteritas haud omnino contemnat. Vale. Venetijs.

PETRO. MISCOVIO SARMATARVM. REGI CONSILIARIO

AMO ualde probitatem, &, secundum eam eloquentiam, non quae uerba tantum colligit, & inani uocum sonitu auribus obstrepit, sed quae maxime rem continet, seq. ipsa non minus grauitate sententiarum, quam elegantia uerborum & splendore commendat. haec te audio simul expetere, Petre Miscoui, expetere autem? immo iam esse consecutum. quibus ornamentis magnum te esse, atque illustrem apud homines uere sapientes existima, sic inquam, ut illa, quae plerique, quasi sola bona, specie decepti admirantur, quae ipsa quoque in

te

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

te non mediocria sunt, opes, auctoritas, amicitia clarorum uirorum, addo etiam gratiam apud Regem omnium potentissimum, nullo pacto conferenda uideantur. nam haec licet aliquando uirtutem consequantur, ut in te ipso contigit, minime tamen ipsa uirtutem indicant, neque semper ad laudabilia studia, tamquam ad caussas euenta, referuntur. qui uero pietatem, qui iustitiam colit, qui & ingenio ualet, &, qua ualet, ad res egregias, maximeq. ad instructam praeclaris doctrinis eloquentiam totus incumbit: hunc uere se ipsum, quod esse difficillimum constat, ac sua bona nosse, hunc optime exercere instrumenta illa, quibus homines brutis animantibus praestant, mentem, atque rationem, hunc denique gloria dignum immortali, dignum qui feratur in oculis, ornetur laudibus, nemo omnium hominum, nisi qui hominis nomine indignus haberi uelit, umquam negabit. quod ego cum a prima pueritia, domestico patris instituto, natura etiam quasi suadente, sensissem; confirmatus postea magnopere sum clarorum uirorum exemplo: nec uenit umquam in mentem, quod ita senserim, paenitere: laetatus etiam ualde sum, ac laetor equidem nunc eo magis, quod accedit ad meam sententiam iudicium tuum. in iisdem enim studijs elaboras: eaedem tibi artes curae sunt: quaeq. hinc emanant laudes, eas esse ueras laudes, & earum ita semper florere gloriam existimas, ut numquam exarescat. idem putamus, & idem uterque sequimur,

mur, optime Miſcoui: ſed tua clarior induſtria, hominis in excelſo dignitatis gradu conſtituti; fortaſſe etiam felicior, quia ſecunda ingenium fortuna excitat, aduerſa debilitat. quam multa enim nobis obſtant: quam ſaepe recta mens, optimorum conſiliorum in curſu impedita, cogitur conſiſtere. tibi uero, qui propenſam uehementer ad laudabilia quaeque uoluntatem in te laudant, ijdem fluere ex uoluntate omnia confirmant, nullam aduerſari, nullam pugnare tecum ex ijs rebus, quae ſunt inimicae uirtuti: uerſari te aſſiduum in aula Regis, ipſi Regi carum, ſummis & infimis iucundum, apud exteras etiam gentes illuſtrem, ac perhonoratum. quae tibi eſſe perpetua, maximeq. propria, non ſolum cupio, communi ſtudiorum cauſſa, quorum decus tua dignitas auget; ſed facile etiam adducor, ut ſperem. quidquid enim es, a te ipſo es, & ideo tantus, quia talis: nec tu deſines umquam eſſe, qui fuiſti: nec ea, quae uirtus conſtituit, caſus euertet. tantum igitur, quod & facis, & facere minimo negotio potes, retine conſuetudinem tuam: intuere te ipſum: uitam ante actam imitare. ſic augebis quotidie tua merita; & idem quotidie meritorum praemia tuorum ſumes a te ipſo; eritq. uirtuti merces uirtutis uſus; quo nihil eſſe iucundius, profecto iam ſenſiſti; nihil autem ad memoriae perpetuitatem utilius, docemur exemplis eorum, de quibus poſt tot ſaecula litterae loquuntur. Et, quoniam ſequitur, atque comitatur, ut umbra corpus, gloria uirtutem;

uirtutem; nec te latet, praeceptis imbutum antiquae doctrinae, improbari eos ab excellentibus in philosophia uiris, qui, praeter sua commoda, nihil spectent, seq. sibi tantum ipsis esse natos arbitrentur: non dubito, quin statuas, quantumcumque uel habes iam facultatis ad bene merendum, uel in omni tua uita praeclara tibi animi tui bona pepererint, non ad rei domesticae fructum, aut ad angustae benignitatis usum illud esse reuocandum, sed esse totum ad alienas utilitates, maximeq. ad artium liberalium ornamenta quamlatissime porrigendum, atque explicandum. quod si fiat, simul illud fieri necesse est, ut, quamplurimis in tua laude consentientibus, par beneficentiae celebritas nominis, & fama consequatur. Atque ego te ita sentire, proq. tuis opibus iam praestare, non inani aliqua coniectura ductus existimo, aut ideo ad te scribo, ut in tuam gratiam blandae orationis artificio mihi liceat irrepere: sed credidi hominum honestissimorum ac prudentissimorum, istinc ad nos uel studiorum caussa, uel cognoscendae Italiae studio commeantium, testimonijs, maxime uero familiari meo, nihil temere affirmanti, Andreae Patricio: cuius eo pluris iudicium facio, quod egregiam eius doctrinam, id quod perquam raro contigit, adaequat integritas. addebat etiam, quo sum unice delectatus, quodq. mihi, ut uere dicam, huius epistolae caussam attulit, studiosum te esse scriptorum meorum, & mihi aliquid, atque adeo tantum tribuere in latina lingua, quan-

tum optaui equidem semper, assecutum me esse numquam duxi. nunc, si tu, ista uir auctoritate, isto pondere, ita de me sentis; in dubium paene reuoco iudicium meum; nec me prorsus audeo contemnere, ne a te dissentiam; enitarq. multo etiam, quam antea, diligentius, ut accedam proxime, si ulla ratione potero, quo tu me peruenisse iam existimas; ut aliquando ueritati iure des, quod fortasse nunc humanitati magna ex parte largiris. fateor enim, iudicij de me tui famam mihi esse periucundam: quid oneris tamen eadem imponat, quoq. redigar necessitatis, intelligo. latere nullo modo potest, quem clari uiri testimonium indicat: nec me iam ad uigilantiam, omnium scientiarum parentem, laudis cupiditas magis, quam infamiae metus impellit. quae licet perdifficilis, admodumq. dura uideatur esse condicio: tamen, quia gratus, hoc est uir bonus esse uolo, amplector libenter officium tuum, ab excelso quodam animo, liberaliq. profectum: quod si compensare meis officijs non potero, memoria tuebor, & prosequar etiam laudibus, quam diu uita fruar: ut ex optima saltem uoluntate, qua boni, & sapientes uiri metiri beneficia consueuerunt, aliquam tibi relatatam esse gratiam existimes. Vale.

IO. VINCENTIO. PINELLO
Patauium.

MAGNA *fuit, atque etiam nunc inter homi-*

nes est de genere uitae controuersia: cum alios ita doctrinarum cognitio delectet, ut ab agendis rebus abhorreant; alij, non sibi tantum, uerum & amicis, & patriae, planeq. omnibus hominibus homines esse natos, existiment: ex quo sequitur, ut scientiarum studijs usum rerum anteponant. hoc discrimen, in quo ualde pro sensu partium dubia ueritas fluctuat, tu quidem, quod ad te attinet, optime Pinelle, optimisq. & eruditis uiris merito carissime, egregia quadam, uulgo non satis cognita ratione sustulisti. simul enim utrumque studium complexus es, tum earum disciplinarum, quibus exculta mens uberrimos in omni fortuna ferre fructus solet, tum iuris ciuilis, quod alienos ad usus maxime porrigitur. ardua res, & operosa: quod exemplorum declarat inopia: sed ingenio tuo nihil difficile: &, ut se praebent initia, futurum nemo dubitat, ut instituta perficias, consilijsq. tuis breui respondeat euentus. in philosophia quidem processus tuos admiramur: qui tanti sunt, ut euolare potius, quam excurrere uidearis. quamquam cur miremur? ingenio si quis ualet, in studio fere languet. qui utrumque coniunxit, optimam quandoque disciplinam, & rectam studiorum uiam ignorat. fac in uno tamen haec inesse omnia; quid assequetur aduersante fortuna, subsidijs destitutus ijs, quae cum adsunt, fertur animus procliui cursu ad egregias res; sin absint, haeret in salebra, nec facile progreditur. Quae igitur singula tanti sunt, quemuis ut

possint

possint a sperata litterarum gloria penitus auertere; haec tibi cum suppetant uniuersa, iure istam, quam alij uix tuentur, Spartam quotidie magis illustras; neque tam nobis hoc, aequalibus tuis quod sis uirtute maior, quam illud, si te ipso minor esses, admirandum uideretur. In philosophia quidem cum operam studiose des M. Antonio Genuae, cui ueterum doctrinarum arcana patent, quo nemo peritior Aristotelis interpres, nemo uir melior usquam uiuit; nihil mediocre neque nos a te exspectamus, neque tu praestas. quo nomine tibi gratulor plurimum, & eo magis, quod illius uiri uoce publice cum multis, consuetudine, ac sermonibus, quae humanitas eius atque amor in te est, priuatim & proprie frueris. hauries enim ex eodem fonte non ea solum, quae uel olim in Lyceo, uel etiam in Academia disputabantur, sed id, quod longe praestantius est, Christianam pietatem, a qua manat una, & in qua item una philosophia perficitur. Habes igitur, diuinitus oblatam, uirtutis adipiscendae facultatem: quã te uideo arcte esse complexum, nec uereor ut dimittas, qui te ita flagrare cupiditate cognouerim, ut reuocandum potius a nimia contentione, ualetudini uix ferenda, quam acuendum, & incitandum, intelligam. Nam, quod ad ius ciuile pertinet, ubi tu philosophiam, idest totum, scientia comprehenderis, quid in parte cognoscenda superesse negotij putas? minimum, si sapientes uiros, & in ijs eum, quem ego omnibus iudicij laude antepono, docto-

rem tuum Genuam audies. quamquam sermo tuus, habitus interdum, praesente me cum eruditis hominibus, tractasse te iam satis diligenter ea, quae excellunt in uniuerso iure ciuili, idest ueterum iurisconsultorum praecepta, declarabat: ut uel eadem facile possis, quandocumque libuerit, recognoscere, uel, si qua restant, quasi racemos aliquos confecta uindemia colligere. non enim te arbitror studiorum tuorum elegantiam ineptissimis, planeq. barbaris quorundam scriptis inquinare uelle: quae cum immensa sint, pleraque tamen inania, laboris & molestiae plurimum, utilitatis, & oblectamenti minimum habēt. Interim, ut facis, graeca cum latinis, & eloquentiam cum philosophia coniunge: ut, politioris doctrinae copijs instructus, remissiora etiam studia colentibus aliquando satisfacias. non enim uiuimus omnes in Atticis gymnasiis: nec ubique de rerum caussis quaestio est: &, quibus contemplatio naturae uehementer placet, ijsdem tamen animi caussa tamquam in hortos Musarum diuertere non iniucundum est. qua de re quia nonnumquam inter nos locuti sumus, &, ut spero, breui colloquemur, nihil addam, te praesertim, quod facile intellexerim, meam sententiam comprobante. cuius consilij, non dubito, quin maiorem quotidie uoluptatem capias. Ego hic, genere uitae molestissimo, quas Patauij utiliter satis, iucunde quidem certe in libris, & in tuis tuorumq. familiarium sermonibus traducebam, horas perdo. itaque, cum primum

dome-

domesticas tricas, quibus teneor inuitus, expediero, aduolabo istuc, sitiens uestrae consuetudinis; qua si frui perpetuo liceat, beatissime uiuerem. Interim amorem mihi tuum, cuius equidem memoria ualde recreor, cupio conserues, & si tua patitur humanitas, etiam rogo. Vale, & Petrum Nunium, familiarem tuum, cuius doctrinam, & ingenium in Lucretiana interpretatione mirum in modum probo, saluta meis uerbis. Venetijs.

VIDO. PANCIROLO
Patauium.

CVM *alia me in ista urbe, quam tu praeter ceteros tua uirtute nobilitas, & ornatissimorum iuuenum coetu frequentas, oblectare uehementer soleant: tum nihil est, aut esse omnino potest, ✶ quotidiana consuetudine, iucundius: non solum, quia probitate, modestia, morum elegantia, omnibus denique animi bonis excellit: sed etiam, quia paucorum annorum studio, praestantia uidelicet ingenij, quam ego semper amaui, consecutus est, ut exquisitam, ac uariam sermo illius eruditionem praesefecerit, scripta uero ad Ciceronianam eloquentiam sic accedant, ut cum ijs, qui suum nomen hac laude celebrarunt, qui pauci admodum sunt, conferri iure possit, aequalibus uero cunctis facile antecellat. Hunc ego tibi iuuenem, quem olim mihi adolescentulum uir omni laude summus, Reginal-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

dus Polus Cardinalis, magnarum uirtutum indole commotus, accuratiſſime commendauit, etſi neceſſe non arbitror, commendo tamen eo ſtudio, quod quia uerbis exprimere mihi non licet, tu quoque, tantum eſſe, uelim exiſtimes, ut exprimi nullo modo poſſit. is cum antea philoſophiam, praeſertim quae de graecis fontibus hauritur, & humanioris doctrinae ſtudia diligenter, eximiaq. cum laude coluit; tum hoc tempore in cognoſcendo iure ciuili totus eſt. qua illum cupiditate quotidie magis incendit admiratio tuae uirtutis, quam in omni fere ſermone ad caelum fert, exterisq. etiam gentibus, licet illuſtrem ſatis, elegantiſſimis declarat epiſtolis. pertinet igitur ad humanitatem tuam, qui te tam ualde amet, tantiq. faciat, eum redamare, eiq. reconditos illos, omnium puriſſimos, tuae ſcientiae fontes aperire: pertinet etiam ad fidem, qui ſe totum in tuam diſciplinam tradiderit, opibus eum imperti re ingenij tui, quas ille Regum opibus & ſua ſponte, & meo iudicio, cui tribuere aliquid uidetur, praeſtantiores exiſtimat. Haec ad impetrandum magna ſunt, praeſertim apud optimum uirum, quam in tuis laudibus praecipuam agnoſcimus. uerum accedit amor in te meus, qui fraternam neceſſitudinem aequat. is te rogat, is prenſat, quam ſtudioſe, quam blande poteſt, pro * meo: ut eum, quem ego merito eius in oculis fero, tu, quem amicitiae noſtrae denegare nihil decet, quando nec ſtudio tuo quidquam abnueret uoluntas mea, omni benignitate com-

complectaris, planeq. in clientelam tuam, atque adeo in sinum aeque ac filium meum, aeque ac me ipsum recipias. quod si feceris; obstringes tibi non uulgari beneficio iuuenem summo loco natum, dignum maioribus suis, qui Pannoniam, ut ego auguror, sua uirtute aliquando Italiam faciet; a me uero gratiam inibis eam, quae, si quid accedere ad meam in te beneuolentiam potest, quod equidem uix arbitror, id ipsum una possit adiungere. Vale. Venetijs.

* , Patauium.

O DVLCEM *reditum, o amandas litteras, quae mihi id significant, quod, non modo spe, sed nec suspicione attigeram. sed, quando te ipsum, mi *, uidere, quando licebit amplecti? oculos mehercule tuos, dum haec ad te scribo, intueor, indices probi animi tui, indices humanitatis. hoc mihi spectrum fingit amor: (quid enim aliud?) & haec me cogitatio iucunditate perfundit incredibili: quid putas, cum erimus una, dabiturque, ut ille inquit, Veras audire, ac reddere uoces? nemo umquam perinde laetatus est inuento thesauro, ut ego, te reuerso. uideor enim amissum recuperasse: & plane amiseram. nam, etsi reliqueras hic memoriam tuae suauitatis, tuiq. ingenij: tamen, quod attinet ad adspectum, ad consuetudinem, ac sermonem, quibus nobis, tui amantissimis, nihil potest esse optatius,*

totus abieras. ac uerebar, ne, uel precibus tuorum uictus, uel bonorum cupiditate illectus, totum te dederes aulicis muneribus, multa nobis, fortasse etiam litteris, salute dicta. nunc te tuus bonus, tuus, inquam, mihi crede, bonus genius reduxit, sicuti malus abduxerat. quid enim sumus, nisi adsit humanitas, & litterae? quae petuntur in otio, tranquilla mente. otij autem ubi plus, quam in isto secessu Patauino? nemo quemquam interpellat nolentem: inuitant ad uirtutem, si minus uoce, exemplo certe quamplurimi: patet aditus ad doctores in omni liberalium disciplinarum genere praestantes: quid praeterea? caeli mira clementia: rerum, quibus alimur, suauitas incredibilis, & copia. Haec tibi, optime *, iure prima sunt; iure tot montes superasti, tot flumina transiecisti, ut haec dimissa statim repeteres. uiues tibi, solutus ab omni cura: uiues Deo, contemptis diuitijs, abiecta illa gloria, quam falsa prorsus, & inanis bonorum species ostentat. quod nisi Deo uiueres, nec tibi certe posses uiuere. in illo enim uno uera, ac solida uirtus, haec, quam quaerimus in libris, aut discimus ab hominibus, umbra est. quocirca hortor equidem te, ut libros euoluas accurate, ut magistris assidue operam des: sed minimum in utrisque pone, nisi tua studia diuino cum amore coniungas. Atque haec me scribentem magnopere delectant; tibi non puto fore legenti necessaria; scribo tamen, & quia te mirifice diligo, cupioq. esse, qualem pater filium; & quia

comme-

commemoratione ipsa rei omnium optimae, ac praeclarissimae afficior sic, ut nullam ex ullo sermone, aut ex ulla cogitatione maiorem hauriam uoluptatem. nec tu debes officium meum aspernari, aut in deteriorem partem trahere, si tibi, etiam rectissime uiuenti, (sic enim existimo, planeq. mihi persuasi) constantiam laudo. lubrica est enim adolescentiae uia: labuntur multi, cum aliquantum iam processerint: cursum uero conficit is, qui nititur optimis cogitationibus, ducemq. sequitur eum, qui numquam errat, communem humani generis parentem; qui tibi omnia bona pollicetur, & dabit, quae nec ab Imperatore tuo sperare, nec ab ullo Rege licet. De Episcopo Agriensi, agnosco tuam in me beneuolentiam. cui de emblemate gratias agam. Mariani Lezentij, iuuenis ornatissimi, & Andreae Patricij, contubernalis tui, talem in me animum amplector: quos cupio a te meo meo nomine salutari, itemq. Polonos ceteros, familiares tuos, quorum nobilitas, &, ut audio, uirtus Patauinum gymnasium illustrat. Vale; &, quando nos adspectu tuo priuas, minue saltem litteris, non hac recentiore Italica, sed illa uetere, omnium elegantissima, Romana lingua scriptis, desiderium nostrum.

EIDEM, Pataujum.

OPTIME *, quid tibi, obsecro, in mentem uenit? nostra ne imagine tuum putas cubiculum

biculum ornari posse? pudet me studij tui: & erubui, mihi crede, cum hanc partem legerem litterarum tuarum. nec tamen, quia tuam facile cupiditatem intelligo, deesse tibi possum: & coepta res est, & agitur, ut uideo, satis diligenter: quae cum erit absoluta, mittetur ilico ad te. ac uellem, posset artifex eodem penicillo animum in te meum una cum uultu exprimere: non dubitarem, quin hanc tu multo magis imaginem diligeres. non necesse est, inquies. libenter credo: &, quod ita sit, acceptum refero tuae humanitati; quae mihi a te impetrat id, quod meritis, aut officijs consequi nondum potui. His diebus facultatem ad te scribendi permolestae occupationes eripuerunt. ignosce: & puta, numquam abduci meã ab officio uoluntatem, licet opera non exstet. Heri adijt ad me contubernalis tuus Stanislaus Fogeluetrius Cracouiensis. probum adolescentem, praeditumq. litteris, et tua plane consuetudine dignũ e sermone iudicaui. amanter illum excepi, ut natura mea fert; iucunde non potui, quia ualetudo non concedit. cuius beneuolentiam si, te, ut arbitror, concilian te, sum adeptus: peto a te, mihi ut eam conserues. & omnino, quicumque a te diliguntur, eosdem mihi cupio mutua beneuolentia coniungi. Epistolam ad Episcopum Agriensem, quando interdiu otij nihil suppetit, dictaui ante lucem amanuensi meo. eam ad te mitto. Signum tuum, cum legeris, imprime. De gentilibus tuis, negotium dedi, & curabitur diligenter. Vale.

EIDEM, Pataauium.

VIDEO te in iungendis amicitijs praeclarum artificem esse: uerum caue, ne quid alterutra de parte promittas, quod praestari uix possit. aut, si promittes, ipse ne spondeas; ne quando praeter opinionem cogaris dependere. de me ipso loquor: quem tu si putas esse, qui non sum; quod ad me attinet, facile patior: fruatur hoc amicitia nostra priuilegio, ut inter nos omnia liceant: sed uereor, ne tua apud alios praedicatio plus nobis imponat oneris, quam sustinere possimus. Patricio tuo scripsi, multis districtus negotijs: & eram animo conturbatior, accepto nuncio de fratris mei summa corporis, aliqua etiam mentis inualetudine. Gentiles tui latent adhuc: eruentur aliquando, si qui sunt: curat enim homo tum mei cupidus, tum ad hoc diligentiae genus uehementer aptus. De libris, putabam e silentio meo te conijcere, nihil esse: sed, quando appellas crebro, scies nondum neque ad Iunctas, neque ad alium quemquam peruenisse. tu uide, cui rem commiseris; & urge litteris, ut sine mora mittantur. Imago coloratur, designatione iam perfecta. ueritatem, nisi fallor, egregie simulatam dices. Vale.

EIDEM, Pataauium.

AMO te, quod uerecunde petis: sed istam posthac

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

postbac uerecundiam abyce, obsecro, si quid aliquan do mecum ages. nescis, apud me quo loco sis, aut quo ego apud te esse cupiam: quod si nescis, aut etiam, si dubitas; iniuriam facis utrique nostrum. Scripsi ad Sophianum, libenter equidem tua caussa, sed inuitus ea gratia, quod laborantem, ut audio, graui morbo, uexari tuo studio nollem. Equidem discrucior, cum ita affectum audio probum iuuenem, mihi amicissimum, graecarum litterarum scientia sine dubio singularem. sed, quia te fero in oculis, idq. sane tuo merito, litteras ad eum conscripsi; quas in hunc fasciculum coniectas cum legeris, si reddendas non putabis, conscindes. Ego nunc, si quid de me scire uis, iaceo, corpore satis afflictus ob capitis grauedinem, sed erectus animo propter spem, atque adeo exspectationem uitae laetioris. iam enim didici contemnere, quae am bam antea: qua te quoque in sententia cupio esse. Saluta meo nomine contubernales, & amicos tuos. Vale.

EIDEM, Patauium.

RESPONDEO serius litteris tuis, impeditus febricula, robustioribus haud ualde metuenda; sed in hac nostra corporis imbecillitate etiam ea, quae mediocria sunt, non mediocriter timenda. Locum uidebis in epistola ad Patricium, ubi ea, quae mones, interposui: de quo quid sentias, aueo scire. Gratias tibi agerem de ista uoluntate: sed hoc pla-

ne

ne respuit amicitia nostra; nec tuum erga me officium assequi umquam possit oratio mea. meriti enim loco semper apud me fuit bene merendi cupiditas, etiam si res, quod saepe solet accidere, nulla consequatur. Vale.

EDEM, Patauium.

QVID *tibi ego praestare possum de ijs, qui fortasse nulli sunt? quaesitum est perdiligenter: nec tamen ullum omnino diligentia fructum tulit. fingere tibi eos ex argilla possumus, animare non possumus. quod si liceret, fieret, atque adeo factum iam esset. nec enim mediocre tuum esse studium intelligo: & ego, ut fatear quod res est, diligo istam in te bonitatem, qui de gentilibus tuis, nulla tuorum commodorum spe proposita, humanitatem modo quandam secutus, tantopere labores. certe, qui honoribus, aut diuitijs, aut opinione uirtutis emineant, nulli reperiuntur. quod si quos obscura condicio, aut fortunae tegit humilitas: de ijs quaerendum ne sit, uideris: me si consulis, omittes. De pictura, lentum negotium: sed illud te non praeterit, Pictoribus, atque poetis Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas. ita facile mentiuntur uerbis, ut coloribus fallere consueuerunt. hic, qui rem suscepit, diu me promissis duxit, uarias nectendo caussas, ut ei culpam largirer ignauiae. nunc imbres accusat, quod recentes colores minime*

patiantur

patiantur exsiccari. hoc puto uerum, illa non puto, concedo tamen, ut eo utar facili, & impetrem, quae duo simul a nobis exoptantur, festinationem cum diligentia. Vale. Venetijs.

EIDEM, Patauium.

ITA mihi optata contingant, ut commentariolo tuo nihil umquam legi eruditius, nihil sanctius, aut ad retinendum Catholicae religionis cultum accommodatius. itaque, cum in ortu Solis legere coepissem, absolui facile ante horam prandij, opera numquam intermissa. ualde enim delectabar ordine, ualde etiam genere orationis tuae. res uero ipsa ita me affecit, ut quasi semina quaedam uerae pietatis, quae fructum profecto non mediocrem aliquando ferent, in animo meo reliquisse uideatur. quod quanti esse apud me putas? quanti mehercule immensam auri uim non aestimo. quid enim cum aeterna salute conferatur? quod si meis apud te precibus locum aliquem relinquit humanitas tua: rogo te etiam atque etiam, ut hoc genere scriptorum, quo quidem ad studium summi boni, perpetuaeq. felicitatis mirifice excitor, impertiri me quamsaepissime uelis. quod si feceris; addictum me tibi multis nominibus obstringes eo beneficio, cuius delere memoriam obliuio nulla possit. Quod me reuocas ad consuetudinem tuam: stimulum scilicet currenti. sed. mihi crede, non plane totus abs te discessi; neque te

mihi

mihi prorsus eripiunt, aut eripient umquam locorum interualla. absens tecum sum, tacitus loquor, & loquentem audio. sic lenitur imagine periucunda desiderium nostrûm. quod cum ita sit; opera tamen studiose dabitur, mature ut excurram quo ire necesse est, si meam fidem tueri uolo, & quo tamen, quia disiungor a te, minime libenter eo. Vale. Venetijs.

EIDEM, Patauium.

CVM *de tua ualetudine solicitus essem, curam auxit filioli morbus, quo etiam nunc laborat, nec satis explorata salute. me quoque leuiter febricula tentauit, qua triduo sum, sine medicorum interuentu, temperata dumtaxat uictus ratione, liberatus. Nunc expediendis negotijs operam do; ut, si amicus noster, bonarum artium patronus, summum illum dignitatis apicem attigerit, quamprimum possimus accurrere. saepe enim & litteris, & praesenti sermone, cupere se consultum rationibus meis, amantissime declarauit. mihi autem omnia sunt in eo, ut otio litterato frui liceat, nulla rerum domesticarum cura interpellante. quod si assequimur; ualeat ambitio; uiuemus nobis, & Musis, & eo quidem animo, ut omnia referamus ad Deum, a quo uno felicitas uera pendet: quod idem tibi uideri, ex tuis litteris facile conijcio. Miro teneor desiderio ueniendi ad te: sed hanc facultatem multa*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ta eripiunt, praesertim aeger filius, quem tibi, & pro nostra amicitia, & pro noua coniunctione esse carissimum, plane mihi persuadeo. te quidem a morbo confirmatum si audiero, aequiore animo domestica patiar incommoda. itaque dabis hoc amori nostro, quem tua uirtus peperit, alit humanitas, atque auget, ut nostra etiam caussa tuam ualetudinem studiosissime cures. Vale. Venetijs.

EDEM, Patauium.

SILENTII mei caussam ex ijs litteris, quas heri ad te scripsi, quas hodie mane puto tibi esse redditas, iam cognouisti. quod nisi ita declarassem; tamen mihi dubium non est, quin tu pro singulari tua sapientia & humanitate de mea meorumq. ualetudine conijceres. quid enim aliud me a scribendo abduceret? quo equidem nihil facio libentius: idq. tibi, si praesenti fortasse non potui, absenti certe probabo. Tuum aduentum auide exspecto: cuius mihi significatio tum eo nomine gratissima, quia te uidebo, tum eo gratior fuit, quod optime te ualere, etsi tu de eo nihil significes, facile tamen possum intelligere. quod si ita est, opto perpetuum esse: &, quod opto, id etiam ut sperem, facit continentia tua, quam ego in uictu (plane loquor, ut sentio) ualde sum admiratus, & conor etiam imitari. Rerum Romanarum, Pontifice mortuo, conuersus orbis est. itaque, qui decesserant,

omnes

omnes ad urbem redeunt. pecuniae pro Maecenate illo, ut affertur ad nos, libentius quam pro ceteris, deponuntur: & ad eum denique, fore suspicor, ut omnium Cardinalium uoluntates inclinent. uir optimus est, egregie litteris excultus, ingenio miti, &, quod caput est, cum factiones duae dicantur esse, aequus in utramque. primum contendetur acerrime. quid mirum? Neque enim, ut ait poeta ille summus inter nostros, leuia, aut ludrica petuntur Praemia. & scis, omnes homines, quod maxime cupiunt, itidem facile adduci ut maxime sperent. ergo multis quasi aleam iacere, & fortunam placebit experiri. quid euenturum sit, & quid magis expediat, uni Deo patet. certe, nisi firmioribus, quam antea, praesidijs muniamur; prauarum opinionum incursu uinea Domini dissipabitur. quod te quoque & suspicari, quia prudentia excellis, & metuere uehementer, quia pietatem diligis, aliquando in nostris sermonibus cognoui. Vale. Venetijs.

EIDEM, Patauium.

CVM de tuo reditu ex tuis, amicorumq. litteris cognouissem; perfusus uoluptate sum prorsus incredibili. subuerebar enim, ne te patria tua, experta iam in magnis rebus & animi, & ingenij tui praestantiam, abesse diutius minime pateretur. etiam illud occurrebat, nè te iam satietas Italiae cepisset. multa cogitabam, ut amor est, quae cupiebam esse

falsa, & fuisse ualde nunc laetor. capio tamen hanc in iucunditate molestiam, quod ad te quamprimum accurrere non licet. nam, ut omittam de uxore, cui deesse non possum aegrotanti; confirmare studeo res domesticas, quae uacillant satis absente me. cum enim, referre me totum ad litteras, quarum est mihi consuetudo iucundissima, plane deliberatum sit: prius haec, quae ad alendam familiam pertinent, ita constituam necesse est, ne quando me, quod antea saepe contigit, de medio studiorum cursu reuocare possint. iam ego in meis consiliis, optime * , ambitionem coepi excludere. uideo res humanas sursum deorsum ferri, numquam consistere: celeriter omnia fluere, & exstingui, praeter bonam famam, ad quam omnes peruenire cupiunt, sed ignoratione uiarum plerique aberrant. non enim in opibus, aut in magistratibus, Regum ue aulis uerum decus habitat. petendum aliunde est, a rectis cogitationibus, honestis laboribus, studio, & exercitatione uirtutis. haec mihi in animo sunt: quae si colam arbitratu meo, multa consequar. primum, ab ijs negotijs, quae mihi negotium facessunt, uacabo prorsus: deinde, (ne me putes desidiae caussa otium cogitare) scribam aliquid quotidie; quo nihil soleo, ubi curarum expers animus est, facere libentius: denique, etiam posteris fructum fortasse aliquem pariet industria nostra. Quid relinques, dicet aliquis, liberis tuis? Non exiguum patrimonium, imitationem mei, & aliquam, ut spero, uirtutis

tutis

*tutis hereditatem, eadem scilicet, quae reliquit mihi pater meus. Non abundabunt. Nec id postulo, nec illi, si sapient, postulabunt. modica poscit, ut honeste, idest feliciter uiuatur, hominis natura: reliqua sunt instrumenta nequitiae. Cupio tibi, mi *, qui aetatem tuam prudentia anteis, probari meum sensum: cupio meum iudicium tua sententia confirmari. quamquam quid exspecto? index animi sermo est. porro in sermonibus quotidianis quid tu habes in ore, quid extollis, praeter studia doctrinae? quae te uideo, cum tecum loquor, uel cum tua scripta lego, tractasse diligenter. uerumtamen hoc ipsum, quod habeo satis exploratum, mecum te sentire, si significabis, pergratum erit. Ego, nisi occupationibus premerer assiduis, quas animo potius, quam corporis uiribus sustineo, explerem te crebritate litterarum. uerum ne sic quidem, pro tuis in me officijs, patiar in hoc genere prorsus ab te requiri studium meum. Vale. Venetijs.*

EIDEM, Pataulum.

VOBISCVM *ut agatur, scire cupio, Patauij commorantibus. nos hic languemus, afflicti caloribus perpetuis, quibus equidem grauiores non memini. uxor mea nondum ex puerperio conualuit: infans bellissime habet, & incipit iam blandientibus arridere. quid quaeris? admodum scitus est: quodq. amare solemus in pueris, hilaritatis habet*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

multum. De tuo aduentu, suadeo consilium mutes, neque te istinc, furente Canicula, aestu non ferendo commoueas. faceres enim ualetudinis incommodo: ac, si ualetudo, studia tamen tua non ferrent. uerum hoc prudentiae tuae totum sit, in qua tibi neminem antepono. ego, pro mea in te singulari beneuolentia, non modo quid uellem, uerum etiam quid sentirem, testatum esse uolui. Aristotelem cum Cicerone mitto, utrumque satis apte compactos ab artifice perito. uideo, quid agas. inanem eloquentiam contemnis; & indisertam philosophiam nō amas: utramque uis coniungere, ut misceas, quod ait poeta Venusinus, utile dulci. quo minus me, eadem cogitantem, & recessum otij caussa quaerentem, reprehendere debebis. Vale. Venetijs.

EIDEM, Patauium.

VALDE probo industriam tuam, quam ad ornandum commentario aureolum Demetrij libellum περὶ τῆς ἑρμηνείας contulisti: sed antequam institutum absoluas, fore arbitror ut exeat is, quem Petrus Bargaeus, qui Pisanum gymnasium politioris doctrinae professione illustrat, ante aliquot menses, ut audio, confecit. itaque malim ad Diodorum latinitate donandum operam, studiumq. tuum conuertas: ne quod aiunt, actum agas. nam Bargaeo, quem tu fortasse non nosti, nec ingenio, nec doctrina, nec eloquentia quisquam praestat: quodq. paucis admodum contigit, tum oratoria, tum poetica lau-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

de pariter excellit. absit igitur omnis aemulatio ab iis, quos ego unice diligo, & a quibus item diligi me sentio. Calores hic nihil remittunt: feruent omnia. quod nisi terrae, iam perustae, uberrimis imbribus cito madefiant; caritas multarum rerum, & morborum uis ineunte autumno uidetur impendere. Ego, ut anni tempus est, non incommode ualeo: negotia curo: otium, & studia cogito. Kalendarium Romanum uetus, cum opinione mea de ratione ueterum dierum, & necessaria litterarum interpretatione, saepe iam a te rogatum, quia nec ipse habebam, nec reperire facillimum fuit, mitto serius, acceptum a familiari meo, uiro probo, & erudito, Raphaele Cyllenio. describes, et remittes: quoniam, quae sunt olim impressa cum Sigonij fastis, nullum ex iis iampridem uenale superest. in hoc autem, ut aliquid a me praecipuum haberes, itidem ut ego te praecipue diligo, quaedam uidebis immutata, nec, opinor, improbabis. Vale. Venetiis.

Kalendarium, de quo in superiore epistola mentionem fecimus, cum in Orthographiae libro Aldi filij impressum legatur, uisum fuit hoc in loco omittere: eosque, qui id legere uolent, ad Orthographiam reijcere.

ANDREAE. PATRICIO, Patauium.

NAE *tu rationem tui indicandi percommodam iniisti. ego enim, non cuiates homines sint, quibus ue terris ac regionibus profecti, sed quibus moribus, quo ingenio, qua doctrina praediti, soleo quae*

rere: &, ut olim Hannibal, qui hostem feriret, Carthaginiensem sibi fore dicebat; sic ego totum in una uirtute constituo. Epistola tua ita loquitur, ut nullam in te patiatur aut humanitatis, aut doctrinae partem desiderari. itaque ne te posthac Sarmatam potius, quam Romanum, dixeris. tametsi Sarmatia iam ita feritatem, si qua olim fuit, & quaecumque fuit, abiecit, ut ex transalpinis nationibus nulla nunc neque ad litteras, neque ad benignitatem mutuaq. officia dicatur esse propēsior. Italia uero nostra, in qua uigebāt olim artes bonae, in qua summis ornata praemijs eloquentia primas aliquando partes obtinuit, ita ueterem illam quasi formam uidetur amisisse; uix iam ut agnoscatur. simulacrum dumtaxat aliquod in libris relictum est; cuius excellentem pulchritudinem animo intuentes admiramur, & studemus imitari: praesentem effigiem oculis frustra quaerimus. Tu autem, doctissime Patrici, si qui nunc antiqua Italia digni reperiuntur, qui quam pauci sint, quaq. id accidat culpa, non dubito quin intelligas, his te ut adiungeres, praestantiumq. uirorum numerum augeres, plane mihi, cum tua scripta lego, & cum eos, qui tecum uiuunt, de te loquentes audio, uideris esse consecutus. quo nomine tibi gratulor plurimum, & patriae tuae, in quam referes gloriam, omnibus thesauris, omnibusq. omnium Regum triumphis praeferendam. Ego autem, cuius amicitiam in tuis litteris blanda quadam mearum laudum commemoratione uide-

ris aucupari, cum tua merita, quae ego sentio esse maxima, modeste nimis dissimulas, & extenuas, mea uero nimis liberaliter amplificas, atque extollis, nisi te tam nostri amantem redamem, nisi multis ornatum uirtutibus omni studio colam, quis me sit inhumanior? quis iudicij magis, aut etiam rationis expers? equidem, quid de te sentiam, quantiq. apud me sis, officijs conabor ostendere: sin, ut mea tenuitas est, hoc praestare non potero; tu tamen, ut spero, de mea uoluntate tibi persuadebis id, quod cupere uideris, te mihi esse, ac semper fore carissimum. in quo profecto, nisi ego meam in amicitijs diligentissime tuendis consuetudinem dediscam, tua te numquam fallet opinio. Vale.

EIDEM, Patauium.

O PRAECLARAM ὑπόθεσιν, nec uero tuam humilem, aut obscuram orationem, sed erectam pijs affectibus, mirificeq. sententijs, ac uerbis illustratam. nunc demum te, Patrici, uere eum, qui uocaris, agnosco, hoc est a plebe seiunctum, quae libenter oculos ad terrena demittit, nihil altum, nihil homine dignum suspicit. nam certe reliqua studia opinione potius, quam re, nituntur, speciem quandam inanem, solidi nihil habent: haec uero, quae te uideo arcte esse complexum, nec, puto, umquam dimittes, aeternam non modo famam, sed salutem quoque pariunt. Agnosco in tuis institutis

praeclaram consuetudinem, egregiaq. studia, numquam satis laudati, Cracouiensis Episcopi, Andreae Zebridouij; cuius ex perpetuo multorum annorum conuictu, quotidianis sermonibus, consilijs, probitate, doctrina, quasi diuinis legibus, formasti animum tuum, atque excitasti ad excellentem rerum aeternarum cupiditatem; ut facile constet, cum tua te ad uerum decus natura duceret, doctissimi tamen ac sanctissimi uiri exemplo uehementer esse incitatum. Equidem, ut tibi uehementer gratulor, cuius omnis in amore Dei defixa cogitatio sit: ita, cum in eos intueor, qui, falsa rerum imagine decepti, toto pectore contendunt ad ea comparanda, quae saepe molesta possidentibus, interdum etiam perniciosa sunt; misereor, & ingemisco. quod utinam industriam aliquando meam, &, si quod in me est, ingenium simili in argumento liceat exercere. nam nunc quidem uoluntas, optima spectans, & in quam debet partem propensa, multis tamen impedita rebus languet. sed speremus. sic enim nihil difficile, si consenserit Deus; ut nihil facile, si abnuerit. is porro, cum abesse putatur longius, & destituisse nos in medijs calamitatibus, tum adest proximus inscientibus, & ereptos ex miserrimo statu collocat in solio regum. Haec ego saepe mecum solatij caussa, quo saepe indigeo: & capio uoluptatem, quod epistolae quasi allocutio tulit, ut eadem tecum. Remitto orationem. lege amicis tuis, & quam potes multis communica; ut recte sentientes confirmentur;

tur;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

tur; si qui autem ab optima caussa desciuerunt, ad sanitatem traducantur. Vale, & * contubernalem tuum, summi adolescentem ingenij, meo nomine saluere iubeas.

* , Patauium.

AMO ueritatem, deinde me ipsum. illam spectare ante omnia soleo, mihi autem libenter quidem, quatenus tamen liceat, indulgere. itaque nec accipere debeo, quas in me laudes contulisti, nec, ut ingenue confitear, reijcere plane possum. nam bonis uiris, artiumq. liberalium scientia claris, equidem placere uelim, cum eo tamen, ut nolim quemquam nimis esse in mea laude liberalem. tu autem in tuis litteris ea mihi tribuis, quae non modo si agnoscam, sed propemodum si optem, modeste parum agere mihi uidear. At Muretus ita sentit. Vtinam quidem: sed officium potius, quam sententiam, esse puto. quis enim me minus ignorat? qui, quam diu Venetijs fuit, uel mecum habitauerit, uel mea consuetudine frequenter admodum sit usus. nec is est, quem iudicium fallat, praesertim in litteris, quas tractat assidue, nouit egregie: uerum ei facile persuadet humanitas, ut iudicium amicitiae largiatur. sed, siue te Mureti oratio, tam honorificam de me opinionem ut susciperes, adduxit; siue mihi hoc abs te, ut tu scribis, mea studia, ut ego sentio, tua bonitas impetrat: persuade tibi, non exi-

guum

gnum me statuere ornamentum in amicitia tua: cum & ipse possideas illas uirtutes, quarum fama beneuolentiam conciliat, nomenq. nostrum, ab interitu uindicatum, cum aeternitate coniungit; & principum uirorum, doctrinaq. praestãtium floreas amicitia; quodq. me non leuiter mouet, in Gulielmi Budaei, eruditissimi hominis, ac de litteris optime meriti, contubernio per aliquot annos uixeris. ac uellem mihi parem uoluntati suppetere facultatem. fructum ferres haud mediocrem studij erga me tui: obseruantiae uero in te meae, quam tua uirtus peperit, satis esset illustris, ac minime dubia significatio. quod ipsum tamen, ut ut est, fortasse consequar. nam & studio nitar: et ad perficiendi spem plurimum quidem, uelle optima, solet afferre. Vale.

* , Patauium.

NEQVE negare audeo tibi, homini eruditissimo, cuius ego plurimi semper amicitiam feci; neque, si pollicear, praestare possim id, quod a me petis. premor enim domesticis oneribus, & typographiae cura, sic mehercule, uix ut sustineam. uacuae tantum ab opere mihi reliquuntur horae uespertinae: sed eo tempore, tum defatigatus laboribus, ac fractus, quietem quaero necessariam; tum uero succedit oculorum dolor, isq. ita grauis, non modo ut legere, aut commentari, sed nec domesticos audire sine magna molestia possim. ita nobis traducitur

dies,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

dies, atque adeo noctis maior paene pars. non enim prius hac leuamur capitis grauedine, quam Sol, medio iam Antipodum orbe decurso, incipit ad nos recurrere: & in ortu suo demum ualetudinem mihi, alacritatemq. restituit. quod si respirare aliquando licebit; aures tibi meae patebunt, non in horas modo, sed integros etiam dies. quid enim mihi iucundius, quid etiam utilius, quam tecũ de litteris agere, tuaq. maxime tractare scripta; de quibus quid existimem, Muretus noster testis est? nam, cum ad me, octauo, opinor, abhinc anno, in Iudecae suburbano habitantem, ignotum antea de facie, uoluntario adductus officio, adijsses; humanitatem simul & doctrinam tuam eadem hora perspexi. tunc ego te coepi & diligere, & praedicare: nec desinam utrumque facere, quam diuturna mihi dabitur usura uitae: quandoquidem nec tu desines esse tui similis, idest, cum optimus uir, officioq. excellens, tum uero tantus in uirtute, quantum cum egregia natura singularis industria potuit efficere. Interim peto a te, meis ut occupationibus ignoscas, et uoluntatem in te propensam, licet absit res, tamen ames. Vale.

*, Patauium.

N I H I L *mihi pro mea in te beneuolentia, meoq. de te iudicio potuit accidere, quod minus uellem, aut quod minus opinarer, quam id, quod proximis diebus audiui, cum diceret nescio quis, non*

te

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

te perinde, ut solebas, in optimarum artium cupiditate uersari, sed languere quotidie magis; adeoq. praeclara illa principia, quae, me quidem saepe, & multum cohortante, ac monente, posueras, esse labefactata, nihil ut a te eximium, nihil, quod uulgare non sit, exspectari posse uideatur. equidem neque plane credidi, quod a tua consuetudine tam ualde dissentiret: neque tamen plane non esse credendum id existimaui, quod ut accidere possit, cum in aetatem tuam intueor, uerisimile mihi fit. quod si, contra quam ego cupio, factum est, ut paullulum te a uirtute disiunxeris, & in dubia, ac perdifficili iuuentutis uia quiddam offenderis; agnosce tuam culpam, & corrige, dum licet. non enim, quae dies confirmauit, facile mutantur. En habes, qui te suo excitet ad uirtutem exemplo, aequalem tuum, exquisiti adolescentem ingenij, Antonium Lauretanum, quem debes, cum nobilitate pares, nec naturae, fortunaeq. bonis dissimiles admodum sitis, aequare etiam, aut imitari saltem in studijs artium optimarum. Sin autem est, ut uolumus; & ista, quae de te rumor dissipauit, inania sunt: noli laborare, quid alij loquantur; cogita, quid ipse facias; & a te ipso pende. magna solet esse iucunditas, quae manat ex optima conscientia. hac tu fruere, & perge, ut coepisti, in studijs liberalium disciplinarum: quarum est cum possessio uitae aequalis, tum fructus eiusmodi, ut etiam ad posteros pertineat. Vale.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ROMVLO. CERVINO
Patauium.

ITAN ego tibi ex animo effluxi, ut unam tribus mensibus epistolam ad me dederis? occupatus, inquis, sum. quo in genere? nempe in litteris. num igitur tibi a litteris animum uideris abducere, cum epistolam texis? mihi quidem numquam minus. quin hoc ipsum, quod ego nunc in te desidero, si contemnis; idest si ita legis, ut numquam scribere animum inducas: litterae iacebunt. quod si me a principio rectissime monentem audire uoluisses; teq. si non quotidie, saltem alternis diebus scriptioni dedisses: Dij immortales, quos tu nunc fructus ederes, quam praestantes, quam uberes, quam & te ipso dignos, & fratre tuo, in omni genere laudis excellentissimo? nunc, quos progressus hac in re fecisti, non ego quidem illos, quasi tardioris ingenij, reprehendo, neque reprehendere quisquam potest: sed tamen illud, quod ego a te olim exspectaui, maius aliquanto fuit, quam hoc, quod tu nunc praestas. Neque uero id, quo te iampridem sumus hortati, & quo breui esse peruenturum credidimus, eiusmodi est, ut facile quiuis posse consequi uideatur: sed cogita praeclarum fere nihil esse, quod idem difficile non sit: & tamen difficultates omnes ea, quae in praestantibus ingenijs facile exsistit, gloriae cupiditas uincit. cuius rei noli exempla petere ab antiquitate:

quitate: adspice fratrem tuum; qui, ut Antimacho poetae Plato, sic tibi omnium instar esse potest. num quid igitur illum existimas tantos labores aut susce pturum fuisse, aut, cum suscepisset, ferre potuisse, nisi uerae laudis eum spes aliqua identidem quasi alleuasset? quam quidem spem dum sequitur, uides quo peruenerit. gradum tenet dignitatis, qui est a summo proximus: & de summo quid homines augurentur, intelligis. Perge, mi Romule, iisdem itineribus ad decus. magna sunt bene agentibus praemia constituta. quam tu facultatem quando habes maximam, noli contemnere; ne paullo post, amissam, frustra queraris. haec enim, quae nunc habemus, quis scit, quam diu simus habituri? uides, ut auolent horae, quaeq. nobis commoda praeterlabentes auferant. Itaque opportunitates, dum adsunt, ita debemus amplecti, quasi non eaedem semper affuturae sint. qua in sententia te quoque existimo esse, cupio quidem certe; ut cum exspectationi de te concitatae, tum fratris tui, summi uiri, laudibus aliquando respondeas. quod facile consequeris, si te ipse colliges, &, quo consilio Patauium accesseris, quam urbem scis habitam semper esse doctrinae domicilium, assidue cogitabis. &, quamquam nõ dubito, quin memoria bona sis: tamen, quoniam haec posterior epistola tua, quam ad me XV. Kal. misisti, cui ego XIV. respondi, non tam est luculenter scripta, quam uellem, uel potius multo minus, quam uellem; uereor, ne tibi illa, quae ego te-

cum

cum olim de latinae linguae obseruatione sum locutus, quaeq. ipse mihi te esse facturum pollicitus es, penitus exciderint: quae, si putas e re tua esse, ut a me iterentur; excurre ad nos, & hoc quidem animo, ut quam diu Venetijs futurus es, (cupio autem, ut diutissime uelis) apud me diuerseris. Ac noli uereri, ne ego te Patauium crudiorem remittam. non ita de nostris hospitibus male meremur. Cenae erunt, quae te lautitia delectare, non quae copia possint offendere: quae quidem in primis sermone bono, & perfamiliari condientur. quod tu quanti facias, ignoro: ego quidem huic iucunditati nullam antepono. Vale.

*, Venetias.

QVAM multa non modo contra uoluntatem, uerum etiam praeter opinionem homini contingunt. numquam putaui fore, ut humanitatem tuam requirerem. adeo mihi & multa, & perillustria studij erga me tui dederas argumenta. nunc, alijs me quotidie salutantibus, aut certe consolatorias in meo casu, opemq. pollicentes litteras mittentibus, ipse tamen neque scribis quidquam, neque mecum habendi sermonis facultatem quaeris. quod uiris nobilissimis concessi, tibi, pro multis ingenij tui suauitatibus, proq. nostra non nuper instituta, sed iam inueterata necessitudine numquam donegassem. Optaui, inquies; sed optanti pudor obstitit. Agnosco

modestiam

modestiam tuam, nec mediocriter probo: uerumtamen decet aliqua ortam a uirtute amicitiam confidentia. Erant autem, cur me conuentum cuperes. caussae minime uulgares; primum Iasonis mei de Nores, uiri omnium, quos ego in uita nouerim, optimi, atque humanissimi, reditus in hanc urbem, deinde Dauilae nostri, quem ego quanti faciam, & tu, & omnes paene iam norunt, aegrotatio: quae cũ besterno die cognouerim; cupio tamen certius abs te aliquid significari. uarie enim afficior, & amicissimi hominis aduentu; cuius in consuetudine plurimam mihi statuo iucunditatem; & eius uiri morbo, cui debere omnia uideor, quia, quod in ipso fuit, operam dedit, ut me sibi non exiguo propinquitatis uinculo in perpetuum obstringeret. neque enim, licet mutuam utriusque uoluntatem frustrata fortuna sit, iccirco tantam in me beneuolentiae significationem parui pendendam existimo. animus mihi pro re erit: meq. ille sui memorem beneficij (sic enim appellare debeo) aliquando sentiet. Haec sunt, mi *, cur te uelim. accedit illud. Affines suos Cardinalis Carpensis, qui de studijs meis non pessime existimat, cupit elegantibus litteris expoliri. opima condicio, nec minus honorifica. itaque statim de te cogitaui; quem excultum liberali doctrina, moribus emendatis, comen, & facilem in conuictu cognoui. nec tamen audeo sperare. urbis enim Venetae tranquillitatem nimis amas, & otio libenter frueris erudito. sed, si a te non impe-

tro; odorare ſaltem, & indaga, ſi quem eo loco dignum alicunde licet eruere. inibitur a Cardinali gratia non uulgaris: de quo tibi hoc affirmo, patronum eſſe bonarum artium his perditis temporibus prope ſingularem: qui ſi, ut augurantur plurimi, ad illa ſumma peruenerit; redibunt, mihi crede, aurea tempora, & debita litteris aliquando praemia perſoluentur. Vale.

FRANCISCO. MORANDO
Veronam.

ITA *ualeam, itaq. tecum uiuam, quod utrumque pariter exopto, ut cydonite tua nihil adhuc guſtaui ſuauius, uerſibus autem, quos una miſiſti, nihil umquam legi purius, nihil ornatius. quare gratiam habeo tibi quidem, ut debeo, maximam, aliquam tamen etiam imperito artifici ſuperioris anni, cuius culpam, de qua tecum eram queſtus, lucro meo non meodiocri tua compẽſauit humanitas. quod ſi artifex idem eſt, quemadmodum uerba tua ſignificant: non ab eius ingenio, ſed ab amore in me tuo nouum genus artificij, noua fluxit induſtria. itaque magnam ad officia erga me tua quotidie fieri acceſſionem intelligo. ex quo uoluptatem equidem capio tantam, quantam eius, qui doctrina, ingenio, omni denique laude libero homine digna excellat, perſpecta beneuolentia afferre maximam poteſt: uerumtamen, quia me prorſus omnis in ſumma re-*

munerandi uoluntate facultas deficit, angor nõnumquam intimis ſenſibus, & iniucunde uiuo. ſed neque futurum deſpero, ut, quo in te ſum animo, re ipſa aliquando perſpicias: &, ſi parum optatis meis, ut fere conſueuit, fortuna reſponderit, memoria ſaltem, perpetuoq. erga te ſtudio, non officijs modo erga me tuis, ſed uirtutibus etiam eximijs debito, cumulate mihi ſatisfaciam. De tua ualetudine, quae mihi perinde ac mea curae eſt, a patre tuo, prudenti uiro, quae cupiebam, fere cognoui: de ſtudijs ex te ipſo, ideſt ex litteris tuis, quarum elegantia mirifice delector, aliquid cupio ſcire. Orationem in funere habitam doctiſſimi, ac nobiliſſimi hominis, Ludouici Nogarolae, cuius obitu non mediocriter dolui, audio laudari. ſunt etiam, qui tuam exiſtiment. quod libenter credo. ſic enim faueo tuae gloriae, ut fratribus fortaſſe tuis, praeterea quidem concedam nemini. Vale.

LAEVINO. TORRENTIO
Leodium.

PVTO tibi moleſtum iam eſſe ſilentium meum: at mihi ſilentij cauſſa longe moleſtior. nam toto fere biennio neque corpori ualetudo, nec animo quies contigit. ita, qui abſentes amicos litteris ſaltem colere conſueui, iucundiſſimam mihi conſuetudinem intermittere, & in officij curſu languere ſum coactus. quod ſi ſecus exiſtimas; nec tibi mea fidem

facit

facit affirmatio: testes habeo studij erga te mei non equidem ualde locupletes, sed eos tamen, quibus tu libenter credas, probos uiros, communes amicos: a quibus & quaesitum est aliquando, me mandante, de tuo statu; &, cum id, quod auebam maxime, cognouissem, esse te in oculis Leodiensi Episcopo optimo, eidemq. Principi eximio, auctum esse commodis, ornatum dignitate; factum est, quod ignorare te arbitror, ut leuationem malorum meorum in tuis bonis aliquam inuenerim. Atque equidem reuocare me ad institutum meum, & aliquid ad te scribere cogitabam, cum tuae me litterae oppresserunt, quibus commendas mihi modestissimos, & summae spei adolescentes, Ioannis Cauchi filios, doctissimi & ingeniosissimi hominis, ut equidem sentio, tuo primum testimonio, deinde scriptis illius; quae qui legerit, nullius praeterea testimonium requirat. quo libentius operam meam filijs eius & pollicitus sum, & detuli. qui cum ad me adeunt, te simul intueor, & impellor magis ad omnem humanitatem memoria tui: nec potest esse quidquam iucundius, quam ut eorum studijs, commodisq. seruiam: &, si praestabo aliquid, ita laetabor, quasi beneficium acceperim in officio meo. Erat in ijsdem litteris tacita quaedam admonitio promissorum meorum: quae si non persoluo; mihi crede, tanti uiri uirtute, tanti Principis dignitate deterreor. nam, ut egregium aliquid moliamur, consequi tamen neque per ingenij nostri tenuitatem,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

neque per fortunam licet. hanc excusationem probari a te cupio, nec omnino despero: sin urgere pergis, auctore te aggrediar, utcumque cadat. potest enim fieri, ut, quemadmodum multa, contra quam speramus, item hoc fortasse, contra quam timemus, eueniat. quod si quid offenderimus; primum, illud fore non dubito, tua nos ut subleuet auctoritas; deinde, te ipso culpae socio, feram leuius. haec mihi cautio placet, utinam tibi; sed, si mihi in amore respondes, tibi quoque: de quo tuas litteras exspecto. Vale. Venetijs.

LVARENTIO.GAMBARAE
Patauium.

BASILII Zanchi, poetae summi, hominisq. non uulgariter eruditi, miserabilis, & indignissimus interitus hilaritatem mihi prorsus omnem eripuit. quem enim donare summis praemijs ob excellentem uirtutem, decorare honoribus ob singularem integritatem, atque innocentiam aequum fuit, eum tam ignominiose uexatum, tam acerbe, tam crudeliter exstinctum, quis non ferat iniquissime? equidem, ut audiui, etiam dolore tuo uehementer dolui. nam & uixistis una semper coniunctissime, alter alteri egregie carus: & fuit uterque uestrum ad poeticam facultatem natura propensus, ac mire factus, ingenio uero ita pares, ut, cum nemo tam bonus poeta sit, quin uobis pri-

mas

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

mas in componendis uersibus partes tribuat, quam confessionem etiam ab inuitis exprimit poematum comparatio, uter tamen utri praestet, nondum satis iudicare quisquam possit. magnam igitur, planeq. fraternam inter uos tum ingeniorum similitudo, tum studiorum communio beneuolentiam excitarat: nec dubito, quin te, licet humanae condicionis minime rudem, obitus eius ualde perturbarit, animumq. tuum ita deiecerit, ut extolli fortasse ad aequitatem neque celeriter, neque facile possit. quo grauius morte illius afficior: &, ut omnia mente peruestigem, nullam tamen inire doloris alleuandi rationem queo. unica, opinor, illa consolatio superest, quam tibi quoque fore gratissimam scio, ut, si conuictu perpetuo priuamur, tamen inter nos ita crebro colloquamur, ut hanc maeroris acerbitatem, qua pariter affligimur, quotidianae consuetudinis mutuaeq. beneuolentiae suauitate leniamus. quod ut quammaturrime consequamur, tu pro tua, ego pro mea parte diligenter operam dabo. Vale. Venetijs.

NICOLAO. NATHANAELO
Venetias.

PERCVLERAT *me grauiter acerbus ille nuncius de naui a piratis abducta, qua uehebatur in Cretam exquisita, multorumq. nummorum bibliotheca parentis tui: cum ex eo casu iacturae*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

plurimum tulisse res & fortunas uestras intelligerem. nunc me prorsus ab eo maerore, quem mihi uestra calamitas attulerat, ad laetitiam incredibilem reuocarunt litterae tuae. scribis enim, erudiendi curam adolescentis nobilissimi, Aloysij Mocenici, tibi esse demandatam. in quo sane, pro ea qua te sum complexus beneuolentia, multis nominibus tibi gratulor: primum, quod eum, qui facile possit illustrare disciplinam tuam, excellentis ingenij adolescentem, mirifica, ut audio, uirtutis indole praeditum, sapientiorem etiam, quam aetas ferat, nactus sis: deinde, quod ab eius patre, Loenardo Mocenico, Equite clarissimo, quo nullum in hac urbe uel prudentiae, uel liberalitatis, uel omnium denique uirtutum, quae nobilem uirum deceant, exemplum habemus illustrius, fructum diligentiae tuae minime uulgarem potes exspectare: postremo, quod in ea domo uiues, in qua omnia, uetere maiorum norma, ad honestum, & ad dignitatem referuntur, quo praestantes & usu magnarum rerum, & doctrina uiri quotidie confluunt, unde prudentiam, unde optime uiuendi rationem petes. Persequi omnia, quae tibi diuina benignitas obtulit, difficile est: sed mihi crede, quem tua caussa uelle, tuisq. fauere commodis non ignoras, nihil isto munere ne fingi quidem a te potuit aut fortunis tuis utilius, aut studijs accommodatius. itaque, si me audies, omnia, quae frustra saepe expetuntur, bona in una Leonardi Mocenici beneuolentia constitues: cuius

tibi

tibi comparandae caue tempus amittas: confer huc omnem industriam, ut eius filium, tuae diligentiae commissum, in quo pater tali filio iure fixit omnes curas, ita instituas, atque excolas, ut eam laudem, ad quam natus praecipue uidetur, adiuuante illius ingenium studio tuo, breui consequatur. habet autem hoc uirtus, ut, a quibus illam accepimus, eos in omni uita diligere cogamur: & est optandum, ut ab ijs maxime diligamur, qui non opibus modo ualeant, sed ad benignitatem etiam natura propendeant. quae si in ulla ciuitate, profecto in hac nostra, & si in ulla familia, in ea potissimum, & in eo uiro, cui tuam in re praeclara operam addixisti, summa cognoscitur. Vide igitur, quid susceperis, cuius familiae gloriae seruias, quid fides, quid existimatio tua, quid honor etiam meus quodam modo postulet: qui tibi saepe, nec tamen gratiae caussa, sed adductus iudicio, testimonium impertiui probitatis, & scientiae non modo graecae, uerum etiam latinae linguae: quarum alteram magistro patre tuo, Ioanne Nathanaelo, sacrarum litterarum peritia, uitaeq. innocentia cum antiqua illa Graecia, quam numquam fama deseret, conferendo, alteram non nihil e sermonibus fortasse nostris, e studio quidem tuo, tuisq. uigilijs maxime cognouisti. Haec si tibi omnia, ut spero, ante oculos pones; uinces te ipsum in diligentia; operamq. dabis, ut in familia nobilissima, cuius patrocinio nullum certius ad eas temporum procellas, quae humanae uitae impendent, per-

fugium reperies, egregium uirtutis & industriae tuae monumentum relinquas. Vale.

* , Patauium.

F A L S V S *hic etiam de Rainutij Farnesij Cardinalis obitu dissipatus rumor erat: quo sum grauissime commotus. nam in illo uiro, qui se iam inde a puero ad exemplum aui sui, Pauli* III. *Pontificis omnium sapientissimi, totum finxit, non adumbrata, ut in multis, sed expressa signa uirtutis elucent: & nunc, ut audio, suas omnes in Christianae pietatis cultu cogitationes, curasq. defixit. quo mihi erat, bonisq. omnibus acerbior illa fama, quae, multorum sermone, de immaturo, & inopinato illius interitu percrebuerat. angebar etiam fratris eius, eximij uiri, Alexandri Cardinalis nomine: cui multis iam annnis eam uiam ingresso, quae ducit ad uerum decus, artiumq. optimarum studia suis opibus hac aetate praeter ceteros fouenti, tantum eripi praesidium, tantum auferri domesticae laudis, magnopere dolendum uidebatur. Gratulo igitur, illo incolumi, liberalibus disciplinis; gratulor omnibus, qui uirtutem, & probitatem prima ducunt; praecipue uero tibi; quem & Alexandri Farnesii Cardinalis ualde studiosum, & erga tui similes, hoc est erga eos, quibus illa, unde manat honestum, sola placent, praeclare animatum cognoui. refrixit iam, uel plane exstinctus euanuit peruulgatus ille*

rumor;

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

rumor; uiuit, & ualet, cui lacrymas tamquam mortuo dedimus; quem, si fieri posset, immortalem esse omnes cuperent. Te quoque bene firmum esse, & ex illo ualetudinis incommodo emersisse, represso iam sanguine, qui tibi ex oculo dextro multus effluxerat, mirabiliter gaudeo. de quo mihi cum narraret familiaris tuus, prima statim auditione sum percussus: postea, cum idem reliqua persequeretur, animum recepi, & ab omni metu, curaq. respiraui. huius morbi caussam non dubito quin medici, quos habes istic scientia instructissimos, usu peritissimos, in studia conferant. quod si ita est; remoue, obsecro te, libros omnes ab oculis tuis. nam, donec eos uideris, certo scio, quod mihi saepe contigit aegrotanti, temperare tibi non poteris. Vale.

EIDEM, Pataunium.

NARRO *tibi: iam non amo uerecundiam. cum enim mihi potius nihil esset, quam ut filium meum (libet enim de mare ominari) ad sacram baptismatis aquam susciperes: tamen, dum obsequor pudori meo, nec te, talem uirum, maximarum rerum occupatione distentum, appellare audeo, commisi imprudens, ut officij laudem ipse praeriperes. in quo sane & peccasse me, & luere merito peccati poenam confiteor. quid enim mihi non permisit, quid iam elargita non est humanitas tua? quam a me alijs praedicatam ignorare ipse fortasse tibi sum uisus.*

ualde

ualde tamen recreor significatione amoris tui; & nostram amicitiam, quam studiorum similitudo peperit, hoc etiam affinitatis quasi uinculo adstringi, uehementer laetor. nam & res ipsa eiusmodi est, ut beneuolentiam utrimque augeat: & mihi, ad hominum opiniones, accidere speciosius, aut honorificentius nihil potest. totus igitur in aere tuo sum. ita de me meritus es, ita quotidie mereris. quod si tibi pateret animus meus: profecto non locari pessime tuam gratiam intelligeres: quam si non possumus remunerando, (nec enim aut fortuna tua patitur, aut uoluntas exspectat) praedicando saltem illustrabimus. mihi certe ipsa memoria, perpetuoq. erga te studio satisfaciam. De reditu meo uerbum scilicet exspectas: iam discedo: itaque per aliquod dies litterae cessabunt. Amanuensem tuum amo plurimum. uideor enim mihi agnouisse manum optimi, atque honestissimi adolescentis, Francisci Secundi: cui de tua consuetudine etiam atque etiam gratulor. nam inuidiae locum amor non reliquit. Vale. Venetijs.

FRANCISCO. SEVERO
ARGENTENSI
Ferrariam.

ET ME laudas in epistola tua, nec mediocriter quidem: & meam amicitiam, quae tua humanitas est, ualde uideris expetere. Ego autem, etsi me

me delectat, ut ait ille, laudari a laudato uiro, tamen ea, quae mihi tribuis, cum esse uerissima cupiam, non agnosco. dilexi equidem adolescens ueterem eloquentiam: nec uoluntatem aetas, studium occupatio, saepe etiam ualetudo minuit: sed, excellere in re omnium, ut ego sentio, praestantissima, cuius negotij sit, cuius ingenij, non modo experiens ipse intelligo, uerum etiam ex inani multorum industria conijcio. non enim, qui seuerior in me ipso sim, nec mihi amicior, quam ueritati, alijs blandiri gratiae caussa debeo. unum hoc in nobis fortasse iure laudes: si modo laude dignum est: equidem, quasi aliquid sit, interdum mihi gratulor: quod, & quales olim fuerint ij, quos in oratione latina cupimus imitari, quibus ingenijs, qua doctrina, qua etiam exercitatione praediti, & quis ego sim, uel potius, qui hodie simus omnes, facile possum existimare. Quocirca, si uetera spectas, mutes licet sententiam de me tuam. floruit antiquitas eloquentiae gloria: nos iacemus. sin haec recentia tibi proponis: non omnino me, quantum in hoc studio profecerim, paenitebit: nec tamen tibi assentiar, ut me omnibus latine scribendi facultate confitear antecellere. possum aliquid, uel etiam multa in alijs desiderare, neminem in hoc genere laudis eximium ducere: (est enim haec fortasse non ingeniorum culpa, sed temporum) non ideo tamen sequitur, ut insolenter arripiam, & induam ipse, quae alijs tamquam spolia detraxerim. ut in musicis, artem ip-

sam

ſam exercere, non facillimum eſt: artificem autem peritum ab inſcio diſtinguere, tacito aurium ſenſu plerique omnes ſolent. item ego, quam legendis aſſidue, ac perattente hominum eloquentiſſimorum libris conceptam in animo recte ſcribendi formam intueor, eam exprimere, & aſſequi ſcribendo nunc quidem nullo modo poſſum, ac uereor etiam, ut umquam poſſim. uerumenimuero, quod a ſapientibus uiris proditum legimus, nūmquam male ponitur induſtria praeſtantibus in rebus. laudatur enim uel ſine re uoluntas. qua ego interdum ſpe incitor ad ſtudia. et, ſi nihil aliud, tu me certe, Seuere optime, atque eruditiſſime, hoc ipſo, quod tantopere laudas, ad laudem uehementer impelleres. magni enim facere uideris Romani ſermonis elegantiam: &, quod tibi leue non eſt, eximiarum artium ſcientia inſtructiſſimo, id a me nequaquam eſſe contemnendum intelligo. Accedit illud, quod epiſtola tua ita loquitur ornate, ut a rhetore, non a medico, quē te eſſe profiteris, & quem praeſtas egregie, ſcripta uideatur. quod indicat ingenij tui praeſtantiam. cum enim, ut audio, philoſophiam ſis uniuerſam animo complexus; praecipue uero medicinam tractes, & ita tractes, ut cum pauciſſimis excellas: ualde ſum miratus, unde iſtam latinae orationis tam concinnam, tam uberem, tam illuſtrem facultatem ſis conſecutus. Quare, quo tu nomine ſubuereri uiſus es, ne ego tuam ad me amandum ualde propenſam uoluntatem parum libenter exciperem; cum

eloquentiam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

eloquentiam tuam uerbis dissimules, re ipsa ostendas: eo ipso nomine sic incensus tui studio sum, ut ad meam instituendae tecum amicitiae cupiditatem accedere nihil possit. Quod autem negas esse quidquam ad amorem conciliandum amore ipso efficacius: ita tecum sentio, si uirtus cum amore coniungatur: sin eum, qui diligit, nihil, praeter nudam uoluntatem, commendet, non probitas morum, non doctrina, non ars aliqua liberalior: ualde uidero. sed istuc quidem tua minime refert. quis enim te uel non amantem amare nolit, quem esse tam amabilem, litteris, humanitate, integritate, sentiat? sed uidelicet Socratice mecum agis: ironia te delectat: cum in eo ipso, quod tibi detrahis, tua te refellat oratio. Ego tuum erga me animum pari animo complector, & fouebo officijs, quantum in me erit; neque me patiar, cum reliqua apud te omnia superiora esse concedam, etiam humanitate uinci. Vale, & Ioanni Baptistae Pignae, homini in primis erudito, & ingenioso, cuius de Imitatione poetica egregios libros auide exspecto, salutem meis uerbis. Venetijs.

MARIO. CORRADO
Brundisium.

MVLTIS iam mensibus nihil ad te litterarum dedi: nec mihi tamen uenit in mentem subuereri, ne quam tibi nostra indignam amicitia suspicio-

nem

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

nem silentij mei diuturnitas attulerit. mihi quidem nihil scito esse iucundius epistolis tuis: quas cum lego, delector mirifice amore in me tuo, delector etiam ingenio, & scribendi elegantia, in qua tibi (non loquor εἰρωνευόμενος) paucissimos comparo, antepono neminem. atque equidem, si per utriusque fortunam liceret, nihil malim, quam assidue tecum esse, totosq. dies in tuo sermone consumere. quod tamen quin aliquando sit futurum, cum in tuas litteras intueor, imaginem animi tui nonnullam ostendentes, prorsus non despero. Ego satis diu feriatus a studijs sum, inuitus, sed quis necessitati non pareat? nam quae me caussae non modo libros, sed patriam quoque relinquere coegerint; aut habes fortasse iam cognitum, litteris edoctus familiarium tuorum, qui adire interdum ad me officij caussa solent; aut, si ignoras, quid ego tibi exponam, cui si quid a me accidat iniucundum, dupliciter angar, incommodo meo, molestia tua? Nunc id commentor, ut certam aliquando rationem ineam otij constituendi, & uiuam humaniter: quod te quoque uideo cogitare, &, si uolueris, assequere. Bouios fratres, tua praedicatione commotus, amo uehementer, & obseruo. qui si mihi, ut significas, aliquid tribuunt: est, quod gaudeam, placere me praestantibus uiris, quorum in iudicio, & beneuolentia ornamenti, & commodi mihi statuo plurimum. tu uelim, quod ad amorem, studiumq. attinet, de me illis omnia promittas: ego, quae promiseris, praestabo. fructum etiam

fortasse

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

fortasse aliquem degustabunt studiorum nostrorum. liceat modo esse otiosis; id quod agimus, & futurum speramus. Vale.

PETRO. CELSO
Vicetiam.

VNA, *eademq. manus uulnus, opemq. tulit. plane enim mihi uideor, quod de Achillis hasta in Telephi uulnere traditum est a poetis, idem ad tuas epistolas posse conuertere. affeceras me grauiter, nunc idem recreas, & abstergis omnem molestiam iucundissimis litteris, in quibus elucet humanitas tua, quam obscurauerat paullulum animi tui subita commotio, indigna certe meis in te neque paucis, neque uulgaribus officijs, quorum testes apud me custodiuntur litterae tuae. itaque, redijsse te ad eam comitatem, quae cum tua natura, & cum ijs studijs, in quibus totos dies eximia cum laude uersaris, magnopere congruit, ita laetor, ut nihil umquam senserim hac uoluptate iucundius. quod si tibi meum ingenium aliquot mensium consuetudine satis exploratum non est; non dubito, quin absens intelligas, & eo cernas illustrius, quo longiora nos terrarum interualla disiungent. non enim in te fortunam diligo, quam soleo contemnere, sed quia fortunam tuam uirtute superas: contra quam multi; quorum oculos auri, argentiq. splendor ita praestinguit, ut pulchritudinem uirtutis intueri nullo pacto possint.*

quo

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

quo equidem sensu, ac iudicio meo delector multo magis, quam Ciceroniana illa eloquentia, quam tu mihi, ioco fortasse, obiecisti: cum tamen, tibi quoque eam minime displicere, tuorum scriptorum elegantia significet. De discessu tuo, quamquam ad tuã uoluntatem accommodare consilia mea minime liceat, cupio tamen mihi tempus definiri. Vale.

IOANNI. SAMBVCO
Patauium.

NON mediocre amoris argumentum, quod de filiolo gratularis, & sperare te significas, ut patri etiam orationis latinae facultate antecellat. quid? ergo ille tibi magnum uidebitur praestare, si opinione, & fama nos anteierit eloquentiae? ego illi, qua primum hora editum in lucem uidi, bonam mentem precatus a Deo sum. hoc nobis debet esse antiquissimum; & hoc ei si contigerit, reliqua iure contemnet, aut, si uoluerit, facile consequetur. mea uero studia si imitabitur, quae certe, quod fateri sine arrogantia possum, ad honestum referuntur: aditus ad laudem difficiles non habebit; quo mihi studiose contendenti fortuna semper nescio quo meo fato uiam interclusit. uerumtamen, mi Sambuce, cum tua, tuiq. similium fruar beneuolentia, quid desiderem? quid potest esse amicitia iucundius? quid etiam fructuosius? cum & amant inter se boni uiri; & est inter eos quasi certamen amoris, & officij. equidem, de

*de te quid sentiam, si ad te ipsum scriberem, certo scio, qui tuus pudor est, legeres inuitus. testem tibi do iudicij mei grauem adolescentem, (& adde, si quid uis: nihil enim tribues immerenti) * : quem cognoui tuis laudibus, me narrante, etiam atque etiam laetari. quod si tenerem artem eloquentiae, sicuti tu in epistola tua, amore potius in me, quam iudicio, effusus, existimas: sane coloribus egregijs imaginem tuarum uirtutum exprimerem: uoluntatem uero illam, & praeclaros conatus ad augendas fortunas nostras, de quibus postridie, quam a uobis discessi, quiddam in sermone * significauit, mehercule sic ornarem, ut nihil esse posset illustrius. de quo quia tam amanter cogitasti, gratias agerem; &, ut perpetuo cogitares, atque ageres, cohortarer; si hoc humanitas tua, illud amicitia nostra pateretur. utut autem res ceciderit; (a te enim principia sunt; exitum praestare non potes) partes meae non requirentur. prosequar enim uel beneficium laude, uel animum certe tuum memoria sempiterna. Vale. Venetijs.*

EIDEM, Patauium.

EGO *uero, accepto nuncio de obitu filioli mei, ita sum perturbatus, ut me tamen hominem esse meminerim, & illum in hanc uitam, tamquam in hospitium, ita esse ingressum, ut accitu summi Dei aeternum illud caeleste domicilium petiturus, ali-*

quando discederet. quod si me casus iste nec opinatus ita perculisset, ut omnino iacerem: excitarer tamen prudentia litterarum tuarum, in quibus de luctu minuendo disputas egregie, tuamq. declaras tum homine Christiano dignam bonitatem, tum erga me beneuolentiam singularem. uerum ego, optime Sambuce, multis iam infortunijs hoc sum assecutus, ut fortunam ipsam didicerim contemnere: quae mihi, ut eripiat reliqua, numquam adimet ea, quae nec ipsa dedit, nec dare cuiquam potest, rectam mentem, optima studia, pietatem in Deum. Praeclare actum opinor cum filio meo. fruitur conspectu, & consuetudine caelestium animorum: non angitur curis: non spe ducitur: nihil timet aduersum. at nos, qui dicimur uiuere, quibus hac falsae lucis usura nihil est carius, quam multa exercent? quid laboramus, quid cupimus, quod etiam si contingat, animus acquiescat? itaque uere sapientes homines, non ut diu, sed ut recte, & cum uirtute uiuerent, optare soliti sunt. quod equidem conor, &, ut spero, consequar. nihil enim magis cogito, nihil specto, quam ut seruiam studijs meis, & ita uiuam, ut uitae rationem Deo simul & hominibus aliquando possim reddere. Quare, cum me uocas ad scribendum, confirmantur consilia mea iudicio tuo. ac tu quidem in hoc officio cohortandi facis idem, quod multi: quibus facile possem satisfacere, si per domestica negotia liceret. sed, obsecro, nolite ex otio uestro meum spectare. uobis enim certa, &

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

expedita sunt omnia: mihi unicum est uectigal industria mea: qua liberos alere, tueri familiam cogor. &, si negligam, deseretur humanitas: sin, ut debeo, diligenter curem, iacere studia necesse est, quae solutum curis omnibus animum postulant. At inquies: ipsa tibi studia fructum ferent. Cane alijs cantilenam istam, mores, ac tempora ignorantibus: mihi non persuadebis experto. uetus illa Principum uirorum benignitas exaruit. inania plerique sequuntur, nihil solidum amant, nihil magnificum, nihil illustre. Vides alios, quasi perdendis tantum frugibus nati sint, immanibus epularum sumptibus opes exhaurire: alios, quasi etiam homines ipsos, non modo fruges, perdere pulchrum sit, thesauros effundere, collectos acerbissime, in ea bella, quae uastitatem agris, urbibus incendia, humano generi, aliena stultitia miserrimo, cladem, & exitium importent. Musae interim ubique locorum algent, neglectae ab ijs, qui fouere eas ut maxime poterant, ita maxime debebant. Etiam illud indignum, quod exsistunt, qui specie libertatis gloriolam aucupentur; & eam uirtutem, a qua longissime absunt, quasi familiarem suam sic in ore habeant, ut amare uideantur. Verum haec satis, aut etiam nimium fortasse multa. Vale. Venetijs.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

GASPARI. CONTARENO CARDINALI Romam.

Cvm *neque haberem, quod tua magnopere interesset a me scribi; & te scirem summis occupationibus assidue esse districtum: tamen faciendum mihi putaui, ut aliquid omnino ad te litterarum darem. ad meum enim officium ualde pertinet, te, de nobis optime meritum, intelligere, & quo te studio colam, & qua tuorum in me meritorum memoriam religione conseruem. quod, ut spero, consequar litterarum bono. nam, ut remunerare umquam possim, sperare uix audeo: ita multa sunt, quae ad me iuuandum officia sunt a te profecta. ut enim omittam, quam honorifice de parente meo & loqui, & sentire solitus sis, cum ita dicas, tibi nullius olim iucundiorem consuetudinem fuisse, nullius cariorem nunc esse memoriam: ut igitur hoc omittam, quod in summi beneficij loco soleo ponere: quanti illud apud me debet esse ponderis, quod olim me adolescentem uir clarissimus, non tu quidem sopitum, sed tardiorem fortasse, quam oporteret, ad studium summae laudis excitasti. cuius temporis recordatio mirifice me delectat. sic enim argumentor: te, cuius iudicium est acerrimum, numquam me ad uirtutem fuisse cohortaturum, si te frustra id facere existimasses. tantum autem uirum, quan-*

tus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

tus ipse omnium consensu gentium & es, & haberis, de nobis non pessime sperare, mihi periucundum est cogitanti, apud alios, si qui audient, etiam honorificum. Quare nunc quidem id, quod mihi pro tua summa humanitate facillimum est, ago, ut, quem pro tot ac tantis officijs animum debeo, eum me praestare tibi persuadeam. quod si per eam uiam, qua ad praestantissimarum artium cognitionem iter est, tantum procedam, quantum profecto, nisi me aliqua res impedierit, procedam: nae illud etiam aliquando efficiam, ut, te de nobis esse bene meritum, magnopere laeteris. Te interim si rogem, ut, quemadmodum instituisti, me diligas, faciam imprudenter. neque enim dubitandum est, quin tu uelis in eadem erga me uoluntate, cum humanitatis, tum constantiae caussa, permanere. magis illud mihi est elaborandum, ut omnes res, quae ad te colendum pertinent, studiose faciam: quarum si ullam sciens praetermisero, nefarie me peccasse confitebor. Vale. Venetijs.

BENEDICTO. ACCOLTO CARDINALI Ferrariam.

CVM *primum Venetias reuerti, & si eram & fessus aliquantum de uia, & eo morbo, qui me Ferrariae satis grauiter afflixit, nondum plane leuatus: tamen magnitudo meae in te obseruantiae,*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

tuaeq. in me beneuolentiae recordatio me adduxere, ut ad te scriberem. quo genere officij quam mihi saepe apud te sit utendum, intelligo. nam, cum eo ipso die, quo mihi aditus ad amicitiam tuam patuit, de meis commodis & ornamentis non cogitare solum, sed agere etiam coeperis: omnino, si uelim id quod maxime uelle debeo, quibus me studijs a pueritia dedidi, ijs haberi non indignus, diligenter ineunda mihi ratio est, ut istam tuam ad me augendum tam propensam uoluntatem plurimi apud me & esse, & semper fore significem. id hoc tempore, nisi litteris mittendis, qua re alia consequar, non uideo. facultatem maiorem si umquam nactus ero, arctissime complectar, neque dimittam prius, quam id tibi saltem aliqua ex parte persoluam quod interea a me deberi non solum non dissimulo, sed etiam apud omnes libentissime praedico. Quid enim mihi esse potest, non dicam honestius, sed gloriosius, quam te, uirum omni genere uirtutis excellentem summa dignitate praeditum, acerrimi in cognoscendis hominibus iudicij, nullum officij genus, aut studij, quod quidem ad meam siue utilitatem, siue laudem pertineat, praetermittere? mehercule nulla res fuit quae nos ad probitatis, & doctrinae opinionem commendare magis posset. itaque, quod ante faciebam domestico tantum exemplo commotus, ut per eam uiam, quam mihi pater, meus tritam reliquisset, expedito cursu ad summam laudem, gloriamq. contenderem; id multo acrius

facio

facio nunc, iudicio de me incitatus tuo. cui uereor, equidem ut respondere possim: et est sane difficillimum: sed tamen, quoniam ita tempus omne meum traduco, ut, quantum ualetudinis ratio patitur, in litteris uerser, &, quasi diuturnam sitim explere cupiens, iisdem e fontibus, unde illa fluxerunt, quae sunt laudum tuarum maxima, diligenter hauriam: non despero fore, ut & homines officia tua bene posita existiment, et tu, qui tibi a me fructus debentur, eos nõ contemnendos aliquando percipias. cuius rei maturitas dum ueniat, est interea mei officij, tui memoriam summa cum beneuolentia sanctissime, ac religiosissime colere; tuae uero humanitatis, eam uoluntatem, quam ad me iuuandum tua sponte contulisti, perpetuo retinere. quorum alterum ego quam potero diligentissime faciam; alterum tu ut facias, propter incredibilem naturae tuae benignitatem, ne admonendus quidem es. Vale. Venetijs.

EIDEM, Ferrariam.

SVMMO studio maturabam Ciceronis editionem. omnino id erat caussae, cur ego rarius, quam debeo, ad te scriberem. sed mehercule nec res erat, de qua possem scribere. de publicis enim non licebat: de priuatis autem quid est, quod delectare te possit? grauibus morbis, annona, & bello, uniuersa fere ciuitas affecta contabescit. in his malis pacem omnes, tamquam unicum remedium, ex-

petebant: quae si daretur, amissas uires recuperare difficile non erat. Arbitrabar, cum Ciceronis epistolas emisissem, fore, ut Ferrariam possem excurrere. id ego, primum, honoris caussa ut te uiserem, optabam; deinde, ut tuis doctissimis sermonibus fruerer, quantum per humanitatem tuam liceret, per quam certe licuisset plurimum. noui enim, quae tua sit cum facilitas, tum in me beneuolentia. sed nostrae uoluntates, ut nauigandi cursus, quandoque commutentur, necesse est, nisi fortunarum nostrarum fieri naufragium uelimus. itaque, ut exirem, meas res cum uidi non ferre, mutaui rationem; & , quamquam eram occupatus, tamen feci, ut hanc epistolam mitterem, quae te, meam uicem, quasi salutaret. ea ne hoc officium loco non praestaret, ad Octauium nostrum, ijs litteris, quas ad ipsum dedi, alligatam misi, qui tibi redderet, cum uacuus esses. quod ille, qui & commodissimus, & prudentissimus est, non uereor quin effecerit. De meis rebus si quid audire uis: ut in aduersis, pessime non habent: haberent optime, si pietas esset in ijs, in quibus maxima, si quid merita ualent, esse debebat. Vale. Venetijs.

EIDEM, Ferrariam.

SVMMA *tua facit humanitas, ut, etsi me argumentum deficiat, litteras tamen ad te mittere ne dubitem. non enim uereor, eae ne tibi molestae sint.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

quin ita te interpretaturum confido, ut hoc meum studium existimes esse non obscurum signum pietatis in te meae. cui quidem pietati, quod uix fieri posse credebam, magna sane accessio facta est lectione tuarum litterarum. nam, cum antea pro tuis maximis & singularibus erga me studijs effecisses, ut plus, quam tibi, deberem nemini: nunc propemodum es consecutus, ut ipsi tibi plus, quam debeo, debere non possim. quanti enim illud, quo epistolam clausisti, apud me esse putas? te non dubitare, quin ego, omnesq. mei, quanti amorem in te meum, atque doctrinam facias, aliquando simus intellecturi. ego uero iam intelligo; neque quisquam est meorum, qui aliter sentiat. sed de amore quod scribis, uere tu quidem facis: est enim is certe summa cum obseruantia singularis. de doctrina uero, neque prorsus assentior, ne me ipse, qua in re minime debeo, nimium uidear amare: neque ualde repugno, ne, quod est in me honorificum, stulte reijciam. ut ut tamen est; siue tu amoris, & humanitatis abundantia, quod interdum adducor ut credam; siue iudicio, quod mihi persuaderi libenter patior; siue utraque re permotus, tantum mihi tribuisti, quantum ego postulare sine rubore non ausim: maximas tibi gratias habeam, necesse est; quod ad eius ipsius, quam in me esse dicis, doctrinae studium, quo antea naturae inclinatione propendebam, uehementer me impulisti. ita enim usu fere uenire solet, ut, quae laudes a tui similibus, idest

ab

ab ijs, qui ipsi in laude uiunnt, proficiscuntur, eae nos, uel si simus hebetiores, in primis acuant, & quasi necessitatem quandam imponant, ut, quales esse dicimur, tales aliquando studeamus esse. quod ego, quantum possum, do operam ut consequar. a quo studio cur me ulla res debeat abducere, non uideo; cum tu, istis opibus, ista amplitudine uir, litterato otio nihil anteponas. temporibus enim turbulentissimis, dum plerique fere ambitionum fluctibus iactati, optare magis, quam sperare, tranquillitatem animi possunt; securus in portu te oblectas; uiuisq. iucundissime in tuis perennibus optimarum artium studijs: in quibus totos dies ita ponis, quasi tibi eae res, quibus abundas, & quarum spe tu alios excitare ad laudem potes, praemio sint futurae. Quod cum ita sit; & cum ego hoc animo sim, ut antiquius tuo commodo nihil habeam: noli credere, me, cum ad te scribo, tuarum litterarum exspectatione id facere: quae etsi me incredibiliter delectant, textae uerbis elegantissimis, plenissimaeq. amoris, & suauitatis: tamen ego te mea caussa a grauissimis studijs ad nugas auocari nolo. satis me habere abs te putabo, si & meas tibi esse redditas, & tibi, ut cupimus, esse intellexero. utrumque Octauius noster, quod & tui studiosissimus est, & nostri amantissimus, cum libenter, tum diligenter efficiet. Vale. Venetijs.

IACOBO. GRIFOLO
Romam.

QVOD tu, homo occupatus, prior ad me litteras misisti; hoc sane es assecutus, ut officij plus apud te residere confitear; illud assequi nequaquam potuisti, ut amoris plus, quam in me est, in te esse concedam. atque ego ne in officio quidem passus essem ut anteuerteres, nisi me scribere cupientem non occupatio mea, quae tamen summa est, sed cura tuorum mandatorum impedisset. Scis, ante quam discederes, qua de re sermonem inter nos habuimus; cum tu, ut eam susciperem, a me petens, ostendisti quantum & fidei, & diligentiae tribueres meae. in quo ego, opinionem tuam ne fallerem, operam dabam. itaque, te profecto, cum intelligerem quantum damni fecissem, adempta mihi tuae consuetudinis usura; cumq. id omnino litteris mittendis resarcire uellem; tamen diem e die exspectans, ut aliquid ad te de tuo negotio, cuiusmodi tu uelles, possem scribere, in maximo desiderio me sustinebam. nunc, quoniam eius rei ne uestigium quidem apparet in epistola tua; siue quod, a quo tempore discessisti, ut illud consilium abijceres, rationes tuae tulerunt; siue quod, eodem animo cum esses, committere tamen litteris nihil uoluisti, quod elatum nocere tibi posset: puto me non incommode esse facturum, si, quam tu rem in tus litteris intactam

omisisti,

omisisti, ego item in meis silentio praetermittam. Quod scire uis, rerum mearum status hoc tempore qui sit: ne te multis morer, is est, quem reliquisti, paullo etiam melior, quam reliquisti. nam & domestica quaedam sanauimus: & eum, de cuius acerbitate queri solebam, ita facilitate quadam nostra, atque obsequio mitigauimus, ut paene dulcis esse uideatur. De Ciceronis editione, hoc de me spondeas, atque etiam in te recipias licet, ut, diligentia, confirmes, me non esse usurum multo minore, quam qui in hoc genere laudantur. hactenus confido fore ut praestem, & praestabo certe, nihil ultra. mihi enim tantum non arrogo, neque arrogare debeo, ut, quemadmodum scribis, eas sordes, quibus ueterum scripta sunt foedata, putem omnes eluere me posse. magni id esset ingenij, magni iudicij: quibus ego rebus, & indigeo, &, si abundem, sine libris tamen antiquis nihil audeam. qui mihi sunt omnino multi, sed neque quot uellem, neque cuiusmodi. coniecturae autem, intellexi, & didici, quam saepe sint fallaces. neque bonos libros ulla magis labes inquinauit. quibus nunc in ueterem splendorem, atque integritatem restituendis, plurimum mihi est negotij, & erit, ut puto, post me multis: ut inde laudis materies deesse numquam possit. Te rogo, ut, antiquiorem librum sicubi istic esse rescieueris, si prece ipse, aut pretio non potes, aliorum auferas gratia. Litteras autem, quam ualde me amas, tam saepe mittes. nam & otij puto te habere, quantum uelis;

lis; & argumentum Romae uiuenti deesse non potest. mihi utrumque minus est. magnis enim districtus occupationibus, temporis ad scribendum non habeo satis, argumentum autem unde sumam, cum omnium, qui hic sumus, ea ratio sit, ut, rerum nouarum si quid alicunde ad nos affluxit, de eo nec scribere, nec loqui sine graui periculo possimus? Relinquitur, ut priuatis de rebus possim scribere. sed hoc quoque genus uereor ne me deficiat. raro enim solet accidere, quod scriptione dignum sit. Quapropter, quoties ita eueniet, ut a negotijs liceat discedere; properabo statim ad epistolas. quod eo libentius faciam, si tu mihi sententiam scribendi aliquam dabis: sin minus, inanes tamen potius, quam nullas, mittam. Vale. Venetijs.

HANNIBALI. CRVCEIO Mediolanum.

AMORIS in Octauianum Ferrarium mei caussae sunt ueteres sane multae, eaeq. non leues, sed recens haec est grauissima, quod eius opera uideo factum esse, ut tu me amares. quod ego, non possum satis explicare, quanti faciam. certe optatius nihil, ac ne utilius quidem potuit accidere. nam me molestae quaedam cogitationes exercebant. eae fecerant, ut subtristis essem. hoc malum Ferrarij litterae sanarunt. eas enim legens, cum uenissem ad eum locum, ubi ille, quam tu me diligas, quamq.

diligi

diligi a me cupias, diligenter & officiose narrat; sensi mihi quiddam instillari, quo plane sum exhilaratus. adeo tui similium amicitijs augeri gratum est. in qua commoditate incommodum tamen illud inest, quod mihi ualde sentio esse laborandum, ut beneuolentia, & opinione de me tua non indignum me praestem. quod utinam possim efficere: conabor certe: ac ne despero quidem fore, ut efficiam: modo, quod tu iudicium de me habes, id eiusmodi ne sit, ut ego ei respondere nullo pacto possim. nam mihi interdum uenit in mentem uereri, ne tu me, Ferrarij praedicatione commotus, eum existimes esse, qui non sum. mendax, mi Crucei, amor est; nosq. saepissime ita solet afficere, ut in sermone, prout amicorum e re est & affingere falsa, & detrahere uera, religio non sit. quare Ferrarium, cum de me loquitur, non est quod audias. amore uictus, cui repugnare iudicio non uult, ea dicit, quae fortasse non sentit. At idem de tua uirtute multa in suis litteris. habes igitur, dices, ei fidem, cui haberi a me non uis? habeo, & quidem maximam. mittit enim ingenij tui monumenta, quae mihi de tuis laudibus, ut ille scribit, ita esse probant. Memorem igitur interea me uelim existimes humanitatis tuae. gratum cognosces, cum facultas erit. ac uideo me tua caussa non eas res praestare posse, quas uellem; sed, quas possum, ita uolo, ut omnes, sine ulla exceptione, libenter ad te deferam. licet ijs arbitratu utaris, atque etiam abutaris tuo. Vale. Venetijs.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ANTONIO MERLO Vicetiam.

EGO quoque quiddam inaudieram superioribus diebus, sed contempsi. nunc me mouet quod audies. Artibus effectum nescio quorum, (de Petro nostro certe uix opinor: uix, autem? prorsus non opinor) ut hic rumor serpat longius. primum haec uulgo iactata: ferebam: post etiam ad Cardinalis aures peruenerunt: quod mihi accidit molestissimum: nec dubito, quin is iam non idem sit. quod si ille eadem cum Episcopo, cuius ingenium praeclare noui, communicauerit: actum est. Me quidem & illa angit cura, quod uereor ne fama diffluat, & Perusina condicio, satis opima, satis honorifica, fortasse in dubium uocetur. Cornelius rem curat diligenter, ut uideo, fide certe, & amore singulari. In hac sum sententia: si spes non dubia, ut urgeamus: sin, desistamus ab incepto: ne cupiditatem nostram sine fructu, fortasse etiam cum aliqua mercede, prodamus. Mitto ad te Gratij poema de uenatione, paullo durius, nec omnino cum Petri Bargaei carmine conferendum, qui hoc argumentum sex libris non minus eleganter, quam copiose persecutus est. Vale. Venetijs.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

MICHAELI. SOPHIANO Patauium.

SI nostrae necessitudinis initia repetas; nemo, opinor, istic est, qui mihi uetustate praestet. sin apud te uetustas pondus non habet; ipsam per se beneuolentiam pendis: ne sic quidem iure mihi quemquam antepones. Ego te primum, cum abesses, memoria colui diligentissime, tuumq. nomen crebris usurpatum sermonibus ornaui laudibus, quantum in me fuit: deinde, cum de auunculo tuo, uiro optimo, tuiq. amantissimo, miserrimam in seruitutem a barbaris gentibus abrepto cognouissem, ingemui saepe tua caussa, quem orbatum domestico praesidio, maximas in difficultates immerentem fortuna conijceret. postremo, cum Patauium te aliquando retulisses, ualetudine ita perdita, ut humana uix ope restitui posse uideretur; quam id moleste, quam acerbe tulerim, testes sunt communes amici, quibus & periculum tuum, & eodem tempore dolorem meum dolori fuisse certo scio. Veni Patauium aliquanto post: uidi te quem optabam potius quam sperabam, habitu corporis non illo quidem optimo, eo tamen, qui uitae spem minime dubiam afferret. deinde quotidie meliora, accedente ad remedia medicorum temperantia tua: quam ita laudant omnes, ut in studijs tamen paullulum eam desiderent. quo de genere praecipere quidquam difficile est, prae

ertim

sertim mihi, qui cum ab eadem culpa longe non absim, tum etiam, nisi priores tibi partes in prudentia concedam, ignorare scilicet uidear utrumque nostrum. uerumtamen, cum te penitus philosophiae dedideris, ut eius praesidio fortunae tela depelleres; debes eam sequi ducem in actionibus tuis. quod si feceris; extrema uitabis, & omnem in medio laudem constitues. At mediocritatem mens in suo munere non amat: progreditur enim meditando, & quo longius, eo iucundius. Vere: sed immoderatis rebus natura frangitur: &, quamquam corpori mens dignitate praestet, utriusque tamen incolumitas ab utriusque pendet officio. ut herus imperat seruis, nec tamen eos negligit, sed consulit, quatenus liceat, commodis eorum: idq. facit etiam sua caussa: tam diu enim herus est, quam diu habet qui bus imperet. sic mens rationem corporis habeat ali quam, oportet. nam, si negligat eam sedem, in qua summus opifex illam constituit; primum faciet iniuste; deinde, corporis compagine, qua ipsa includitur, breui dissoluta, usum tractandae quaerendaeq. uirtutis amittet. quod cum accurate uitandum omnibus est, tum ijs maxime, quorum & infirma ualetudo requietem quaerit, & ita uiget industria, ut mediocri etiam labore non mediocrem ipsis gloriam, ceteris utilitatem afferre possit. Cui porro ignota est uel ingenij tui, uel memoriae praestantia? quibus, non modo ut emineres in graeca lingua, id quod omnes fatentur, sed ut, quacumque re propo-

ſita, peritiſſime diſputes, facile conſecutus es. itaque iure expetitur a nobiliſſimis uiris amicitia, & conſuetudo tua: iure te diligunt ac laudant quicumque in Patauino gymnaſio doctrinis liberalibus excellunt. quorum tu uirtute frueris, & illi uiciſſim tua, ſi ualebis: &, ut ualeas, in te ipſo magna ex parte ſitum iudicamus. obſequere igitur in tua ſalute multorum ſtudijs: parce ualetudini ſatis imbecillae: &, quod libenter facis, da operam ſimul ut diutiſſime facias. ita gloriam tuam, laetitiam noſtram, dignitatem etiam litterarum augebis; quibus ornamenti plurimum e tuis aliquando ſcriptis, ſi ualueris, accedet. Vale. Venetijs.

IO. BAPTISTAE. PIGNAE
Ferrariam.

ALFONSO Duce creato, gratulatus Ferrariae ſum: quae tum ex noui Principis eximia uirtute fructus capiet egregios; tum ipſa quoque ad omnem uirtutem, eius, a quo regitur, exemplum ſecuta, diligentius incumbet. mores enim ciuitatis ex Principis moribus effinguntur, &, ut ait Plato: QVAE apud eos, qui dominantur, ſtudia uigent, eadem reliqui ciues amplectuntur, & colunt. Ergo florebunt in ueſtra ciuitate liberales diſciplinae, ac debita iampridem ingenuis artibus praemia perſoluentur. quod equidem tua potiſſimum cauſſa, doctiſſime Pigna, magnopere gaudeo. nec enim dubitat

quiſquam,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

quiſquam, aut dubitari omnino poteſt, quin, quantum ingenio, eruditione, iudicio, quantum etiam conſilio uales, tantundem apud ſapientiſſimum, optimumq. Principem & auctoritate ualeas, & gratia. quod ſi, quam adhuc in cognoſcenda, eandem poſthac in ornanda uirtute induſtriam locabis: quis te uno felicior, quis omni laude praeſtantior? quod ut facias, ne monendus quidem es. nec enim te diſſimilem eſſe tui uel natura tua, uel conſuetudo, uel ſtudia patiuntur. hoc igitur tecum agendum non eſt. illa me potius, ut uere dicam, & ſimul omnes, qui te diligunt, cura ſolicitat, ne te nobis eripiant prorſus aulica negotia, ſic, ut, ijs diſciplinis, quarum uſus aeternum decus parit, ſalute dicta, iacere patiaris ea, quae multis ante menſibus inſtituta ſi quando perficias, maiorem in modum & poſteris, & gloriae tuae ſeruies. quam multos enim egiſſe mecum diligenter exiſtimas, ut hortarer te ad abſoluendam poeticae imitationis artem, aut, ſi abſolutam habes, continuo diuulgandam? quibus ut aliquando ſatisfacias, etſi languere te in tua laude uix opinor, tamen peto abs te, quantum humanitas tua permittit. nec tamen, etiam ſi tua res non ageretur, amicitiam noſtram, quam ego ſanctiſſime ſemper colui, nihil a te impetraturam confiderem. equidem nihil ei denegarem: idq. te, quod tamen ſecundiſſimis rebus, ac ſine moleſtia tua fiat, cupio experiri. Ego me ad litteras, a quibus inuitus diſceſſeram, reuocare coepi, adeptus uſum oculorum

quem antea desperabam, diuina primum ope, in qua statuere omnia consueui, deinde Gabrielis Faloppij scientia singulari: cui uiro, quanti hanc lucis usuram, idest quanti uitam facio, quanti etiam praeclara litterarum studia mihi sunt, quibus uix ipsa uita pluris est, uni plane totum acceptum refero. siquidem eius doctrina, humanitas, exquisita cura pristinam mihi ualetudinem, omnino profligatam, ac perditam, conspectum liberorum meorum, amicorum colloquia, librorum suauitatem restituit: ut, si quem optimis artibus industria nostra fructum feret, ei gratiae debeantur, cuius ope, ac studio factũ est, ut intermissam diuturno, ac perdifficili morbo posteritatis adiuuandae consuetudinem aliquando repeterem. Tu mihi de tuo statu, maximeq. de Alfonsi Ducis conatibus egregijs ad honestandam uirtutem, de quibus fama iam percrebuit, si quid significaueris; argumentum erit amoris in me tui, quo laetari uehementer soleo. Vale. Venetijs.

IOANNI.SAMBVCO
Patauium.

QVOD *fratrem tuum Georgium Bona, florenti adhuc aetate exstinctum, immoderate luges; ignosco maerori tuo, nec tamen laudem tribuo. dolere enim fratris interitu, & eius fratris, quo nemo amabilior, nemo fuerit uirtute praestantior, hominis est: modum antem dolori nullum constituere, num-*

quam

quam lacrymis abſtinere, numquam ex animo maeſtitiam pellere, Sambuci non eſt. Perijt frater: iure commoueris: aegre enim diuellimur a natura coniunctis: quod ego quoque ſum expertus. Perijt is, qui familiam ueſtram, qui patriam, qui prouinciam uniuerſam ornare uehementer ſuis laudibus, & illuſtrare poterat. hoc quidem exſpectandum ab eius uirtute fuit: ſed magnam habet Fortuna uim: ea ſaepe, nobis ad eximiam laudem contendentibus, tranſuerſa incurrit, ſaepe noſtra ſtudia debilitat, ſaepe moratur induſtriam. quo de genere quid ego te doceam, doctiſſimum uirum, cui prope infinitam exemplorum uim uel graeca monumenta, uel etiam latina ſuppeditant? florem igitur uirtutis amemus: erepto ante maturitatem fructu, quando hoc ſingulare non eſt, ſed commune cum multis, modice feramus. Quid, ſi ne dolendum quidem eſt? omitto enim hiſtorias, ad philoſophiam te uoco. Quid igitur illa praecipit? ſi quid caſus afferat, leniter accipiendum: nec enim, ut aliter accidat, in nobis eſt: ſi quid culpa contractum, angi aequum eſſe: certe enim, qui ad praeclare agendum nati ſimus, ideoq. mente, & ratione, praeter ceteros animantes, inſtucti, tantis bonis abuti, & quaſi a natura deſciſcere turpiſſimum eſt. An tu igitur, mori, quaſi aliquid turpe, reprehendes? quod ſi non turpe, nec dolendum. niſi ſi quis ita uixerit, ut nihil umquam homine dignum praeſtiterit. quod abeſt longiſſime a fratre tuo: qui probitate, ingenio, ſtudijs artium

optimarum, prudentia etiam adolescens ita excelluit, ut eum Pannonia paene cuncta uiuentem unice dilexerit, mortuum laudibus, & memoria prosequatur. Quae cum tibi ueniunt in mentem; iniquus profecto nimis in te ipsum es, nisi luctum minuis, & ex animo dolorem penitus euellis. Quin te decuit maxime, qui totos dies ponas in ijs libris, unde uitae moderatio, unde animi tranquillitas petitur, ad propinquos, ad amicos in Pannoniam eiusmodi litteras mittere, in quibus illi sitam esse non minimam sui doloris medicinam intelligerent. nam uir eximius, Nicolaus Olahus, Archiepiscopus Strigoniensis, qui Georgium, & quia sorore sua natus erat, & quod in eo summa uirtus enituit, in oculis gestabat, non dubito quin tanti uulneris remedia sumat a se ipso: quem non modo aetas, & usus maximarum rerum erudierit, uerum etiam prudentia quaedam naturalis, quae plane uincit omnem artem, numquam a constantia discedere patiatur. Nec tamen uereor, ut, qui mihi paucis ante mensibus in filioli mei obitu consolationem adhibueris, idem tibi in tuo casu mederi aliquando non facile possis. quod si facies; fructus apparebit studiorum tuorum; & Georgij fratrem agnoscemus; cuius ingenium, ac mirificam prudentiam oratio illa, luculenter in primis a te scripta, declarat.
Vale. Venetijs.

* , Pataulum.

PERCVSSISTI me de Mariano Lezentio : quid ais ? optimus adolescens, maiorum nobilitate, sua uirtute clarus, omnibus animi, corporis, fortunae bonis ornatus, ereptus repente nobis est? o miseram humanae uitae condicionem. quid ames, cum omnia fluere, ac labi, nihil intra orbem Lunae firmum esse, nihil idem a mane ad uesperam, quotidie cernas? quae te arbitrabar antea cognouisse in sermonibus Reginaldi Poli Cardinalis, & Aloysii Prioli, quibus probiores, aut sapientiores uiros non modo nostra, sed nec superior aetas tulit: nunc, quando te biduum scribis lacrymando consumpsisse, profecto tibi exciderunt illa praeclara de contemptu mortis, quibus in illo diuino contubernio, in illo plane caelestium animorum coetu aures tuae saepissime personabant. Quod si, quid doleas, cogitabis, aut quid dolendo proficias: non dubito, quin istum luctum abstergas, & Lezentio nostro etiam gratuleris, quod, inspecto Hierosolymae summi Dei monumento, quo illum, dissuadentibus amicis, pietas, & religio duxerat, statim ad eiusdem Dei conspectum, praeditus optima mente, purus ab omni labe, in caelum euolarit. quod qui optant, sapientes, qui adipiscuntur, felices iure ducuntur. Haec tibi a me pauca pro nostra necessitudine consolationis loco dicta si attendes, uim habere maximam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ſenties, & eam dolori tuo medicinam, quam dies aliquando afferet, ratione repraeſentabis. quod cum omnes deceat, tum uero ab excultis doctrina uiris, quem te ad numerum aggregamus, praecipue poſtulatur. Vale. Venetijs.

LAVRENTIO. GAMBARAE Ciliuerge.

CILIVERGE *numquam uideram, amabam tamen, amoenitate ſua iucundiſſimum, domino honeſtiſſimum, Lanterio Appiano, praeſtanti uiro non humanitate minus, quam eloquentia: nunc & elegantiam uillae, ut in tabula pictam, in tuis uerſibus uidi; & mehercule non mediocri eius uiſendae, atque etiam tecum fruendae ſtudio ſum incenſus. quod ſi quando contigerit, digito caelum attingam. quid enim iſto otio beatius? quae ſpecies urbis, quae dignitas cum iſta ruſticatione, cum iſta ſurgentium uirgultorum ſiluula conferri poſſit? equidem, cum te mihi ante oculos pono, modo inter anguſtis diſtincta ſemitis frutecta decliui colle ſpatiantem, modo arborum proceritatem, atque ordinem in uiridario mirantem, eadem paene uoluptate abſens tecum fruor. coniungit enim animos noſtros mutua beneuolentia; nec eſt aut tibi quidquam ſine me, aut mihi ſine te iucundum. gratulor tamen tibi potius, quam mihi; & iſtos Ciliuergenſes dies ta multorum annorum inſtar eſſe puto, ſi modo*

nec

nec otiosus in otio, nec in solitudine solus es. id autem qua ratione consequi possis, opinor me tacente intelligis. Patauij dum eras, habebas in manibus egregium illud poema de nouis insulis a Columbo inuentis: cuius ego cum exordium, multis praesentibus, legissem, admiratus grauitatem, & elegantiam carminis, exclamaui, Cedite Romani. in quo, adhuc, qui a me dissentiret, inueni neminem. quo magis te hortor, quamquam, ut spero, currentem, ut approperes, habeasq. rationem non exspectationis modo nostrae, uerum etiam gloriae tuae, cuius habes a natura praeclarum seminarium, quod etiam studio excolis, ingenium tuum. Vrge igitur, nec institutum dimitte: quodq. adhuc humanissime fecisti, in eo perge, ut nostrum tui absentis desiderium litteris aliquando lenias. Vale. Patauij.

LRZARO. BONAMICO
Patauium.

EGO uero & audiui de tuo casu, & tuam uicem mirifice, neque minus publicam dolui: ueritus enim sum, ne tecum simul litterae concidissent. nunc, quando te iam ambulare scribis, ita tamen, ut scipione utaris; gaudeo, eoq. magis, quod in ista aetate morbi diuturnitatem pertimueram. sed, quia non plane animum meum liberas a cura, cum pristinas uires nondum recuperaueris: rogo te, Bonamice, quanti optima studia facis, quae tibi facien-

da

da sunt plurimi; quandoquidem ab ijs tuae laudes emanarunt; tantum adhibe in te curando diligentiam. uides enim, neminem fere esse, qui, si quid tibi acciderit humanitus, rudem barbariem a latinae linguae finibus arcere possit. Plautum a me emendatum, quem a me petis, dabo operam ut cũ his ad te litteris mittam: sed, ut eum in multiplici meorum librorum congerie statim reperiam, sperare uix audeo. Ego, ut scis, hanc satis grauem prouinciam suscepi. tenui condicione, inquies. fateor, sed ne tua quidem, si tuarum uirtutum merita spectentur, satis opima. quid agas? his temporis anguste uirtus habitat. bene tamen de suis ciuibus mereri, praeclarum est. Vale. Venetijs.

GVLIELMO. PACCIO
Patauium.

SILENTII mei, quo tecum diu satis usus sum, non exponam hic tibi caussam pluribus uerbis: ne, si id faciam, uidear & tibi ipsi, qui nihil adhuc ad me scripsisti, eandem quasi legem imponere. itaque hanc partem praetermittam; in qua si peccatum est, utriusque certe est. ego autem spero me posthac & beneuolentiam tibi meam, & diligentiam hoc genere officij probaturum: modo ne litteras elegantes, quales uidelicet Patauij, a summis ingenijs elaboratae, tibi ostenduntur, a me exspectes. ita scribam, non modo ut quod in mentem,

sed

ſed plane quidquid in buccam uenerit, in epiſtolam conijciam. non enim is ſum, qui unumquodque uerbum ad trutinam, ut dicitur, reuocare uel ſoleam, uel poſſim. aliorum iſta ſuperſtitio ſit, mea quidem non erit, praeſertim in epiſtolis: quae ſi, ut ait ille, nihil habent ſimile neque iudicio, neque concioni; quid refert, utrum dichoraeo concluſus, an aliter, uerborum ambitus inſiſtat? Splendidior, inquiunt, nec paullo aptior ad mouendum, ſi numeroſius deſinat, oratio uidetur. Recte: nec ego ſecus exiſtimo: uerum, quem tu tanti facis, eum ego magiſtrum ſequor. quid igitur ille? EPISTOLAE. NOSTRAE DEBENT. INTERDVM. ALVCINARI. *nempe, quod ijs negligentia quaedam, cum ad familiares ſcribitur, etiam ornamento ſit. Ita igitur tecum agam, ut ſi eſſemus una: & , quemadmodum praeſentes quacumque de re ſermones familiariter ſerere ſolemus; ſic in ſcribendo, nulla certa propoſita ſententia, libertatem illam, & quaſi negligentiam imitabor. quod ſi reprehenderis, tacitum non feres. praeſtat enim male ſcribere, quam omnino, quod a te fieri uideo, nihil ſcribere: cum hoc uoluntatis fortaſſe uitium ſit, illud ingenij, quod ipſi nobis fingere non poſſumus. Vale. Venetijs,* M. D. XXXIII, *pridie id. Iun. qui mihi primus dies eſt anni* XXI.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

PAVLO. MAGNVLO
Pataujum.

CVM *me uides praeter institutum meum litteras ad te non tam saepe, quam solebam, mittere; nimirum, etiam me tacente, quam sim occupatus, intelligis. Ternas te dedisse scribis. omnes accepi: nihil amabilius: his autem recentioribus etiam nihil elegantius. sic enim censeo, recte eum, & latine scribere, non qui pauca multis, sed qui multa paucis. quo ego in genere aliquando posse cupio, tu, ut uideo, iam potes. tribus enim uersiculis quid non complecteris? tuam narras in scribendo diligentiam, meam obiurgas negligentiam: de meorum librorum instauratione tecte me admones, de tuorum uenditione aperte. denique otiosi nihil est: sententiae numero prope, quot uerba: ut mihi, quemadmodum promiseras, argumentum satis superq. dederis. Sed meae cessationis caussam, ut dixi, conijcis ipse per te. libros autem meos, prope adest, cum editurus sim. de tuis egi diligenter, & ago. si quaeris, quid profecerim: nihil adhuc: sed spem non abieci. quamquam incredibile est, quam difficile sit ab istis pecuniam exprimere. quem euentum res habitura sit, ignoro: a me nihil omittitur, quo minus & ex sententia conficiatur, & quamcitissime. Vale. Venetijs.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EIDEM, Patauium.

PVTASTI fore, ut ego te abeuntem litteris prosequerer? non tu id quidem umquam. conuenerat enim, ut argumentum a te exspectarem. argumentum igitur potest exspectare meus in te amor? quo nihil uberius nec est, nec umquam fuit. itaque statim, ubi tu profectus es, cum me repentina quaedam uoluntas excitasset, arripui calamum, neque sum ueritus, ut me scribentem sententia deficeret. hui, quam multa iam nunc mihi ueniunt in mentem. sunt, quae possim scribere, leuitates amatoriae. quorum, inquis? mecum habebo: neque tibi, neque cuiquam edam. uolo enim parcere amicitiae, qua mihi sunt coniuncti, qui tam suauiter, ut ipsi putant, uiuunt, ut ego sentio, delirant. sunt item σκιαμαχίαι quaedam, & militaria munera populo data, taurorum uenationes, saltatorum lusus, personatorum ineptiae. quid quaeris? sexcenta: quae mihi & beneuolentia nostra suppeditat, & familiaritas permittit ut scribam. quia tamen leuiora sunt, omitto, ne grauem philosophum offendam. Porro, de meis rebus quod exspectes, nihil est. mutationem nullam fecerunt a discessu tuo. De te, quae scire uelim, haec sunt, quo modo te redeuntem amici illi tui, libri scilicet, acceperint, num eo ipso die ad eorum consuetudinem te dederis; an potius, dum hae bacchationes deferuescant, in hortis cum Epicu-

ro,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ro, quam in gymnasio cum Aristotele, uelis uiuere. Et, cum haec scripseris, adde uerbum, si me amas, de pugiunculo illo tuo: quo ego te impeditum, & alligatum ense cum uidi discedere, non tenui risum. ac uolui pungere te dicto; sed ueritus sum, ne tu rustice me gladio. Epistolam habes iocationis plenam: qua te esse delectatum cognouero, si miseris ipse pleniorem. Vale.

EIDEM, Patauium.

NON facile dixerim, plus ne uoluptatis, an doloris ex epistola tua susceperim. est enim mihi gratissimum, cum & me a te amari, & te amore in te meo delectari perspicio. ex quo fit, ut litteras tuas, beneuolentiae plenissimas, & officij, iucundissime legam. Cum uero te uel angi uideo, uel aliquid triste cogitare; sic afficior, ut acerbissime uiuam. sed utinam, quanti ego consilium tuum semper feci, tanti item ipse meum fecisses. profecto in has molestias, in quibus hodie uersaris, non incidisses. At, inquies, illa perpeti, malum erat. Malum, nisi, istos ferre, longe peius sit: quorum quidem iniurias tum ex eorum, qui istinc ueniunt, sermonibus, tum ex litteris tuis facile cognoui. Quae quo magis intolerabilia sunt, eo clarius tuae prudentiae lumen osten das oportet: neque committas, ut inuidorum, maleuolorumq. peruersitas plus apud te, quam existimationis tuae ratio, ualuisse uideatur. Quamquam

ego,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ego, cum haec scribebam, satis intelligebam, quis ad quem: sed amorem meum, qui tibi praesenti perspectissimus fuisset, etiam apud absentem, quoquo modo licuit, testatum esse cupiebam. Atque hoc loco mihi uen unt in mentem, quae tibi proficiscenti futura praedixerim quae ego, non aliquam somniorum imaginem, aut alitis cantum secutus, augurabar: sed, quod istiusmodi hominum naturae plus etiam, quam uellem, exploratae mihi erant, iccirco, ne illa acciderent, quae nunc euenisse audio, timebam. Sed uteris, ut spero, fortitudine animi tui: &, quae iniqui ad ignominiam tuam comminiscuntur, ita feres, ut non solum in uetere optimorum studiorum cursu, fractus animo, ne consistas, sed uehementius etiam uerae gloriae cupiditate incitatus, propositum tibi decus assequare. Me in omni fortuna tui amantissimum, tuaeq. laudis fautorem, atque adeo, quantum in me erit, amplificatorem habebis. Vale. Venetijs.

SEBASTIANO. LEONI
CORDVBENSI
Romam.

ROMAE *te nunc esse, in ea urbe, ubi multorum amorem, ac studium tua tibi iam antea uirtus peperit, tantum abest, ut doleam, ut etiam summe gratuler. nec enim dubito, quin sedem studijs tuis non modo commodam, uerum etiam honorificam,*

adnitentibus

adnitentibus amicis tuis, facillime consequaris. Me quoque, ut ille inquit, mirum desiderium tenet urbis: uerum aduersantur multa: quae si Deus aliquando sustulerit, accurram statim ad uos, ea spe, ut in uestra beneuolentia, in consuetudine, ac sermone conquiescam. Saluta interim amicos, Octauium nostrum, Sirletum, Gyllium, Phaernum. nam Episcopum Allifanum abesse audio. Nicolaus Nathanaelus, egregie moratus adolescens, magnos in latinis litteris processus a discessu tuo fecit. is cum mihi per se carus est, tum eo magis, quod de te saepe loquitur amantissime, tuamq. erga se, patremq. suum, insigni probitate, atque doctrina uirum, perpetuam benignitatem sic in ore habet, ut eius memoriam numquam sinat intermitti. Vale. Venetijs.

SILVESTRO. ALDO BRANDINO.

IN IIS litteris, quas ad Angulum nostrum XVI. Kal. Sext. dedisti, ualde mihi scripta urbane uisa est illa pars, in qua nescio quid de me per iocum, sed cum quadam tamen amoris nota significasti. gaudeo, me tibi usque eo esse familiarem, ut etiam facetijs lacessas: quo in genere si perges, gratiam referemus: ne tu homo ingeniosus nos tardiores impune commoueris. mihi cum amico tuo recte conuenit. doctum hominem cognoui, bonum ui-

rum

rum esse audio. haec cum sunt in hominibus transalpinis, amore conciliant: quanto magis in nostris? At in litteris aliquando dissensimus. ego uero non nihil etiam a parente meo: neque tamen parentis manibus eam, quam debeo, pietatem minus praesto. opinionum enim dissimilitudo tantum abest a simultate, ut saepissime, non modo qui sententia discrepant, in amore consentiant; sed etiam, qui simultatem exercent, iudicio congruant. Quare amoue istam ex animo tuo suspicionem, meq. cum illo ita crede esse reconciliatum, ut posthac ab eo, etiam si dissentiendi caussa sit, dissentire tamen nolim. Hic, ut in tantis caloribus, non iniucunde uiuimus: urbis mirifica elegantia: caeli summa salubritas: si quando aestus maior est, quam ut ferre possimus; confugimus ad aquas: innixi utribus inflatis, remoto loco, nos inter nos ludibundi flumina perambulamus. quid quaeris? si te haberemus, ad summam uoluntatem nihil deerat. sed animus tamen meus, quem tu, credo, cantionibus quibusdam tibi addixisti, peruolat magna spatia terrarum, &, te insciente, saepe tecum est. itaque non ego prorsus te careo: nam, si minus sermone, adspectu certe tuo fruor, dum de te cogito. quod si aliquando contigerit, ut etiam sermone possim; nae ego collocutionum nostrarum fructum, interuallo temporis amissum, ita repetam, ut ne studijs quidem parcam tuis. in quibus audio te post nostrum discessum magna quaedam effecisse. Caput etiam illud littera-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

rum tuarum Cardinalis Accoltus mihi ostendit: in quo ita scriptum est, paginas te circiter octingentas iam impleuisse commentationibus iis, quas in Pandectarum libros texis. puto magni laboris esse, magnaeq. difficultatis: sed, si considerabis, quae tibi praemia proposita sint; uinces omnia. petis immortalitatem; quam multi sequuntur, tu iam paene manibus apprehensam tenes. Vale.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EPISTOLARVM PAVLI. MANVTII LIBER. QVINCTVS

Scripsit hanc, liberalium disciplinarum nomine,

PIO. IV. PONTIFICE CREATO.

CVM tibi, Pontifex optime, ad istam dignitatem nuper diuinitus elato, qua sublimius aut praestantius inter homines nihil est, mortales quamplurimi, alij absentes litteris & nuncijs, alij coram uultu & uerbis gratulentur: non dubitamus, quin nos quoque, altrices tuas, in maximo gratulantium numero ad tuos sanctissimos pedes officiose proiectas, excipias, & eo benignius, quod alij, quia peruenisti ad eum finem, infra, quem ceteri fines sunt, gratulantur; nos autem, quia scilicet, ut peruenire posses, ipsae perfecimus. Non est ad gloriam lata quaedam & communis uia. perangusta fuit semita, paucorumq. notata uestigijs, qua ierunt & heroes illi ueteres, in Christiana militia fortissimi uiri; & maxime quidem omnium, patrum nostrorum memoria, Pius ille Pontifex, cuius tu nomen, in eadem sede merito collocatus, & cum nomine uirtutem re

fers. in istam olim semitam, ferentem ad aeternum decus, nos te puerum adhuc, sed puerum praeclara cupientem, manu prehensum duximus: ne ue quis te error auertere, ne qua morari posset offensio, cupide procedenti quasi lumen praetulimus. confectum iam iter est: ultra, quo progrediaris, non habes. inter te, & opificem aeternum, cuius ministrae nos sumus, nulla iam interiacent humana. quare, quoniam eo te perduximus, quo sine nobis peruenire felicitatis non est; & quando de longa uia ita fessas esse intelligis, ut consistere uix possimus; redde praemium bene merentibus; & permitte nobis, ut in tua beneficentia nixae conquiescamus. nam, si tibi Deus Opt. Max. hoc elargitus est, ut in omni tua uita, praeter rectum & honestum, nihil spectares: quis te laudabiliter antea cogitasse probauerit, nisi nunc, cum est ad uoluntatem adiuncta facultas, id ipsum, quod cogitasti, re perficias? si te ambitio delectaret, proponeremus illa inania, quibus ij, qui ex hominum sermonibus pendent, excitari solent: fore, si nos iacentes erexeris, ut orbem terrarum tui nominis fama peruagetur: ut oratorum & poetarum de te praedicantium uocibus aures tuae personent: denique, ut imaginem tuarum uirtutum, aeternis excellentium uirorum scriptis expressam, ipsa posteritas intuens, cupiat imitari. speciosa ista uidentur, & sunt omnino: sed a splendore tamen uerae laudis absunt. nam recte facere, non ex ijs, quae consequuntur, sed ipsum per se sapientibus ui-

ris

ris amabile uidetur. qui cum innocenter sancteq. uiuunt; minime illi quidem de praemijs cogitant; ne probitas mercenaria uideatur; aut, si cogitant, non ad haec humana, quae sunt locorum & temporum angustis sane terminis circumscripta, oculos demittunt; sed ad illa diuina suspicientes; beatam immortalemq. uitam & expetunt unam, & unam expetendam esse persuasum habent. hoc tu semper institutum probasti: probauit Paulus ille III. omnium saeculorum memoria celebrandus: qui de humano genere uel hoc potissimum nomine optime meritus existimatur, quia in sua Pontificatu effecit, ut tu Pontifex esse posses: probarunt, hodieq. probant sodales olim aliquot tui: quorum alij, non, ut uulgo uocantur, mortui, sed, ut sapientes proprie loquuntur, mortali uita liberati, nunc incolae caeli, Deoq. fruentes, non tam quia te Pontificem intuentur, gaudent, quam quia facturum ea prospiciunt, quae sunt optimo Pontifice dignissima: alij uero, nondum sane ab hac terrestri materia discreti, aut simplicem naturam assecuti, sed ita tamen in terris commorantes, ut bonitate simplices animos referant, non dubitamus, quin tibi nostram caussam unanimes commendent; & eo studiosius, quod, & ipsi alumni nostri cum sint, officio non solum laudabili, uerum etiam debito fungentur. satis iam exagitatae, satis inopiam & solitudinem passae, ab omnibus fere Principibus neglectae, supplices ad te confugimus: quid petentes? honestum

otium: a quo petentes? a Pio Pontifice. Pius ne ille noster, cuius animum ac mentem saluberrimis praeceptis ad omnem laudem conformauimus, atque effinximus; cui comites in omni aetate, atque in omni fortuna non solum iucundae, sed etiam perhonorificae fuimus; qui ut hoc tempore plus, quam omnes homines, prodesse nobis unus possit, id ipsum a nobis habet; is ne nos, aliquam tanti beneficij gratiam reposcentes; ab sese reijciet? non hoc illius natura, non doctrina, non consuetudo feret. Sint sane mutabiles eorum animi, neque satis in colenda uirtute sibi constent: fit enim saepe, ut uoluntates simul cum fortuna commutentur: in te, Pontifex optime, non cadit huius inconstantiae suspicio: tua est bene agendi perpetuitas: nihil in uita tua uarium, nihil flexibile, nihil mistum cognouimus: semper idem tibi, semper directum quiddam placuit, & simplex. non te rerum humanarum ficta & fucata forma, non illae, quibus plerique falluntur, insidiosae uoluptatum illecebrae ceperunt. non tu in tabula picta, inani colorum specie captus, oculis immobilibus haesisti. non sericam uestem, non argenteum uas, non aurata tecta paullo cupidius adspexisti. denique; ne singula persequamur; cum plerique hominum siue gratia, siue metu ab officio deducantur: numquam te uel ita gratia deliniuit, uel ita metus deterruit, ut pietatem religionemq. desereres. quid mirum? uirtutum radices non ita leuiter bonorum in animis inhaerent, ut eas euellere

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

aut commodi spes, aut periculi dubitatio possit. quare tuae consuetudinis & constantiae memores non petimus a te, ut aliquid agas nostra caussa, quod cum egeris, non consentire cum tuis superioribus factis uideatur: sed id petimus; quod a te non modo ipsa res, sed etiam consuetudo tua postulat; ut in uetere illo tuarum actionum laudabili cursu pergas. quod cum facies, (facturum enim, quia te nouimus, non dubitamus) complecteris nos eodem studio, quo ipsae te aluimus; & in eum locum restitues, unde nos aduersariae nostrae, inscitia simul & auaritia, comites perpetuae, detruserunt. Vale.

CAMILLO. PALAEOTTO Bononiam.

EPISTOLA tua, suauiter, & amanter in primis, eademq. elegantissime conscripta, memoriam mihi nostrae consuetudinis, tuaeq. uirtutis, & humanitatis, uehementer auxit. non enim dicam, renouauit: qui te mihi, & ea, quibus omnibus carus es, ex animo numquam excidisse, uere possim affirmare. sic enim uelim existimes, nihil umquam, a quo primum die mihi cognitus es, aut cogitasse me iucundius, aut curasse diligentius, quam ut me tui cupidissimum, tuorumq. officiorum, si non referenda, quod opinor fieri uix posse, habenda tamen gratia memorem, atque gratum agnosceres. quod si sum assecutus, mirifice laetor: sin minus,

delector tamen studio meo, & ipsa etiam uoluntate mihi, utinam tibi quoque, satisfacio. Equidem, cum illa, quae te uideo animaduertisse, ad Muretum scripsi, notum ei esse uolui iudicium de te meum: ipse uero ut ea aliquando legeres, uel ut omnino quisquam, fore non putaui. Postea, cum a non nullis, bonas uidelicet horas male collocantibus, describi epistolas meas audirem; ueritus, ne quando mendosius etiam impressae, quam a me scriptae, uel negligentiae culpa, uel fortasse etiam improbitatis, (late enim patet hoc uitium) ederentur; collegi quas potui; emisi, non quas probaui maxime, (nam huius generis inopia certe me ab omni prorsus edendi consilio reuocasset,) sed quas improbaui minime. ex eo numero fuit ea, quae de te loquitur, uel potius balbutit epistola. nam ea, quae tibi uel natura tribuit, uel adsciuit industria, uix aut mihi liceat, aut iis etiam, qui plurimum eloquentia ualent, non modo litteris familiariter scriptis, sed nec elaborata oratione complecti. Quare non ego, mihi ut agas gratias, exspecto, quod te tamquam pictor bonus illustrauerim; sed potius, quod quasi decolorauerim, ut ignoscas, rogo. quod quidem, si te probe noui, impetrabo facile uel a sapientia tua, uel ab humanitate: quarum altera facit, ut ab una totus uirtute pendeas, de sermonibus hominum non labores; altera, ut nihil umquam a te non modo amici, & familiares, sed nec alieni frustra petant. Amoris in me tui, licet minime necessaria, periucunda

eunda tamen commemoratio fuit. cui quidem amori, uel ſi abſint officia, deberem plurimum: quid putas, cum & acceſſerint iam merita non uulgaria, quae nulla mihi ex animo dies euellet, & ea tamen alijs cumulare ita ſtudeas, ut in beneficio dando beneficium uidearis accipere? Vel hoc ipſum, quod me tam crebro, tam diligenter, tam amanter Bononiam inuitas, quantam habet ſignificationem beneuolentiae tuae? quae ſi mihi omnia commoda, omniaq. ornamenta, nihil tamen afferet, mihi crede, ſe ipſa carius, nihil, quo gaudeam, ac triumphem magis. Ad te uero, quem uidere ita cupio, ut cupiditate etiam tua uehementius incendar, noli dubitare, quin aduolem, cum primum per anni tempus, &, ut ſpero, per ualetudinem licebit. nam frigore uires imminutas tepor uernus, & caeli purioris adſpectus reſtituet. Interim, ſi quid ſcire uis de rationibus meis, eo loco ſunt, ut mihi, in ſumma animi aequitate, abeſſe potius multa, quam deeſſe uideantur. Vigemus amicis: quo nihil optabilius, excepta ſapientia, & ego exiſtimo, & tu quoque, ut uideo, mecum ſentis. Oculis, quibus aegre diu fuit, nunc quidem utor optime, uiribus autem corporis non peſſime. reliqua in congreſſum noſtrum reſeruabo. Vale, & propinquo tuo Franciſco Bonorietto ſalutem a me plurimam. Venetijs.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

OCTAVIANO. FERRARIO
Mediolanum.

Amor inter nos mutuus, meaq. de tua uirtute opinio facit, ut mihi nihil esse committendum putem, quod a tuis consilijs abhorreat. itaque, licet dolorem meum, ex interitu filij susceptum, ualde iam & ratio ipsa, & communis condicionis recordatio leuaret; uix tamen credas, quantum profecerint litterae tuae. An ego te non audiam, cum ad animi uocor aequitatem? te inquam, cuius mihi grata semper uoluntas, grauis auctoritas & fuit, & esse debet: quem dilexi unice a prima adolescentia, quem respondere in amore, ac studio facile perspexi. quod utinam, quam diu seiuncti fuimus, una uiuere licuisset: essem omnino tua consuetudine melior, & doctior: tu autem ex officijs meis fortasse aliquam, ex beneuolentia certe in te mea non dubito, quin maximam uoluptatem, laetitiamq. cepisses. quod quando non contigit; usus essem, pro mea quidem parte, litterarum bono; nisi me non tam occupatio mea, quam tuae ualetudinis infirmitas, cui laborem imponi mea caussa nolui, a scribendo retardasset. nunc, si est, ut optime ualeas; quod ut credam, adducor non solum crebritate, uerum etiam subtilitate, atque elegantia epistolarum tuarum; gaudeo: quodq. habes ex animi tui sententia, id ut perenne, propriumq. sit, uehementer cupio. litteris, ut amissi temporis usura sarciatur, colloque-

mur

mur interdum. nec deerit argumentum, ſi tibi placuerit idem, quod mihi, συμφιλολογεῖν de ſtudijs noſtris, quibus uberius nihil eſt. Atque equidem, (ut a priuatis ad publica diuertam) quando χαρακτὴρ tuus eiuſmodi eſt, ut ab recentiorum philoſophorum inquinato ſermone longiſſime diſtet, auctor tibi ſum, ut in ſcribendo totus haereas. nimium diu comprimis ea, quae ſelecta habes, quae ſcio quam ſint praeclara, in omni genere doctrinae. ede, & auge utilitatem noſtram cum gloria tua. nam hic liber, qui propediem exibit, de diſciplina encyclio, ſtudia multorum accendet, quibus a te ſatisfieri aequum eſt. quam uero in eius libri editione diligentiam exigis, ea praeſtabitur, quatenus licebit. totum enim in uno me poſitum non eſſe, aut iam ſcis, aut mihi uelim credas affirmanti. Vale. Venetijs.

LAEVINO. TORRENTIO
Leodium.

SANE *permoleſtum mihi, pro mea ſumma erga te beneuolentia, contigit, quod tuorum comitum, ut ais, importunitate factum ſit, ut ueniendi ad nos ſuſceptum antea conſilium depoſueris. nihil enim poteſt eſſe iucundius, quam tui ſuauitatem ſermonis, tuamq. mirificam tum humanitatem, tum etiam doctrinam ex interuallo reguſtare. ſed huius incommodi moleſtiam fere abſterſit omnem ſcripta peramanter, atque adeo perleganter epiſtola tua,*

quam

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

quam mihi heri reddidit familiaris meus, idemq. tui studiosissimus, plane iuuenis eruditus, Andreas Siluius. Oda uero in Pium Pontificem, quam epistolae adiunxeras, ita mihi placuit, nihil ut umquam legerim libentius, aeque libenter pauca. omnino, mi Laeuine, cum ad omnem excellentiam, tum uero ad hoc scriptorum genus ingenio te natura finxit aptissimo. itaque nosce tua bona, poeticamq. facultatem, si tuae gloriae consultum uis, ne dimitte. Carisium quo die primum uidi, ut ederetur, optaui. idq. plane Cauchis adolescentibus, consilio tuo commotis, & communium studiorum, & sane ipsorum etiam caussa gaudeo. aliquid enim ad eos ex paterna laude redundabit, & aperietur fortasse aditus ad gratiam principis uiri, misso, ut mos est, libro cum eorum epistola. putabam fore, ut Romae liber ederetur. si Venetijs malunt; nostra, quaecumque est, industria non deerit: qua condicione, & quo tempore, scripsi ad optimum uirum, Octauium Pantagathum. De Censorino, & Prudentio mox uidebimus. non enim tam facile, quod praestare non possim, soleo promittere, quam, cum promisi, diligenter praestare. premor autem oneribus multis, quae sustinere cogor in aliquot menses: abijcere si uelim, nec honor meus, nec res domestica patietur. Quod reliquum est, amorem in me tuum cupio conserues: quod erit humanitatis. ego, quod erit officij, te colam diligentissime, deq. ingenio tuo, de doctrina, de probitate quid sentiam, ut ipse aliquando intelligas,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

telligas, quod hic, mihi crede, iam intelligunt multi, operam dabo. Vale, & Cauchos fratres, moribus, ac litteris ornatos, meo nomine saluere plurimum iube. Venetijs.

PETRO. MISCOVIO

QVOD a me postulari uidebatur, ut tibi, de studijs meis non pessime existimanti, (sic enim audiebam) per litteras gratias agerem; in eo dedi operam, ne desiderari posset officium meum, atque equidem restiti nonnihil a principio cupiditati meae, ueritus, ne pudentis hominis non esset, ista dignitate, ista uirtute uirum, cui nullum a publico munere tempus uacet, appellare litteris: sed meam cunctationem uiri optimi, atque eruditissimi, Andreae Patricij, omnia de humanitate tua pollicentis, discussit oratio. Scripsi igitur ad te, non, ut tibi rescribendi onus imponerem, sed, ut, quoad possem, testificarer obseruantiam meam. quod si sum assecutus, &, si tu, quanti faciam iudicium de me tuum, intelligis: ita laetor, quasi bona omnia contigerint, & cum hac mea uoluptate uix puto uoluptatem ullam posse conferri. Quod autem silentium etiam tuum excusas, & ea commemoras, quae te a scribendo antea retardarunt: hoc equidem a te numquam exspectaui; a quo libenter legi meas litteras, de quo dubitare mihi non licuit, satis superq. habui; sed quo exspectaui minus, eo scilicet magis agnosco,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

nosco, quae constanti omnium sermone praedicatur, benignitatem tuam. Gratulor autem, ut debeo, uehementer, & te a febri conualuisse, qua laborantem in reditu suo Patricius offendit, & exitiali illa lue prouinciam esse liberatam. Occupationes tuas puto, & audio grauissimas esse; sed leuiores fiunt gloriae fructu, quem tu quotidie percipis, tuis debitum uirtutibus, amplissimum. Porro, quam sit homine dignum, de multis, ac, si fieri possit, de toto hominum genere bene mereri, quid ego te doceam, nihil, quod ad honestum pertineat ignorantem, quem ita semper ad decus natura impellit, ut omnia tamen consilia, omnes actiones ratio, & sapientia moderetur? Quare, istis curis, istis laboribus, quos esse tuae laudis segetem, ac materiam uideo, ignosce, obsecro, Miscoui humanissime, si te sero admodum cupio liberari. nam, quod ad studia litterarum attinet, idest, ad eum animi cultum, unde oritur artium ingenuarum praeclara cognitio; primum, cum tu habeas iam, quae petuntur a litteris, & cum eloquentia, doctrinaq. ex superiorum temporum uigilijs excellas; non intelligo ualde esse, cur labores: deinde, tanti ne putas librorum consuetudinem, aut ullum cum ulla doctrina commercium, quanti difficillimis temporibus, in summa bonorum, & sapientium ciuium inopia, requirenti consilium, operamq. tuam patriae subuenire? quo in munere uersanti, non committam, ut longiore molestus epistola sim: & haec ipsa, fortasse

nimis

nimis multa, amori largieris in te meo: cui dum obsequor, teq. alloqui praesentem uideor, oblitus occupationis tuae, memor humanitatis, prouectus imprudenter sum. Vale. Venetijs.

ANDREAE. PATRICIO.

MI PATRICI, non te fugit, morosos esse, qui amant. quo me uitio laborare non infitior. adspectu, & consuetudine praesentium amicorum carere non possum. si absunt, igniculum desiderij ita non fero, ut litteras ab ijs exigam potius, quam exspectem. hinc illae interdum, uacuae prorsus iracundia, quae abest a natura mea, amoris plenissimae querellae. de quibus audisse te aliquid gaudeo; ut ego quoque in querella tua mutuam erga me beneuolentiam, qua nihil habeo carius, agnoscerem. quod equidem laetari te quoque arbitror. quae enim humanitas tua est, certe totus abesse non uis: nec eiusmodi tuum in discessu consilium uidebatur: nec nos, qui te longinquum memoria colimus, diligimus, laudamus, digni uidemur, quibus nullam suauitatis, ingenijq. tui partem restituas. Officium autem in rescribendo meum, non committam, ut desideres; nec desiderari antea passus essem, si litteras tuas, a me uehementer expetitas, quas misisse te significas, accepissem. Prouocassem etiam, mihi crede, pro meo in te singulari studio, si uacassem, & si uacare te ab ijs negotijs existimassem, quorum

onera

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

onera grauissima, uigilantibus, & magna praeditis uirtute uiris, idest, tui simillimis, imponi aequum est. Quod ais, omnia te conferre ad dignitatem meam; dupliciter gaudeo, & quod me ames, (quanquam hoc antea perspexeram,) & quod id ex officiis erga me tuis homines intelligant: idq. non mediocriter ad existimationem meam statuo pertinere. Miscouij quidem in beneuolentia, cuius habeo testem, refertam humanitatis, elegantissimam epistolam, scito me omnia ponere: eamque, ut uideor summo hominis beneficio consecutus, ita triumpho, quasi nihil iam aduersi a uirtutis aduersaria fortuna possit euenire. tibi autem, qui mihi ad amicitiam tanti uiri aditum patefecisti, gratias tuo fortasse merito pares habere possum, & habeo sane quammaximas, referre certe nullo modo possum, ac ne agere quidem: quod tamen humanitas tua non ferret; &, si ferret, quae mihi umquam uerba, ab intimo licet artificio deprompta, satisfacerent? Vale. Venetijs.

STANISLAO. FOGELVETRIO
Patauium

ME quoque torquet exspectatio * litterarum; de quo mihi, me quidem inuito, tamen aduersa quaedam amor fingit. nec enim adduci possum, ut oblitum nostri, aut parum in colendo officio diligentem existimem; qui & humanitate omnes uincat,

cat, & quatternas iam a me litteras acceperit. utinam ualeat, atque in illis negotiorum fluctibus utatur secūdis uentis: reliqua geremus facile, eademq. absenti beneuolentia perpetuo praestabitur. Cum litteras Italicas meas ad te misi, nihil scripsi, ne tibi rescribendi, praesertim de re minima, onus imponerem. at tu, gratiarum actione non contentus, etiam me laudandum putasti, & ijs quidem uerbis, nihil ut esse possit illustrius. in quo probaui uehementer elegantiam ingenij tui: in iudicio, nisi me ipse diligam, desiderare aliquid cogor. aliquid autem? plane hoc totum, mi Fogeluetri, humanitati tuae tribuo: de qua tamen ipsa ualde te amo: ac uelim existimes, te mihi haerere in animo, tum tua sane caussa, cui neminem probitate, ingenio, studio bonarum artium antepono, tum quod in uno te nonnullam Patricij, ac * etiam imaginem uideor agnoscere. idq. tibi aliquando fortasse, Minerua, ut spero, non inuita probabo. Vale. Venetijs.

*

NOLI existimare, mi * , cum fructu consuetudinis tuae caream, quidquam mihi tuis epistolis esse iucundius. facit hoc sane qui mutuus inter nos amor est, ortus a meo de tuis uirtutibus iudicio, tua uero de meis ad eandem laudem conatibus opinione fortasse nonnulla: sed scriptorum etiam tuorum subtilitate, & elegantia mirifice delector.

uel haec, quam accepi idibus Iunij, raptim a te, ut uideo, exarata epistola, quam loquitur pure, quam nullis illustrata pigmentis, nullo, ut tu scribis, fuco, tamen nitet. itaque nihil umquam legi libentius.
Quaesieram autem per litteras a sororis meae filio, Iulio Catone, ecquid parturiret ingenium tuum, non tam, ut meae, quae summa est, quam ut eorum, qui ad me adeunt quotidie, cupiditati satisfacerem. scito enim, admirabilem hic esse quandam de studijs tuis opinionem, cum e sermonibus meis, eximia saepe tua cum laude habitis, tum uero ex illa praestanti industria, quam in conuertendis Aristotelis de morali philosophia libris ita collocasti, non modo ut eorum, de quibus diu bona hominum existimatio fuit, errata patefeceres, sed ut ipse maximam & iudicij, &, mihi quidem ut uidetur, qui ea cum graecis diligentissime contuli, eloquentiae laudem ferres. quod a te institutum retineri, & eandem operam ad reliqua conferri, si quis est, qui ualde cupiat, ac te etiam tacita saepe cogitatione hortetur, is ego sum.
Publica, fateor, me mouet utilitas, cui te uideo graecae, ac latinae linguae peritissimum, praeterea instructum ijs artibus, a quibus perfecta intelligendi, ac iudicandi ratio manat, unum in primis posse consulere: sed mehercule etiam gloriae tuae pro amicitia nostra uehementer faueo. uides enim profecto, (quid enim, quod ego uideam, tu non perspicis?) paucos omnino ex ijs, qui populari fama celebrantur, sine exceptione posse laudari, & hac tanta quo

tidie

tidie exeuntium librorum copia impediri potius, quam adiuuari ſtudia noſtra. quare ſuſcipe onus pro tua parte. neruos nouimus induſtriae tuae: quos ſi contendere uolueris, nihil eſt, quod ſuſtinere, ac perferre non poſſis. Nam de Lucretio, ſuadeo equidem, ut abſoluas: poeta eſt egregius, uel Ciceronis noſtri teſtimonio: & in eo maximam a multis, nec a me ipſo minimam gratiam inibis: ſed uoco te libentius ad illa praeſtantiora: nec tu meum conſilium, atque etiam ſtudium, ſi modo tibi aut ſapere aliquid, aut uelle tua cauſſa uideor, debes in tua laude contemnere. Si nauigatis in Galliam, quod a te ſcriptum confirmant multi, opto uobis facilem curſum, & ſecunda omnia: teq. rogo, niſi me ineptum eſſe cenſes, & nimis impudenter petere, ut Cardinali Turnonio, principi ſapientiſſimo, optimarum artium patrono, me in gratiam ponas; quem hic honoris gratia ſalutare, cum maxime uellem, per inualetudinem numquam licuit. Sigonius, plane, ut ais, uir doctiſſimus, addas licet humaniſſimus, cui tu in tranſuerſo litterarum tuarum uerſiculo ſalutem adſcripſiſti, ualde gaudet, amari ſe, ac laudari a te, de quo ipſe honorifice in primis loquitur, & ſentit. is te reſalutat amantiſſime, euentiq. in Galliam, incolumitatem, & reditum precatur.

Vale. Venetijs.

IVLIO. POGIANO
Romam.

QVAM libenter, & quam saepe de te cogitem, Pogiane doctissime, conscius ipse mihi sum: mea uero quae sit, ac fuerit semper, ubi temporis ratio tulit, de tuis uirtutibus oratio, cnm honestos, & graues uiros, ijs, quibus ipse excellis, doctrinis excultos, habeam testes, non conabor tibi litteris exponere. nec me tamen amori erga te meo, quem fateor impetrare a me posse omnia, tribuere quidquam in te laudando uelim existimes. tua me scripta, in quibus excellentem quandam eloquentiae praestantiam elucere uidi, maxime uero praeclara illa pro illustri Rhodiorum Equitum societate ad Pontificem habita oratio, quam efferre laudibus numquam desino, in hanc sententiam facile perduxit. Accedit humanitas, probitas, opinio de me tua, nec ea significata obscure, sed aeternis ingenij tui testata, atque expressa monumentis: ut, si nihil ipse, contra quam adhuc laboraui, memoria dignum praestem, me tamen ex testimonio tuo posteritas ignorare non possit; sin aliquid a me sum, tibi tamen debeam plurimum, cuius ad eam, quaecumque de me est, existimationem accedat auctoritas. quod si te antea, naturali quadam animi mei propensione, & communi erga omnes, qui optimis in artibus cum laude uersantur, officio, non medio-

criter diligebam: nunc, propria cum addantur in me merita, nisi totus amore flagrem, ac studio tui, nisi, quam excelso in loco sitam uideo, illustrari etiam magis omnium praeconijs tuam laudem exoptem; malam referre gratiam litteris ijs, quarum consuetudine ad humanitatem excolimur, & omnino hominem ex homine uidear exsuere. quamquam, mi Pogiane, non ita mei dissimilis esse possum, ut agnoscam ea, quae tu in illa omnium elegantissima epistola, ad eximiae tum indolis, tum etiam uirtutis adolescentem Octauianum Magium proxime scripta, uerbis amplissimis in me contulisti. scilicet ego in eloquentia magnus, quis, & qua in arte? illa quidem, ut res indicat, omnium difficillima, ipse autem uix mediocri instructus ingenio, otio certe, sine quo ne summis quidem ingenijs ualde proficitur, numquam abundans, aduersa etiam per annos multos modo ualetudine, modo fortnna uexatus. sed absuerit nihil eorum, quae laudem in aliena lingua cupientibus requiruntur: me tamen uobis, qui Romae in ista luce, summa omnium uirtutum ingeniorumq. praestantia uiuitis, qui pedem quotidie ponitis in uestigia clarissimorum uirorum, qui spiritum ducitis e Romano illo caelo, seminibus eloquentiae referto, anteponendum esse numquam duxi; fortasse, ut comparari aliquando possem, operam dedi. sed hoc quidem nondum contigit, ac uereor, ut contingat umquam. me enim in hoc studio, quo mirifice delectabar adolescens, rei fami-

liaris occupatio non ſinit eſſe diligentem. aetas etiam neſcio quo modo gloriae cupiditatem, ſi qua fuit in nobis, uidetur exſtinguere: qua ſublata, non minimum langueſcit induſtria. Contra uobis, ab omni cura expeditis, tibi praeſertim, non aetate minus, quam ingenio, florenti, quotidianum eſſe cum libris uſum, & cum omni liberali doctrina, non ignoro. Quanti uero illud eſt, quo quidem nos caremus, locorum admonitu excitari ad decus? quanti etiam illud, haurire aliquid poſſe omnibus horis ex mutuo ſermone, praecipue uero ex perennibus illis, uberrimisq. optimarum ſcientiarum fontibus, Octauio Pantagatho, & Gulielmo Sirletto, familiariſſimis tuis: a quibus, ut opinor, aeque diligimur; ſed aeque tamen eorum doctrina frui per interualla locorum mihi non licet. itaque tot, ac tantis, quae ſuppetunt uobis, deſtitutus adiumentis, tantum abeſt, ut glorioſi palmam certaminis audeam ſperare, ut haſtas etiam non inuitus abijciam, qui praeſertim facile futurum intelligam, ut ad te, quem plane in oculis fero, & a quo mutuam mihi tribui uoluntatem libenter credo, primae partes in cognitione, & uſu Romanae linguae omnium iudicio deferantur. Quare primum illud te rogo, ne mihi tua praedicatione, quae tota, ut ego interpretor, ab amore proficiſcitur, plus oneris imponas, quam mea ſuſtinere poſſit infirmitas; exiſtimesq. non minus me moleſte ferre, ſi quando mihi falſa laus affingitur, quam nonnullos, cum uera detrahitur: deinde, ſi ego abs te in

mea

mea laude dissentio, ne propterea meum in tua iudicium improbes: quod, ne si quidem ipse prorsus a me dissentias, immutare, cum multis iam patefecerim, aut uelim, aut possim. Vale, & Sirletto nostro, ac Pantagatho meo, uel potius utrique nostro, dic salutem meis uerbis plurimam. Venetijs.

HORATIO. VRSINO Romam.

VT uideo, Magius, amores utriusque nostrum, optimus adolescens, nec litteris tantum, sed humanitate etiam perpolitus, exquisitum ad conglutinandas amicitias tenet artificium. nam ille me, primum, iam antea commotum ea fama, quae de tuis laudibus percrebuerat, suo testimonio uehementer in tui beneuolentiam impulit: deinde, ut integrum officij sui fructum ferret, te quoque de meo erga te studio litteris admonendum putauit. quod etsi praeter opinionem meam potius, quam contra uoluntatem, factum esse confiteor: tamen eo mihi nomine abs te gratias agi, moleste ferrem, nisi epistola tua, distincta luminibus ingenij, index amoris in me tui, quo equidem antiquius habeo nihil, omnes animi mei partes ea uoluptate perfunderet, ut molestiae locus esse non possit. aderat, cum eam attulit Magius, legitq. me concedente, semel & iterum Carolus Sigonius; qui quantum iudicio, & eloquentia ualeat, neque tu, nec, ut opinor, iam ignorat

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

quisquam. is ornauit ingenium tuum diuinis laudibus, me prorsus assentiente: nam quid, Magio, dicam? qui te, qualem ipse antea in omni sermone praedicauerat, talem nobis uideri, mirabiliter ob eximiam in te beneuolentiam, fortasse etiam iudicij sui caussa, laetabatur. Nimirum habet hoc nobilitas, ut, quamcumque se in partem dederit, insigne quiddam praestet. sed, quo libentius de spatio curriculoq. maiorum plerique deflectunt, eo praestantiorem apud omnes homines & gloriam, & gratiam, si qui cursum tenent, assequuntur. quod tibi gaudeo contigisse: qui cum multis tum naturae, tum fortunae donis abundares, natus in ciuitate, orbis terrarum olim domina, nunc religionis, pietatis, iustitiae domicilio, ortus ex ea familia, cuius nomen praeclaris partum & studijs, & factis, multis iam saeculis per omnes gentes fama disseminauit: tamen, quasi haec ad te non pertineant, id agis, ut una te nobilitet uirtus, &, quantum honestatis a maioribus tuis accepisti, tantum ipse posteris relinquas. quod etsi difficillimum est, praesertim his temporibus, cum aduersentur multa, &, ut uides, ad inania quaedam, neglecta solida gloria, mores incubuerint: tamen a te, freti prudentia, & ingenio tuo, freti etiam constantia, summa omnia exspectamus. Quae porro laudabilior industria, quae cura praestantior, quam quae in animi cultu consumitur? cum scilicet id quaerimus, ne quando impendentem fortunae uim, optimarum artium prae-

sidio muniti, pertimescamus; ne iactemur huc, & illuc, uel cupiditate, uel metu: sed in tantis uitae, quasi tempestatibus, tranqiullissimo, ac iucundissimo litterarum portu perfruamur? quae qui non uidet, nec de adipiscenda uirtute, quae rationis absolutio est, assidue cogitat; nae ille eo ipso rationis munere, quo uno ceteris praestamus animantibus, indignus est. quod quidem semper sensi; licet, quo contendi, non peruenerim. te & sentire idem, & posse consequi quod uis, intelligo. quod si de praemijs cogitas; quae proposita sint, uides, aeternum decus, & bonorum amor; quem debes omnibus rebus anteponere: equidem in eo summam felicitatem ab adolescentia constitui. ex quo quanti faciam amicitiam tuam, quem nemini aut probitate, aut studio liberalium doctrinarum audio concedere, facile potes intelligere: idq. ut re ipsa aliquando experiaris, operam dabo. Vale, & Iulium Pogianum, familiarem tuum, praestantem omni laude uirum, ac Hieronymnm Lippomanum, eximia spe summae uirtutis adolescentem, salutes, rogo, meis uerbis diligenter. Venetijs.

OCTAVIANO. FERRARIO
Mediolanum.

NOLI *putare, me tantum amici tui* προβλήμασι *tribuisse, ut adhuc rem ducerem. nam, etsi de illius ingenio, doctrinaq. semper optime sensi,*

idq.

idq. primum litterarum tuarum testimonio, post etiam uidicio meo commotus: tamen de tuo libro ita iudico, nihil fieri posse non modo eruditius, in quo meam de studijs tuis opinionem aequauit industria tua, uerum etiam elegantius: quod ab excellentibus in philosophia uiris, qualem te iam omnes praedicant, hodie non admodum exspectatur. Quid igitur obstitit, cur non aggrederer? caussam si quaeris; de qua te, si res pateretur, celatum uellem: pituita, repente commota, satis per se molesta, mox etiam, cum tussis accessisset periculosa, moram iniecit: biduum iacui, medico non admisso, accurata uictus ratione contentus: in qua tu quantum ponas, ignoro: ego utilissimam experior. nunc, quae supersunt morbi reliquiae, do operam, ut eas depellam. quod eadem, ut spero, abstinentia consequar. Filio iam, & domesticis omnibus recte est. De gaudio Ciceronis ex Hirri repulsa, scripsisti diligenter, & praeclare: sed me oratio ipsa, ad latini sermonis consuetudinem reuocata, non libenter a te dissentientem, in aliam tamen sententiam deducebat. Liber tuus, quemadmodum ex paginis, & diebus rationem duco, uideo fore, ut idibus Sext. aut plane absolutus ab operarijs nostris, aut inibi sit. itaque, uelim significes, quot ad te eius exempla, & cui dari uelis. chartam probabis: habet enim amplitudinem, & elegantiam: spero, item reliqua. mitterem Io. Antonio, bibliopolae uestro; sed homo est, quod inter nos dictum sit, paullo ad rem attentior,

quam

quam uellem. nisi remittat aliquid de sua consuetudine, uix puto inter nos posse conuenire. uerumtamen quid ad nos? utamur alio, qui se praebeat aequiorem in transigendo, deinde bonum uirum in fide praestanda. quod totum prudentiae tuae committo. Vale. Venetijs.

EIDEM, Mediolanum.

EGO *uero nihil minus uolo, quam, nisi uacas, a te responderi. nam, etsi mirifice delector ingenio tuo, cuius imaginem in ijs, quae a te scribuntur, epistolis magna saepe cum animi mei iucunditate contemplor: tamen, ne me putes in ea haeresi esse, quae ad se ipsam refert omnia, aliorum caussa minimum laborat. cogito ualetudinem tuam: cogito maximarum doctrinarum studia: amicis, & propinquis horae dandae sunt: inuitat humanitas; pietas cogit: cur ego te ista uelim deserere tam laudabilia, tamq. necessaria, studium ut expleas meum crebritate litterarum, quod expleri tamen nullo modo potest? De libro, teneo iam quid uelis. typis, quos probas, & charta, qua uis, utemur. initium fieri ante quam redierit is, qui totam officinae curam sustinet, omnino uix potest. erat autem in Forum Iulij, sui negotij caussa, profectus. eius porro diligentiam cum in charta, tum in toto hoc genere utilem, & necessariam esse, saepe sum expertus, quo aequius hoc, quidquid spatij interponitur,*

terponitur, uterque nostrum ferre debet. atque etiam, ne quid celem, paullo eram conturbatior, aegrotante filio, quem de tribus unum habeo reliquum. O mi Ferrari, quantam tu debes philosophiae gratiam, quae te a tot curis ad iucundissimum uitae genus abduxit. quamquam fortasse hoc melius: & in agendo positam esse uirtutem, ne tui quidem Peripatetici negant. sed haec omitto. In pecuniae permutatione agnosco tuam in me beneuolentiam, paene dixi liberalitatem. quod si arcae meae consultum aeque omnes uellent; quanto mecum ageretur commodius. nunc, mihi crede, secus est, nec me tamen reclamante. Vale. Cruccio, & Caprae salutem plurimam. Venetijs.

IO. ANTONIO. TVRONEO Vrbinum.

SI quisquam est, qui ex aduersa bonorum uirorum fortuna solicitudinem capiat; eorumq. mederi studeat incommodis; eum ego me esse profiteor. sed, cum ad opem ferendam nihil mihi suppetere praeter uoluntatem intelligo; sic afficior, ut me ipso miserius esse nihil putem. quod si antea sensi, certe id in tuo potissimum casu mihi contigisse, nisi uel meam consuetudinem ignoras, uel ignorari a me tuum ingenium, tuam probitatem putas, debes opinari. Quamquam cum recordor, & eadem saepe accidisse optimis uiris, & ubique uirtutem honestissi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

mum habere domicilium; nec fieri numquam, ut calamitas etiam gloriae sit; nec ullum in te dedecus, aut facinus turpe conferri; cum hoc aeterna naturae lege, unde humanae leges, tamquam ex archetypo, describuntur, sancitum esse uideatur, ut uim ui liceat repellere, & sua cuique incolumitas prima sit: haec inquam, memoria, & cogitatione dum pertracto; id quod, quasi solatium quaerens, saepe libenterq. facio; lenitur aliquantum doloris acerbitas, atque etiam tibi, quantum licet, in medio dolore gratulor: cui nisi loci mutatio grauis est; cetera, quae uideris amisisse, leuiter ferenda esse censeo. In loco autem quid te torqueat? species urbis? at ea, quae ad oculos pertinent, nemo umquam sapiens neque in malis, neque in bonis esse duxit: & ego, qui longe a sapientia dicto, haec tamen prorsus non amo inania, solitudine fruor, quantum possum, in hac mihi uiuo, & Deo: quod unum est beate uiuere. Amicorum consuetudo? quid? absentes non diliguntur? non, si uolumus, & quoties uolumus litterarum sermone coniungimur? equidem, postea quam discessisti, nescio quo modo crebrius etiam, quam cum aderas, de te soleo cogitare: & mihi scito amicorum spectra, praesertim quos uirtus, & integritas commendat, esse iucundissima. sin utilitatem aliquam, tuis necessariam rationibus, cogitas, non dubito, quin istuc, quidquid iacturae factum est, breui maioribus etiam commodis resarciatur. Nec uero, si me audies, utilitatem ullam cum ea

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

doctrina conferes, quam tu auges quotidie in isto otio, neminem curans, praeter te ipsum: quod hic certe non contigit. magnum est, studia posse colere quae uelis, & quantum uelis; tibi uni sementem iacere, tibi uni fructum colligere. at quem fructum? cui nec imber immoderatus, nec aestus, nec ulla calamitas noceat, nec suauitatem detrahat, sed augeat, quae cetera omnia corrumpit, dies. Quod si tibi, multorum philosophorum exemplo, uitam in patria ducere, ob doctorum hominum paucitatem, non perplacet: an dubitas, quin te ista cura nos amici tui, si quid noster in te amor, si quid pietas ualebit, aliquando liberemus? quod tamen eiusmodi est, ut non tam laetandum uideatur, cum euenerit, quam non dolendum, si sero, uel si etiam numquam eueniat. nos enim in delectu rerum saepe fallimur: errore mentis tamquam salutaria, quae noxia sunt, adsciscimus: unus euenta rerum prospicit, unus igitur nostra consilia gubernet, ac moderetur Deus. cui si te totum permiseris; si minimum in te ipso, in eo posueris omnia: mihi crede, ex istis molestiarum fluctibus emerges; nihilq. posthac aut mali metues, aut boni frustra cupies: multa etiam, quae non cupies, nullis accersita laboribus, aut studijs, ad te sua sponte confluent. Ego tibi opera, cura, diligentia, quae numquam in me desiderabis, fortasse etiam consilio prodesse aliquid possum: Rasarius, qui publicam personam gerit, etiam auctoritate adiuuabit; quem licet existimem, quantum ualet,

tantum

tantum tua caussa uelle; tamen, suadeo, litteris eum interdum appelles; rogesque, ut respiciat fortunas tuas, & aliquid eis, atque adeo multum cogitationis impertiat. Caluino, optimo uiro, mihiq. uetere beneuolentia coniunctissimo, amoris, & studij erga te sum ipse optimus testis: sed aetas iam obstat, quo minus ea, quae res postulat, obire, & exsequi possit omnia. itaque, nisi me fallit opinio, totum in Rasario est. nam ego, ut scis, uel infirmitate ualetudinis, uel diuturna iam consuetudine, & uoluntaria quadam desidia, loca publica non admodum frequento: quo familiaritates intermitti, & ex eo amicitias, si quae penitus uirtute non haerent, paullatim dissui necesse est. testimonium tamen iudicij de te mei nullo loco deerit. & de doctrina quidem, ut spero, fidem faciet oratio nostra: eloquentiam uero, in qua tibi quantum tribuam, cum alij, tum, omnium modestissimus, & ingeniosissimus adolescens, Franciscus Vianellus a me saepe audijt, tua scripta facile probabunt. Vale. Venetijs.

FEDERICO. GALLO
Vrbinum.

ITERVM *iam te purgas, quod in discessu tuo, menses fere quattuor absfuturus, ad me non adieris, quem, ut opinor, tui cupidum ac peramantem cognoueras. ego autem, etiam si repentinam illam discedendi necessitatem litteris minus*

excusasses;

excusasses; tamen, uide, quam faueam amicitiae nostrae, & quam non stricto iure tecum agam; num nquam mihi persuaderi passus essem, hoc abs te salutationis officium uel nostri obliuione, uel contemptu, uel ulla omnino inhumanitate tua fuisse praetermissum. quare accipio excusationem tuam: speroque, te operam daturum, ne utaris ea posthac: idq. mihi scito fore iucundissimum. nam, cum semper dilexerim plurimum, a quo primum die mihi cognitus est, parentem tuum; cui te cupio, & spero simillimum fore in ijs artibus, quibus honestius, aut gloriosius esse nihil potest: tum uero studia tua, ingenium, quiq. lumen, & ornamentum ingenij sunt, mores ita me tibi adiunxerunt, ut omnibus te laudibus libenter cumulem, nihil de te, quod indecorum, aut turpe uideatur, ne suspicari quidem uelim. Equidem mirifico tenebar desiderio tui, tum, ut mandata darem, de quibus ageres cum parente tuo; tum etiam, ut, quo tibi studiorum genere totam aestatem in patria traducendam statueres, a te ipso cognoscerem: ut uel ex optima tuorum consiliorum ratione uoluptatem caperem; uel, si quid contra sentirem, indicarem sententiam meam. quamquam, cum domi habeas, unde discas, & unde praeclara quaeque sumas; neque te meis, neque cuiusquam egere praeceptis intelligo. uerumtamen uerus amor latere non potest, ostentat se, ubi etiam minime opus est. Ac tu quidem percommode feceris, si, quod coram non licuit, fortunae potius culpa, quam tua, id tibi agen

dum

dum per litteras existimabis, ut aliquid de quotidiana tua tum lectione, tum etiam, sine qua lectio paene inanis est, scriptione significes. non enim te puto uel desidiae quidquam loci relinquere, uel ijs leuitatibus, in quibus plerique adolescentes insaniunt, operam perdere. scis, quod sapientissimi homines prodiderunt, imitatricem boni uoluptatem falsa specie decipere, illecebram esse turpitudinis, escam malorum omnium, qua capitur aetas improuida, nec se captam sentit, nisi cum imprudentiae poenas luit. atque hoc in genere labi, & errare, cum ceteris turpe sit, ijs uidetur esse turpissimum, quibus ad amplectendam honestatem praecepta non defuerunt. &, praecepta si ualent, quae tibi ego, pro meo in te singulari studio, deesse non patiar: quanto plus ualere exempla aequum est, praesertim quae posita ante oculos sunt, quae tibi numquam intueri non licet, quaeq. familiae tuae quantam quotidie laudem pariant, facile potes intelligere? itaque non a te mediocre aliquid, sed summa omnia exspectari, nec exspectari solum, sed exigi etiam quasi debita, debes cogitare. quae si praestas; laetitia quidem parentes tuos, quibus potissimum, & patriae natus es, afficies incredibili; te ipsum autem perpetuis instrues, maximisq. bonis; nec illa timebis externa, quae casus, & fortuna inuehit; sed, a te ipso pendens, nullis obiectus iniurijs, firmissimo artium optimarum praesidio munitus, uitam deges beatissimam, aeternamq. posteris tui nominis memoriam relinques. Vale. Venetijs.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

OCTAVIANO. FERRARIO Mediolanum.

O PRAECLARAM παλινῳδίαν. at ego, tuarum litterarum memoria, contuleram in eum perpetuo quodam studio, quidquid praestare poteram officij, operae, diligentiae. nec me tamen paenitet, eo processisse, unde nunc tu ipse paene reuocas. mutare autem consuetudinem, praesertim in beneme rendo, uix licet. nam illa superiora, si doctrinae non uis, in quo me fefellit opinio, humanitate certe dedimus. nunc dandum esse aliquid constantiae, ne nostrum damnemus institutum, profecto uides. uerum absit iam hoc argumentum a litteris nostris: ualeant ea, quae iucunditatem non habent, quam equidem non modo ex tuis elegantissimis epistolis, uerum etiam cum ipse ad te scribo, capere mirificam soleo. nihil est tanti, quod cum sermonibus nostris permutari debeat. nec, de nobis ipsis quod scribamus, deesse umquam patietur mutui amoris abundantia. De libris tuis, dedi negotium homini domestico, ut a peritis de ratione uecturae cognosceret, eosq. quamprimum istuc mitteret. quod ille, ut est omnibus fere iucunda negligentia, fortasse nondum fecit. urgebo litteris, & mandata renouabo. Suilla farcimina curaturum te significas: in quo amo uoluntatem tuam: quod autem addis, non ante, quam extremo mense; ne, cum recentia sint, inclusa corrumpantur; consilium probo:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

probo: & , quoniam uestra istius generis opsonia, qui palato sapere putantur, sine exceptione laudant; nec artes quaestuosas officinae temere dediscunt; puto fore suauissima. Sed audi, quod esse totum aliud intelliges, idest aliquanto magis ad me pertinere. κακοςόμαχοι sumus, & cruditate laboramus. id quidem a pueritia: sed auxit uitium assiduus litterarum usus: quo adempto, quae nobis, qui uulgaria contemnimus, delectatio, uel potius quae uita superest? quare ignosce, si mihi non impero: quod ne tu quidem, opinor, facis. quaesitum inter medicos est, ecquid adiumenti aquae sulphureae potus afferre posset. uarie sentientibus, recusaui; ne, quod aiunt, de sorte etiam in dubium uenirem. de gutta capiti instillanda sermo fuit. ne hoc quidem placuit: ne memoriam periclitarer. uentum denique ad uictus rationem. praebui me facillimum, quidquid uellent. in primis radicem probarunt, quae irios uocatur: quam condiri apud uos egregie, ferunt. eam igitur, quod tuo commodo fiat, uelim perquiras, inuentamque, & mediocri uasculo diligenter inclusam cures aliqua ratione perferendam. quidquid erogaueris, bona fide, cui uoles, hic numerabitur. Alexandri ὑπόμνημα, nondum ab eo, cui frater commodauerat, extorqueri potuit: nec ego ursi uehementer, posteaquam, non ab Aphrodisiensi, cuius in eo libro mentio fit, sed a posteriore Alexandro scriptum cognoui: quod etiam χαρακτὴρ declarat. Vale, & Cruceio, Ca-

 praeque,

praeque, communibus amicis, familiaribus tuis, quos utinam aliquando complectar, salutem plurimam. Patauij.

IO. BAPTISTAE. RASARIO Venetias.

AMO te uehementer de Ferrarij epistola: quae mihi ita placuit, ut nihil umquam legerim libentius. sane caussam suam diligenter agit, & mihi quidem egregie probat. quamquam multis iam annis eam imbibi animo de illius ingenio, doctrinaq. opinionem, ut errare nihil credam, si quis multorum rationibus unam eius auctoritatem anteponat. quam tibi quoque sententiam probari, cum intellexerim antea; cumque, ut uere dicam, hoc ipso nomine plurimum accesserit ad beneuolentiam in te meam: cupio te nunc ne leuissime quidem a te ipso diffidere; idq. mihi tum facile, pro eo iudicio, quod de tua uirtute semper habui, tum etiam, pro meo erga Ferrarium singulari studio, libenter persuadeo. Sed, ut redeam ad epistolam; uides, quam erudite, quam ingeniose disputet; quam tecum amice, quamq. (ut apertus, nec ulla tectae simulationis labe suffusus eius animus est), ingenue, & simpliciter agat. alienatae uero a te uoluntatis, cum caussa nulla subsit, ne signa quidem ulla in eius litteris mihi uideor agnoscere. de quo quia te non nihil ex epistola tua sensi laborare; nec iniuria:

uetus inter nos amicitia fuit, eritque, ut spero, uitae aequalis, maximis illius in te meritis, ex tua mihi praedicatione cognitis, non uulgaribus tuis in illum officijs culta: purgabo te apud eum primis litteris accuratissime; nec ab illo probata damnasse, aut omnino in dubium reuocasse, sed quaesijsse non nulla tamquam a magistro tuo, ueteremq. in eo consuetudinem retinuisse, si uolueris, ostendam. non dubito, quin, si qua ei de tuo sensu, quod equidem uix opinor, suspicio haesit, amoueat, ac se tibi quam primum restituat. noui hominis lenitatem: beneuolentiam in te uidi: isq. meae in te beneuolentiae fons, ea primum origo fuit. nec enim, quae de te olim ad me scripserit, possum obliuisci, nec, si possim, uelim. Illud a te, mi Rasari, si quid nostra etiam caussa uis, etsi necesse non arbitror, tamen uehementer peto, &, si pateris, rogo, non ut optimum uirum, doctissimum hominem, Ferrarium, tuae laudis auctorem, quando is tibi ad philosophiam aditus aperuit, uiamq. muniuit, obserues, ac diligas; quod a te fieri, certo scio; sed ut in omnibus officijs, quae ad illius non modo dignitatem, sed etiam uoluntatem pertinebunt, certare mecum uelis. in quo te mihi parem esse percupio, uinci numquam patiar. Vale, & Magium nostrum, singulari adolescentem ingenio, tibi pro tua doctrina, mihi pro meo in eum non mediocri studio deditum, saluta. Patauij.

HAEC dictaui, ut soleo, filio meo. nam, ut

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ſcriberem ipſe mea manu, neque per medicum licebat, nec ſane ſtomachi ferebat imbecillitas.

ANTONIO.ROLANDO

STVDIVM tuum in exhauriendis mandatis meis, celeritas in reſcribendo, quorum ego a te alterum pro noſtra coniunctione exſpectabam, alteram autem pro tuis occupationibus poſtulare uix audebam, magnam habent ſignificationem amoris in me tui: cui quidem, ſi paribus non licebit officijs, pari ſaltem ut amore reſpondeam, operam dabo: nec dubito, quin conſequar: atque etiam quod mihi uel iniurato uelim credas, me iam eſſe conſecutum intelligo. qui enim, tua quae fuerint erga me officia, meae quae ſint partes, ignorare poſſum, aut non aſſidue cogitare? Ego, Rolande, quo primum die, cum lectiſſimo adoleſcente, familiari tuo, itemq. meo, *, acceſſiſti ad me, dilexi mores tuos, in quibus ingenui multum pudoris, qui probitatis index eſt, multamq. prudentiam elucere uidi. paucis diebus, cum de noſtris delectationibus, ideſt de communibus litterarum ſtudijs, colloqueremur, probaſti mihi ingenium, doctrinamq. tuam, & ad meam de te opinionem, * teſtimonio excitatam, plurimum addidiſti. poſtea facile inter nos exorta familiaritas: uel quod multis in rebus noſtri ſenſus congruere uidentur, & latentis quaedam naturae uis animos utriuſque coniungeret: uel quod aſſiduitas tua paene

quo-

quotidiana, usúsq. domesticus nihil amicitiae nostrae deesse pateretur. Me deinde Venetias rationes meae, te non ita multo post Lutetiam uocarunt studia tua. manet amor tamen, in me quidem is, qui fuerat praesente te, uigetq. memoria tui, nec locorum, aut temporum interuallis umquam euanescet. quod nisi me tuae laudis magna quaedam cupiditas teneret; angerer, quod abes, &, ut audio, absuturus es: sed, uersari te in ista eruditorum hominum celebritate, frui consuetudine, doctrinaq. Hadriani Turnebi, quem iampridem omnes cantant, ego orno, quantum possum, in sermonibus meis, nisi uehementer gaudeam; te non amem, nec, quem ames ipse, quod in primis cupio, dignus sim. Quare nostra etiam caussa contende, ut, quo consilio Lutetiam petiuisti, id quammaxime, quamq. licet celerrime consequaris. refer ad nos illa praeclara, quorum gratia discedendum tibi a tuis, perferenda longi itineris incommoda, asperrimarum alpium perpetuis obsessa niuibus iuga non sine magno periculo superanda existimasti. Quo de genere tecum agam breuibus; quia, sensus cum optime tuos habeam cognitos, non dubito, quin saepe tibi ueniat in mentem, ex ista urbe, quo, tamquam ad amplissimum artium ingenuarum mercatum, libenter omnes confluunt, inanem redire, quam non deceat. Quod si te, studio cognitionis incensum, cetera, quae istic habes plurima, liberalium doctrinarum adiumenta deficerent: unus tamen idem ille,

quem paullo ante nominaui, qui praeter ceteros cum litteris humanitatem, graeca cum latinis, antiquae philosophiae scientiam, quod e scriptis eius facile cognouerim, cum elegantiore doctrina coniunxit, unus, inquam, tibi instar esse omnium Turnebus, unus & suo te commouere exemplo, & suis adiuuare plurimum documentis, consilijsq. posset. cuius ut a latere, quoad hominis permittet humanitas, ne umquam discedas, & istam urgeas occasionem, diuinitus datam, adipiscendae uirtutis, si tu is esses, qui naturam humanam sola perfici uirtute nescires, hortarer etiam atque etiam: idq. libenter tribuerem amicitiae nostrae: sed cauendum intelligo, ne γλαῦκ᾽ εἰς Ἀθήνας; *cum tu ibi sis, unde ad alios praeclara instituta, unde laudabilis uitae ratio, & sapientia fere manat omnis. Viam, & rationem latine scribendi, obsecro, mi Rolande, cur a me petis, cum is, quo ego uno magistro sum usus, & tibi, & omnibus Cicero pateat? an tu me uel huius generis reconditum aliquod tenere artificium putas, a quo longe absum, uel, si tenerem, posse fieri, ut ab ullo, praeterquam ab hoc ipso, cognouerim? nec tamen, utiliter quaedam praecipi, & ad artem posse redigi, negabo: sed mihi ne tantum oneris imponis, cui nec a domesticis curis otij multum est, & id ipsum, quod est, uel amicis officij caussa, uel ualetudini necessario tribuitur? Scripsi olim de meis exercitationibus nescio quid, a nobilissimo uiro, bonarum artium patrono, Stephano Saulio rogatus:*

& forrasse digitum ad eum fontem intendi, quo' si accesseris, non dicam equidem istam eloquentiae sitim explebis, sed, ut arbitror, nihil inde non purum, nihil inquinatum hauries. exstat ea, cum aliis edita, epistola. si uidebitur, leges: aut, si legisti, & quaeris amplius; a me cur exspectes, quem respirare negotia non sinunt, hoc quidem tempore non est: pete ab istis, qui uacant, optimis & scribendi, & iudicandi magistris. De Laertio, &, quod egisti, pergratum est; &, quod acturum te ostendis, id si praestabis, maximam inibis a me gratiam. Turnebus, ut me plurimum diligat, quod certe mutuo faciet, exopto: plurimum ut mihi tribuat, quod litterae tuae significant, non postulo. quid enim ego sum? aut, si esse aliquid uideor, prae illo tamen quid sum? non enim χάλκεα χρυσείοις umquam conferam, ne cum Homerico Glauco errem; sed χρύσεα χαλκείοις anteponam semper. Ille est, cui iure omnia tribuantur, qui iam peruenerit eo, quo nobis adspirare non licet. Saluta eum meis uerbis, cum ueterrimo amico meo, spectatae uirtutis, & industriae uiro, Carolo Stephano. Vale. Venetiis.

CAROLO. SIGONIO
Patauium.

EGI diligenter, quod mandaueras. praecise negauit, ac uisus etiam nonnihil moleste ferre. sed, mihi crede, huius generis paene magistro, uestri

sensus

ſenſus non congruerent. nihil moroſius. o multa in omnibus intolerabilia: quae nobis tamen, mi Sigoni, qui a libris neſcio quid plus, quam ceteri, ſapere didicimus, ferenda ſunt. quamquam tibi quidem, pro tua prudentia, atque etiam pro ſuperioris uitae perpetua conſuetudine, nihil difficile. Sed, Patauij te nunc eſſe, in celeberrimo Italiae theatro, ubi ſpectatur, & notatur acerrime, quidquid agas, quidquid dicas, & ſaepe mihi, nec umquam ſine aliquo metu in mentem uenit. ſic ſunt, qui amant: omnia cupiunt, omnia timent. Vides, quo te in loco tua uirtus, quanta omnium exſpectatione, conſtituerit. nihil mediocre praeſtandum eſt: nec, ut cum alijs, quibus te iam doctrina, induſtriaq. antecelluiſſe omnes iudicant, ſed ut tecum ipſe certes, teq. ipſum, ſi licet, uincas, omniq. laudis genere cumules, elaborandum. quae, cum, ad quem ſcribam, conſidero; & cum mihi ſingularem tuam rectiſſimis in ſtudijs cupiditatem, ac diligentiam propono; mirifice laetor; nec me tamen paenitet hoc noſtrae neceſſitudini tribuiſſe, ut ea legas a me ſcripta, quae minime neceſſaria duxerim. Heſternum diem puto te mutuis cum Pace Scala ſermonibus iucundiſſime traduxiſſe: quem uolo a te amari plurimum: uel quod ab illo te quoque amari plurimum ſenſi: uel quod eo nihil humanius, nihil amabilius. praeterea, quod te uehementer mouebit, multis nominibus ego illum in oculis fero: nec in eo riuales habeo paucos. Faloppio noſtro ſi diſceſſum meum excuſaue-

ris, cum uxoris morbus urgeret; gratissimum erit. nec tamen diutius hic me commoraturum puto. tanti nihil est, ut uobis carere possim. Interim uale, &, si uacat, scribe, non accurate, sed, ut ego nunc, quidquid in buccam: ne pereat omnino fructus nostrorum sermonum: quem si litterae restituent; paullo feram leuius absentis tui desiderium: cuius igniculum, e cubiculo meo cum discederes, sentire coepi: nec deinde tuum spectrum discessit ab oculis meis. Venetijs.

MARCO. ANTONIO MVRETO, Romam.

GAVDEO, *mi Murete, quod profecto etiam me tacente existimas, te nauare operam regibus, ingeniumq. tuum, quod ego semper unice dilexi, extuliq. laudibus, a tanto Pontifice, & ab uniuerso Cardinalium Collegio uehementer probari. nam, si qui aliter sentiunt: quamquam quis est, qui aliter sentire possit? uerumtamen si qui fortasse reperientur, quos liuor impediat, quo minus recte ac sincere iudicare possint; de ijs laborandum non erit: cum te praesertim ille noster, quem sequuntur multi, sed ille praeter ceteros, qui nobis quasi μητιέτα ζεὺς debet esse, non mediocriter ornet, atque diligat. Haec altera tua oratio priorem illam uel aequat, uel uincit, sententiarum, uerborum, ordinis praestantia. quo in officio, ac munere cupio te pergere. si-*

mul

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

mul enim perges in expedita, maximeq. directa gloriae uia, per quam processisti iam longissime, nemine praecurrente, me fauente plurimum. De tua in me beneuolentia, cum recordor meam, dubitare non possum: meum in te animum expertus iam es: eundem si & esse nunc, & perpetuo futurum arbitraris; non fallam opinionem tuam. nam & mea non solum consuetudo, sed etiam natura ita postulat: & tu perficis eas laudes, quarum principia me olim, exspectantem id, quod praestare te nunc uideo, in tui amorem impulerunt. Habeo summas gratias, quas agi a te cupio, Archiepiscopo Beccatellio: eumq. meo nomine, ut quam licebit officiose, quamq. plurimum salutes, ualde rogo. *, ut scribit ad amicos, floret honoribus in patria, carus Imperatori, iucundus omnibus. nosti humanitatem, & ingenium: doctrinam auxit a discessu tuo, quantum uix credas: itaque summa omnia de illo adolescente sperare nobis licet. Duareni obitu, de quo heri primum a Germano homine, qui ex Gallia recens uenerat, accepi, damni plurimum in iure ciuili factum est. equidem dolui uel tua caussa, quod eum a te amari senseram. quamquam haec, si ferret humanitas, prorsus dolenda non essent. qui enim proficimus? angi quidem grauius, neque communis condicionis necessitas concedit, & uitae commutatio, breuissimae cum aeterna, miserrimae cum beatissima, ualde uetat. Ego nunc, quod acceptum diuinae benignitati refero, quodq. tibi puto

fore

fore iucundissimum, ualetudine utor satis commoda, oculis quidem optimis, quod aliquot annis non contigit. itaque, cum otium non ferrem, (scis enim me quiescere non posse) commentarios in reliquas Ciceronis epistolas coepi texere: & , ut initia sunt, prorsus industria non οἴχεται. *absolui, ut mihi quidem uidetur, maiorem partem, idest tres primos libros, & , extra ordinem, octauum. in quibus, ut dixi iam, nisi me communis* φιλαυτία *decipit, non uidetur opera male collocata. Habebis in clausula de Petro Fabro, tuo dicam, an meo? ita me triduo cepit, sibiq. deuinxit ingenio, humanitate, prudentia. plane uixi, quam diu mecum fuit: nec mediocri sum amore discedentem prosecutus: nae tu, si nihil praeterea mea caussa uelles, qui & uis, & egisti iam plurimum, tamen hoc uno munere, quod auctus per te sum tam ornati adolescentis amicitia, meis omnibus in te studijs, quae tu merita uocas, optimam gratiam retulisti. Vale. Venetijs.*

HIERONYMO. CAPILVPO EPISCOPO. FANENSI

SANE *postulabat mea peruetus in te obseruantia, ex ingenij tui praeclaris orta monumentis, ut aliquid ad te litterarum darem: sed me dignitas tua semper, & persona deterruit, uerentem, ne, talem uirum, tantarum rerum occupatione distentum, inanibus appellare litteris, pudentis hominis*

non

non esset. nunc, ut uere dicam, paene accuso mode stiam meam, quod, dum cogito ad te scribere, nec tamen consilium explico, interea tua fecit singularis humanitas, ut anteuerteres. quamquam cur ego apud te, maximarum uirtutum laude praestantem, ad quas mihi adspirare non licet, plus residere officij moleste feram, cum praesertim hoc ipsum amoris in me tui, quo equidem antiquius nihil habeo, non obscurum argumentum esse uideatur. Quocirca, ut interdum me pudet pudoris mei, quod nihil ad te scribere sim ausus, cum tamen maxime cuperem: sic ista tuae uoluntatis erga me declaratione, istis etiam laudibus, quibus me ornat epistola tua, mirifice delector. noli enim existimare, si quid umquam meis laboribus, ac uigilijs non contemnendum praestiti, me fructum ullum, aut mercedem praestantiorem exspectasse, quam quae ex tuo, tuiq. similium iudicio, ac testimonio percipitur. quod si assequor, triumpho. sin, quod suspicari facilius possum, ita me laudas, ut quasi deficientem in cursu tua uoce impellas: ne sic quidem uulgari me munere obstringis, cum ad cohortandum, atque incitandum, si ulla res, certe tua plurimum ualeat auctoritas. itaque enitar, ne tu me non bonum tuarum litterarum interpretem fuisse putes. incumbam enim paullo acrius ad ea, quae qui possidet, iure laudem fert. Tibi uero, quod ad me tam humaniter scripseris, quodq. ultro ipse mihi diu exoptatum ad tuam amicitiam aditum aperueris, si, quam debeo, gratiam

tiam referre non potero, habebo saltem, ut priores officij partes re potius tibi, quam studio & uoluntate concedam. Vale. Venetijs.

NICASIO. CASLETANO

QVANTVM mihi uoluptatis attulerant litterae tuae, summae tum humanitatis, tum etiam doctrinae notis insignes: tantum postea doloris, ac molestiae, erepta ob aduersam ualetudinem respondendi facultate, suscepi. non enim aut is ego sum, cui quidquam prius officio sit; aut eum te esse ex * litteris cognoui, cuius amicitia contemnenda potius, quam appetenda uideatur. sed omitto * uel testimonium, quod apud me ponderis, sicuti debet, habet plurimum, uel uoluntatem, cui libenter omnia tribuerem: ipsa, quam ad me misisti, epistola, quid est, quod impetrare non possit? scripta primum humanissime, cum beneuolentiam in me tuam significes, meam exoptare uidearis: deinde ita eleganter, ac diserte, (ne uiuam, si mentior) ut ego tibi in hac eloquentiae laude comparem sane paucissimos, anteferre debeam neminem. Quare, cum istam animi tui singularem in me amando, atque etiam laudando liberalitatem libenter amplector: tum uero, me tibi parem in utroque uoluntatem reddere, idq. non tam officij tui magnitudine prouocatum, quam iudicio facere, uelim existimes. Tu uideris, quid de me sentias, & quo me

loco

loco reponendum statuas : non enim ita laudem aspernor, praesertim quae ab ijs, de quibus bene omnes existimant, proficiscitur; ut, quam de studijs meis opinionem suscepisti, eius deponendae, aut imminuendae, tibi auctor esse umquam uelim. Ego, quod ad me attinet, si qua tui dabitur facultas ornandi, plena manu tuas uirtutes ad caelum tollam: studio quidem, & amore ne uincar, & enitar, ut soleo, diligenter, &, ut spero, consequar. praesentem scilicet mutui sermonis suauitatem longinquitas aufert: litteris tamen, si ualebo, quod adhuc non contigit, ne prorsus abesse uideamur, operam dabo. Vale, & * meo salutem. Venetijs.

IVLIO. BELLOGRADO
Vtinum.

AMABAM te antea, mi Iuli, quod esses eo patre natus, cuius excellentem probitatem, atque doctrinam non praesentes modo, sed longinqui etiã praedicant, ego summam in me humanitanem saepe sum expertus: nunc, ista indole, isto te ingenio praeditum esse cum intelligam, ut paternam uirtutem, tamquam amplissimum patrimonium, non modo conseruare, uerum etiam augere possis; an dubitas, quin omnia in te studia libentissime conferam? quibus addam officia, cum licebit: &, ut saepe liceat, exopto. Perge, adolescens egregie, mihiq. carissime, in isto ad laudem cursu. uiam iniuisti, quae

te

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

te ad immortalitatem feret, directam, expeditam, a uulgi erroribus longe remotam. quo tibi nomine gratulor, mihi gaudeo plurimum, &, ut perpetuo gaudeam, futurum confido. species enim uirtutis eximia, quo propius eam adspexeris, eo te commouebit magis, & ambrem sui mirabilem excitabit. interim contemplare actiones prudentissimi uiri parentis tui: ad eius te imitationem totum finge, atque conforma; ut haurias ab eo laudem tuam, quam capere uberiorem ex nulla disciplina potes. Me uelim existimes omnibus de te maxima polliceri, & in te amando, si patrem excipias, nemini concedere. Filius meus te sibi maioris fratris loco ducit; nec ullum tui ornandi, quantum in ipso erit, locum praetermittet. Vale.

HIERONYMO. SERIPANDO CARDINALI. CREATO Romam.

A QVO *primum tempore aliquid sapere, idest a uulgi opinionibus dissentire coepi, semper ita iudicaui, multo esse optabilius, multoq. praestantius, consequi uirtutem ipsam, quam ornamenta uirtutis. itaque nunc, allato de tua dignitate nuncio, quem hic ingenti laetitia boni omnes exceperunt, non sane tua caussa magis, quam antea, pro communi quidem Ecclesiae bono, cui tantum ex honore tuo praesidij, tantum splendoris accesserit, ma-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

gnopere sum laetatus. tu enim is es, cuius animus haec humana numquam spectauerit, semper omnem spem, omnemq. gloriam, ac felicitatem in uno Deo, & in illa caelesti uita, recte, ac laudabiliter agentibus proposita, collocarit. Cui sunt occultae mirabiles illae tot annorum cogitationes, actiones, conciones tuae? quae si obscura fuissent, uno illo facto illustrarentur maxime, cum illa praefecturae generalis insignia, quae libenter omnes assumunt, multo ipse libentius deposuisti. Quocirca non equidem magis, quia Cardinalis nunc es, quam quia semper ita uixisti, ut Cardinalium Collegio dignissimus esses, & mihi, & omnibus laetandum intelligo. nec uero singularem, ac diuinam Pij IV. Pontificis Max. sapientiam admirari, & efferre laudibus umquam desinam, qui uexatam assiduo prauarum opinionum impetu, nec mediocri periculo fluctuantem Christianae reip. nauem, auctoritatis, & doctrinae tuae pondere constituendam putauerit. itaque non iam illas a septemtrione horribiles procellas, a quibus antea naufragium impendere uidebatur, posthac timebimus. Pio IV. gubernante, quod utinam diuina benignitas diuturnum esse patiatur, tua, Seripande, tuorumq. similium ope, summa tranquillitate perfruemur. id & speratur, iam indicto Concilio, quod unicum tantis malis eximia superiorum Pontificum sapientia remedium inuenit: &, mihi quidem si contigerit, ut ad eam diem spiritum ducere liceat, cum sublatas in perpetuum

exitiosi

exitiosi dissidij caussas, unam in communi salute uoluntatem, unum gregis uniuersi pastorem, ac moderatorem uideam; satis me uixisse arbitrabor, & plane laetus ex hac uita discedam. Interim fruar exspectatione; & tibi, tuisq. uirtutibus, quas omnes laudant, utinam imitari multi uellent, eam, quam debeo, obseruantiam, beneuolentiamq. praestabo. Vale. Venetijs.

ALOYSIO. ESTENSI CARDINALI. CREATO Ferrariam.

MVLTA, & magna Principibus uiris, inter quos Aloysi praestantissime, tua praecipue nobilitas elucet, ad studium eximiae laudis adiumenta suppetunt: quae si comitatur uoluntas, excellunt facile, sic, ut ad immortalitatis praemia, cum quibus non opes, non imperia sapientes comparant, expedita quadam, & quasi compendiaria uia perueniant. Hoc tibi contigisse, cum omnes antea faterentur, grauissimum accessit Pij IV. Pontificis Max. testimonium, qui te, diu expetitum, paene recusantem, non rogantem quidem certe, in amplissimum Cardinalium Collegium, ipso maxime comprobante Collegio, summa bonorum laetitia, proxime cooptauit. Restat, quod futurum nemo dubitat, & tua superior uita pollicetur, ut istum honorem pro tua, maiorumq. tuorum dignitate admini-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ministres. quod facile consequeris, si te, quidquid statues, quidquid ages, Cardinalem esse cogitabis, idest ex eo Ordine, unde maximi, ac praepotentis Dei Vicarij, rectores humani generis, Pontifices deliguntur. Locum tenes, quem summa dignitas illustrat, & in quo nullum neque dictum, neque factum obscurum esse possit. nec tibi aut a natura quidquam, aut a fortuna denegatum est, quo minus amplissimo te dignum sacerdotio praebeas. operosum alijs, & perdifficile sit, ut est omnino, ac semper fuit, recte, & laudabiliter agere: Aloysio Estensi, in tanta ingenij, animiq. praestantia, tam propensa ad honestum uoluntate, tantis etiam opibus, quis aditum uerae laudis non patere, quis aeternae uiam gloriae non esse facillimam existimet? Gaude igitur tam excellenti bono; & incumbe totus in eam curam, ut antiquum familiae tuae decus, per tot saecula, tot Ducum, tot Regum, & Imperatorum uirtute partum, non tueare solum, uerum etiam uehementer augeas. nam nunc quidem eo tantum nomine tibi gratulamur, quod simul cum isto honore praeclaram saepe exercendae uirtutis occasionem accepisti. cumulabitur laetitia, & erit aptior gratulandi locus, cum haec honorum insignia, quae multis oneri fuisse constat, iustitia, pietate, omniq. beneficentiae genere ita sustinebis, ut & optimi Pontificis iudicio, & bonorum exspectationi, qua nulla maior umquam fuit, egregie satisfacias. quod euenturum breui, omnes confidunt: ego, pro

meo

meo in te singulari studio, quasi iam euenerit, praesenti gaudio cupiditatis meae fructum capio. Vale. Venetijs.

IO. BAPTISTAE. SARACIO
Ferrariam.

SEMPER *equidem existimaui, quod tu quoque sentis doctissime Saraci, non minimum fortunae praestare uirtutem; in qua etiam una satis esse ad bene beateq. uiuendum putarunt multi: tamen incidunt quaedam tempora, cum ipsi etiam habenda fortunae gratia uideatur. quod mihi nunc gaudeo contigisse. nam cum, aliquot abhinc annis, consentiens multorum sermo, eximias ingenij tui suauitates assidue praedicantium, in eam me uoluntatem, ac mentem adduxisset, ut diligerem te uehementer, & colerem: casu accidit proximis diebus, ut auctoritas tua, magnis atque perpetuis erga Principes tuos meritis, uirtutibusq. parta, expedire me haerentem, atque impeditum perdifficili negotio posset. hoc ego fortunae meae non uulgare beneficium esse duco. alterum est tuae uirtutis, quod, cum tibi meam cupiditatem uir egregius, omniumq. humanissimus, Paulus Sacratus ostendisset, contulisti statim ad rationes meas studia tua, spemq. nostram, iam prope languentem, atque abiectam, erexisti, & confirmasti promissis primum, deinde etiam officijs tuis. quo quidem in me singulari merito,*

quibus tibi uerbis gratias agam, plane non reperio. uincit enim, uincit prorsus, optime Saraci, ingenium meum humanitas tua. sed hoc ipso fit uirtus illustrior, cum in eos beneficia conferuntur, qui satisfacere non modo ipsa re, sed ne uerbis quidem ullo modo possint. quod tibi persuasum esse quis dubitet, qui consuetudinem benemerendi tuam, a praestanti quadam natura ortam, liberalium doctrinarum studio mirabiliter auctam, cognouerit? uerumtamen, quando mihi non simul cum facultate uoluntas quoque eripitur remunerandi, nonnihil in molestia gaudeo, & fruor tacitus officij conscientia, nec tamen futurum despero, ut, quae mihi nunc ad grati animi significationem deesse uerba sentio, eadem aliquando abundent, in tua benignitate apud alios praedicanda. Interim sine me hoc impetrare ab humanitate tua, ut multo maiorem esse putes obseruantiam, ac beneuolentiam in te meam, quam ullo umquam a me exprimi, ac declarari officio possit. quod si, ut spero, facies; mihi crede, praesentem gratiam, quam ex primis Sacrati mei litteris absolutam exspecto, haud paullo maiore gratia cumulaueris. Cupio, nisi graue est, a te salutari meis uerbis Ioannem Baptistam Pignam, & Franciscum Seuerum medicum Argentensem. Vale. Venetijs.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

PAVLO. SACRATO
Ferrariam.

Solet *interdum euentus esse gratior, quam caussa, interdum etiam caussa, quam euentus. me delectauit utrumque pariter in litteris tuis. nam, & ut latine ad me scriberes, homo tum domesticis curis, tum etiam sedandis, ut audio, multorum controuersiis assidue distentus, certe amor impulit, atque humanitas: & epistola tua ita mihi ornate, ita copiose omnes non modo animi, uerum etiam ingenij tui partes expressit, ut nihil umquam legerim libentius. Ego tibi antea, optime Sacrate, tribuebam sane multa, quae pauci consequuntur, prudentiam, integritatem, doctrinam, maxime uero praestantem quandam ad excolendas officijs amicitias & uoluntatis, & naturae propensionem: istam uero orationis exornandae facultatem, quae, cum multi temporis, magnaeq. uidetur esse industriae, tum uero, ut ego sentio, atque usu etiam didici, ab intimo quodam, planeq. recondito depromitur artificio, uix putabam tibi inter diuersa plane studia posse contingere. sed uidelicet id me fefellit, quod ingenium tuum communibus metiebar exemplis: nec mihi ueniebat in mentem, auunculi tui Cardinalis, Iacobi Sadoleti, praeceptis, & consuetudine domestica aditum tibi ad omnem gloriam esse patefactum. nam, cum ille cunctis uirtutibus,*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

quas laudabit posteritas omnis, assequetur fortasse nemo, bonorum, ac sapientium iudicio uirorum excelluerit: hac tamen in primis latine scribendi laude ita floruit, ut ueteres illos propemodum aequauerit, nos quidem, per eandem uiam cupientes excurrere, longe reliquerit. sed, ut ex epistola tua coniicio, conseruabis hoc quasi patrimonium, familiae uestrae proprium; & haec tibi communis hereditas erit cum patrueli fratre tuo, Paulo Sadoleto, quem omnes homines ad egregia quaeque natum intelligunt. Equidem in hoc mihi ipse plurimum gratulor, qui tibi harum litterarum, quibus nescio an quidquam non modo humanius, uerum etiam ornatius esse possit, caussam dederim. nam Iosephum Fasinardum, quem ob eius doctrinam, & mores egregios uehementer amo, oblitum arbitror modestiae suae, cum de me loqueretur, & utrumque uestrum in eo consensisse, ut ille, te libenter audiente, pro ueris falsa narraret, aut certe ueris plurimum affingeret; tu illi, plena manu, ut saepe prodigus amor est, ea, quae prorsus non agnosco, in me conferenti, pro tuo in me studio libenter, & facile crederes. utinam quidem, qui uobis nunc esse uideor, is aliquando esse possim: quod quia sperare non licet, ne cur optem quidem est. Meus in te animus (quid enim praeterea pollicear?) officio erit, mihi crede, singulari: quaeq. a te in meis rebus opera, atque beneuolentia nauatur, perpetuo quodam erga te studio ita compensabitur, ut mihi nemo omnium

mnium

mnium, excepto amore domestico, te uno carior, aut iucundior umquam esse possit. Franciscus Morandus, cuius ego contubernio, & quotidiana consuetudine mirifice delector, uir egregius, nec iuris tantum ciuilis peritia, sed poetica etiam laude, & litterarum elegantia uehementer excellens, mutuo te diligit, &, qua ego tuis uerbis eum salute impertiui, eandem tibi ut eius nomine his litteris adscriberem, diligenter mandauit. Tu saluere plurimum a me iubeas Io. Baptistam Saracium, deditum semper optimis disciplinis, maximeq. cupidum ornandae uirtutis, itemq. Franciscum Seuerum Argentensem, quem uidi numquam, amo tamen sic, ut mihi te riualem esse uix patiar. Vale. Venetijs.

FRANCISCO. ROBORTELLO
Bononiam.

MAGNAM *habeo gratiam Hieronymo Seripando, optimo Cardinali, omniumq. uirtutum gloria praestantissimo, quod ab aliqua nos ob imitationem uirtutis exorta simultate ad summam beneuolentiam, coniunctionemq. traduxerit. te quidem cum eximia doctrinae opinione, quam apud omnes merito consecutus es, humanitatis laudem uelle coniungere, tum mea caussa laetor, qui tua consuetudine nimium diu molestissime carui, meaeq. in te perpetuae uoluntatis ipse mihi egregie sum conscius; tum uero, quod inter te, & Sigonium meum, ui-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

vos tales, & plane duo nostrae Italiae lumina, non optime conuenire, ferendum uix erat. itaque, cum de nostra auctore Seripando reconciliata gratia ex ipsius Sigonij litteris cognouissem; feci statim, quae meae partes erant, ut animo te complecterer, meq. tibi, leuiter antea, nec sane mediocri cum dolore immutatum, libentissime totum restituerem. A te peto, non ut me mutuo diligas, quod te iam facere, perpetuoq. facturum certo scio, sed ut officijs etiam ita mecum certare uelis, quibus & cupide uincam, & uincar tamen non inuitus, ut nihil omnino neque de mea in te uetere obseruantia, neque de tua in me beneuolentia detractum esse uideatur. quamquam hoc, tua fretus bonitate, & sapientia, cum sperauerim antea, nunc ut plane confidam, litterae tuae fecerunt, ad hominem bene doctum, & utriusque nostrum amantissimum, Raphaelem Cyllenium proxime conscriptae: quibus in litteris partim de me, quo sum mirifice laetatus, amantissime loqueris, partim etiam typos graecos fratris mei, nescio qua culpa amissos, benignissime mihi polliceris, ac defers. Ego, mi Robortelle, istam uehementer amo uoluntatem, quam tibi certe emetior: liberalitate uero tua etsi delector maxime, tamen, cur utar, non est; cum officinam satis ampla & pereleganti huius generis copia magnis iam sumptibus instruxerim. tibi tamen, quia de commodo meo tua sponte cogitaueris, quod sine summo erga me amore fieri profecto non potuit, aeque debeo,

heo, ac si rem omnium maximam meo pernecessario tempore detulisses. quod si a me paria, ac multo etiam praestantiora in omnibus rebus, quas ad tuae laudis, tuiq. commodi partem aliquam pertinere intelligam, studia, & officia exspectabis; numquam te fallam. atque huius quidem testem promissi, & quasi loco foederis, quod a me uiolari numquam patiar, hanc esse apud te epistolam uolo. Camillum Palaeottum, cuius excellentem humanitatem, coniunctam pari uirtute, non dubito quin praeclare cognitam habeas, & communem amicum, dignum Romulo parente filium, Pompilium Amasaeum, rogo te, salutes meis uerbis diligenter. Vale. Venetijs.

ALEXANDRO. CRISPO

HABET *hoc uirtus, ut amicitias nullo intercessore conciliet. itaque, cum de studijs tuis, & incredibili quadam ad liberales artes uoluntatis propensione, ex Sebastiani Leonis, familiaris mei, litteris cognouissem; dilexi te statim, idq. ut intelligeres, uehementer optaui. nunc, quando opinionem meam de ingenio tuo susceptam epistola tua confirmat; ego quoque aliquanto magis ad te amandum impellor. quod uero etiam in amore mihi respondeas, tuamq. operam, curam, & auctoritatem nullo umquam loco defuturam promittas: utrumque facio plurimi, & esse perpetuum cupio.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

quod ut confidam, tua probitas facit, multorum sermonibus, praecipue uero Leonis nostri testimonio comprobata. Hic ego hortarer, pro mea in te summa beneuolentia, ut acrius te ad omnem laudis cupiditatem incitares. sed neque industria tua cuiusquam indiget praeceptis: nec te res ulla magis ad gloriam accendet, quam nobilitas tua, quam, non dubito, quin saepe mente & cogitatione contempleris. tantum igitur te rogabo, ut istum teneas, quem coepisti, cursum, nec te umquam aut uoluptas, quae adolescentibus maxime suis blanditijs, & ficta boni specie perniciosas insidias tendit, aut fucatus rerum humanarum splendor a studio uirtutis, idest a uera, solidaq. gloria deducat. Vale, & Leoni nostro, doctissimo atque optimo uiro, dic salutem meo nomine plurimam. Venetijs.

SCRIPSIT. HANC. ROGATVS A. NOBILISSIMO. VIRO

CVM in summis molestijs, quibus me fortasse immerentem fortuna uexat, quae quidem tibi satis notae sunt, unicum mihi solatium fuerit beneuolentia tua, quam opinabar me singulari quadam ac perpetua erga te obseruantia, & studio quodam incredibili consecutum: eo me solatio magna ex parte priuatum esse, ex eo sermone, quem habuit mecum proxime Drusus tuus, uehementer doleo. quod quidem eo patior acerbius, quia, si pos-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ſet augeri amor in me tuus, augeri potius debere pro mea in te egregia uoluntate, maximisq. ſtudijs, exiſtimabam. quid enim, a quo primum tempore aditus mihi patuit ad amicitiam tuam, de te ſenſerim, ipſe mihi optime ſum conſcius: quid uero praedicauerim, teſtes habeo, non leuiſſimos homines, ſed praeſtantes uiros, eosq. minime paucos, quorum auctoritas, & probata uita uel ſine iureiurando facile fidem facere poſſit. quae cum redordor, magnam ex officio meo uoluptatem capio: propterea quod nihil umquam mihi grati animi memoria iucundius aut eſt, aut umquam erit. &, quamquam animum tuum non nihil immutatum Druſi uerba ſignificabant; cum ego perpetuitatem amoris tui exſpectauerim; eamq. tanti fecerim, ut ex omnibus rebus humanis nihil paene pluris aeſtimauerim: tamen, non ut animatus nunc in me ſis, ſed ut antea fueris, in omni mea uita iucundiſſime cogitabo; quaeq. in amicitia colenda a doctiſſimis uiriris cōſtantiae tributa laus eſt, eam ut omnino conſequar, enitar quantum in me erit: non quod tua uirtus cuiuſquam hominis laudationem, uel tua fortuna cuiuſquam opes, aut merita deſideret: ſed profecto apud ſapientiſſimos homines, quem ego te in numerum refero, ſignificatio bonae uoluntatis, etiam ſi merita non habet, pro meritis tamen eſt. Te uero, Principem egregium, omniumq. uirtutum apud omnes homines, maximeq. apud omnes Principes laude florentem, praeterea iſta ornatum di-
gnitate,

gnitate, quae ad omnem laudem tacita quadam cohortatione uidetur impellere, figmentis commoueri hominum improbissimorum, & alienis fortasse bonis inuidentium, prorsus aequum non est. Quid enim? an ego tam prauus esse possim, ut optimo uiro coner umquam in sermone detrahere? an tam stultus, ut, qui mihi multis rebus prodesse, multis etiam obesse possit, eum indignissimis lacessam iniurijs? an tam ingratus, ut, cuius erga me summam humanitatem, ac benignitatem senserim, de eo quidquam cogitem, aut etiam loquar iniquius? Quid honor meus? an apud me nullius est ponderis? ille uero mihi uel ipsa uita carior adhuc fuit, eritq. in posterum. ita sum a puero educatus, ita natus: ita etiam didici ab exemplis maiorum meorum. an igitur honor meus tantam ferre posset inconstantiam? ille certe cum omnes maculas, tum hanc, quae turpissima est, leuitatis, & intemperantiae, respuit, ac reformidat. Quare, si peccarem in te, magne Princeps, simul in me ipsum peccarem. quorum alterum ab officio meo, alterum a uoluntate nimis abhorreret. Quod igitur neque committere debeo, neque possum; id mirarer equidem a te credi; si plane, quae ad me delata sunt, uera omnia putarem. sed primum haud libenter id credo, quod iniucunditatem, ac solicitudinem affert animo meo: deinde quod indignum uidetur bonitate tua, quam ego, ut maxime omnium habeo cognitam, ita maxime omnium efferre laudibus ubique soleo: postremo,

ſtremo, quod cum ipſa ueritate pugnat. Quod autem, quiddam etiam de liberalitate mea glorioſe a me iactatum, ijdem comminiſcuntur: impudens mendacium eſt, ac, ne alijs utar argumentis, te ipſo teſte falſum. nam, fuiſſe me tui perſtudioſum, omnia tibi, tuisque, quae potuerim, obſequia, atque officia praeſtitiſſe, uere dixeris, & multi ſciunt: quo tamen ipſe nomine gloriari non ſoleo; contentus ipſa re ſum: uerum fuiſſe me, cui multa deſunt, in te, qui cunctis rebus abundas, liberalem, & de meis riuulis paene aridis affluxiſſe aliquid ad tuos uberrimos fontes, certe nemo dixerit; nec, ſi quis diceret, ego agnoſcerem. Hoc igitur uno, quod inaniſſimum eſſe conſtat, reliqua, mihi obiecta, refelluntur. patent inſidiae maleuolorum: infirmatur, ut ſaepe ſolet, a ſe ipſa, & ſuo quaſi gladio iugulatur improbitas. itaque recreor paullulum in acerbiſſima moleſtia: ut etiam hoc ſperem, ſi qua uoluntatis tuae facta mutatio ſit, quod quia meritus minime ſum, ideo minime poſſum credere, me tamen ab humanitate tua facile impetraturum, ut te mihi totum reſtituas. nec enim decet, apud talem uirum, tantumq. Principem, natura bonum, iudicio, & conſuetudine optimum, conſilijs & artibus locum eſſe hominum perditorum. quam mihi ſpem ut confirment litterae tuae, peto a te pro mea perpetuere non ſolum erga te, uerum etiam erga tuos omnes obſeruantia: idq. a te ſumma tua, tuaeq. familiae dignitas poſtulat. Vale.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EPISTOLARVM
PAVLI. MANVTII
LIBER. SEXTVS

FRANCISCO. RICHARDOTO EPISCOPO. ATREBATEN.

C VM *antea tibi, ex hominis mihi amicissimi, tuiq. studiosissimi, singularis uiri, Octauij Pantagathi sermone tribuebam plurimum, ac te, nondum mihi de facie notum, colere tamen, & diligere non uulgariter coeperam: tum uero, ut legi orationem tuam, nuper habitam in Synhodo Cameracensi, qua nescio an quidquam adhuc uiderim praestantius; dici uix potest, quantum ad meum de te iudicium, quantum etiam ad amorem accesserit. uidi enim, ut in tabella pictam, atque expressam, ingenij, doctrinaeq. tuae imaginem excellentē: quam intuens, amore tui sum incensus incredibili, sic, ut ardentius esse nihil possit. &, quamquam assiduis distinebar curis; feci tamen; studio scilicet impulsus; ut his tibi litteris aliquam uoluntatis in te meae significationem darem. nam, etsi tu is es, cuius uirtutes, quasi pleno theatro spectatae, iam ita notae sint, ut nec augeri cuiusquam praeconio, nec minui uituperatione possint: me tamen ita animatum esse uelim existimes, ut, cum multi certatim te ornent laudibus, ego ta-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

men in eo uel principatum appetam, uel superiorem certe feram neminem. Nam, quod te de studijs meis non pessime sentire, & Ioannes Richardotus, praeclara indole iuuenis, natus ad omnem laudem, planeq. te auunculo dignus, affirmat, & litterae tuae, ad illum scriptae, significant: ualde triumpho, atque istam opinionem, mihi crede, beatorum hominum copijs, atque opibus non comparo solum, uerum etiam antepono. quid enim optabilius, quam ijs placere, quorum uirtus, & uita tum principibus uiris, tum etiam populo placet uniuerso? quid autem accidere cuiquam possit illustrius, quam a te laudari, qui ita uiuis, ut nihil agas, nihil expetendum putes, nisi cum eximia laude coniunctum? notum enim genus est institutorum tuorum, nota industria, notae curae pro salute animarum uel tuenda, uel recuperanda. Scimus, quos ex ingenio tuo fructus Atrebates tui partim iam colligant, partim etiam exspectent: dicerem, nobis inuidentibus, si aut in Christianum inuidia caderet, aut ex eo genere uirtus esset, quae non longe distribui, non communicari passim facile posset. quod cum ita sit; non cõmittam tamen, ut te horter, ut ad nos quoque tua scripta per uenire uelis. quod enim publice profuturum uidetur, in eo neque cuiusquam hortationi bonitas tua, neque consilio prudentia locum relinquit. laetabor potius, quod ea sis & uoluntate, & uirtute praeditus, ut optime de Christiana rep. mereri, eamq. miseris temporibus labefactatam confirmare maxime possis.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ſis. quo facto, inibis maximam gratiam ab omnibus bonis, tibiq. perennem gloriam, & ea, quae ſummis meritis propoſita ſunt, praemia conſequeris. A me uelim, ſi quid tua, tuorum ue cauſſa praeſtare poſſim; quamquam, et quam tu firmus ab omni re ſis, & quam ego imbecillus, intelligo; uerumtamen, ſi acciderit, ut uel amplitudini, gloriaeq. tuae, uel eorum, qui tibi cari ſunt, commodis ſeruire poſſim; exſpectabis eadem a me, quae ſoles ab ijs, quorum ualde cognitam habes fidem, beneuolentiam, obſeruantiam. dabo operam, & aſſequar, ut ſpero, ut opinioni tuae officia mea reſpondeant. ſtudium quidem, ſi res poſcet, exſtabit eiuſmodi, ut nec obſcurum eſſe, nec mediocre uideri poſſit. Vale. Romae, pr. id. Sept. MDLXV.

NICOLAO. GOTIO
Epidaurum.

MVLTA uirtus praemia, ſed nullum habet ſe ipſa praeſtantius. itaque, niſi te ipſum prorſus ignores, ualde te laetari neceſſe eſt, mi Nicolae, tum doctrina, tum etiam eloquentia tua: quarum alteram ex hominis mihi amiciſſimi, cuius teſtimonio plurimum tribuo, Pauli Boſii litteris iampridem habeo cognitam, altera ſeſe oſtendit in epiſtola tua, ſic, ut ſpeciem egregiam ueteris Romanae linguae propemodum in te uno mihi uidear agnoſcere. Quocirca patriae tuae gratulor, quam praeclaris inſtitutis,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

opibusq. florentem praecipua quadam scientiae tuae gloria nobilitas. Gratulor etiã mihi de amicitia tua: cum qua, mihi crede, neque Regum opes, neque ulla omnino fortunae bona confero. Nec uero Imperatores illos ueteres, quorum bellica facta historiae celebrant, tantam e suis triumphis, atque ex insigni illa laurea cepisse uoluptatem existimo, quantam haurire me sensi, cum eam partem legerem litterarum tuarum, in qua, rationem studiorum meorum probari tibi uehementer, significas. quod si tu aliter sensisses; mutassem institutum; meq. ad consilium tuum, tuaq. praecepta totum contulissem. Et, quoniam, quid praestare possis, uideo; cupio, te aliquid mandare litteris, quod ad posteros perueniat. Plura uellem, sed auocant negotia. unum illud addam, te mihi esse in oculis, idq. tuo merito. ferus enim, ac ferreus nimis est, qui te amore singulari non amat, tot praeditum suauitatibus ingenij. Ego tibi a me singularem beneuolentiam, & perpetuam tui nominis obseruantiam polliceor. Vale. IV. id. Sext. MDLXI.

IOANNI. SARIO. ZAMOSCIO Patauium.

SAEPE mihi antea litterae Caroli Sigonij, cui quantum tribuam non ignoras, praeclarum & humanitatis, & ingenij, doctrinaeq. tuae testimonium dederant: itaque te eram complexus amore non mediocri,

diocri, sic, ut fauerem tuae laudi mirabiliter, idq. ut ipse illustri aliquo signo intelligeres, uehemẽter cu perem. ut optabam, ita contigit. nam, cum tu animum induxisses ualere me gratia apud Petrum Miscouium, florentem uirum honoribus, opibus, omniq. uirtute; facile impetrauit a me Sigonius, cum tuo nomine rogaret, ut ei te commendarem litteris quam possem diligentissime. uerum, ut est Miscouius in liberales doctrinas egregie animatus, & ingeniorum existimator intelligens; non dubito, quin tibi plus apud eum uirtus tua, quam mea commendatio profutura sit. ut ut erit, ego mihi interim facultatem esse datam testificandae beneuolentiae in te meae, etiam atque etiam laetor. quod ita uelim interpreteris, ut accepisse me beneficium, non dedisse, existimes: quando hinc uel orta inter nos, uel certe aucta amicitia est, & mutuo iam litterarum quasi pignore confirmata. quod si ad hanc animorum consensionem, quą tamen coniungi absentes uidemur, communicatio sermonis, & suauitas consuetudinis posset accedere; id quod forsitan optamus pariter, sperare mihi per meas rationes, tibi per studia tua non licet: praestantes, opinor, fructus caperemus eorum studiorum communione, quae qui uere sapiunt, sola esse instar uitae putant. quamquam hanc mihi aliquanto iniquius, quam tibi, ferendam esse iacturam intelligo. tu enim istic & abundas otio, cuius mihi fructus, nisi commentarer interdum aliquid antelucanis horis, plane eriperetur omnis: & cum te Sigonio

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

nostro, humanissimo uiro, non ijs modo artibus, quae specie quadam alliciunt, & defessum grauibus curis animum recreant, uerum etiam ijs, unde ratio sumitur, & moderatio uitae, instructissimo, totum, ut audio, dedideris, mihi crede, non est, quod aliunde quidquam pietas, aut cuiusquam praeterea uiuam in hoc genere uocem desideres. Quare isto bono fruere, dum licet: in quo tamen admonitionem, & consilium meum prudentia tua non exspectat; atque hoc equidem nomine tibi plurimum, ut debeo, gratulor: me uero absentem dilige; itaq. statue de mea uoluntate, ut multos credas usu, & familiaritate, quotidianisq. officijs coniunctiores tecum esse posse, quam me; amore autem, & studio, prorsus neminem. Vale, Romae, Kal. Nou.

PETRO . MISCOVIO

A quo die, accitus a summo Pontifice, ad Vrbem ueni, otioso numquam esse mihi licuit, & quantum diuino, eadem perpetuo erunt omnia. neque uero salutationibus quotidianis, quarum pleraeque mihi quidem uoluntariae sunt, necessarias quasdam alijs ambitio facit, ualde me deditum esse uelim existimes. ualeant haec, & si quid est generis eiusmodi: ego in ea cura, quam suscepi, ut emendati edantur sacri libri, mihi esse haerendum intelligo, & eo magis, quod ad res praeclaras, communemq. animorum utilitatem, ita Pontificis uoluntas incumbit, ut excitet studia

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

dia multorum, eaq. intermitti, aut languescere non sinat. quae si tibi, ut arbitror, iam nota sunt; non dubito, quin me, cessantem in officio litterarum, omni uel negligentiae, uel obliuionis amicitiae inter nos institutae culpa liberes. sin ex me primum haec accipis: aequiorem saltem in posterum te mihi praebere debebis, & existimare id, quod res est, me tibi ex ijs, quos in longinquis terris uiuentes, similitudine mihi studiorum coniunctos, libenter coepi diligere, praecipuam uni praestare memoriam, atque obseruātiam, nec mei iam in hoc officio dissimilem esse posse, quando tu quoque, ut audio, quotidie tui similior es, idest earum uirtutum laude praestantior, quarū fama tibi multos non mediocri uoluntate, me uero aliquot ab hinc annis plane singulari studio deuinxit. Ac uide, quid uerus amor ualeat. ego, cum tibi me comparare nulla re audeam, ne utrumque nostrum uidear ignorare, tamen, cuius in te animi sum ipse mihi conscius, in eo te respondere, libenter credo. fert hoc humanitas, postulat consuetudo tua, exigit etiam amicitia nostra, cuius equidem recreor memoria, honestor etiam nomine. hac spe fretus, a te peto, ut Ioannem Sarium Zamoscium, qui hanc epistolam cum suis litteris ad te mittet, ita complectaris, ut meam commendationem, quod ille sibi persuasit, ualuisse plurimum intelligat. est in familiarissimis, atque intimis Caroli Sigonij: & excellit, ipso teste Sigonio, moribus, ingenio, omni denique indole uirtutis. iam, quae mihi cum Sigonio intercedat necessitudo,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

quanta studiorum, animorumq. coniunctio, quam consentiamus in litteris, aut quam suauiter interdum dissentiamus, ut ego mihi illū semper anteposuerim, ille mihi semper tribuerit plurimum, utriusque scripta declarant. suscipe igitur, si quid non modo mea, uerum etiam Sigonij caussa uis, & orna, quantum potes, excultum doctrinis iuuenem, praestantis animi, natum ad patriae suae decus, tui uero mirifice studiosum, atque peramantem. nos enim simul in illo ornabis testimonio beneuolentiae tuae, quam cognosci a quamplurimis, & nos aliquid apud te esse, quia uehementer hoc ad nostram laudem pertinet, propterea uehementer cupimus. Vale, & Patricio meo, nisi graue est, salutem meis uerbis plurimam. Romae, XIV. Kal. Oct. M.D.LXI.

IOANNI. SARIO. ZAMOSCIO Patauium.

EST, *cur gaudeam, capere te fructum aliquem ex ijs litteris, quas ad ornatissimum uirum, Petrum Miscouium, de te scripseram. quamquam hanc ego iam laetitiam animo praeceperam, quippe qui & Miscouij praestātem humanitatem cognitam haberem, & in te ipso esse multa, quae amorem concilient, non ignorarem. quod si te nobis, idest alienioribus, tua uirtus ita commendat, ut cupiamus tua caussa, quidquid possumus: cur eadem uirtus omnia tibi a tuis, nulla cuiusquam commendatione, non impetret? hoc*

te quoque existimare, cum intueor studia tua, facile mihi persuadeo: nec dubito, quin, ex quibus artibus manant haec, quae tibi proposita sunt, quaeq. adeptus in summo splendore ac dignitate uiues, eae tibi artes cariores quotidie sint, cum praesertim excellere te intelligam industria, doctrina, eloquentia, sic, ut alios tua laude commoueas, exemploq. doceas, male suis rationibus consulere, si quem a sempiternis praemijs paucorum annorum labor auertat. Patricius denuo cupit Venetijs imprimi sua Fragmenta. in ea re meam operam uidetur exposcere. nec mihi uoluntas deest: amo enim hominem amore non uulgari: sed, absens quid possim, non uideo: nec libenter suscipio, quod si parum succedat, amici animus offendatur, & ego illius angar molestia. scribam tamen ad eum, cum uacabo. nam nunc occupationibus ualde urgeor. Vale. Romae.

IOANNI. TVRRITIANO
Sermonetam.

ETSI eram ualde districtus earum rerum cura, quae ad sacrorum librorum editionem pertinent: cui toto muneri, me esse a Pio IV. Pont. Max. non contemnenda condicione praepositum, credo te audisse: tamen, acceptis litteris tuis, humanissime scriptis, & elegantissime, uicit occupationes meas, nec a me responderi nihil est passa recordatio nostrae ueteris amicitiae, quam a uirtute ortam eadem postea

tea uirtus aluit, atque conseruauit. Ego te, mi Turritiane, quo primum die cognoui, dignissimum duxi, quem omnes homines in oculis ferrent: ita sum delectatus ingenio tuo, ita doctrinam, ita mores probaui. Consuetudinem tuam, atque usum inter nos assiduum, cum uehementer expeterem, per utriusque rationes consequi non licuit. nunc, siue casus, siue nostra uoluntas ita tulit, ut ego Romae, tu Sermonetae uiueres: laetor plurimum hac locorum propinquitate, & spero futurum, ut maiores mutuae beneuolentiae fructus, si minus praesentes, litteris saltem consequamur. ego tibi omnia, quae potero, diligenter officia praestabo, memoriam quidem, & beneuolentiam, ut debeo, singularem. De tuo statu, audieram antea saepe a Laurentio Gambara, proximis autem diebus a familiari tuo, iuuene suauissimis moribus ornato, cognoui ea, quae mihi laetitiam attulerunt incredibilem: ualere te gratia, & auctoritate apud Sermonetanum Cardinalem omni laude cumulatum, eiusq. fratrem, Bonifacium, Principem, maiorum suorum uirtute simillimum: in Auditoris munere numquam te a iure, & aequitate discedere, consequi tamen humanitate, & ingenij praestantia, ut summis, & infimis carus aeque, iucundusq. sis: filiolum te habere indole optima, quem patris domestica uirtus ad uerum decus excitabit. Haec de te, ut optabam, quae spero fore perpetua. de me, praeter ea, quae ab alijs accepisti, nihil fere habeo, quod significem. ualeo satis commo-

de:

de: filius discit apud me diligenter: nec paenitet, quantum proficiat. uiuimus, mediocri fortuna contenti. Vale, & clarissimo Principi, cuius ego parentem, cum uiueret, auum autē pater meus omni obseruantia coluit, salutem plurimam, officiose manum osculatus, meis uerbis dices. Romae, VI. Id. Nou. MDLXI.

ANDREAE. SILVIO
Venetias.

VIX credas, mi Silui, quam saepe in magnis occupationibus tangar desiderio tui. non enim tuae suauitatis, non ingenij, non etiam pudoris ingenui, quo delector in primis, exemplum facile reperio. moueor etiam promisso illo tuo interpretationis Horatianae, de qua te absentem interdum admonere possum, praesentem quotidie appellarem, ac paene conuicio exigerem. quis enim, qui de poetis modo iudicare aliquid possit, uni inter latinos omnes Horatio, uel acumine ingenij, uel sententiarum grauitate, palmam non tribuit? quis igitur non magnopere tuarum lucubrationum cupiditate capiatur? dixeras, uelle te omnia, quae ille a Graecis plurima transtulit, ut suam pooesim, tamquam auro purpuram, illustraret, diligenter colligere, oculisq. omnium, ut imitandi ratio pateat, subijcere. totum opus erit egregium: sed hanc maxime partem, in qua non admodum aliorum elaborauit industria, a te

homi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

homines eruditi uehementer exſpectant, & augetur exſpectatio ſermonibus meis. Quare uelim, ſi quid ego aupd te ſum, uel potius, ſi tibi ipſe carus es, ad urbem te conferas ineunte uere. nuſquam certiora aut maiora bonis artibus propoſita ſunt praemia. alijs in locis, tamquam peregrina, procul adſpicitur uirtus: hic ſtatim colitur, ut domeſtica complexu excipitur, fouetur ſinu. quis autem ipſe ſibi tam iniquus eſſe uelit, ut, ubi aliquem poſſit, atque adeo maximum ſuorum laborum, & uigiliarum fructum ferre, ibi non & ſedem ponere, & perpetuam uitam ducere, animum inducat? Exempla ne quaeras: undique enim ſuppetunt. Haec tantum ſcripſi raptim, in magnis temporis anguſtijs, ut intelligeres, me eſſe memorem amicitiae noſtrae, &, cum aſſiduis diſtinear curis, de tuis tamen commodis, & ornamentis cogitare. Vale. Romae, Idibus Nou. MDLXI.

IOANNI. BAPTISTAE. TITIO Florentiam.

CVM, *quid ageres, ignorarem, nec iam, ut ingenue fatear, tui deſiderium ſatis ferrem: quippe tua mihi ſuauitas, tuum ingenium, tuae litterae ſaepe occurrunt: amore ſum impulſus, ut haec in magnis occupationibus ad te ſcriberem. Et, ut ordiar a rebus Romanis, id primum cognoſce, tranquilla hic eſſe omnia, nihil turbulenti, nihil aduerſi. ciui-*

tas

tas quotidie magis hoc Pontifice reuiuiscit. ita non modo ipse excellit iustitia, pietate, beneficentia, uerum etiam suos omnes, egregiae illos quidem ad uirtutem indolis, uerumtamen suo etiam exemplo, quales esse debent, tales praestat. quod in magna potestate, rerumq. copia quam non facile contingat, utinam ueteribus tantum, non etiam recentibus exemplis cognitum haberemus. Multis locis aedificatur strenue. nam Pontifex, ut praestanti animo est, antiquae illius Romae speciem eximiam, & formam cogitatione, ac mente complexus, excitari praeclara monumenta, uias restitui ueteres, nouas muniri, aquas etiam a longinquis fontibus impensa maxima in urbem duci iubet. quae cum erunt absoluta, nihil adspectu pulchrius, nihil magnificentius, aut etiam commodius esse poterit. Ego, quamquam tum alijs rebus, tum officio salutandi molestissimo quotidie fere distineor, iucunde tamen satis uiuo: si modo homini, scientiae cupido, sine librorum usu, quo careo perinuitus, iucundi quidquam esse potest. Praela nostra, comparatis iam fere omnibus rebus, quae ad imprimendum pertinent, propediem in officio erunt, & a Cypriani epistolis, quod felix, faustumq. sit, initium fiet. De tuo statu exspectabam omnino aliquid ex litteris tuis: idq. postulare uidebatur amicitia nostra; sed, cum ea spes me fefellerit, nolui committere, ut uicissim ipse officium meum desiderare posses. Vale, & salue a filio meo, cui raptim haec mane dictaui, cum in Vaticanum, ne-

goty

gotij caussa, properarem. Romae, nonis Dec. MDLXI.

IOANNI. TVRRITIANO
Sermonetam.

IN *magna iucunditate, quam tua mihi attulit epistola, molestiae nonnihil, ac doloris adspersit illa pars, in qua, Bonifacij Caietani nomine, Principis egregij, cuius caussa uelle me omnia atque etiam debere confiteor, accurate petis, ut ad eius filium liberalibus excolendum disciplinis conferam studium, & industriam meam. quod idem antea cum & saepe, & uehementer peterent Cardinales aliquot, optime de me meriti, inuitus equidem, tamen pernegaui: neque uero ob eam caussam, quia, priuatim docere, praesertim in urbe Roma, dignitatem non habere, arbitrantur multi: quod mihi quidem ui detur secus: quod enim scire honestum est, id cur doce re turpe sit, non intelligo: sed multo magis, quia publici muneris cura, libenter a me pro communi utilitate suscepta, uacui sane temporis minimũ relinquit: & id ipsum, quod relinquitur, iure quodam suo sibi postulant, atque exigunt studia mea. quamquam ab his me saepe uel salutandi necessitas, uel amicorum auellit interpellatio. ita traducuntur dies. honeste, inquies. fateor. addo etiam, satis iucunde. non enim me* μισάνθρωπον *quendam, abhorrentem a consuetudine hominum, & humanitatis expertem, natura*

finxit.

finxit. uerumtamen, cum illa, tibi non ignota, studiorum nostrorum suauitate uoluptatem nullam comparo. quod si nobilissimi adolescentis conformandum optimis artibus ingenium susciperem; ualde mihi cogitandum esset, quid patri eius, & patruo, quid etiam aui memoriae, quem colui studiosissime, quid familiae claritati deberẽ. saepe mihi occurreret mea fides, & suscepti ratio muneris, & hominum quoque opinio, cui seruiendum esse non ignoras. quae profecto uel singula tanti sunt, ut maximam a me diligentiam flagitare uideantur: cum in hac tot rerum occupatione tanta ne mediocrem quidem praestare possim. Filius meus, cui te bene ominari gaudeo, mea uoce iam, qua quotidie fere aures eius antea personabant, in discendo non utitur. sic enim in utraque uersatur lingua, ut suo iam studio potius, quam nostra proficiat industria. Quare uelim eo te esse loco fingas, quo ego sum: &, si nec officij me putas ignarum esse; nec obstare, quo minus officio satisfaciam, uoluntatem uides; tribuas hoc amicitiae nostrae, et aequitati tuae, ut caussam meam apud optimum Principem diligenter agas; eiq. de meo sensu & studio ita fidem facias, nihil ut sibi tam esse deditum sentiat, quã operam omnem meam, atque curam, nec malle me quidquam, quam eius, cum possim, obsequi uoluntati, et, cum non possim, uehementer angi. hoc tu cura, & perfice, si me graui sane sollicitudinis onere leuatum uis. facile, ut opinor, uel humanitas illius, uel ratio ipsa, quod cupimus, impetrabit. idq. a te, ne

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

uidear humanitati tuae diffidere, pluribus uerbis petere non debeo. Vale. Romae, XVI. Kal. Ianuar. MDLXI.

COLAE. ANTONIO. CARACCIOLO MARCHIONI. VICI Neapolim.

Avvm tuum, Marchionem Vici, uirum omni laude cumulatum, uita excessisse, amicorum litterae significant. quo equidem nuncio, primum uehementer sum commotus, cum mihi ueniret in mentem doloris tui, quem ex illius interitu, conspectu erepto carissimi hominis, & fructu amisso maximarum uirtutum, quibus in uita excelluit, iure suscepisti: deinde, ut me collegi, occurrebant multa, quamobrem animus meus a maerore abductus non mediocri solatio conquiesceret. Quid enim est in hac uita exoptādum? uita ipsa, dixerit aliquis. num quid praeterea? uirtus, & bona existimatio, sine quibus ipsum, uiuere, sapientibus iucundum non est; amplae fortunae, quas Peripatetici non neglexerunt; amicitiae, quarum usus in secundis rebus delectationem, in aduersis utilitatem semper, interdum etiam salutem affert. At haec auo tuo, diuino quodam munere, omnia contigerunt: qui & ad ultimam fere senectutem uitam perduxit, & sempiternam laudem, militari scientia, ac fortitudine partam, posteris reliquit; opibus autem non abundauit solum, uerum etiam optime

usus

usus est, amicitias, & clientelas, officijs, & liberalitate quaesitas, coluit diligentissime. Quae cum ita sint; non tibi dolendum est eius interitu, quem sciebas natum esse mortalem; sed laetandum potius, quod ita uixerit, ut minimum ei mors, quae multorum nomina cum corporibus exstinguit, adimere posse uideretur. uiuet enim auus tuus, uiuet, inquam, in hominum memoria, quamdiu probitati, consilio, uirtuti locus erit. atque ille quidem laetari uehementer solebat, cum te nepotem suum, omni decore florentem, heredem sibi futurum cerneret nō earum modo rerum, quae fortunae bona dicuntur, sed etiam uirtutis, ac sapientiae, quae neque a fortuna dantur, nec eripientur umquam. itaque debes eniti, & curare, quod te iam egregie praestare audio, ut eius in te uirtutes agnoscantur; &, quam uerae gloriae uiam iam ingressus es, per eam celeri cursu eodem pergas. sic enim breui ad ea, quibus iam, bonis omnibus mirifice fauentibus, ac laetantibus, appropinquas, immortalitatis praemia peruenies. me quidem perpetuo praeconem laudum tuarum, si quid mea uox ualeret, fore pollicerer: studio tamen, & conatu, si minus re ipsa licebit, fortasse consequar, ut, quae mea sit erga te obseruantia, quae de tuis uirtutibus opinio, quae tua simul in me merita, homines intelligant. Vale. Romae, pridie Kal. Mart. MDLXII.

IO. ANTONIO. SERONI
Neapolim.

Etsi *non dubito, quin tu pro tua prudentia, quibus assidue distinear curis, & quae negotiorum onera sustineam, praeclare intelligas: tamen peccasse mihi uideor, nec a me ipso ueniam facile impetro, qui, acceptis litteris tuis, humanitate simul, & ingenio conditis, respondendi officium ad hanc usque diem protulerim. hac enim me esse mente, uelim existimes, ut nihil aut a fortuna consequi, aut ab industria possim, quod tui similium amicitijs anteponendum putem. itaque, nullius mihi non modo culpae, sed nec erroris conscius, magno tamen in dolore uersor. appellasti me prior suauissimis litteris, ornasti laudibus: amoris nulla significatio est, qua uacauerit epistola tua. quibus in rebus gratiae referendae facultatem non habeo: studio tamen, & memoria benignitatis tuae, partes meas facile tuebor. quamquam, quod ad laudes attinet, quas in me plena manu congessisti: uix possum constituere, laetitiae ne plus, an molestiae mihi attulerit iudicium de me tuũ. nemo fere amat, nisi de quo bene existimat: cur igitur, a quo amari uehementer cupio, ei me talem uideri, qualis nunc quidem certe nõ sum, atque utinam aliquando esse possim, non uehementer gaudeam? rursus, cum ad me ipsum cogitationem conuerto, meiq. uires ingenij cum opinione tua confero; statim*

illustrat

illustrat ueritatem ratio, erroremq. mihi tuum cum pudore meo, atque etiam, ut uere dicam, non mediocri cum dolore patefacit. quamquam, cur ego errare te credam, qui studio, & doctrina iampridem es assecutus, ut minime omnium in hoc genere falli possis? nec seruire auribus certe uis, homo ingenuis disciplinis eruditus. quid ergo est? Socratem uidelicet imitaris, & ironia te delectat. nam, quod tua bona minuis, nostra uero, si qua sunt, auges; amo equidem in altero modestiam tuam, in altero humanitatem: uerum hoc scito, & patere aequo animo, me de te ipso contra te sentire, persuasum iam elegantia, & subtilitate litterarum tuarum: quas qui legerit, quam longe per eloquentiae uiam processeris, intelliget. De me autem, utinam sententiam tuam scripta mea non refellant: quibus ut ingenium non defuerit, quod tu existimas, ego aliter statuo, diligentia certe, quae subleuare ingenium potuit, in magnis occupationibus, & ualetudinis infirmitate semper defuit. Quare omitte, quaeso, ironiam istam, & aequa lance utrumque nostrum perpende. ita fiet, ut, quae in me ornamenta contulisti, maximam eorum partem in te transferas. Ego enim, si quis uoluntatem, uel si etiam industriam in me laudet, facile patiar: cetera non agnoscam. te uero, quamquam antea eruditissimi, & in primis acuti iuuenis, Io. Vincentij Pinelli testimonio magnopere credebam, tamen ex una tua epistola, tamquam ab ungue leonem, plane totum cognoui. itaque, cum tibi de ista

praestantis ingenij facultate, doctrinaeq. copia plurimum gratulor: tum uero, ut tua bona noris, idest, ut aliquid litteris mandes, quod omnis posteritas in manibus habeat, pro instituta inter nos amicitia non hortor solum, uerum etiam rogo. Quod reliquum est, licet inter bonos haud ualde necessariam officij promissionem existimem, praesertim in ea necessitudine, quam studiorum similitudo peperit: omnia tamen, quae praestare possum, quae summa esse cuperem, sed ea tamen, quaecumque sunt, in omnibus tuis rebus, minimis, maximis, aeque tibi polliceor, ac si iampridē amare coepissemus inter nos. hoc enim, et alijs frui priuilegijs decet eas amicitias, quae a studio uirtutis emanant. Vale. Romae. Kalendis Mart. MDLXII

NICASIO. CASLETANO
Pataulum.

PATAVIVM *te uenisse, quae semper urbs officina quaedam est habita doctrinae. laetor equidem communium studiorum caussa plurimum. cerno enim iam animo, ubi tu philosophiam cum eloquentia coniunxeris, quantum ornamenti litteris nostris, quātum splendoris accedet: sed mecum actum est incommodius, qui, quo tempore nobis, unius diei tantum interuallo disciunctis, praesentes amicitiae nostrae fructus nullo negotio capere licuisset, quo mihi optatius, aut iucundius esse nihil potuit, tunc abesse a te*

cogar,

cogar, & omnem suauitatis, delectationisq. nostrae spem in mutuo litterarũ officio reponere. crede mihi, hac ego cura uehementer angor: quippe, cuius imaginem humanitatis, ingenij, eloquentiae iampridem uidi in epistolis tuis, ac saepe sum animo contemplatus, ea si propius adspicerem, qua laetitia, qua uoluptate perfunderer? ualeant, si qui aut opes, aut honorum insignia, uel illustrium uirorum ambitiosas salutationes tanti aestimant, ut haec bonis, iucundis, sapientibus, idest tui quamsimillimis amicis anteponant. Accedit ex occupationibus molestia, quibus impedior, quo minus tecum per litteras quamsaepissime colloquar. quod ob eã quoque caussam ad te scribo, ne mihi uitio uertas, neue obliuione, aut negligentia mea potius, quam negotiorum multitudine, factum suspiceris, quod paullo serius fortasse, quam exspectabas, epistolae tuae responderim. nulla enim re magis, quam deserti officij memoria, crucior. nec tamen ab amicis plus, quam commodum eorum, aut etiam uoluntas ferat, umquam postulo. itaque amicũ nostrum cur excusares de infrequentia litterarum, caussae nihil fuit. quiduis enim mihi potius persuaderi patiar, quam ei me absenti effluxisse ex animo, quem ego praesentẽ quibus coluerim officijs, quaeq. ad eius laudem studia contulerim, optimus ipse testis est. At scribit perquam raro. Fortasse aulicae uitae consuetudo ita fert. fortasse etiam, cum uelit, per negotia non licet, uel priuata, uel publica: aut, si licet, nostram amicitiam, quae satis per se firma

 est,

est, non modo litteris, sed nec ullo prorsus officio putat esse fulciendam. qua ego quoque in sententia sum. & tamen ita me comparaui iampridem; si quid ab amicis praeter meam exspectationem omittitur; id ne accipiam durius, & malim omnia mitiorem in partem interpretari, quam committere, ut sanctissima necessitudinum iura suspicio, plerumque falsa, uiolare possit. Atque haec ipsa, nisi graue est, ad eum perscribas uelim: & hoc addas, me, cum primum Romam ueni, de meo statu litteras ad eum dedisse: quas a communibus amicis fideli, & certo tabellario commissas, periisse non arbitror: ab eo tempore noui nihil in meis rebus contigisse, nisi hoc nouum uidetur, mihi cum hoc caelo, cuius multi grauitatem non ferunt, adhuc quidem optime conuenire. quod ei fore iucundissimum, certo scio. Tibi ad Carolum Sigonium, & Michaelem Sophianum, praestantes uiros, mihiq. et studijs, & amore coniunctissimos, cur litteris opus esse commendaticijs existimem? quasi non eorum uterque, ut doctrina, sic etiam humanitate excellat. et profecto iam tibi ad eorum amicitiam, qua uir bonus & studiosus nemo excluditur, aditum aperuit, nullo intercessore, uirtus tua, illiq. te cognitum diligunt, tuaq. in primis consuetudine delectantur. qua ego interdum cogitatione ita fruor, ut hac etiam specie falli me sinam, quasi ipse uestris deambulationibus, & sermonibus intersim. Ego hic, nisi me noctes aliquantum adiuuissent, caruissem prorsus litterulis nostris, quarum suauitate pascor. nunc,

aequato

aequato iam noctibus dierum spatio, uereor, ne non otij quantum uellem relinquatur. Tu quam libenter Patauij sis, quamq. diu te futurum putes, quo utaris in philosophia doctore; (nam Genuam, omnium facile principem, rariore iam dentium ordine minus explanate loqui aiebant) haec si ad me scripseris, & simul, de singulis publice interpretantibus quid sentias; duplicem fructum capiam, & quod ea, quae scire aueo, cognoscam, & quod ex litteris tuis, in quibus uernaculum illum Romani sermonis leporem, & plane Ciceronianam elegantiam mihi uideor agnoscere. Vale. Romae. IV. Id. Mart. MDLXII.

HORATIO. CARDANETO Perusium.

DE uirtute recte sentis. ea coniungit absentes, & in eos, quos numquam uidimus, amorem conciliat. quod autem, ut me, quasi aliqua uirtute praeditum, diligeres, adductum te significas: amplector uoluntatem tuam: de amoris caussa non disputo. sit ita, ut existimas; uel potius, existimes, quod lubet. nam ego me tibi, qui sim, numquam aperiam; ne de amore in me tuo, quem uideo esse non uulgarem, aliquid atque adeo multum detrahatur. Ego, primum quod honorifice de me sentias, deinde quod id ipsum elegantissima mihi declarandum epistola putaueris, tantum debeo, quantum intelligo persolui a me uix posse. nam, etsi nullum a me officium, aut studium, quod

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ad tuam laudem, aut rem pertineat, desiderari a me patiar: tamen, quod tu me prior tua sponte ad iungendam inter nos amicitiam prouocaueris, par pari referre, uel si omnia tua caussa praestem, numquam uidebor. Quid, quod ista humanitas, qua me tibi deuinxisti plurimum, ingenij, eloquentiae, doctrinaeq. laude cumulatur? quae facile apparet in litteris tuis. itaque dedi statim eas legendas filio meo: ut exemplo tuo commoueretur, & quasi tua per uestigia ad eandem gloria contenderet. Tibi autem uehementer gratulor; quod tam praeclaram latine scribendi facultatem sis adeptus, proprio tu quidem naturae munere; uerum, nisi accessisset Grifoli mei, uiri doctissimi, atque integerrimi, egregia disciplina, & ad disciplinam studium, & industria tua, numquam is fuisses, cui possent inuidere multi, similes esse paucissimi. Roma discessisse Io. Baptistam Titium, probum iuuenem, & in primis eruditum, antea magnopere dolebam, nunc eo minus angor, quod uos una esse, & colloqui de studijs communibus, ex litteris tuis intellexi: ex quo, non dubito, quin fructus ad utrumque, ut in litteris uterque excellit, maximi perueniant. Salutem ei meo nomine, si modo adhuc istic est, dices; sin discessit, quod tua caussa nolim, litteris adscribes. Vale. Romae. XI. Kal. Quinct. MDLXII.

CHRISTOPHORO. SAXO Perusium.

HORATIVM *Cardanetum, licet ignotum mihi de facie, tamen ob eius excellentem doctrinam, & eloquentiam, uehementer diligo is mihi disertissima epistola non uulgarem uirtutis tuae significationem dedit: cuius testimonio commotus, uel si tua scripta numquam legissem, nihilq. ex aliorum sermone de tuis optimis institutis, ac studijs cognouissem, tamen ita statuerem, te mihi non modo amandum, uerumetiam, quantum in me esset, ornandum: si modo ornamenta desiderat uirtus tua, quae te ipsum iampridem, istamq. ciuitatem illustrat. Sed, mihi crede, uberius nemo de te, aut honorificentius loquitur, nemo mihi pluris est, quam Rhetor tuus: cuius facultate, & copia facile sum adductus, ut comparem te maximis uiris, tuaq. caussa, quae possum, quaeq. etiam non possum, cupiam. quod si credideris: iure a te fieri senties, quod nunc si facis, tua sponte, non meo merito, facis, ut me diligas: & exspectabis a me eadem, quae a familiarissimis tuis: quorum, pro tua probitate, & eruditione summa, numerum audio esse quammaximum. Tuis oculis restitui cupio, quod uel assiduus librorum usus, uel aetas iam ipsa, ad omnem corporis infirmitatem procliuior, ademit. tu tamen, quando animo, ac mente uides ea, quae simul cum oculis amitti non possunt;*

fruere

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

fruere cogitationibus tuis, & forti animo feras hoc quidquid eſt incommodi. malum enim, aut calamitatem, quo tu uocabulo uſus es, numquam uocabo id quod a culpa ſeiunctum eſſe crediderim. Vale. Romae.

FRANCISCO. SEVERO
Ferrariam.

CVM tuas litteras legere coepiſſem, in quibus mihi amantiſſime, quod ad urbem migrauerim, gratulabaris, primum accuſaui tabellariorum incuriam, qui eas tam ſero pertuliſſent: deinde, cum ad clauſulam legendo perueniſſem, liberaui culpa tabellarios, de te coepi quaerere, quod etiam nunc quaero, quid conſilij tui fuerit, ut, qui primis diebus, aut etiam primis menſibus aduentus mei nullam omnino laetitiae tuae ſignificationem dediſſes, idem poſt annum denique, & eo amplius, omiſſum antea conſilium gratulandi repetendum putaueris. neque enim hanc afferre cauſſam potes, quod eo tempore minus commode ſe haberent Romanae res, nunc autē in eo ſtatu ſint, ut gratulatione dignae uideantur. nam contra, quae tunc tranquilla ſatis erant, nunc turbulenta multi putant: ego tamen, ut opto, ſic etiam auguror, & ſpero; fretus infinita ſummi Dei clementia, & conſilijs optimis Pij IV. Pontificis, qui, publicae quieti ut conſulat, nullam ipſe quietis partem capit, omnesq. ſuas curas intentiſſimo ſem-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

per animo tum in Ecclesiae dignitate, tum in communi salute defigit. At metuebas, ne caeli nobis, praesertim grauioris, obesset insolentia. Esto: tamen hunc dissimulari metum decuit: & ego, amicissimo homine gratulante, bonum omē libenter accepissem. Mores hominum fortasse, & consuetudo aulica, & haec prope quotidiana salutandi necessitas occurrebat: me contra, otij cupidum, huius ignarum ambitiosae obseruantiae, quam hic ueteres incolae humanitatem, nos inquilini fucum appellamus, uix putabas haec probare posse, nedum imitari uelle. quod si ita est: paullisper, mi Seuere, tuam in me beneuolentiam possum requirere. partes enim uideris eas abiecisse, quas tibi imposuerat amicitia nostra. tuum erat, idq. ego sane exspectabam, uel praeceptis erudire me, ad hanc disciplinam aptis; uel, si tibi quoque hoc artificij genus incognitum est, hortari saltem, ut Romana studia ne contemnerem, habendāq. loci, ac temporis, quod etiam sapientes probauerunt, rationem putarem. Haec ego, a te omissa, si essem in exigendis officijs paullo seuerior, etsi id pateretur amor in te meus, iure forsitan expostularem. Sed nihil est tanti: & cupio mihi persuaderi quiduis potius, quam, quo ipse animo erga te sum, eodem te erga me non esse. ac uide, quam non inique tecum agam, atque adeo, quanto aequior in te sim, quam in me ipsum. ego, si quid in hac scribendi tarditate peccatum est, saepe id utrique nostrum pariter adscribo, interdum etiam auerto a te culpam, & in me totam transfero.

transfero. nam, si tu hoc dixeris, non abiecisse te officium scribendi, sed ignoratione rerum mearum distulisse, exspectantem quotidie, ut aliquid ex meo statu non ex humanissimi, optimiq. uiri, Pauli Sacrati, sermone, sed ex meis litteris cognosceres: quidquid enim scripsissem, ad id tuas litteras accommodaturum fuisse: hoc, inquam, si dixeris, in tuto tua caussa est: neque solum excusationem tuam agnoscere cogar, & probare, uerum etiam, quod contra afferam ad amouendam a me culpam, fortasse non reperiam. itaque absit omnis querella: &, si quid offensum in hoc genere a nobis est, uicissim alter alteri largiamur. uerus amor, ac summus, quo tu me, ut opinor, ego certe complexus te sum, numerari inter nos, aut perpendi officia non sinit. quod si fructum requireret amicitia nostra; quis esset uberior conscientia mutuae uoluntatis? sed profecto non requirit, ipsaq. sibi fructus est, seq. ipsam alit, ac sustinet. atque equidem recordatione ipsa amicorum meorum ita pascor, ut in secundis rebus nihil iucundius, in aduersis hoc saepe maximum solatium inuenerim. Honores autem illi, quos tu sperari a me uis, in quo aduersantur multa, modice me capiunt. quid enim habent, quo melior fiam? quod curandum est unum. aut, si hoc non habent, cur expetendi? cur igitur hac specie falli me patiar, aciemq. mentis, homini a Deo datam, ut a malis bona distinguantur, inani splendore praestingui? illud optemus potius, ut honesti pulchritudinem, nulla interiecta rerum humanarum nube,

contem-

contemplari liceat. quod si assequemur, contemnemus ea, quae ceteri mirantur, & in priuata uita, minimo contenti, regum fortunam adaequabimus. Vale. Romae. VI. Id. Octob. MDLXII.

MARIO. NIZOLIO
Parmam.

DVM aliquid ad te scribere quotidie cogito, et tamen diem e die exspecto, spe uacui temporis, non modo ut commodius, sed etiam ut uberius possem scribere; fecit, ut anteuerteres, humanitas illa tua, quã ego coniunctam pari doctrina, in amore, et in ore semper habui. ac mihi quidem siue ratio ipsa, siue amor in te meus facile persuadet, ut praereptum abs te officij priorem locum, non solum aequo animo feram, uerum etiam gaudeam. quid enim mihi aut est, aut esse debet optabilius, atque iucundius, quam, a quo maxime omnium diligi cupio, eum dare operam, ut id me esse consecutum intelligam? Quod autem eorũ librorum, in quibus & figurarum, & argumentandi, amplificandiq. uaria genera complecteris, quasi specimen quoddam ad me mittendum putasti: siue tu id feceris, ut obsequerere studio meo, cum id me ualde cupere intelligeres; siue, ut eliceres iudicium meũ, quod me uelle tua caussa multum, posse aliquid fortasse, hac quidem in re, animum induxisses; utroque nomine est sane, cur te amem, ac tibi debeam plurimum; nec deesse patiar, qualecumque est, uoluntati

tuae

tuae iudicium meum Ego enim, ut uere dicam, istam excellentem ad bene de litteris merendum animi tui propensionem ita probo, ut efferam laudibus: agere autem haec te simul omnia, & implicari tot rebus eodem tempore, quas curare singulas, & conficere per magnum est, aeque probare non possum. Nec me fugit, argumentandi, amplificandiq. ratio, praesertim a te tradita, quem afferre fructum possit: sed figurarum uia, natura obscurior, praeceptis ad hanc diem minus cognita, usu certe parum trita, poscere primo loco uidetur lumen aliquod doctrinae tuae, ut ad exoptatam omnibus eloquentiae laudem certum iter aliquando unius industria patefaciat. duo reliqua mox: sunt enim praeclara, planeq. studio tuo digna: interim, hoc unum si ages, primum tibi ipsi laborem ualde minues, sine ulla tamen imminutione laudis tuae; deinde communis desiderij exspectationem, ex inueterata iam tuae uirtutis opinione ortam, explebis aliquanto maturius. quam multi enim sint, qui haec Latinae orationis lumina nondum uiderint, ac ne esse quidem ulla suspicētur; quam pauci uero, qui, cum ea uideant, imitandi tamen uiam, & rationem ignorent; scis ipse omnium optime, & indicasti iam ab illo tempore, cum te hac ipsa de re confecturum esse artem quandam, eamq. illustraturum unius Ciceronis exemplis professus es. nimium diu debes, mi Nizoli, quod olim petentibus a te tribus familiarissimis tuis, tuaeq. gloriae cupidissimis, Petro Bunello, Paulo Magnulo, mihi tunc adolescentulo, saepe promisisti.

ſiſti. nec tamen urgere te audeo, hominem aetate infirmum, oculis non bene utentem, publico etiam docendi munere diſtrictum: ſed meam ſententiam de re dicendam putaui: in quo habui rationem in primis ualetudinis tuae, ueritus, ne, cum multa ſenex admodum ſuſceperis, omnia perferre uix poſſis: de tempore autem, etſi iam indicaui non tam, quid ego, quam quid omnes cuperent, tamen ipſe moderaberis ex prudentia tua, & eo quidem animo, ut, in magna exſpectatione nos quoque de tuo commodo uehementer laborare, tibi perſuadeas. Equidem, ſi me audis, etiam illud ſuaſerim, ne ad figuras oratorum ſimilia aggregares poetarum loca. quorſum enim? cum ab uno Cicerone omnis ubertas, & quaſi ſilua tum rerum, tum uerborum ſumi poſſit. quod ſi poetis prodeſſe uis: hoc quoque ſeparatim fiat: bene locabitur induſtria: nec ego aſpernor ea ſtudia, quae colui adoleſcens, & quorum ope fateor me ad aliquam oratorij numeri ſcientiam facile perueniſſe. nunc elabores uelim & hanc unam, & ſimplicem, omnium, ut ego ſentio, maximam, ac difficillimam eloquentiae partem. quo in genere, ſiue tu uerborum, ſiue ſententiarum ornamenta quaeras, non uideo, cur uno Cicerone contentus eſſe non poſſis. mihi quidem, cum immenſas eius opes intentis oculis contemplor, egere interdum ipſa paene Graecia uidetur: certe de noſtris, qui ad eãdem laudem adſpirare potuerit, neque fuiſſe antea, neque fore quemquam puto. Dixi, quid ſentirem, ingenue pro mea conſuetudine, libenter pro a-

more

more in te ueterrimo, atque uerissimo. tu quid statuas, utrum instituta commutes, an ut coepisti pergas, pro tua singulari sapientia iudicabis. Commentarios meos in epistolas Ciceronis, quae Familiares uocantur, cum a te exspectari uideo, augeri mihi animos ad scribendum sentio: &, quamquam tu non instes; admoneri tamen uideor, ut absoluam. sed hoc nec sine otio fieri potest; &, Romae otium optare, eius est, qui Romam ipsam ignoret, aut, qui, quod accidat uniuersis, in eo sibi praecipuam condicionem sperare solus audeat. Sed, quia cessamus inuiti; & quia, quod fuit in opere difficilius, id transactum iam est: enitemur, ut reliqua diu non desiderentur. angustiae temporis obstabunt: at detrahere aliquid somno, et conferre ad elucubrandum licebit. turpe enim nobis est, qui uersamur in artium nobilissimarum studijs, antelucana uinci leuiorum opificum industria; praesertim cum illi nihil, praeter ea, quae corpori seruiunt, & uetustate corrumpuntur, nos animi fructum cum nominis immortalitate quaeramus. Vale. Romae. IV. Kal. Dec. MDLXII

ANDREAE. GOSTINIO
Cracouiam.

RECTE coniecisti, obrui me plane negotiorum fluctibus. nam, qui antea, cum essem Venetijs, uel infimi ordinis hominibus respondere ad me scribentibus consuessem; scilicet Andreae Gostinio, doctissimo,

mo, & eloquentissimo uiro, summa apud principes auctoritate, & gratia, humanissime scribenti, nihil rescriberem. tum uero me hominem non esse, minimeq. dignum ijs litteris putarem, quibus ab ineunte aetate ita meum studium dedi, nihil ut antiquius habuerim, nihil omnino duxerim praestantius. Feci tamen in summis occupationibus, ut orationem tuam legerem: de qua sic statuo, scriptam esse grauiter, & ornate, sic, ut ex ista prouincia, quae nunc egregijs floret ingenijs, tibi comparem paucos, anteponam neminem. quo sane nomine uehementer tibi gratulor, & liberalibus disciplinis, quibus ab ista eloquentia quantum ornamenti possit accedere, mente iam prospicio. Perge, mi Gostini, per eam uiam, quae te ad immortalem gloriam ducit. nihil optabilius sapienti, quam ea quaerere, quae uulgus contemnit, eos uitae terminos, quos natura praescripsit, uirtute proferre. quod tu potes, & uelle debes, &, ut uelis, ego te, amicitiae caussa, nuper inter nos institutae, non solum moneo, uerum etiam rogo. De migratione nostra uideo te ex aliorum litteris cognouisse: nunc ex meis hoc scito amplius, cum hic & beneuolentia, & consuetudine fruar, nec mihi quidquam in mentem uenerit optare, ac petere, quod a summo Pontifice Pio IV. non facile sim consecutus, angi me tamen, quod studijs nostris, quorum quae sit suauitas, ipse optime nosti, ita diuellar, ut ex ijs, quae pro communi utilitate non pauca eram exorsus, pertexere nihil liceat. quam iacturam, fortasse re minimam,

tamen, ut ad iuuandas bonas artes animi mei propensio est, fero molestissime. Quocirca tibi iam, tuiq. similibus, qui mihi uoluntate pares, doctrina, & otio praestant, cogor tradere uigiliam meam: idq. facio libentissime, qui publici commodi rationem ipsam per se, non cum mea laude coniunctam, plurimi semper fecerim. Ego tibi, si quid operae nauare possum, id totum polliceor, ac defero. seruiam libentissime, quantum in me erit, uoluntati, commodisq. tuis. Vale, & Petrum Miscouium, Andream Patricium, singulares uiros, quibus fortasse excidimus, intermisso litterarum officio, rogo te, meis uerbis diligenter saluta. Romae.

FRANCISCO. MORANDO
Veronam.

EX *omnibus officijs, quae in me plurima contulisti, quae cogitare saepe soleo, nullum mihi scito pluris esse, quam quod operam dederis, ut Iulij Iusti, Comitis omni laude cumulati, amicitiam consequerer. nam, etsi antea, testimonio adductus tuo, praestare eum litteris, ingenio, humanitate existimabam: tamen uicit opinionem meam illius epistola, sane ita luculenter scripta, ut ad antiquorum eloquentiam proxime accedat. non loquor ad gratiam: neque id amicitia nostra, nec natura mea patitur. huic uiro, si cum generis nobilitate spectatur uirtus, quamquã nihil est ipsa uirtute nobilius, qui praeferri possit, neminem*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

minem uideo. itaque illum in oculis fero, ornare etiam laudibus cogito, & meam obseruantiam, si fieri poterit, apud posteros testatam relinquere. tu, si spoponderis ei de me, quaecumque ab homine coniunctissimo exspectari solent, gratissimum feceris. Naugerius, controuersia quadam impeditus, tibi, ut arbitror, non ignota, suam profectionem distulit inuitus. nunc nihil obstat, praeter anni tempus, quo minus in uiam se det. quantum diuino, si Pontifex Bononiam se conferet, de quo rumor paene raucus factus est, itineris comitem se praebebit; sin minus, circiter Kalendas Martias, remissione frigoris, discedet. Orationem tuam licere tibi diutius, quam uolueras, limare, ac perpolire, non moleste fero. at obtrectatio laudem minuet: quasi praestare idem, si temporis ad scribendum tantundem daretur, quiuis posset. tu hoc suspicaris: ego secus. nam boni, & recte intelligentes, ipsam rem aequissimis animis aestimabunt; improbi, & imperiti quid sentiant, laborandum non est. alioqui negotium nobis numquam deerit. De rebus meis, hoc unum, quo laetari possis, accipe: frui me multorum beneuolentia: cetera satis frigent. caussam conferamus in tempora: nam ab hominibus libenter culpam auerto. Pontificis quidem praestantem animum ita uariae, itaq. graues distrabunt curae, ut ignorare multa cogatur, multa etiam delegare aliis, qui praeter suum negotium nihil curant. Valet filius, & res Romanas cupide tractat, quibus libellum suum de Orthographia non

mediocriter locupletauit. Vale. Romae. XII. kal. Febr. MDLXIII.

IVLIO. IVSTO
Veronam.

FRANCISVS Morandus, uir ſane ita probus, ueriq. cultor, ut neminem umquam fallat; ita ingenio, doctrina, prudentiaq. excellens, ut falli ipſe non poſſit, multa mihi Venetijs, cum una iucundiſſime uiueremus, de tua ſingulari ſcientia, integritate, ſuauitate morum, & eximia quadam ad omnes artes, nobili uiro dignas, propenſione ſaepe praedicare ſolitus eſt. credebam facile tali uiro affirmanti, teq. amabam uehementer, eius teſtimonio permotus: ſed quanto eadem uidi illuſtrius, atque apertius in litteris tuis, quas ad me quo longiores, eo gratiores proxime miſiſti. itaque ad priorem illam uolũtatem, quam in te antea tantam contuleram, ut ad eam accedere nihil poſſe uideretur, acceſſio tamen eiuſmodi facta eſt, ut eorum ſtudijs, qui te & ſumma, & peruetere neceſſitudine attingunt, facile ſe aequauerit amor meus. nec uero me afficiunt illa, quae multis prima ſunt, familiae dignitas, amplae clientelae, & earum rerum, quas fortuna ſuppeditat, copia. neque omnino hoc de genere nunc diſputo. optent, ſi qui haec non habent; &, qui habent, honeſte fruantur. ſed eſſe quaedam haud paullo praeſtantiora, quae neque extrinſecus affluant, & ſemel adſcita num-

quam

quam remoueãtur, quis, nisi sanae mentis expers, dubitauit umquam? quae tu, cum illa quoque possideres, a maioribus parta, a praestante uiro parente tuo aucta, ita tibi acquirenda existimasti, quasi haec sola tui iuris, uereq. tua propria futura essent, reliqua ad te parum, aut etiam nihil attinerent. macte ista sapientia, istaq. uirtute. qui enim, subducta recte uiuendi ratione, corpori se minimum, animo debere plurimum sentit: qui ita factus, itaq. institutus est, ut imperet ijs rebus, quibus alijs seruiunt; uoluptatem nullam amet, ab honesto seiunctam; ipsamq. honesti speciem ita contempletur, ut in ea totus haereat: is uitae fructum capit; is honorum uocabula contemnit; quiq. uerus honor sit, & unde manet, quidq. uera nobilitas a fucata distet, solus intelligit. Haec te olim uidere, ac sentire adolescentem, cum tibi ipse dux esses in rebus egregijs ita strenuus, itaq. certus, ut nec aetas illa, quamplurimos in optimo cursu remorari solita, languidiorem faceret, nec aequalium error a proposita gloria deflecteret, iure mirabantur multi: nunc, isto ductum sensu, ista incitatum uoluntate, mirabiliter adiuuante natura, fortuna numquam aduersante, cuius etiam commoda, quibus ad nequitiam abutuntur multi, ad uirtutis usum conuertisti, peruenisse ad eam laudem, quo adspirare paucissimis licet, cur miremur? incendi potius imitãdi cupiditate, et commoueri exemplo debemus. equidem, a qua hora legi epistolam tuam, qua nescio an quidquam grauius, aut elegantius adhuc uiderim,

tantum abest, ut assentatus mihi sim ob eas laudes, quas in me pleno modio contulisti, ut etiam, si quam antea de me ipso opinionem susceperam, quae sane perexigua fuit, plane omnem deposuerim. quod si, seipsum nosse, tanti semper fuit, ut inter saluberrima, humanaeq. uitae necessaria praecepta hoc praecipue ueteres illi Apollinis oraculo tribuerent: quantum a te habeo beneficium, quas tibi debeo gratias, quod, ut ipse me penitus inspicerem, ac mihi posthac essem notior, effecisti? neque hoc simplex lucrum est, quod, reuocata ad ueritatem ratione, coepi me minus diligere: sed accedit illud, quod acuisti industriam meã, ut conformarem me, quatenus liceret, ad iudicium tuum, &, quibus me laudibus ornandum putasti, ijs aliqua saltem ex parte respondere possem. quamquam, si tu me, quem ames, dignum iam existimas: cuius praemij spe euigilem, aut quid laborem amplius? uberrimum cepi fructum studiorum meorum: nulla mihi merces amicitia tua praestantior, nulla carior esse potest: in ea tantum pono, quanti uirtutem aestimo, quam certe omnibus rebus antepono. Congressum nostrum ita exopto, ut tibi non concedam: nec tamen sperare audeo futurum, ut una esse possimus: nisi si, qualia saepe multa contingunt, eiusmodi aliquid praeter spem dies afferat, praesertim publicis rebus ita fluctuãtibus, ut mutari multa possint: utinam iactura leui: quod equidem spero: uerumtamen, si qua res orbem cõuerterit rationum mearum, lenietur incommodum spe consuetudinis tuae: Mo-

randi

randi quidem nostri, hominis humanissimi, atque doctissimi, conuictu domestico, quotidianisq. sermonibus non dubito quin perfruar. Vale. Romae, XII. Kal. Febr. MDLXIII.

MARIO. CORRADO Brundisium.

S I *mihi omnia plane hic essent secundissima; quod utinam aliquando contingat; adhuc quidem aduersi nihil est, quod ad rem domesticam, & meã, meorumq. ualetudinem pertinet: aliquis tamen in summo gaudio dolori locus esset, quod nec ipse ad te, ut interdum Venetijs solebam, praeoccupatione quid quam possum scribere; & simul fructu careo litterarum tuarum suauissimo: quo nihil ferre molestius possum, captus elegantia sermonis tui, eaq. maximi erga me amoris significatione, quae licet minime necessaria sit, si quando tamen in litteris elucet, amanti nihil gratius, nihil iucundius est. quamquam hoc ipso nomine, quod ad me tam raro scribis, cur ego te, mi Mari, non amem magis etiam, quam soleo; si modo id fieri possit? agnosco enim modestiam tuam: agnosco humanitatem. numquam tu hoc officium, quo absentes colloquimur, et cogitatione saltem coniungimur; quo quidem utrique nostrum nihil optabilius existimo; intermissum esse patereris, nisi ueritus esses, ne mihi diligentia tua, curis assiduis distento, rescribendi onus imponeret. quod si ita est; cessa-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

re tamen te, qui uacas, prorsus nolim. mihi uero hoc iuris non arrogo, ne numquam rescribam: sed hoc, te permittente, sumo, ut id commodo meo fiat. negligentia me peccare in hoc genere non putato. quod si memoriae meae parum confides, & diu responsum tibi a me deberi patieris; admonebis, cum uidebitur, atque adeo exiges. numquam mihi in appellando, modo, ut soles, Latine appelles, molestus eris: quin etiam gratiam inibis, quod efficies, ut cum aliquo soluam lucro, crebro regustandis epistolis tuis, quas lego libentissime. Vale.

EIDEM, Brundisium.

NOLI, obsecro, secus, quam debes, & quam te dignum est, aut de mea in te uoluntate, aut de filij obseruantia suspicari. enim te diligimus, sic plane, ut in eis necessarijs, quibus cum quotidie uiuimus, quosq. in oculis pro summis eorum meritis gestamus, Marium Corradum, quem numquam uidimus, numerare soleamus. si dubitas, testes dabo. testes dico? cum unus instar omnium esse possit. nam Petrus Perpinianus, de cuius probitate, & doctrina non tu sentis melius, quam ego. ex multis meis sermonibus, quo tu apud me loco sis, quantumq. tibi tribuam, optime coniecit. de filio autem quid putas? an tenero eius animo persuaderi quidquam posse, quod a meo indicio, meaq. consuetudine abhorreat? mihi crede: cum illum egregijs imbui studijs ex

opto,

opto, ut imitari cum laude possit domesticam industriam: tum hoc uolo in primis, & hoc illi praecipio semper, ut amet eos tantum, qui uirtute excellant, & quos amari, ac laudari a me senserit. in quo magnam capio uoluptatem, quod eum uideo praeceptis meis locum non relinquere, & in hanc sententiam sua sponte ita propendere, quasi propriam in eo sitam esse laudem existimet. itaque sumus erga te pariter animati, nec amicitia tua quidquam carius, aut antiquius habemus: merito id quidem: quid enim te amabilius? quis te uincit humanitate, litteris, eloquentia? nostri uero, nisi me signa fallunt, quae tamen obscura non sunt, quis cupidior, aut etiam studiosior? At nihil ad te litterarum per tot menses. Vis tu nos alieni peccati culpam sustinere? non arbitror te esse tam iniustum: neque hoc humanitas, & consuetudo tua fert. accusa eos, quibus id negotij dederas, ut litteras ad nos tuas perferrent: quarum in desiderio diu fuimus, & mirabamur, cum sis in scribendo minime impiger, & cum ad Perpinianum bene longas epistolas mitteres, nos a te, tuos ueteres amicos, ne schedulam quidem, aut litteram accipere; cum praesertim de Inscriptionibus antiquis a filio meo, qui M. Brutum in eo imitatur, quia quod uult, ualde uult, rogatus esses. Quare nostram caussam debes aequam iudicare, et arbitrari id, quod res est, si tuas litteras, aut etiam sine litteris inscriptiones accepissemus, numquam nos commissuros fuisse, ut officium nostrum desiderare posses. nam Palea

tuus

tuus Aldi mei ſitim ſuis promiſſis incendit, re nondum ſedauit. Vale. Marcello, fratri tuo ſalutem dices meis uerbis. Romae, XV. Kal. Febr. MDLXIV.

*, EPISCOPO. CREATO

ETSI, de futuris rebus affirmare, grauitatis, & prudentiae non uidetur; coniecturam enim ſaepe fallit euentus, & obſcuritatis plena ſunt omnia: ſi quis tamen eas perſequitur diuinandi uias, quae ab excellentibus & ingenijs & ſtudijs, a cognita induſtria, a ſpectata uirtute ducuntur; hunc ego opinionis errore numquam labi, hunc optimum eſſe uatem exiſtimo. quae me ratio mouit ante aliquot annos, ut de tua dignitate praedicerem ea, quae partim conſecuta iam ſunt, partim ſic a me exſpectantur, quaſi longe non abſint. quid enim agebant, & quo ſpectabant curae illae tuae, ab ipſa paene pueritia ſuſceptae? quae res, quae ſpes tibi propoſita fuit, cum Reginaldi Poli Cardinalis, innocentia & litteris eximij, contubernium, ac domeſticam conſuetudinem expetebas? quid, cum Lutetiae, poſt obitum Poli, Vicomercato, Patauij Genuae, praeſtantibus in philoſophia uiris, operam dabas? quidquam ne ſequebare praeter ea, quae qui adipiſcuntur, omni honore digni & habentur, & ſunt? nos quidem te, amici tui, Patauij praeclara ſtudia ita complexum, ut diuelli uix poſſes,

cum

cum & creberrimae propinquorum litterae in patriam euocarent, & praesens frater non modo hortaretur ad reditum, uerum precibus etiam peteret, atque obsecraret, ui propemodum extrusimus, inuiti omnino, quibus carendum te esset, cuius consuetudine nihil suauius; sed ita duximus expedire tuae laudi; cum intelligeremus, quanto futura esset illustrior ingenij tui facultas, ab otio litterarum ad res gerendas traducta, praesertim in ista prouincia, in qua tibi maiorum tuorum uirtus tritum iter ad gloriam reliquisset; isto Imperatore, quo nemo bonas artes excipit liberalius; his etiam temporibus, cum Christiana Resp. domesticis hostibus uexata, ab ijs, qui eam doctrina, probitate, prudentia iuuare plurimum possunt, idest a tui similibus opem poscere uideatur. Quocirca primum tibi gratulor ob actiones illas Tridentinas, in quibus ostendisti saepe, ut audio, pro communi salute lumen animi, ingenijq. tui, numquam inops a consilio in ambiguis rebus, numquam in maximis ac difficillimis a constantia relictus: deinde uero, quod tantorum meritorum egregie memor optimus & sapientissimus Imperator non solum Quinqueecclesiensi te ornauerit Episcopatu, qui summis uiris deferri solitus honor est, uerum etiam ad arcanas res admissum ijs interesse consilijs uoluerit, unde manat cum Christi gloria prouinciarum salus, unde proficiscuntur ea, quae multis re, exemplo omnibus expediunt. omnibus enim utile illud est, quo Principibus Christianis recte im-

perandi

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

perandi ratio, et emẽdatae disciplinae formula praescribitur. Atque equidem uidere iam uideor, & plane coniectura prospicio, qualis, & quantus in isto munere, bonornm omnium, beneq. intelligentium sententia, sis futurus, tum eloquentia, qua excellis, tum ratione, prudentia, integritate; quae in omnibus natura ipsa inchoat, industria perficit in paucis. quod nisi ita fore confiderem; & nisi tuos ad laudem impetus iam inde ab eo tempore, cum te mihi quasi meis informandum sermonibus tradidisti, probe cognitos haberem: facerem id, quod tu, ut opinor, amori in te meo facile concederes: hortarer te, & precibus etiam agerem, iisdem scilicet, quibus agerem cum filio meo, si isto loco esset; ut assidue cogitares, quam personam gereres, quam grauem, quã illustrem, a quo impositam Principe: qui cum suum de te iudicium beneficio maximo declarauerit; beneficium tamen ipsum significatione iudicii sui uehementer auxit. quid enim putas esse in rebus humanis optabilius, quam ei non displicere, qui nisi Deo ualde placeret, ualdeq. carus esset, incursione & ui barbararum gentium uastarentur omnia, legibus, moribus, hominibus, urbibus denique ipsis extremum impenderet exitium? Multa sunt opinionibus hominum excelsa, atque ampla: quae si quis consequi uult, curas suscipiat, labores perferat, de ipsa interdum uita periclitetur necesse est, haec tibi, mi *, (meum enim adhuc appello, nec, ut spero, ista mihi te dignitas immutauit) haec, inquam,
tibi

tibi cogitanda non sunt. nam quid tu non habes, cum hoc habes unum, ut mores, ingenium, studia tua Ferdinandus Imperator probet? hoc eiusmodi est, ut neque diu solum esse possit, &, si omnia con sequantur, omnia tamen unum uincat. Quare isto bono sic fruere, quasi fonte & capite bonorum omnium, & quasi omnium maximo. Tuos uero sensus, tuas actiones in omni uita, non dubito, quin ad immortalis Dei gloriam conferas. sic educatus, sic eruditus es. hanc ego tibi laudem tribuebam adolescenti: nunc, si uerear, ut robustior aliter sentias, ac tui te dissimilem praebeas, faciam imprudenter. Retine igitur institutum, & persuade alijs exemplo tuo, uerum decus in bene agendi perpetuitate positum esse; nihil opes ad laudem, nihil praefecturas ualere: obsolescere prorsus honorum insignia, nisi splendor uirtutis accedat. quod quia te sentire certo scio; propterea tibi ex animo, uereq. gratulor accessione dignitatis tuae; &, quamquam uarijs distinebar curis, feci tamen libenter, ut hanc ad te, indicem laetitiae meae, testemq. uoluptatis, epistolam mitterem. cui si responderis, iucundum tibi fuisse officium meum intelligam: sin minus, molestum tamen fuisse numquam putabo: & occupationibus hoc tuis, illud amori tribuam. Vale. Romae, Kalendis Ian. M. D. LXIV.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

DECIO.BRANCALEONI
Neapolim.

NISI *tibi nota esset occupatio mea, uererer in primis, ne accusares officium meum, qui litteris tuis, amantissime scriptis, nihil adhuc responderim. Ego, mi Deci, hoc mihi iuris assumo cum amicis, ut, si quid ad eos magnopere non pertinet, a me uero non satis commodo meo fieri potest, omittam interdum, aut in aliud tempus reijciam. te uero cur in meis necessarijs non numerem, uel Cambij mei testimonio, qui tuã in me beneuolentiam praedicare solitus est, uel affirmatione tuarum litterarum, ex quibus duplicem uoluptatem cepi, & quod amari me abs te cognouerim, & quod eum te esse, quem qui non amet, hominem non esse contenderim. Nec me putes blandiri uelle. sic equidem loquor, ut sentio. Praeclara uirtutis fundamenta iecisti: signa uideo non obscura, nec dubia tum studij, tum ingenij: nec hortari magis, quam gratulari debeo: cum tu, qua aetate multi ad inanes uoluptates deflectũt, in ea solidam laudem quaeras, et propemodum inuenta gaudere possis. Nec dubito, quin istam mentem, & quidquid ex ea tibi manat gloriae, uel commodi, totum, quamtumcumque futurum est, acceptum Deo referre uelis. quod si facis; nae tu mihi multo amabilior es; tibiq. ipse optime consulis, cum falsam speciem felicitatis humanae a ueri boni possessione distinguis.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

stinguis. Vale, & Cambium nostrum, iuuenem eximiae humanitatis, cupidumq. omnium liberalium doctrinarum, saluta meis uerbis. Romae. VIII. Id. Quinct. MDLXIV.

EIDEM, Neapolim.

MIRAMVR uterque; tu, quod litteris tuis non responderim; ego, quod eo me nomine appelles, atque officium meum requiras. quid? tu solus ignoras, quibus distinear curis? quantis rerum oneribus premar? quam numquam uacem? nec tamen deserere officium soleo. numquam id mea uel consuetudo, uel natura pateretur. At non rescripsi. Excusat me litterarum tuarum argumentum. petebas a me scripta mea. quae corrigere cum uellem, otium numquam nactus, comprimenda potius, quam emittenda, iudicaui: idq. sum arbitratus licere mihi per humanitatem tuam. Hoc ipsum, inquies, scripsisse te uellem. Hoc ipsum te quoque suspicari, decuit: & erat amoris; & ego, id te cogitare, aut ad aliam saltem caussam referre silentium meum, libenter mihi persuasi. in quo si tu me putas indulgere mihi plus, quam oporteat: assentiar, cum ea fortasse condicione, ut te quoque plus a me, quam par sit, exigere fatearis. nam in iis, quae tua interesse cognouero, nulla, mihi crede, impediet occupatio, quo minus amicitiae nostrae debitum officium praestem. inanes autem litteras ut mittam, uix impetrarem a me ip-

so,

so, si otio abundarem: quid, cum egeam uel maxime? Equidem, in te amando partes ut meae desiderentur, numquam committam. idemq. a te peterem, nisi uoluntatis in me tuae testes epistolas tuas, Cambium autem nostrum, quem aeque diligimus, quasi sponso rem haberem. Aduentum tuum, de quo spem rursus iniecisti, auide exspecto. Vale. Romae, III. Non. Febr. MDLXV

ANTONIO. FVRNARIO
Neapolim.

Et aequa petis: & nihil est, quod ego tibi, pro tua praestanti uirtute, non libenter tribuam. itaque, licet ijs distinerer curis, a quibus respirandi locus non esset; potius tamen habui nihil, quam ut adirē ad eos, qui cum Indicem correxerint, eiusdem interpretandi scientiam maxime omnium tenent. ij sunt quattuor uiri, doctrina, & dignitate non uulgari, humanitate etiam tanta, quantam ego summam cognouerim. quorum unus, uetere mihi necessitudine coniunctus, eloquentia princeps, Mucius Calinus, Archiepiscopus Iadrensis, cum litteras tuas legisset; incendi aliqua tui cognoscendi cupiditate uisus est, extulitq. laudibus ingenium tuum, assentiente me. deinde, acturum se cum collegis de tua re diligenter, pollicitus, biduo post ita mihi respondit: si qui sint Astrologiae iudiciariae libri, qui certo aliquid non affirment, eos legi tuto posse: totamq. hanc esse partem in Indice diser

tis

tis uerbis ita explicatā, ut nihil addendum uideatur: Episcopis prouidendi ne peccetur, facultatem esse permissam: ijs se nihil praescribere neque uelle, neque posse: nec dubitandum, quin ij pro salute animorum, & religionis nostrae commodo, atque ornamento, egregie administrent omnia. Haec de negotio tuo: in quo praestiti, quae sunt in me, diligentiam, & fidem: reliqua pro tua prudentia, & aequitate, nisi fallor, a me non requiris. amicitiam tuam, ut debeo, facio plurimi: idq. ut intelligas, elaborabo, & fortasse perficiā. Vale. Romae. IIX. Id. Quinct. MDLXIV

EIDEM, Neapolim.

OFFICIVM meum, quod ab optimo erga te animo profectum est, iucundum tibi fuisse, uehementer gaudeo. equidem uellem, quantum in me uoluntatis, & studij, tantum esset auctoritatis, & gratiae. nae tu intelligeres, quo apud me loco sis, quantumq. ijs, quae uulgo bona appellantur, anteponā ea, quae uere bona sunt. in quo puto non discrepare iudicium tuum a sententia mea. exculto enim uirtute animo nihil inane placet; recta, & honesta, & cum ipsa uirtute coniuncta, prima sunt. Quare uelim ita plane existimes; patere me totum tui similibus, idest, probis, & eruditis hominibus; nihil mihi pluris esse, quā ijs operam nauare, eorumq. cōmodis inseruire: quod ubi contingit, ita laetor, quasi beneficium acceperim, non dederim. Tu autem, quasi magnum aliquid tu caussa praestiterim, gratias mihi agis: & suauissimam

epiſtolam condita roſa dulciorem facis: amanter tu quidem, & benigne: ſed e ſtudiorum ſimilitudine, praeſertim artium liberalium, quibus uterque noſtrũ deditus eſt, contractus amor munera non deſiderat, ſeipſo contentus eſt: nec mihi quidquam eſt, aut eſſe poteſt te ipſo praeſtantius, & beneuolentia tua: quam ſi conſeruas, omni me afficis beneficiorum genere: & hoc nomine maiores tibi habeo gratias, quã ſi mihi Adonidis hortos donares. Ego te, ut debeo, in oculis iam fero, licet numquam uiderim. Vale. Romae. IV. Kal. Sext. MDLXIV.

EIDEM, Neapolim.

MAGNI amoris indicium, quod ſcribere ad me uolueris, cum tamen, quod ſcriberes, nihil eſſet. argumento ſcilicet numquam indiget uerus amor. uere autem quis amat, niſi qui, ſpeciem uirtutis intuens, haeret in ea, unam expetit, cetera floccifacit? hoc idem qui ſentiunt, facile coniunguntur animis, licet longiſſime diſtent. quod, opinor, utrique noſtrum contigit. nam ſtudiorum ſimilitudo contraxit amicitiam noſtram, nec uulgarem, ut uideo, ſed qualem ſaepe multorum annorum obſequia, officiaq. plurima, & familiaris conſuetudo nõ peperit. quod tu ſi cogitas, ut ego non mediocri cum uoluptate ſaepe facio: contentum eſſe me, & laetari uehementer uoluntate, ac ſtudio tuo, munera uero prorſus non eſſe neceſſaria exiſtimabis. quamquam amplector equidem officium tuum, & de paſtillis aromaticis ago gratias, cum praeſer-

praesertim stomacho languenti utiles admodum experiar. quod uero de muliere dulciaria addidisti; amo diligentiam tuam; uel quod eius excellenti opera usus es; cum uulgaris tibi confectura, qui tuus est in me amor, non satisfaceret; uel quod ipsum mihi significandum putaueris. Cymbae tuae secundos uentos exopto: & libenter spero fore, quod uehementer cupio. res tamen ipsa quae sit, quidq. sibi uelit Aquilonaris illa tempestas, plane non assequor. sum enim aliquanto hebetior, quam tu suspicaris. De minutis auibus, risi, & consilium tuum, licet caussam ignorem, tamen improbare non audeo. nimirum, cauere, sapientis est: & satis cauet, qui non temere credit. quod Epicharmi, poetae Siculi, celebrato uersiculo monemur. Vale. Romae. XII. Kal. Febr. MDLXV.

NATTAE

NOTUM tibi esse arbitror statum rerum mearum: de quo tamen, & de mea ualetudine, ex familiari tuo, qui has litteras perferet, cognosces. Voluntatem in te meam, atque obseruantiam, quae antea fuit, eandem esse, ac semper futuram, tibi persuadeas, utinam re ipsa aliquando experiaris. habet hoc uirtus, ut languescere animos in amore non sinat. te uero, quis iam ignorat, cum paucissimis in omni genere laudis esse conferendum? Perge in cursu laudabilis industriae tuae: quando nec otium deest, quod mihi occupationibus eripitur, & praeclara habes adiumenta doctrinae, atque ingenij, quae tibi

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

gloriam, nobis fructum afferent. Me uero ut ames amore illo tuo singulari, ita cupio, ut nihil magis. Haec scripsi raptim, in summa uacui temporis inopia. Vale. III. *Id. Quinct.* MDLXIV.

PETRO. MAFFAEIO. Genuam.

ET *otium tuũ significas; quod equidem uehemẽter optabã: & latine scribis: & coralia quoque polliceris. nil profecto tuis litteris iucundius. hoc enim uerbo per uxoris, & filiae ualetudinem iam uti licet. unum requiro, quod otij rationem prope nullam reddis. atqui me id a te, uel si taceam, exspectare tamen, ne dicam exigere, poteras opinari: si modo, te a me diligi, et diligi propter studia tua, putas. Iurisconsultus ille adhuc litigat, cum damno lucrum quaerens. quem diligat, ignoro: utitur quidem perpaucis, et amare tenebras uidetur. fortasse illi persuasum est, desiderari se posse ab oculis multorum, si rarus in publico sit. id populus curat scilicet. Haec de illo, quod ad me attinet, non libenter, tua uero caussa scripsi non inuitus, ne prorsus amiculi desiderio tabesceres. Venio ad Antonianum, quasi a ruta ad pulegium: nihil enim hoc adolescente amabilius, siue mores, siue doctrinam spectes. Gratulatus ei sum tuo nomine de oratione, qua Caesarem in funere laudauit. is tibi uicissim gratulatur de statu rerum tuarum: speratq. fore, ut aliquando te ad nos referas bene nummatum, & fruaris nobiscum simul tranquillo animo litterulis nostris, certo uectigali, tua uirtu*

te

te parto. quod hic, ut sunt tempora, pauci conse- quuntur. nibil autem miserius, homini praesertim liberaliter educato, quam suspensas habere uiuendi rationes, & aliunde pendere, dubia spe, quam saepe fallit euentus. Tu igitur fruere isto otio, & colloca in tuto fortunas tuas: quod uides facere discipulos tuos. πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. *Camillum Seuerinum, doctum iuuenum, & probum, rusticari cum nobili iuuene, optimeq. erga ingenuas artes animato, Io. Baptista Nigro, ualde laetor. non enim dubito, quin multas diei horas iucundissime traducant, animum egregijs de uirtute sermonibus oblectãtes, corpori tribuentes, quantum satis est. utrumque cupio, quod tuo commodo fiat, meo nomine salutari. Aldus te, ut debet, amat, salutemq. tibi multam impertit. Vale. Romae. Idibus Sept.* MDLXIV.

PAVLO. SACRATO. Ferrariam.

MALE *sentis de utroque nostrum, cum de immutata mea erga te uoluntate suspicaris. nam & me leuem, atque inconstantem, et te fingis dissimilem tui, idest eum, cuius in amore, cognita iam uirtute tua, languere quisquam possit. tu de te ipso uide quid statuas, & quo modo feras iniuriam tuam: ego meã nec dissimulare, nec ferre leuiter possum. nam, cum ab ineunte aetate ingenium, animumq. meum ijs artibus, & studijs excoluerim, unde praeclara omnia nascuntur: scilicet egregium industriae meae fructum ferrem, si, quod in quibusdam soleo reprehendere,*

quodq. ipse sciens numquam feci, in amicitia peccarem, praesertim tua, quae non, ut multae, casu & fortuito contracta, sed expetita a me semper, & pluris aestimata, quam quae uulgo maxima putantur. Obsecro te, istam ne patere suspicionem in animo tuo residere: cogita, quod res est, te mihi esse in oculis: delectari me uehementer memoria officiorum tuorum, & angi nonnumquam, quod habere magis gratiam, quam referre, possim. In pensione exacta, & pecunia permutata agnoui diligentiam tuam, uel amorẽ potius, quo tu adductus, mea negotia uel minima ita curas, quasi maxima sint, maioremq. commodi mei, quam dignitatis, & personae tuae rationem habes. De locatione uero renouanda, totum ad te refero. mihi, quidquid egeris, non modo ratum, sed etiam gratum erit. uenditionem quidem temporibus excludi, & priuatorum fortunas nouis uectigalibus exhauriri, non mea magis, quam uestra, caussa doleo. quamquam dolorem nostrum leuare debet illa ratio, quod nihil malum sine culpa, item ut cum culpa nihil bonum. Ego me hoc in aduersis didici sustentare solatio. quod ignorari a Christianis, quibus haec sententia praestantissimum in caelo fructum promittit, cum iis etiam philosophis, qui uerae felicitatis uix umbram uiderunt, notissimum fuerit, turpe simul, & exitiosum est. Vale. Filius te salutat, & in primis obseruat. Romae, XVI. Kal. Dec. MDLXIV.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EPISTOLARVM PAVLI. MANVTII LIBER. SEPTIMVS

CAMILLO. PALAEOTTO Bononiam.

RECTE, & amabiliter cogitas, cum usuram mihi sermonis tui, tuaeq. suauitatis, ademptam locorum interuallis, restituendam quoquo modo litteris existimas. hoc sane non modo mea peruetus in te, & perpetua, & iam ad summum perducta beneuolentia, uerum etiam humanitas illa tua postulat, in qua tibi conferre possum paucissimos, neminem certe debeo anteponere. Atque hoc loco recurrit animus ad initia nostrae necessitudinis, repetitq. secum, & magna cum uoluptate contemplatur officia tua: quae libenter alijs praedico, tibi non minus libenter exponerem, ut hoc ipso me gratum, & memorem intelligeres, nisi me reuocaret pudor tuus, et putarem confidere te memoriae meae, nec tamen expetere a me quidquam praeter uoluntatem. Sed omitto illa uetera: recentem gratiam praeterire non possum; quod homo semper districtus a publicis rebus, priuatis etiam, quae tua benignitas est, amicorum negotijs tum opera, tum animo distentus, epistolam tamen ad me miseris et bene longam, quod ipsum a-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

moris est, et omni prorsus officio, omniq. lepore, et elegantia refertam. Nam, quod me laudas: non ita desipio, ut uelim tecum de ueritate contendere. si te delectat hic error: fruere quamuis diu, me nec repugnante, nec inuito. sin errare turpe ducis, in eo praesertim genere, in quo te, uel si ego tecum sentire uelim, res tamen ipsa facile refellet: dic me deditum litteris, dic antiquitatis cupidum imitandae: studium tribue: largire industriam: haec fatebor, & agnoscam: de doctrina uero, & eloquentia, quam in me utramque plena manu congessisti, etiam atque etiam uide quid sentias. quam enim tu laudem bene & emendate scribendo consequeris, eandem laudem non bene de scriptis alienis iudicando ut amittas, committere non debes. Habuit istam gloriam proxima superior aetas: cum florerent illi illi uiri, de quibus nulla posteritas conticescet, Bembi, Sadoleti, Poli, & horum uel aemuli, uel imitatores multi. tunc industriam benignitas excitabat: fructus laborem sequebatur: ad opes, ad honores aditus patebat. nunc obsolescit splendor omnis Romanae linguae, & destituta praemijs migrat ad exteras nationes eloquentia. Hic tu me uocas ad scribendum, & quasi iam languentem in cursu quantum potes incitas. Obsecro, quid spectemus? uides enim tempora: uides hominum ingenia, ad inuidiam proniora, quam ad aequitatem. dignitatem uero illam, & ea commoda, quae proposita olim erant, nihil est, quod cogitemus. Quocirca sine me cedere temporibus, et

minuere

minuere laborem aetate iam ingrauescente: si non concedis, quod interdum cupimus, ut artem omnino desinamus. Ac faceres tu quidem, ut ego sentio, aliquanto iustius, si ad communes amicos, Sigonium, & Amasaeum, utrumque doctrina, & ingenio praestantem, cohortationem istam conuerteres. quamquam Sigonium cessare non arbitror: scribit enim minus alacriter, quam egregie. Amasaei autem musas, quaeso, cur pateris silere? certe illum dixeras accurate quaedam pangere in historias Polybij. magnifica res, & gloriosa: cuius exspectationem ego te auctore iam aliquam apud eruditos homines commoui. nunc tuae sunt partes, ut illum urgeas, efficiasque, ut omnino opus appareat. simul enim & studiosorum utilitati, in qua pater eius, dum uixit, eximia cum laude fixit omnes curas, et gloriae suae uehementer consulet. Amulius Cardinalis, optimarum artium patronus paene singularis, tua sui memoria ita delectatur, ut, si cetera desint argumenta, uel ex hoc uno constet, quo apud illum loco sis. itaque noli uereri, ne illi ex animo effluas. non enim is est, qui uel temere amet, uel temere amare desinat. noui iudicium in deligendis hominibus: noui constantiam in tuendis. praeterea fratrem tuum, Auditorem Rotae celeberrimum, clarum praestantibus in Christianam Remp. meritis, in oculis fert: de te uero perhonorifice et loquitur, et sentit. Cum Vitellio tuis uerbis de noua dignitate sum gratulatus. egit gratias, et laetari offi-

cio

cio tuo, uelleq. plurimum tua caussa uisus est. Vale, et Sigonio meo, et Amasaeo tuo, uel potius utrique nostro, salutem a me plurimam. Romae, XIII. Kal. Ian. MDLXV.

EIDEM, Bononiam.

CARDINALEM habes fratrem tuum. habes igitur, cur & uehementer & perpetuo gaudeas. diuinum enim bonum honor est, non quilibet, sed is tantum, qui uitae innocenter actae, qui summis in Christianam remp. meritis, qui rectis denique studijs, artibusq. tribuitur. quod quia contigit fratri tuo; cuius animum, ab omni semper ambitione remotum, non haec uirtutis insignia, quae ipsa per se nemo sapiens concupiuit umquam, sed ipsa uirtus sua forma ad bene agendum illexit: ideo laetantur omnes boni, & fructum quisque capit ex aliena dignitate: quasi ad omnes pertineat id, quod, si eosdem sensus, easdem actiones imitentur, sperare omnibus licet. quo tibi nomine haud sane paullo plus, quã uerbis assequi possum, gratulor: nec uero tibi solum, sed familiae tuae uniuersae; cui proponitur egregium colendae uirtutis exemplum, sic, ut uix iam esse quisquam possit, qui non ad uerum decus, atque ad omnes bene audiendi partes excitetur. Ego ipse, qui quidem in tuis esse, & numerari uolo, nescio quo modo uehementius, quam antea, cupiditate solidae laudis incendor, atque ita statuo, non satis esse, in

studijs

studijs, & in uita me similem esse mei; laborandum, atque enitendum, ut ipse me uincam, &, qualem esse decet eum, quem uos diligitis, & in quem officia multa contulistis, talem aliquando me praebeã. Equidem, si uoluntati par facultas esset, nostram amicitiam, quae uobis, ut ego sensi, periucunda, mihi, ut omnes intelligunt, perhonorifica semper fuit, libenter ornarem. sed euenit contra, ut ego orner quotidie magis iudicio de me uestro, & hac ipsa, qua uix optari maior ulla potest, recenti uestrae dignitatis accessione simul accedat aliquid ad existimationem meam. caue enim existimes, aut laetari mediocriter amicos meos, aut mihi a paucis illo ipso die, quo in amplissimum ordinem frater tuus cooptatus est, gratulationem esse factam. eoq. maior & mea, & aliorum laetitia est, quod fore nemo dubitat, quin hunc honorem, qua uirtute est adeptus, eadem ita gerat frater tuus, ut ex eius industria, doctrina, probitate fructus Cristiana Respub. maximos capiat. sic enim uixit ad hanc diem, & in maximis, grauissimisq. rebus ita se exercuit, nihil ut illi iam placere possit, quod a communi bono discrepet, nihil tam difficile, tam ue arduum occurrere, quod uel prudentia non assequatur, uel cura, studio, scientia non perficiat. Vidit igitur in hoc quoque multum, qui cetera omnia pro sua singulari sapientia prospicit egregie, Pius IV. Pont. Max. cum talem uirum, non modo non ambientem, sed nec opinantem, non postulantem quidem certe, in Cardinalium collegium, ipso Collegio

compro-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

comprobante, probis omnibus, & eruditis uiris mirifice laetantibus, adsciuit. Nos autem, & quicumque bonis bene cupit, eaq. uult, ac sentit de communi re, quae uelle & sentire omnes debemus, diuturnam expetamus, et precemur a Deo fratri tuo uitam: ut cum praestantibus uiris, quos habet dignitate pares, uoluntate, & studio similes, eam uniuersae Ecclesiae, quam tempus & necessitas flagitat, opem afferre possit. quod si acciderit; publica primum caussa, deinde etiam nostra laetabimur. futurum autem, ego quidem, permotus diuinatione quadam, non magis opto, quam spero. Vale. Romae, idibus Mart. M.D.LXV

IO. FRANCISCO. COMMENDVNO
CARDINALI. CREATO

O DIEM praeclarum, qui perpetuae uoluptatis et laetitiae nobis initium attulit, quarto idus Martias. illo enim te die Pontifex Max. a cunctis bonis expetitum, cum excellentibus aliquot uiris Cardinalem nominauit. Queri iam desinamus, uirtuti locum non esse. quod antea multis in ore fuit, nec iniuria. quosdam enim ad summos honorum gradus nobilitas, nonnullos opes, alios alia, sola uirtus paucissimos extulit. deleuit hanc maculam, & ueterem illam Pontificum sanctissimorum consuetudinem, retentam a paucis, exoptatam diu, Pij Quarti numquam satis laudata sapientia renouauit. Quo facto,

te quidem pro tua non uulgari prudentia intelligere arbitror, quae tibi partes impositae sint, quasq. res & praesens a te dignitas, & anteacta tua uita postulet: ego autem hoc tibi uideor affirmare posse, unũ sensum esse, unamq. uocem cum tibi gratulantis uniuersae bonorum Reip. tum uero maximas Pontifici gratias agentis, quod temporibus difficillimis labantem Ecclesiam tali praesidio fulserit, ultroq. tibi istũ honorem detulerit non petenti, quem studiose petentibus nobilissimis uiris denegandum iudicauit. Omnino, quod tu scis optime omnium, nullam mercedem requirit uirtus, nec ad se ornandam assumit aliquid extrinsecus; uerumtamen, si duabus rebus, praemio, & poena, quod sapientissimi uiri litteris mandarunt, salus publica continetur: utroque pariter est laetandum, & ea bonis impertiri, quae inter homines ducuntur amplissima, & ita improbitatem notari, ne quis exsultet in culpa, & impunitatem licentia consequatur. Quod cum ita sit; laetari te quoque plurimum decet honore tuo, et fructum illum magni facere, quem tamen non appetisti, cum labores grauissimos pro Sedis Apostolicae commodo susciperes, cum pericula subires, cum omnes denique curas, omnem mentem, operamq. in communi salute collocares. Equidem, ubi te Cardinalem esse declaratum cognoui, exsultaui gaudio, eaq. perfusus uoluptate sum, quam his litteris exprimere mihi non licet, tu tamen, ut opinor, cogitatione comprehendes, si, quae mea semper in te fuerit primum beneuolentia, dein-

de

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

de etiam, ubi coepit esse tua uirtus illustrior, obseruantia, cum animo tuo considerare uolueris. quod ut facias, etiam atque etiam a te peto. Vale. Romae, XII. Kal. Apr. MDLXV.

CHRISTOPHORO. RVFO

PENDEBAM animi, nec satis constituere poteram, plus ne uoluptatis ex discessu tuo caperem, an molestiae. uoluptatem afferebat illa ratio, quod erudire artibus egregijs adolescentem illustri loco natum, quam tu curam suscepisti, primum, ut ego sentio, dignitatem habet: deinde, fructum ex eo te posse colligere intelligebam, non illum quidem tua cum industria & uirtute conferendum, attamen eum, qui pro malis temporum non omnino contemnendus esse uideatur. quod si otium quaeris, uel ut aggrediare ad scribendum, uel ut ea, quae iam habes instituta, perpolias: isto fortasse loco nihil aptius aut accommodatius ad tua consilia reperies. nam in urbe Roma, etsi nihil obstat, quo minus arbitratu suo quisque uiuat, interpellatores tamen quandoque non desunt, honesti illi quidem, rectisq. deditistudijs, interpellatores tamen. Haec erant, quae mihi de te cogitanti laetitiae non parum afferrent. Rursus, cur non dolerem, cum hic te multi, ipse multos diligas, carere nos tua consuetudine, te nostra? tuam uero non uulgarem doctrinam, cui quidem ego semper, a quo primum die tua scripta uidi, debitum uoce mea testi-

testimonium persolui, in hac luce & celebritate uersari, ubi cognita decoretur, quis, qui te uere atque ex animo amet, non uehementer cupiat? Hanc mihi molestiam prope omnem, et ancipitem sane curam eripuit epistola tua. quod enim tu studijs tuis otium exoptare uidebaris, eo te istic iucundissime perfrui, nec urbis desiderio admodum laborare, facile conieci. itaque uide, quam libenter animum meum ad tuã uoluntatem accommodem. idem si ad me saepe scripseris; quod ita expeto, si modo fieri tuo commodo possit: abesse te laetabor, cum ea tamen spe, ut aliquando nos reuisas, tum scilicet, cum rationes tuae patientur. idem sentit, idem uult Octauius noster, idem etiam Sirlettus Cardinalis: qui uiri? ornamenta, et lumina nostrorum temporum: quibus te esse ac fore semper carissimum, non dubito quin et tibi persuadeas, et id in magna tuae felicitatis parte ponas. Vale. Romae, IV. Id. Apr. MDLXV.

IO. GENVAE.

CONVENIT inter nos de nota scriptis meis apponenda, quae moram ferre non possint: notae uero signum omisimus. hoc igitur erit, †. Tu si mihi in hac describenda epistola tam celeritate satisfeceris, quam emendate scribendi studio, politaque, et eleganti litterarum forma satisfacere solitus es: multum addes ad officia in me tua: quae cum augeantur quotidie, augeri tamen uix potest amor in te

meus:

meus: eo iam peruenit non modo litteris, et ingenio, sed moribus etiam, et probitate tua: quae ego haud paullo pluris, quam omnium rerum scientiam, soleo aestimare. Vale. Ex aedibus nostris. Nonis Ianuar. M.D.LXIV.

IOANNI.BAPTISTAE.TITIO Florentiam.

Etsi doleo, negotijs te nimium diu a consuetudine abduci studiorum tuorum: tamen hanc in dolore uoluptatem capio, quod tu is es, qui, adempto librorum usu, doctissimorum hominum assiduo congressu, & sermone familiari iacturam hanc ita sarcias, ut minorem fructum ex otio suo multi capiant, quam tu ex negotio tuo. gratulor tamen tibi, quod, litibus aliquando liberatus, redieris ad communes Musas: cum quibus quam iucunde uiuas, de me ipso coniecturam facio. pascor enim, mihi crede, litteris: cetera omnia uel molesta, uel certe parum grata. Daetus, et Bonannus si, ut scribis, ita de me sentiunt; uehementer gaudeo. equidem utrique, non tuo solum, uerum aliorum quoque testimonio permotus, plurimum tribuo. quod utinam litteris, aut officio saltem aliquo, declarare possim: in quo facultas exoptanda, quae nunc quidem abest; animus certe numquam deerit: sin id minus licebit; tu scilicet, quae tua est humanitas, & in me amor, cum de me ijs omnia polliceberis, tum eorum mihi beneuolentiam,

cuius ipse potissimum auctor fuisti, conseruabis. debes enim, & uis opinor, ut optimus artifex, perpolire opus tuum, & ad exitum perducere. A te, mi Titi, promissa non exigo; ne, quod liberalitatis est, id uidear fidei uelle tribuere; cum tamen utrique confidam pariter. hoc tantum dicam: quod te facturum scripsisti, id si quamprimum feceris, fore, ut non minus de tempore, quam de re, tibi gratias agam. Cotta tuus semel & iterum ad me uenit. sane delector hominis probitate, moribus, doctrina. amo etiam ut amicum tuum. et, quamquam premor negotijs; quod tu optime scis; cum tamen ire ad me uoluerit, numquam eum excludet occupatio mea. Filius abest, Venetias profectus ante aliquot dies, inde Asulam: quo in opido frater meus, ab omni remotus grauiore cura, tranquillo animo ita sibi uiuit, ut rem domesticam non contemnat. Vale. Romae, V. Kal. Nou. MDLXV.

MARIO. CORRADO
Neapolim.

ETSI *nec magis, quam soleo, uacabam; & ad quotidianas occupationes accesserat cura sane grauis, ex interitu suscepta domestici hominis, ad mea negotia uehementer apti: feci tamen, amore impulsus, quo te propter ingenij, doctrinaeq. praestantiam mirifico sum complexus, ut epistolae tuae responderem: quae mihi uoluptatem eo maiorem attulerat,*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

quod te Neapolim uenisse, nec statim discessurum, cognoui. saepius enim, & commodius, ultro citroq. cursantibus publicis tabellarijs, tu de meo, ego de tuo statu audiam. Videre mihi uideor, te totum in litteris esse. cupio non inanem esse coniecturam. ut ut est, hoc equidem spectro delector, & mirabiles industriae tuae fructus exspecto. Ad Latinam uero linguã quod attinet, mihi crede, sine caussa laboramus. an illa tibi, tot ueterum illustrata monumentis, tot etiam recentiorum probata testimonijs, uel nostro, uel cuiusquam egere patrocinio uidetur? praesidij satis, atque opũ in ipsa positum est ad repellendas istorum iniurias: quae tamen in ipsos recidunt. nam ei nemo maledicit, qui se ipsum inscitiae non condemnet. quod si Latinae linguae species, & pulchritudo, quae uulgi oculis non patet, cognosci ab ominibus posset: amores incredibiles, ut ille ait, excitaret sui. me quidem sic affecit, cum tamen integram eius formam nondum nouerim, extrema quaedam lineamenta uix adspexerim, ut reliquas uoluptates cõtemnam, cum hac, & in hac libenter, & iucunde uiuam. qui uero aliter sentiunt, & errare nos existimant: sexcentis eos argumentis refellas licet: parum proficies. quod ego cum iampridem intellexerim: pauca quaedam scripsi, ad indicandam sententiam meam: neruos esse intendendos, ut in arcem huius caussae inuaderem, non putaui. Stomachari, mi Corrade, iam desinamus, in aliena culpa: & gratulemur potius ipsi nobis, quod amemus ea, quae praeclara sunt: quae si parantur

rantur laboribus maximis; id quod a studio multos deterret; molestum tamen esse non debet, quod gloria compensat immortalis. Fragmenta patris mei quod requiris: apud me nulla sunt: furto ablata, quo ille tempore uita excessit, creditum est. In Sex. Empirico, Palaemone, Aspro, & reliquis, mea tibi diligentia non deerit. odorabor, sicubi latent: nam in tabernis publicis non exstant: inuentos, noli dubitare, quin eruam. quam uellem filius adesset, qui Venetias profectus est. praestaret aliquid, opinor. haec enim studia tractat nauiter; & grammaticos, de Orthographia cum scriberet, euoluit omnes. Vale. VI. Id. Nou. MDLXV.

EIDEM, Neapolim.

SVPERIORE hebdomada pluribus uerbis epistolae tuae respondi. heri alteram accepi: in qua petis a me, fecerim ne inscriptionem illam, cuius exemplum ad me misisti, in quo laborem sumpsisti non necessarium: id enim ex amico meo, ad quem illam misi, cognoscere omnes possunt. Quod mihi nescio quos inuidere significas: de inuidia non laboro: si quis maledixerit, fortasse tacitum non feret. Quod autem, ne stultis hominibus gratificer, me mones, in consilio tuo beneuolentiam agnosco: uerumtamen, neque quos tu stultos uoces, neque quam rem notes, assequi satis possum. nam, si quis grammaticus obtrectat, susq. deque. laborantibus enim inscientiae

morbo medicinam facere si coner, ualde sim stultus, si possim, ualde sapiens. In exemplo inscriptionis ad me missae uerbum desideratur, omissum incuria describentis. nam, ubi est, VT. DEBITVM. ET. DOMESTICAE. VIRTVTI: ego scripsi, VT. PIETATI. DEBITVM. ET. DOMESTICAE. VIRTVTI Vale. Romae, XV. Kal. Dec. MDLXV.

PETRO. PERPINIANO
Lugdunum.

AMABAM antea non uulgariter amorem in me tuum, cum praesertim suauitates in te essent ingenij multae, rara probitas, doctrina prope singularis: nunc, quam in exhauriendo mandato, quod humanitate tua fretus discedenti tibi dederam, curam, & diligentiam adhibuisti, ea me sic affecit, ut omni te animi mei sensu complectar, omnia tibi, quasi iure optimo, debita, studia, & officia pollicear. quamquam de amico meo duriora significāt litterae tuae. quae si uera sunt: amicum iam non appello. excellat licet ingenio: ualeat industria: ex antiquis monumentis praeclara quaeque delibauerit: haec inania sunt, nisi cum optima mente, & Christiana pietate iungantur. quod si se respexerit, si cum Ecclesia Catholica, idest cum Deo, redierit in gratiam: tunc ego me illi restituam: tollam hominem, & ornabo, quantum in me erit: nullum ei deesse a me officium patiar, quod ad eius dignitatem, existimationemq.

perti-

pertineat. Quod scribis, Lugduni meliore iam loco religionem esse, & in eo te operam strenue nauare: non miror, te tui similem esse, praesertim in communi salute: publicam uero rem quotidie melius ire, contra quam & sperabant nefarij homines, & agebant, uehementer gaudeo. Rex autem adolescens, ac paene puer, cum in Christi caussam tanto animo coeperit incumbere, superare uidetur aetatem uirtute, & plane is esse, qui maiorum suorum laudibus aliquando respondeat. Posseuino meo cum salutem a me scripseris, hoc addes, memoriam illius nostrae ueteris amicitiae mihi esse periucundam, sed longe carius, longeq. iucundius, quod omnes ingenij sui uires ad profligandos Apostolicae Sedis hostes felicissime profundat. gratulor sane optimo iuueni de ista facultate: nec dubito, quin eum semper, quocumque eat, quamcumque rem aggrediatur, ope sua Deus & prosequatur, & iuuet. Rouillium, praestanti humanitate uirum, egregie de religione sentientem, si meo nomine salutaueris, gratissimum feceris. Vale. Romae, XIV. Kal. Dec. M D L X V.

Cum epistolam complicarem, uenit ad me, ut solet, officij gratia communis amicus, diligens obseruator doctrinae tuae, Zerbinus Ritius: is rogauit, ut salutem tibi suis uerbis adscriberem. quod facio libenter: teq. rogo, si tamen hoc patitur humanitas tua, ut ames iuuenem, amore tuo dignum.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

HORATIO . CARDANETO
Perusium.

QVERERER tecum, si liceret, idest, si pateretur amor in te meus, quod fructu me priuas & humanitatis, & iudicij: humanitatis, quasi te amantem non redamen: quod abest longissime a moribus, & consuetudine mea: iudicij, quod beneuolentiam meam ita petis, quasi ego, qui tu uir, quantusq. sis, quae in te suauitas, quae doctrina, quae uirtus, quod omnes iam norunt, solus ignorem. Vbi igitur illa, quae in me plena manu confers? quamquam id quidem amice magis, quam uere: uerumtamen, si tu eum me putas esse, quem litterae tuae significant; in quo, si uis, (uide, quanti te faciam) plus tibi credam, quam mihi; cur minuis auctoritatem testimonij tui, & paene tuam sententiam in dubium reuocas, cum admonendum me censes, ut eo erga te animo sim, quo si non essem, non modo indoctum, agrestem, inhumanum, sed plane me hominem non putarem? Conor, inquis, extorquere, ut me ames. Non est, mi Cardanete, cur coneris id, quod iam perfecisti: aut extorqueas, quod ego tibi mea sponte, & ita libenter quidem tribuo, ut etiam, quod amare uidearis amorem meum, ipse mihi gratuler, tibi gratias agam. Quod ais, officio te esse impulsum, ut ad me scriberes, & eodem offico admonitum, ut breuiter scriberes: agnosco modestiam tuam, et probo, cum eo tamen,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

men, ut existimare te uelim, uel si creberrimas ad me, longissimasq. miseris epistolas, aeque mihi omnes gratas, & periucundas fore. cur enim scriptis tuis non delecter, quae cum lego, antiqua non desidero? cum praesertim istam facultatem hodie multi expetant, pauci consequantur. Commentarios meos in familiares, ut uocant, Ciceronis epistolas requiris. si esset otium, propediem absolutos darem. sed ita saepe, nescio quo fato, diuellor a libris, ut interdum mihi Roma displiceat, & agrestem solitudinem urbanae celebritati libenter anteponam. Illa de Imitatione sinamus iacere. spissum opus est, & longi temporis, nec fortasse nostrarum uirium: &, ut uere dicam, sperare uix audeo, quam animo, & mente formam uidere uideor, eam, quaecumque est, oratione, & stylo satis explicare posse. Haec scripsi, in lectulo, cum leuiter aegrotarem. Vale. Romae, IV. Non. Ian. MDLXVI.

IOANNI. CASELIO
Florentiam.

QVO maior est uirorum praestantium, idest tui similium, inopia, eo mihi carior est, & esse debet amicitia tua: quam quidem omnibus officijs, & studijs, quae a summa proficisci beneuolentia possunt, perpetuo colam. quod utinam per ualetudinem tuam fieri licuisset, ut Romam peruenires. maiorem fructum, quam qui ex litteris percipitur, qui tamen uul

garis non est, ex familiari consuetudine, mutuoq. sermone, uterque nostrum capere potuisset. quod quando non accidit: ego, quod ad me attinet, ut amoris mutui recordatione desiderium meum leniatur, operam dabo: litteris autem ita utar, quantum negotia sinent. quo te contentum esse, neque in hoc genere plus exigere, quam praestare possim, tua mihi pollicetur humanitas. De philosophia illustranda, praeclare cogitas: uerum, praeclara omnia quam difficilia sint, his praesertim temporibus, non te fugit. sunt enim adhuc, qui, frugibus inuentis, glande uesci malint. quibus ignosci fortasse ex aliqua parte potest, quod eos pudeat, Quae pueri didicere, senes perdenda fateri: sed, eorum exemplo decipi adolescentes, & inquinata doctrina infici, atque corrumpi, hoc quidem graue malum est, malum, inquam, non ferendum: idq. tu iure doles, & ego sic, ut tibi non concedam. Verum haec Principes uiderint: qui nisi peccarent in delectu, gymnasia florerent, optimeq. cum litteris, & bene litteratis hominibus ageretur. De studijs meis, an de negotijs, aliquid scribam? negotia nihil ad te scilicet: studia uero propemodum iacent, & eo magis, quod ualeo parum commode. Te ualere, liberatum iam, ut arbitror, diuturno morbo, non mediocriter gaudeo: reuertentem in patriam amore prosequor: frui optimis studijs, & capere studiorum uberrimos fructus, ita cupio, ut si communia bona essent. sic enim decet eos existimare, quorum animos et coniunxit uir

tutis

tutis amor, et retinet. Vale. Romae, IIX. id. Ian. MDLXVI.

FERDINANDO. GATVLAE Neapolim.

SVPERIORIBVS diebus, cum tu me lucu lento sane carmine salutasses, etsi moleste ferebam, eripi mihi occupationibus facultatem respondendi, tamen non uerebar, ne tibi de meo erga te animo secus interpretandi occasionem afferret silentium meum. odiosas enim, nec dignas bono uiro suspiciones longe a se repellit excultus litteris animus, et liberaliter educatus. nunc uero, cum me praeceptor tuus, homo egregie doctus, et spectatae integritatis, Blasius Monicus, modeste ille quidem, tamen ut cupiditatem dissimulare non posset, admonuisset officij mei: nihil habui potius, quam ut haec ad te, licet ijsdem, quibus antea, curis distentus, exararem. Ac, de tuis quidem uersibus si quaeris quid sentiam: probarem omnia, si placeret argumentum. in uerbis elegantiam, in sententijs grauitatem uideo: quod utrumque, nisi qui excellat ingenio, assequi nemo potest: in me autem extollendo quid sis secutus, aut quam rem spectaueris, non uideo. nam nec agnosco illa, quae scribis; et si agnoscerem, tamen haud libenter legerem: sed opinor tibi haesisse illud, quod a ueteribus proditum est: Bonum poetam esse non posse, qui non obscuris dare lucem, paruis magnitu-

di-

dinem sciat. quod si conaris; et si hoc te delectat exercitationis genus: non improbo; &, cum te amem, facile a me impetro, ut patiar uel abuti te meo nomine ad laudem tuam. neque hoc solum, sed illud etiam tribuo amori in te meo, quod tu fortasse non exspectas, aequo tamen animo, pro tua bonitate, accipies; ut horter te, quando ad ius ciuile studium, curamq. tuam contulisti, ut istam artem non, ut hodie multi, nudam, & inornatam, sed, ut olim ueteres illi, multiplici rerum scientia, praecipue uero Latinae eloquentiae quasi dote instructam, et locupletatam uelis. eloquentiam uero non ex uno, altero ue libro, sed ex accurata multorum lectione comparari, cum te Monicus erudierit, non dubito quin optime noueris. Etiam illud addo, quod fortasse recentioribus iurisconsultis absurdum uidebitur, Graecae linguae, unde res petantur, sine quibus inane quiddam est, & plane languet eloquentia, studij tui partem omnino aliquam esse dandam. quae si omnia pauci praestant: uaria excusatio est. alij enim disciplina, alijs ingenium desuit. nonnullos etiam, cum ad summam iuris ciuilis gloriam adspirarent, & forsitan peruenire possent, rei domesticae difficultas a praeclara industria ad quaestus necessarij curam detorsit. Haec si obstare intelligerem studio tuo: frustra cohortationem hanc susciperem, uel potius plane non susciperem. cogeret enim necessitas, quod uoluntas negaret. nunc te, optimis a puero non modo litteris, uerumetiam praeceptis informatum, prae-

stantem

stantem ingenio, nec fortunae muneribus egentem, errare cum multis, & mediocri laude, angusta circumscripta finibus, contentum esse, cur sinam? Perge igitur ad gloriam recta uia: obliquas uulgi semitas omitte: quaeq. tibi praeter ceteros a Deo tributa bona possides, iis ita utere, ut ius ciuile non modo perdiscas, uerum etiam uehementer ornes. quod si efficies, laetabor: sin minus, hoc tamen tibi, non obscurum, ut opinor, studij in te mei testimonium relinquam. Vale. Romae, IV. non. Feb. MDLXVI.

ANTONIO. FVRNARIO Neapolim.

EGO uero tibi non modo praesenti bono, sed futuri etiam spe ualde gratulor. non enim tam ex eo, quod abierit morbus, & quod, ut scribis, conualescere iam incipias, quam quod omnino futurum confido, ut breui pristinam ualetudinem plane recuperes, magnam laetitiam, uoluptatemq. capio. tu modo tua temperantia fac, ut perpetuo gaudeam. quod ita me cupere uelim existimes, ut ex familiaribus tuis nemini concedam. ista enim doctrina cum caremus; & cum, affecto corpore, simul ingenium languet; angimur qui te diligimus; & quos ex industria tua fructus ferre potest aetas nostra, eos retardari, aut minui, patimur iniquissime. Ego ab interitu Pij Quarti ualetudine utor incommoda. Stomachus, calore destitutus, officio concoquendi male fungitur. hoc

uitium

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

uitium si tua citrea depulerint, plurimum sane tibi debebo, & eo magis, quod cetera pharmaca palato non amica, hoc medicinae genus ita suaue est, ut, uel sine morbo, gustare nihil malim. itaque speremus illud quoque, quod longe pluris est, ut stomachus fiat firmior: interea tibi ago gratias, quamquam id a te non exspectari certo scio, quod me condimento gratissimo delectare uolueris. quod profecto, nisi me non uulgariter amares, tibi in mentem non uenisset. In extrema epistola quod mihi Gorgiae Leontini uitam exoptas: hoc quoque amoris signum: sed malo prosperam, quam diuturnam. prospere autem uiuere, est, otio & litteris, uacuo curis animo, frui. quod ego assidue meditor, &, si quando assequar, purpuras omnes, quaeq. purpuratis cara sunt, te fortasse non improbante, contemnam. Vale. Romae, IIX. id Feb. MDLXVI.

ANTONIO. MERVLAE Casertam.

CAVE putes, aut me suspicari, quod abhorret ab amicitia nostra, oblitum te esse mei, aut commissurum umquam, ut obliuisci possis. Omnino discessu tuo nihil molestius: quis enim abesse eum, cuius neque consuetudine quidquam iucundius, neque sermone eruditius, nec moribus, & uita sanctius, aequo animo ferre possit? Sed rursus, qui te diligunt, qui pro tua uirtute sunt plurimi, quorum tamen ego

nemini

nemini concedo, cur tuo commodo maereant? uiuis in parte Italiae nobilissima, honesta satis condicione, apud illustrem uirum, humanitate, litteris, omni denique, ut audio, laude perpolitum. quae sunt eiusmodi, ut ea sequantur multi, assequantur admodũ pauci. At urbe Roma cares. Scilicet, quia Capitolium, uel Amphitheatrũ quotidie non adspicis, quae tu, hic dum eras, fortasse ne cogitabas quidem, id laborandum crediderim. Cetera, opinor, nihil ad te. neque enim sitire te abitror honores aut opes: quae qui adipiscuntur, uides, a tranquilla, & beata uita quam longe distent, quibus fluctuent curis, quibus assidue miserijs urgeantur. Reliquum est, ut te pungat, quod nobiscum non sis. quod ita leuiter feres, si cogitabis primum illud, ortam ex uirtute beneuolentiam eiusdem uirtutis memoria foueri, atque ali, sic, ut nihil praeterea desideret: deinde, mutuis epistolis hoc leniri quadam ex parte desiderium posse: postremo, mortalem esse neminem, cui plane secunda sint omnia. addo illud, quod solatij tibi loco debet esse, nostros sensus congruere cum tuis: nihil esse nobis optatius, quam ut simul uiuamus: dolere, quia non liceat, eo minus tamen, quia futurum speramus, ut aliquando liceat. habes egregie animatum erga te Cardinalem Sirletum: cuius auctoritatem, pro singulari eius integritate, sapientia, doctrina, maximam esse, non ignoras. Pantagathus de te & amicissime loquitur, & praeclare sentit. tribus illis, quos tuo nomine salutaui, Statio, Dauan

zato,

zato, Tettio, qui te omnes resalutant, scito te in oculis esse. nam de me ipso, non faciam, ut plura ad te scribam. uellem, ita res ferret, ut, quanti te facio, tantum ex officijs meis fructum capere posses. mihi crede, studijs, & rationibus tuis ita consuleretur, ut ad uitam & commode, & satis etiam cum dignitate traducendam nihil deesset. sed uides tempora. fruamur, mi Merula, litterulis nostris, directo in Deum animo: ceteris rebus πολλὰ χαίρειν. Rotae nostro, non minus ingenio, quam nobilitate praestanti, poetae optimo, & cum ueteribus conferendo, salutem, obsecro te, meis uerbis, si quando ad illum scribes. Vale. Romae, XIV. Kal. Quinct. M.D.LXVI.

MARIO. CORRADO
Neapolim.

FACILE *poteras e silentio nostro de tuo negotio coniecturam facere: nisi si tacere nos existimas, uel quia non amemus, uel quia paruipendendum id credamus, de quo te uehementer laborare, epistolarum tuarum crebritas ostendit. in quo uideo te otium nostrum scilicet e tuo metiri. nam Statio nostro a scriptione publicarum litterarum respirare numquam licet. ego autem quibus rebus urgear, quam numquam uacem, nosse te opinabar e Ciuino, aut etiam ex alijs: quoniam quidem status meae uitae is est, ut ignorari uix possit. Sed, ut ad prima redeam, ueteres illi grammatici nondum Romae sunt:*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

si afferentur, eos ad te mittam. tu uelim significes, ubi sis futurus. nam istic, si recte uerba tua interpretor, non uideris admodum libenter esse. Huc te uocarem, nisi multi discederent. optimum tamen, qualem aetas nostra non uidit, Pontificem habemus. qui si diu uixerit, quod a Deo precari non desinimus, spes est magna, haec, quae fluunt, posse contineri. Vale. Romae, VI. Kal. Sext. MDLXVI.

OCTAVIO. SANMARCO
Pataujum.

QVOD mihi iam antea filius meus, tui amantissimus, non obscure significauerat, id multo nunc ostendit illustrius epistola tua, ita te colere bonas artes, ut parentis tui, summi uiri, laudibus non modo respondere, uerum antecellere etiam aliquando possis. Concurrunt multa, cur hanc omnino coniecturam faciam, primum instrumenta naturae, ingenium, memoria, ualetudo; quae si absint, ad magnas res, magnopereq. expetendas adspirare prorsus non licet; deinde studium, exercitatio, industria; quibus ita uteris, quasi illa non habeas naturae bona, quibus in primis abundas, & quasi a te ipso petas omnia. Adde, quod Patauium te contulisti, quam urbem? Athenas alteras: ubi cum praestantes uiri multi magnarum doctrinarum scientiam profiteantur, unum tamen in primis, quem ego semper plurimi feci, Pancirolum tibi audiendum, colendumq. delegisti.

legisti. cuius consilij, mihi crede, maiorem in dies fructum, uoluptatemq. capies. Nam de Io. Vincentij Pinelli consuetudine nihil dico. non enim dubito, quin ipse iam perspexeris, quae sint in illo iuuene uirtutes, quae probitas, quae eruditio, quae humanitas: ut omni dignissimus honore sit, qui tamen ab omni honorum cupiditate, sola uirtute contentus, longissime distat. Hanc facultatem, non ego te, ut urgeas, adhortor; sed gratulor potius & tibi, & patri tuo, quod ita uiuas, ut omnes a te omnia summa exspectent; mihi uero plurimũ gaudeo, quod cum te ipso sit nihil amabilius, tu tamen amicitiam meam, quasi magni pretij rem, tibi expetendam putasti. quod ut facile consequeris, ita uelim euenire, ut officijs te ita colere possim, ut beneuolentiae in te meae parem, idest maximam, utilitatem percipias. Vale. Romae, III. id. Sext. MDLXVI.

FRANCISCO. MANCINO
Perusium.

MIHI uero numquam uenit in mentem diffidere memoriae tuae. a quo enim diligi me, non solum cupio, uerum etiam libenter mihi persuadeo, cur ei me effluere ex animo credam? quod sine summo dolore facere non possem. At scripsi ad Cardanetum. Non equidem ob eam caussam ut promissi te admoneret, sed ut pecuniam a bibliopola exactam tibi numeraret. quod opinor factum. Officium

litterarum, a te praetermissum, cum excusas; facis, ut officium tuum magis desiderem. amo enim mirabiliter ingenij tui excellentem imaginem, egregie in epistolis expressam. itaque, carere me hac uoluptate, non facile patior. nec tamen plus oneris tibi impono, quam per studia tua liceat; cum praesertim facere te in doctrina magnos processus intelligam. ad scribendum ita te hortor, ut a libris non auocem. quod si utrumque potes; ut certe potes; noui enim industriam, & facultatē tuam: oblecta nos tuis interdum litteris: & ad illa maiora simul incumbe; ut augeas domesticam rem; & dignitatem, omni re praestantiorem, consequaris. Vale. Aldus tibi salutem dicit, uehementerq. tua sui memoria delectatur. Romae, IV. Kal. Sept. MDLXVI.

IOANNI. CASELIO
Florentiam.

CVM a discessu tuo nihil omnino de te, neque ex tuis, neque ex aliorum litteris, cognouissem; habere te iter in patriam, facile suspicabar. nunc uideo, te in Etrusca regione consedisse, amoena illa quidem, & ad uitandos calores, quos hic pertulimus grauissimos, admodum apta: uerumtamen, id si consilio fecisti, gaudeo; sin morbo coactus, ita dole, ut amicitia nostra, & studiorum tuorum iactura, postulat. Quod ais, cogitare te domesticos lares, & in ea tamen cogitatione nonnihil pungi, recordatione ue-

uerum molestiarum: o mi Caseli, ullum ne tu locum putas esse, in quo aduersi nihil occurrat? in quo ex uoluntate fluant omnia? inuidia tamen, quae tui similes, idest praestanti praeditos ingenio uiros, saepe uexat, ad extremum, ut scopulo fluctus, ita uirtute frangitur. qua spe te decet, ut hominem sapientem, uindicare animum ab omni cura, ut fructum capias excellētis doctrinae tuae; qua nisi te ipsum iuuas, cum alijs prodesse consueueris, οἴχεται industria. Amicum tuum, iuuenem egregijs moribus ornatum, libenter cognoui; longiorem cum eo sermonem habere, per negotia non licuit. Vale. Haec scripsi raptim. Romae, III. id. Oct. MDLXVI.

ZERBINO. RITIO

QVANTVM mihi, filioq. meo, tui amantissimo, doloris, ac molestiae, discedens reliqueras; cum tua nobis consuetudo admodum iucunda, industria etiam perutilis interdum esset: tantum solatij, & uoluptatis utrique nostrum attulit epistola tua: quamquam, quod tu scribis, te tuis ciuibus esse carissimum, id ipsum fore putaramus. quis enim ita expers humanitatis, aut ita barbaris moribus esse potest, quem tua probitas & uirtus, ad amorem tui non alliciat? quis autem ab ijs te diligi miretur, qui futurum intelligunt, ut maiores quotidie fructus ex ingenio, doctrina, diligentia tua, percipiant? quo tibi nomine, mi Zerbine, uehementer gratulor. nam,

ut optabilius nihil est, quam amari a bonis uiris, praesertim ĩ patria: sic nihil in rebus humanis praestãtius, quam de patria bene mereri, & quasi parenti optimo gratiam aliquam referre. hanc tu nactus occasionem, contemne reliqua, & hoc unum age, in quo summa tibi & gratia, & gloria posita est. In hanc sententiam plura scriberem, nisi tuos iam sensus, & praeclaram animi tui ad honesta omnia propensionẽ, egregie cognitam haberem. Venio ad alteram partem, quam nec omittere possum, nec sine gemitu, & lacrymis, attingere. Decessit, alienissimo tempore, cum ad eum, salutaris doctrinae dogmata de loco superiore ostendentem, omnis omnium concursus fieret, cum haereticae factionis insidias patefaceret, impetum frangeret, tela retunderet, decessit, in quam, florente adhuc aetate, nimis immatura morte, summo ingenio uir, incredibili scientiae copia, maxima iam apud omnes bene sentientes existimatione, & auctoritate, Perpinianus noster. quamquam nostra quidem haec iactura tota, nostra calamitas, est: ille caelo fruitur, & caelestium animorum conspectu, circumfluens rebus ijs, quas, inclusus adhuc mortali corpore, animo tamen saepe foras emergente, contemplabatur. uerumtamen, sublato ex oculis amico, & ex hac luce erepto, recenti adhuc uulnere doleamus, necesse est: ratio fortasse medebitur, aut dies: memoriam quidem tanti uiri mihi nulla dies adimet. Quod hortaris, ut edam Commentarios: currentem incitas: sed adhuc quaedam aduersantur:

quae tamen, ſpero fore, ne diutius impediant. Etiam in patris Grammatica, tibi ut ſatisfiat, operam dabo. Vale. Aldus tibi multam ſalutem. Vale iterum, mi optime Zerbine, & patriae, ac Muſis, tranquillo otio, uiue. Romae. III. non. Dec. MDLXVI.
Iam ad te ſcripſeram, cũ ecce bellaria tua: quae mihi pergrata ſunt: ſed, mihi crede, amorem iſtum in me tuum bellarijs omnibus antepono. etenim illa palatum, hic animum meum non uulgariter oblectat. Catechiſmum ad te mitto. Commentarios meos tua cauſſa aliquanto citius emittam.

VIDO. GVALTERIO
Narniam.

ANTEA, cum tu ad me, pro noſtra amicitia, de Narnienſi condicione retuliſſes: etſi non ſatis conſtituere poteram, quid tibi agendum cenſerem, auctor tamen potius eram, ut urbem Romam ne relinqueres: non tam propter haec ueſtigia antiquitatis, quorum adſpectu mire fruuntur homines eruditi: quam quod eſſe te in oculis uidebam nobilibus uiris, quorum auctoritas, & gratia, rationibus tuis prodeſſe uehementer poſſet. nunc autem, cum te iſtic admodum libenter eſſe, florere ciuium optimorum beneuolentia, excellentibus ingenio diſcipulis abundare, ſignifices; non tu quidem efficis adhuc, ut, abeſſe te, gaudeam; aſſequeris tamen illud, ut aliquanto minus doleam. quod ſi alteris litte-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ris, id quod equidem tua caussa in primis opto, eadem confirmaueris; prorsus a dolore ad laetitiam transferar; & , cum ex tuis commodis uoluptatem maximam capiam, tum istam ualde amabo ciuitatem, quae te tam honorifice acceperit, quae tuam industriam, uirtutem, probitatem liberalissime complectatur. cuius amoris, & officij, certo scio, te non esse commissurum, ut eam umquam paeniteat. non enim aut in tua disciplina mendum, aut in uita labem, aut in moribus agreste quidquam, uel inhumanum, umquam uidebit. quae quo sunt, hac aetate, in ijs, qui iuuentutem egregijs litteris excolendam, ac moderandam suscipiunt, rariora: eo plus honoris, utilitatisq. tam praeclara uirtus postulat. quamquã tu quidem, si praestantiam animi tui bene cognitam habeo, mercedem meritorum tuorum maiorem nullam statues, quam eorum, quibus cum uiuis, beneuolentiam: & illud tamen credes, eum, qui diligatur, necesse esse, ut rebus omnibus abundet, quae non modo ad fructum domesticum, & ad subsidia uitae necessaria, sed ad speciem quoque, ac dignitatem, pertineant. Intende igitur omnes neruos, ut ijs, qui te amant, amabiliorem te quotidie praebeas; & , quam Spartam nactus es, eam non modo tueare, uerum etiam cumprimis ornes. Quod ut scriberem, amor impulit; non quia te, iampridem ad omnem laudem patris exemplo, atque doctrina, institutum, consuetudine postea confirmatum, uel mea cohortatione, uel cuiusquam egere praece-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ptis existimem. Vale. Romae, VII. id. Dec. MDLXVI.

MVCIO. CALINO EPISCOPO. INTERAMNAE Interamnam.

ARCHIEPISCOPVM praestare Episcopo dignitate, nemo nescit: bonis tamen uiris, cum te, omisso Iadrensi Archiepiscopatu, Episcopum Interamnae esse factum, auditum esset, uisa res est in primis gratulatione digna. nam, quod ad dignitatem attinet, Italiam cum Illyrico conferentes, nihil imminutum putabamus: quod ad commoda, additum aliquid potius, quam detractum. Iam illud, licere tibi interdum ad Vrbem, nobis ad te, cum uelimus, excurrere, quanti aestimandum? nam neque te amicis tuis prorsus carere, tua suauitas patitur; neque nobis quidquam molestius, quam adspectus & sermonis tuis sitim diutius ferre. Quocirca ego quidem statim, audita re, laetatus animo sum: litteris gratulari cum maxime uellem, negotijs tamen impeditus, officium ueteri nostrae necessitudini debitum praetermisi. in quo me tamen, cum meae conscius erga te perpetuae obseruantiae, tum tuae memor humanitatis, facile culpa libero. atque etiam (uide, quid mihi de tua benignitate pollicear) sperare audeo futurum, ut, qui a me diliguntur, eos amicitia tua ne excludas. neque tamen hoc in multis ambitiose petã: tantum

tantum deligam, quos tibi non tam mea commendatio, quam ipsorum optima studia, conciliare possint. in his excellit in primis, iuuenis bene moratus, iis perpolitus litteris, quae nos a pueritia delectarũt, Iulius Iacobonius. uiuit cõiunctissime cum filio meo, ut fere aetate, & studiorum similitudine, iunguntur: me uero, quod multis in rebus intellexerim, sicut alterum parentem, obseruat, & diligit. itaque uideor illi debere omnia, quae possum: nec sane ullum eius uel adiuuandi, uel ornandi, locum praetermitto: sed ex omnibus officiis nullum ei uideo gratius, aut iucundius praestari a me posse, quam si per me consequatur, ut aditum ad te habeat, a te cognoscatur, numeretur in tuis. quod etsi, non dubito, quin facile impetrem: noui enim tuam φιλανθρωπίαν: noui etiam, quo ipse loco apud te sim: tamen ita peto, quasi agatur existimatio mea. sic enim statuo, cum te tua uirtus, nullo fortunae praesidio, in ista dignitate collocarit, ualde ad existimationem meam pertinere, hoc si percrebescat, me abs te tantum amari, quantum & optaui semper, & mihi persuasi. Vale. Romae, Idib. Dec. MDLXVI.

ANTONIO. FVRNARIO. Neapolim.

ITA mihi, quae opto, contingant, ut de tua ualetudine ualde sum sollicitus: nec leuabitur dolor meus, nisi, cum te non solum periculo, sed prorsus

omni molestia liberatum cognouero. quod utinam breui fiat. cur autem id futurum non sperem, cum te, diffidentem humanis remedijs, ad pias preces uideam esse conuersum? me quidem ex aduersis rebus haec una saepe ratio, iam omni spe destitutum, eripuit. De fortunis meis detraxit aliquid superior annus, hic fortasse damnum sarciet: sin aliter eueniet, aequo tamen animo feremus, minuente sensum doloris consuetudine, & cupiditatem aetate. De munusculo qui tibi uenit in mentem aegrotanti? magni hoc amoris signum. itaque sic tibi ago gratias, tamquam de re amplissima: quandoquidem nihil mihi pluris est, quam amari a te, quem praeter ceteros amabilem uirtus facit. Stomacho certe meo, quod antea scripseram nihil gratius hoc genere medicamenti. Vale. Romae, Kal. Febr. MDLXVII.

CAMILLO. PALAEOTTO
Bononiam.

A quo primum die, Palaeotte optime, mihi cognitus es, duxi te semper in eorum numero, qui nostra hac aetate antiquae uirtutis imaginem referunt, esse reponendum. nam & bonos & praestantes uiros amas, omniq. studio complecteris: & ipse quae artes amorem conciliant, ijs ita excellis, ut uicissim te omnes ament, nec minorem ex ingenio, doctrinaq. tua, quam ex humanitate, & liberalitate fructum capiant. equidem in meis secundis rebus id maxime nume-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

numero, quod olim tua mihi benignitas aditum aperuerit ad amicitiam tnam: illud dolere saepe cogor, quod ita fortuna tulerit, ut disiuncti uiueremus, & eriperetur utrique nostrum suauitas illa, quae sine dubio, cum una sumus, longe maior est, quam cum aut ego tuas, aut ipse meas epistolas legis. adde quod tibi perquam raro scribendi occasio, mihi ne facultas quidem datur. ita, qui est in litteris fructus, eo etiam prope caremus. quo tament in genere tuam diligentiam, uel humanitatem potius incredibilem agnosco: qui nullum huius officij locum praetermittis: ut proxime, cum de Amulij Cardinalis incolumitate cognouisses, fecisti peramanter, quod & mihi, qui illum uirum in oculis fero, unumq. praecipue colo, per litteras gratulandum, & significandam existimasti laetitiam tuam. Sed ego uicissim tibi, & bonis omnibus, eo conseruato, cui praeter cetera uirtus placet, uehementer gratulor. nam, si quid illi nũc humanitus accidisset; suo fortasse tempore, cum nec aetati parum, & gloriae plurimum uixerit, nostro certe et uniuersae bonorum reip. alienissimo decessisset. Vides profecto, nec dubito quin idem sentire uideas excellenti uirtute, ac sapientia Cardinalem, fratrem tuum, pares esse Amulio nostro dignitate non paucos, opibus etiã, et ijs rebus, quas elargiri fortuna solet, superiores multos: at illa si perpendimus, quae sunt animi ingenijq. bona, idest quae uere bona sunt, doctrinam studio, prudentiam usu rerum maximarum partam, praeterea benignitatem, probitatem,

reli-

religionem; quam non multi ſint, quos ei conferre poſſimus, opinor intelligis. iure igitur, illo grauiter aegrotante, ita maerebamus, quaſi cum illius ſalute noſtra ſalus in diſcrimen adducta uideretur: & nunc, eodem incolumi, tum ſua quiſque cauſſa, tum bono publico omnes laetamur. In quo non dubitabam equidem quin tuus ſenſus cum meo ſenſu congrueret: uerumtamen egregiae teſtem uoluntatis epiſtolam tuam legi perlibenter. uidi enim amorem in me tuum, & ſtudium ſimul erga Chriſtianam remp. prope ſingulare. nam de Amulij morbo ita ſollicitus eras, ut eodem tempore & dolor meus, & publica iactura tibi ante oculos eſſet. itaque non putaui committendum, ut ipſum celarem de litteris tuis. oſtendi: legit iucundiſſime: nec tacuit de tua laude: mihique, ut ſalutem tibi eius uerbis adſcriberem, ac ſua tibi ſtudia prorſus omnia pollicerer, ita mandauit, ut uultu & uerbis plane animum exprimeret. Ego de te, quae ſoleo, ſummam eſſe tuam in illum obſeruantiam: optatius tibi nihil eſſe, quam ut, ſi quid eius cauſſa praeſtare poſſis, utatur opera curaq. tua. addidi quaedam de uetuſtate neceſſitudinis noſtrae, de tuis etiam in me officijs: ut ſciret, cum tu de meis commodis maxime ſemper laboraueris, cupere me non mediocriter, ut, a quibus ipſe diligor, ijdem te pari beneuolentia complectantur. Vale, & Cardinali optimo, fratri tuo, ſalutem dic meo nomine plurimam. Romae, XII. id. Mart. MDLXVII.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

IOANNI. COSELIO
Florentiam.

OMNINO *erat* ἕωλος *epistola mea: quam ut acciperet, numquam ad me rediit is, qui tuas litteras attulerat: uerumtamen eam ad te mittendam putaui, ne tibi in aliquam fortasse neglecti officij, suspicionem uenirem. eius exemplum hoc est.*

Epistola, de qua hic mentio fit, legitur sexta ante hanc.

Quod me amicis crebro auges, praesertim hominibus uirtute praeditis: perbenigne facis. utinam praestare aliquid uel tua uel eorum caussa possim. uos enim, quae uestra bonitas & humanitas est, animo fortasse contenti estis: ego, qui meus erga liberalium doctrinarum studiosos amor est, nisi animum officia probent, contentus esse uix possum. Vale. Romae, XVI. *Kal. Apr.* MDLXVII.

PETRO. PERPINIANO
Lugdunum.

CVR *ego tibi excusem silentium meum? Odi ista uulgaria: nec tu is es, qui uel amicis duriorem te praebeas, uel, quibus ego negotijs, quantam & quam assiduam a me operam exigentibus, distinear, ignores. ac si uelis amabiliter, & uere cogitare, ita credes: nulla me magis affici uoluptate,*

quam

quam cum tuas epistolas lego: rursus, si quis est, qui ab officio discedat inuitus, eum esse me. quare ut ego tibi ingenio, eruditione, industria comparare me non ausim: ita, quibus maxime rebus amicitia colitur, humanitate, officio, obseruantia, neque te mihi, neque quemquam antepono. hoc te cupio credere. quod si impetro, simul illud impetro, ut omni me cum praeteriti, tum futuri temporis culpa, si fortasse rarius ad te scripsero, plane liberes. quamquam nunc quidem, tuis ut rescriberem litteris, abieci omnia, uictus beneficio tuo. beneficium enim certe, non mediocre nescio quod, sed quantum esse potest maximum, a te habeo, quod mihi amicum dederis Iacobum Rodericum Falconium, prudentissimi et optimi uiri filium, ipsum ijs litteris ac moribus ornatum, ut, cum me uel negotia, uel ipsa iam aetas ab amicorum consuetudine remoueat, hoc tamen iuuene quotidie fere utar iucundissime. ac saepe de te sermo, illo libenter praeclara tua facinora pro Christi gloria narrante, me libentius audiente. certamus enim, ut uideo, amore erga te, sic, ut alter ab altero uinci interdum gaudeat, interdum aegre ferat. ita non plane nobis totus abes. quod enim oculis eripitur, assequimur animo, memoria, mentione tui, tuarumq. uirtutum quamcreberrima. tu contra, si parem gratiam referre uis, alterum Falconium reperi: si modo similem probitate, ingenio, obseruantia in utrumque nostrum, reperies. Sed opto te felicem esse, & similem reperire: ut de nobis cogitantes nonnumquam

numquam, & colloquentes, officium amicitiae debitum persoluatis. De tragoedia, mire sum laetatus, praesertim agente Falconio. De animi tui constantia, tibi gratulor, Deo gratias ago, a quo ista manant. tibi enim certe, & fortissimo cuique, nisi diuina uis affuisset, praesenti discrimine, in tanta gladiorum licentia, animus concidisset. Lambino bonam mentem opto. cuius enim ingenium, & doctrinam amo, de eo si quid afferetur durius, cum dolore audiam. Sed, quid est, quod etiam de Turnebo, tali uiro, utinam falso rumore, dissipatur, auersum a salute periisse? o magnum malum, nec re magis, quam exemplo. nam plebs imperita, licentiae cupida, si peccat; minus mirum: doctos uiros, rectis antea sensibus euntes, offendere, & labi, matura iam aetate, quis non ingemiscat? Filius te salutat. tu meis uerbis eruditum in primis, & probum adolescentem, Iosephum Scaligerum, si est Lutetiae, salutes uelim. Vale. Romae.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EPISTOLARVM PAVLI . MANVTII

LIBER . OCTAVVS

PIO . IV PONTIFICI . MAX

QVID antea de litteris, ac bonis artibus existimaueris, Pie IV. Pontifex Max. quam semper fueris, hodieq. sis ad eas excitandas, ornandasq. praeclare animatus; & omnes iampridem norunt, & ego superiore anno sum expertus, cum eo me consilio Romam euocasti, ut sacros praecipue libros, ab haereticorum nefaria peste uindicatos, ederem quam licerer emendatissime, & in hac elegantioris olim doctrinae parente, atque altrice, nunc diuinorum institutorum custode, ac praeside Vrbe perpetuum meae uitae domicilium collocarem. cum ista mente, istaq. ad bene agendum propensione summam potestatem coniunxit Deus, non solum ut impendentes Reip. Christianae calamitates auerteret; quod a te curari egregie, atque effici omnes fatentur; uerum etiam ut a publica cura oculos interdum conuerteres ad priuatorum incommoda, eaq. cum uideres, opem afferres non pro cuiusque libidine, sed pro iudicio, ac sapientia tua. haec me cogitatio, diu uerentem, ne appella

re litteris Maximum Christi Vicarium, excubantem animo semper pro Christianae Reip. salute, impudentiae posset adscribi, ab ancipiti consilio ad certam sententiam reuocauit, effecitq. ut ea scribere audeam, quae ne coram agerem, maiestate tua primum, deinde etiam pudore quodam meo sum deterritus. Totum hoc imprimendi munus, quod mihi a te mandatum pro mea fide curo, duas habet partes, publicam unam, quae ad communem animorum utilitatem pertinet, ut e sacris libris maculae omnes eluantur; alteram priuatam, ut ea mihi interim suppetant, quae si absint, mecum & cū meis agatur incommodius. Quod ad priorem attinet, facerem arroganter, si tibi tantam rem, qua nescio an ulla magis hoc quidem tempore omnibus expediat, studeam cō mendare: cum quattuor spectatae uirtutis & innocentiae Cardinalium, quos huic negotio praefecisti, singularis prudentia nihil deesse patiatur. quare hāc partem, cui nondum tua liberalitas defuit, nec, ut spero, umquam deerit, omitto non inuitus: de me ipso, siquidem tua permittat humanitas, (quid autē ea non permittat?) attingā pauca. Ego cum ad Vrbē ueni; licet a Pio IV. recte, & laudabiliter uiuendo, sperari posse omnia intelligerem, tamen efferri me cupiditate non sum passus: nec sitiui honores: nec auri, argentiq. splendore sum captus: id scilicet unum spectaui maxime, ut beneuolentia tua, in qua pono omnia, perpetuo fruerer, eaq. me, quantum consequi studio, quantum industria liceret, non indignum

praebe-

praeberem. domesticis rebus, quas negligere prorsus, qui pater est, non potest, amare nimium, qui se Christianum esse meminit, non debet, satis consultum putabam honorario illo annuo, quod a tua benignitate impetraueram: nec dubitare tamen poteram, si quid praeterea meae rationes exigerent, quin id haurire possem ex eodem fonte, ad quem aditus ambitiose petentibus uix pateret umquam, moderata cupiẽtibus praecludi numquam soleret. sic annus abijt: nec mihi nouam interea cupiditatem dies attulit; quae etiam admonet, quo propius ad huius peregrinationis, quae uocatur uita, finem accedimus, eo minus de uiatico laborandum. itaque mutatum nihil est in consilijs meis: animus, quos antea sibi fines praescripserat, ijsdem se continet, ultra nihil appetit: sed corporis alia quaedam ratio est: aetas iam ingrauescens quasi extra ordinem multa desiderat: multa etiam praesertim in laboribus, ac studijs, ualetudo requirit imbecillior: quae si negligam, ingrate mihi uidear agere cum Deo, a quo acceptum uitae munus magnifacere, ac tueri diligenter debemus. quid caritas liberorum meorum, quibus in me uno sunt omnia? ea me appellat, nec patitur obliuisci quid naturae debeam; & mihi me ipsum eo nomine commendat, quod in mea salute multorum salus, fortunaeq. nituntur. Quae cum ita sint; & cum his caussis, quas commemoraui, magnopere confidam; tamen ita statuo, maiorem commodi mei spem in tua praestanti bonitate mihi esse reponendam.

quare

quare nihil definio, neque mihi certum beneficij nomen peto: quod qui faciunt, ignorant scilicet a quo petant, & in angustum reuocant, quae latissime patet, benignitatem tuam. ego rationes meas Principi maximo, & ad beneficentiam nato, commendare me intelligo. nihil me postulare praecipuum decet. unum illud indicare satis est, fulciri oportere subsidio aliquo fortunas meas: quod ipsum tamen uoluntati, arbitrioq. tuo totum permittatur. mihi quidem, si quid a tua liberalitate proficiscatur, quidquid sit, aeque gratum futurum est, ac si me omni beneficiorum genere cumulasses.

CAROLO. BORROMAEIO
CARDINALI

NON *patitur aut benignitas, aut consuetudo tua, ut appellandus a me sis de eo, quod semel & iterum humanissime promisisti; & ego is sum, qui, quod semel petij, licet ad constituendas fortunas meas ualde pertineat, impetrare cupiam, non exprimere. uerumtamen non sum ueritus, ne tibi molestiam afferret iterata petitio, hominis praesertim studiosissimi, & de tua laude, quantum imbecillitas mea praestare possit, assidue cogitantis. Optabile est, ut, qui optima cupiunt, ijdem uel omnia possint, uel apud eos, qui possunt, auctoritate, & gratia plurimum ualeant. tibi utrumque contigisse, non stulti homines arbitrantur. nam & natura propensus es*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ea, quae praeclara sunt: & haec ipsa propensio, singulari ingenio, & uirtute coniuncta, ita tibi amorem conciliauit sapientissimi Pontificis, auunculi tui, ut cum omni te munere dignum ducat, tum uero libenter, translata in te grauissimorum negotiorum parte, releuetur. amplectere igitur pro tua summa prudentia, uel retine potius, quam amplexus iam es, occasionem diuinitus datam. eripuit iam benemerendi consuetudinem temporis iniquitas. eam si restituis, quod facere coepisti, & facies: iisdem, quibus maiores tui, gradibus in caelum adscendes, relicta familiae tuae gloria, quã nulla dies exstinguat. Ego autem, si per te consequor, id quod in tua manu situm est, ut Romae libenter uiuam: uix enim libenter, ubi parum commode, quisquam uiuit: dabo operam, & fortasse efficiam, ne sit obscurum beneficium tuum: memoria quidem, & uoluntate, si re ipsa minus potero, ingrati animi culpam uitabo. Vale. Romae, IV. Kal. Nou.

SCRIPSIT. HANC A. PRINCIPE. ROGATVS

HONESTA res, iucundaq. in primis, Nuptiae putantur: nec immerito. nihil enim ad generis humani perpetuitatem Natura magis postulat, quã ut feminis iungantur mares: nec ea coniunctione quidquam non modo commodius, uerum etiam dulcius esse potest. habere secundis rebus mulierem laetitiae

sociam,

*sociam, laetitiam auget; aduersis pariter maerentem, solatij genus est. iam, quae ad cultum, ad uictum, uitamq. pertinent, ea cum uxor ministrat, aut curat, quantam iucunditatem habet? Reges equidem ipsos non arbitror e suis regnis tantam uoluptatem capere, quantam fidelis coniugij consuetudo, & conuictus affert. Quae tibi, optime *, ex tuis ueteribus nuptijs probe cognita cum essent; propterea factum opinor, ut secundas appetieris, & eandem omnino suauitatem regustare uolueris. Hoc tuum consilium, pro suo quisque sensu, uarie homines interpretantur. laetari multos uideo, ut in re optima, quosdam admirari, ut parum exspectata; dolere nonnullos, ut aduersa. mihi, in hac opinionum, & sententiarum uarietate, animus uehementer in dubio est. laetitiam a me poscere uidetur amor in te meus, ortus ex memoria praeceptorum tuorum, quibus me puerum ad omnem uerae laudis cupiditatem excitasti: sed idem amor ante oculos ea proponit, quae cum cogito, tantum abest, ut laetari possim, ut dolore etiam afficiar: neque id tua magis caussa, quam publica. nam, etsi, quod tibi placuit, idem ut perpetuo placeat, atque expediat, uehementer opto: tamen, cum aetatem tuam considero, quae iam ad senectutem uergit, interdum uereri cogor, ne aliter eueniat. sua cuique aetati studia Natura tribuit. quae iuuentus amat, respuit senectus. contra, senectutem oblectant, quae fastidit iuuentus. tu tamen, homo iam fere sexagenarius, adulto iam paene filio,*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

nouum coniugium probaſti: quoq. magis miremur, non aequalem, aut aetate proximam, uerum adoleſcentulam duxiſti: utrum uoluptatis, an procreationis cauſſa, praeter te nemo nouit. uoluptatis quidem ſuſpicione, pro mea in te beneuolentia, libenter te libero: ſed alij, quorum iudicium amor non impedit, de iſta re quid ſentiant, ipſe uideris. At procreatio liberorum optanda. Quis hoc improbat? aut quis aliter ſentit? uerumtamen temporibus multa diſtinguuntur: nec idem ſemper omnibus licet: nec eadem ſemper omnes decent. Quo de genere ſi pluribus tecum agam, & illud uſurpem, quod Apollini tribuit antiquitas, Cognoſce te ipſum; ignorare uidear utrumque noſtrum, &, quod aiunt, Sus Mineruam erudire uelle. tu enim is es, qui haec ipſa mihi olim puero cantabas: quae mihi nunc inſita penitus in animo haerent, nec euelli umquam ſinam: tum quia praeclara, tum quod a te tradita, quem unice diligo. Recognoſce igitur doctrinam tuam: et cum illa, quae tractandis ueterum monumentis obſeruaſti, in memoriam redegeris, tum cogita, quam iure mirentur nonnulli, aut etiam doleant, te talem uirum, iſta aetate, iſta exiſtimatione, uiuo, & incolumi optimae ſpei filio, cum ipſe te adſpicere, cum ualetudini tuae parcere, cum iuuentutem ab immoderata libidine tuis monitis reuocare ad continentiam deberes, tum puellae amore captum, eius complexum, & conſuetudinem ſic optaſſe, non modo ut hominum de te opinionem, aut filij commoda parui faceres, uerum ut ipſe

uitae

uitae tuae nouo uitae genere periculum ſtrueres. quis enim neſcit, quod ueteres quidam Philoſophi memoriae prodiderunt, Veneris uſum prodeſſe numquam, obeſſe autem ſaepiſſime? Quod ſi quis in dubium uocet; id negari certe non poteſt, ſeneſcentibus deficiente natura, nulla re, magis, quam concubitu, uires minui. quod a te ignorari, qui tam multa noſti, turpe eſt. aut, ſi non tu quidem hoc ignoras, ſed rationem libido uicit, quis te audiat ita excuſantem? hoc quidem eſt augere culpam, non minuere. Atque haec tua cauſſa nos angunt: quid, publica? tanto magis, quanto aequius eſt, de multis, quam de paucis, laborare. nam, cum tuo iudicio, tuaq. ſcientia in omni cauſſarum genere uteremur; cum tuae lucubrationes ciuile ius eximia tua cum laude illuſtrarent; cum omnes lites, ac contentiones aequitate et ſapientia tua dirimeres: optandum erat, ut huius boni, quo nullum in ciuitate praeſtantius, diuturna admodum uſura frueremur. nunc a te, nouae coniugis illecebris irretito, non modo lucubrationem ullam homines non exſpectant, ſed uerentur etiam, ne maiorem diei partem, nedum nocturnas horas, domeſticis oblectationibus tribuas. Interim praeclarae illae frigebunt actiones tuae. minus libenter audies diſceptantes: non tam attente, quae dijudicanda erunt, conſiderabis: nō facile quemquam admittes: non ſaepe prodibis in publicum: non ut antea tui copiam facies: denique, cum antea ita uiueres, ut Reip. natus uiderere, nunc te, ad priua

ta studia conuersum, negligere communia, nemo est, qui aequo animo ferre possit. quae si alios cura tangit: qua me affici molestia, quo angi dolore par est? non enim is ego sum, qui meas partes aut ignorem, aut negligam. meum est, Ciuium otio, saluti, tranquillitatiq. consulere: meum, praestare aut conari saltem, ut, quos potestati, fideiq. meae Deus commisit, aequo iure omnes regantur, nullius iniuriae pateant, nihil contra leges agant, nihil praeter leges timeant. Huius praeclari muneris cum ego te, pro tua praestanti, mihi iampridem cognita, uirtute, ministrum, participemq. delegissem, gratulabar & mihi, & ciuibus meis non mediocriter; mihi, quod magna laboris parte me leuaret industria tua; Ciuibus, quod omnes te iudice libenter uterentur, optime de tua nō solum doctrina, uerum etiam probitate sentientes. nunc si officia, studiaq. illa intermittis; si languidius ea curas, quae ad Populi fortunas pertinent, quaeq. ego, curari a te diligentissime, & uolui in primis, & putaui; uereor, ne quotidie uoculas exaudias hominum te accusantium, quod a pristina caussa desciueris, & a uirilibus institutis ad mollitiem quandam, inanemq. uoluptatem deflexeris. Erunt etiam fortasse nonnulli, qui me non adductum iudicio, sed amore lapsum, tantas res tuae fidei, constantiaeq. non satis prudenter commisisse dicant. quibus ego quid respondeam, quoniam ipse non satis dispicio, tu, qui uides acutius, doce me. equidem nihil malo, quam & te tui quam-

simil-

ſimillimum eſſe, & me mei iudicij numquam paenitere. quod ſi ſecus euenerit; erraſſe me cum aliquo exiſtimationis meae damno, facile patiar; tuo cum dedecore, feram iniquiſſime, addito praeſertim meorum Ciuium dolore, qui te in oculis iure ferunt, nec adſpectu carere tuo poſſunt, nec ſermone, & conſilio priuari. Quae propterea ad te ſcribo, ut intelligas, quantam animo curam ſuſtineam, quanta tua res agatur; & ideo operam des, ut & me ſollicitudine, & te infamiae periculo, aut certe hominum ſermone liberes. Scribo autem ſerius, quia pendebam animi, nec ſatis, quo tecum uterer officij genere, conſtabat. gratularer? at contra ſentiebam. dolerem? at male ominari uiſus eſſem, in ea praeſertim re, in qua tibi, uel ſi damnum aliquod res publica faciat, ſecunda tamen omnia ſic exopto, ut in hoc ſtudio fere tecum certem, alios quidem omnes facile uincam. Vale, et ita fruere domeſticis bonis, ut publica ne negligas. qua de re non mea quidem ulla ſuſpicio, ſed uereri me nonnumquam cogit dubitatio multorum: quam cupio falſam, & inanem eſſe.

PAVLO. STEMPOVIO
Neapolim.

ETSI iam litteras tuas, a Gorſcio remiſſas, acceperam: tamen hunc ex earum tarditate cepi fructum, quod tu, dum te ita purgas, quaſi ea res ad officium tuum pertineat, & longiorem ſcribis epiſtolam,

 lam,

lam, et in eo me tibi haud mediocriter obstringis, significatione quadam amoris & iudicij de me tui. Ego, Stempoui, cum omnes homines ab ineunte adolescentia, in quibus aliqua uirtutis elucere signa perspicerem, colui, quantum in me fuit: tum uero nationis uestrae probitatem, modestiam, & propensa in primis ad liberales doctrinas ingenia mirifice semper dilexi. itaque, cum ad me tuos de rep. libros Gorscius attulisset, petijssetq. tuo nomine, si quando uacarem, ut eos legerem; lectis, exponerem quid sentirem; facile impetrauit; non modo quia facultatem ineundae a Polonis gratiae non libenter amitto; sed etiam, quia multorum sermone cognita mihi uirtus & humanitas tua ita me incenderat, ut uehementer expeterem amicitiam tuam. peropportune igitur accidit, quod ego minime cogitabam, ut scripta tua ad me mitteres: sed ualde contra meam uoluntatem, quod ea tam cito repetieris. opes enim ingenij doctrinaeq. tuae, quibus frui diu uolebam, quasi praeteriens adspexi. intellexi tamẽ id, quod Goslicio significaui, peruolutasse te nequaquam remisso animo omnes omnium libros, egregia quaeque tum ueteris, tum recentis historiae delibasse; nec eo cõtentum addidisse rebus ordinem; ornamentis latinae linguae, quãtum argumenti ratio ferret, usum esse. nunc si auges, ut scribis, industriam tuam; & id cogitas, ut, cum opus absolueris, ac perpolieris, iterum ad me mittas: gaudeo, & fruor animo spe futurae uoluptatis, quam legendo antea degustaui, nunc haurire, si per

te

te licuerit, uberiorem cupio. Nam corrigendi partes, quas mihi uideris imponere, si accipiam, faciam impudenter: quid enim in tuis scriptis eiusmodi est, quod aequus iudex damnare possit? sin autem recusem, culpam inhumanitatis extimesco: & uereor, ne tu me, cui minime omnium displicere uelim, rusticum quendam esse hominẽ agrestemq. suspiceris. hoc igitur arbitratu tuo: ego, quod in me est, desiderari abs te non patiar officium meum. Vale. Romae, XIIX. KAL. *Quinct.* MDLXVII.

PERGRATVS *mihi fuit aduentus Persei; tum quod ipsum diligo, amici mei filium, ingenio & moribus ornatum; tum quod beneuolentiam in me tuam humanissimo sermone exposuit. agerem gratias, id si benignitas tua pateretur, & nisi referre mallem studio, officio, obseruantia: quod ut assequar, operam dabo.*

EIDEM, Neapolim.

BELLARIA, *de quibus antea scripseras, heri uesperi per familiarẽ suũ ad me misit egregiae uir humanitatis, amicus meus, Georgius Ticinius. sane nihil gratius, hoc praesertim aestu: sed quaeso cur tam multa? sunt enim uascula uiginti quattuor: nae tu quattuor aut sex, si nosses imbecillitatem stomachi mei, per totam aestatem satis esse duxisses. agnosco igitur coniunctam amore liberalitatem. ille enim, ut mitteres, admonuit, haec, ne pauca mitteres.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

teres. in quo illud te cupio credere; quamquam haec sint suauissima, me tamen frui libentius memoria tui, laetariq. potuis, quod me dignum putaueris, quem tu muneribus afficeres, quam si me omnium munerum copia cumulasses. quare peto a te, mihi ut conserues amorem tuum; a meq. exspectes ea, quae, qui uehementer amat, praestare consueuit. Vale. Romae, III. Kalen. Quinct. MDLXVII.

VINCENTIO. MACARIO Scyllacaeum.

LITTERIS tuis humanissime & ornatissime scriptis nec respondere multum possum, cum distringar negotijs; nec nihil debeo, cum in officio non respondere turpe sit. Scyllacaei te sustinere munus erudiendae iuuentutis, ualde laetor. amo enim Gerondae mei patriam, cuius mihi memoriam nulla dies ex animo delebit: qui si uiueret, non dubito quin mecũ esset, iisdemq. studijs, eodem uitae genere frueremur. Franciscum, fratrem tuum, nostri memorem esse, gratum in primis est. equidem & illum, & te simul ita diligo, cum utrumque excellere litteris ac moribus intelligam, ut, si quid aut honoris, aut commodi uestri gratia praestare possim, in eo curam omnem, operam, industriam collocare cupiam. Quod ad mutatam scribendi rationem attinet, hunc tibi scrupulum filij mei liber eximet, quem de Orthographia scriptum edidit anno superiore. Vale. Haec scripsi

raptim,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

raptim, animo alia cogitante: quod uelim ignoscas. Romae. XIIX. Kal. Quinct. MDLXVII.

IO. FRANCISCO. CREMONAE Ferrariam.

Antea sollicitus eram, facta rei familiaris iactura: quod acciderat quorundam hominum incuria dicã, an socordia? nunc autem, quod amissa recuperauerim, laetor equidem, sed ita, ut dolere simul cogar, quod amicis meis aliena culpa molestiae tantum attulerit. te enim, uir optime, atque doctissime, quamquam ignotum mihi de facie, tamen amicum appellare non dubitem. nam cur aut non amem, aut ab eo me amari non putem, cui cum Paulo Sacrato, omnibus mihi officiis coniunctissimo, summam intercedere necessitudinem intelligo? Quod si studiorum, ac morum similitudo amicitiam contrahit: cur non animis coniungamur, quamquam locorum interuallis disiuncti? Iam illud, quod tu, fraterq. tuus Alfonsus, uirtute tibi & probitate simillimus, operam de dictis, idq. auctoritate, studio, diligentia consecuti estis, ut mea domestica supellex, ad alienas manus per errorem traducta, ab iniusto possessore uindicaretur, cum eiusmodi est, ut uestram erga me uoluntatem & singularem quandam ad bene merendum propensionem ostendat; tum ita me afficit, itaq. utrique obstringit, ut omnia me debere uestra caussa existimem. utinam ea fortuna essem, ut aequare animum

mum officijs possem. profecto uel humanitate uestra, uel amore meo nihil esset illustrius. sed quia tam infirmum, aut tam humilem esse neminem constat, qui si ad aliquam rem studia sua conferat, non aliquid, atque adeo multum praestet: fore non despero, ut merita meritis aliquando compensentur, &, quantum uos in mea re ad exitum perducenda laborastis, tantum me de gratia referenda cogitasse omnes intelligant. sin uoluntati facultas defuerit: pero a uobis, ut me tamen frui sinatis amore uestro: quo mihi carius aut antiquius esse nihil potest. Vale, & Alfonso fratri salutem a me plurimam. Romae, IV. Kal. Quinct. MDLXVII.

CLAVDIO. STRAMBONIO
Camerinum.

DELECTOR non parum memoria nostri tua: sed eam ijs declarari epistolis, quibus nihil elegantius, nihil suauius esse possit, id uero est, quod maximopere gaudeam. quamquam, utri potius, tibi, an Falconio nostro, iuueni humanissimo, atque doctissimo, de hoc officio gratias agam, interdum subdubito. ille enim, ut eloquentia ualet, paene mihi persuasit sua cohortatione te esse adductum, ut scriberes. quod ei si crederem, susceptam a me opinionem humanitatis & amoris in me tui cogerer deponere. Quid igitur faciam? quod Academici solent: assensum sustinebo: ne, si Falconio non credam, eius fi-

dem,

dem, cui multum tribuo, in dubium reuocem; si credam, detraxisse aliquid uidear de beneuolentia erga me tua; quo mihi molestius esse nihil possit. Quod si te impediunt negotia: hoc ipsum scriberes. ego enim ab amicis non plus exigo, quam praestare possint. neque tamen amicitias meriti soleo crebritate litterarum. fidem, & officium semel expertus, eadem, si res postulauerit, exspecto: sin aliter euenerit, leui culpa non condemno; & facio perinuitus, ut amari me non putem. Quare tuis occupationibus ignosco, quod a discessu tuo rarius ad me scripseris: tu quoque uelim habeas rationem negotij mei; quo sic urgeor, ut respirandi facultas non detur. Vale. Romae, XIV. Kal. Sext. MDLXVII.

MARIO. CORRADO
Salernum.

ETSI mihi tuis litteris nihil solet esse iucundius: quas tamen pridie id. Sept. ad me misisti, legi perinuitus. sic enim ad me scribis, quasi de mea erga te beneuolentia dubites. Ego, mi Mari, a quo primum tempore certam uitae meae rationem institui, semper id spectaui maxime, ut, quos semel diligere coepissem, eos non solum sponte nulla re offenderem, uerum etiam, accepta interdum iniuria, maioribus complecterer officijs. hoc institutum cum mihi ad hanc diem placuerit; fore non opinor, ut posthac umquam displiceat. quod si tu secus existimas; & si me

uulgari

uulgari quadam regula metiris, uel quia sensus meos, cum longe a me uixeris, ignoras; uel quia, nonnullorum hominum perfidiam expertus, de reliquis idē facile suspicaris: libenter equidem tibi istum, si possem, errorem eriperem: sin id mihi per te minus licet, me tamen in te amando fides & constantia mea delectabit, uberemq. satis ex ipsa conscientia fructum capiam. Tuae partes in amicitia quae sint, ego tibi, excellentis ingenij ac doctrinae uiro, non praescribam: tantum illud dicam, quo tu nunc mecum genere litterarum usus es, id mihi parum ad conglutinandos animos aptum uideri. aut enim haeret aliqua in me culpa, & eam tu notas, ac reprehendis, quod quale sit, non equidem intelligo; nec uero possum intelligere, cum nihil sit: aut culpam tu nullam in me uides, & coniectura tamen aliqua duceris ad suspicandum. certe enim suspicari te nescio quid, uerba illa tua significant: Ego a te solum amari cupio: oro te, & obsecro, nihil aliud aut uulgare de me existimes: actum a me tecum hactenus uere & amanter. Quid? an ego aliquid commisi, ut de mea in te uoluntate secus iudicare posses? aut ego te umquam accusaui, quasi minus uere, aut minus amanter mecum egeris? Nisi si, quia litteris tuis homo sexcentis curis implicatus non illico responderim, propterea uel me tibi credis immutatum, uel id agis, ut ego te mihi subiratum putem. Ego autem, si essem ad mutationem uel natura, uel consuetudine procliuior; tamen ita de studijs tuis, ita de ingenio,

et eruditione, ita de moribus, & integritate sentio, ut, nisi mihi sincere iudicandi facultatem casus aliquis adimat, immutari tibi nullo modo possim. At creberrimae tuae litterae, meae rariores. Diuersa ratio est: nec, si tu id facis, quod si omitteres, fortasse peccares; & quia non omittis, agnosco & amo uehementer amorem in me tuum; ideo sequitur, ut, quia non ego idem facio, & istam officij partem districtus negotijs praetermitto, languere me iure putes in studio tui, & in amore illo, quem cum pepererit tua uirtus, noli dubitare quin eadem alat, atque conseruet. Familiares tuos, cum ad me uenerunt, & quoties uenerunt, accepi, quantum in me fuit, humanissime: neminem exclusit, aut excludet umquam occupatio mea. uix enim credas, quam de te libenter aut loquar, aut audiam. Quare quod ais, ne cui posthac, qui sine tuis litteris ad me adeat, uelim credere: id equidem scripsisse te nollem. cur enim, si quis expetit amicitiam meam, & eam se consequi facilius putat, si te ornet laudibus, teq. sibi in optima studiorum uia ducem fuisse dicat; quod uideo multos cum quadam ambitione praedicare: cur, inquam, hac me uoluptate priuas, ut ei non credam, qui narrat ea, quae libenter audio? Patere igitur amicos tuos, cum ijdem amici mei esse uolunt, adire ad me arbitratu suo, &, quamquam testimonio careant litterarum tuarum, mihi tamen ipsa tantum tui nominis appellatione commendari. Vale. Romae. X. Kal. Oct. MDLXVII.

FRANCISCO. PLANTEDIO Neapolim.

VERE *dicam, Plantedi: magnopere ſum delectatus iјs laudibus, quibus me, cum de Ludouici Arioſti poemate meam ſententiam exquirere cogitaſſes, ornandum exiſtimaſti: neque uero, quod ipſa laude admodum capiar: me enim quotidie magis ab ambitione cum ratio, tum iam aetas remouet; ſed quod amoris in me tui, ut ego interpretor, index laudatio eſt. amari autem ab eo uiro, qui excellat iјs artibus, quas in omni aetate diligenter colui, quaeq. rebus omnibus antecellunt, cur non gaudeam? Amplector igitur iſtam uoluntatem, & habeo gratiam, non modo quod ita de me ſentias, uerum etiam, quod eos, qui contra ſentiant, obtrectatores, & inuidos uoces. cum quibus tamen, optime Plantedi, pugnare te mea cauſſa nolim. nam, ſi laudem quaeram: tu mihi multorum unus inſtar ſis; cuius doctrinam, & eloquentiam in ſcriptis uideo, probitatem, & mores de multis audio. Sin, quod uera eſt, ipſa me ſola uirtus afficit, cetera parui pendo: ſinamus placere ſibi unumquẽque, et in ſua ſententia triumphare: nos inſtitutum retineamus, & in hoc ſiue, ut iſti uolunt, errore, ſiue, ut ego iampridem ſtatui, ueritatis amore ac ſtudio pergamus. Epiſtola tua, & uerſus redolere mihi pariter antiquitatem uidentur. quo tibi nomine uehementer gratulor. quibus enim contin-*

gat,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

gat, ut in utraque facultate excellant, paucissimos, in omni aetate fuisse non ignoras. De Ariosti poemate, hic quoque sunt qui disputent in utramque partem: cum alij sui iudiciũ ad Aristotelis praecepta referant; a quibus quem discedere intelligunt, eum statim e poetarum numero extrahendum censent: alij uero, siue res, siue uerba spectentur, Ariosto tantum tribuant, non modo ut eum ad ceteros poetas aggregent; uerum etiam cum illis poetarum principibus cõferendum statuãt. Mihi non tantum otij suppetit, uel ut hoc totum, quidquid est, considerem, uel ut meam sententiam litteris exponam. Vale. Romae, nonis Sept. M. D. LXVII

ANTONIO. MERVLAE, Casertam.

NIHIL *mihi gratius, aut iucũdius ijs uersibus accidere potuit, quos a Bernardino Rota, praestante uiro, de me conscriptos, ad me antea misisti. quo sane munere ne uiderer indignus, cupiui statim paria paribus, & ut assequerer, elaboraui: sed, cum non procederet, indignantibus musis, quasi eas per tot annos, conuersus ad alia studia, neglexissem, distuli rem, consilium non abieci. non enim fore desperabam, ut aliquid aliquãdo tamquam e quercu exculperem, quod summus poeta cum uideret, si minus ingenium probaret, id quod equidem sperare numquam ausim, animum saltem referendae gratiae cupidum diligeret.*

Sed ecce tibi ista, difficultatibus ita multis implicata, Breuiarij mutatio, nihil ut laboriosius, aut molestius umquam senserim. necdum tamen eo loci res est, ut ea, quae fluctuabant, resedisse uideam. quo maiore uersor in solicitudine, non solum quia careo litterulis nostris, in quibus antea uiuebam, sed etiam, quia, seiunctus ab amicis, uereor interdum, ne quis, mearum ignarus occupationum, exsuisse me putet ueterem humanitatem, & officij curam, quae mihi olim prima fuit, penitus abiecisse. Quare te rogo, pro eo quantum me amas, et quantum te amari a me scis, des operam, ne quid Rota de me suspicetur durius. nosti meos mores: nosti animum: quem si alia fortasse labes inficit, certe, ad amicorum obseruantiam, & ad tuendam officij religionem quod attinet, purus est. De tuo statu cum nihil scripseris, arbitror esse ut uolumus. Vale, & Rotae salutem. Romae, Kal. Nou. MDLXVII

IACOBO.FALCONIO
Bononiam.

O ME credulum, qui te iturum in Hispaniam putauerim: quod cum tu affirmare non desineres, Maximus tamen noster perpetuo negabat. nimirum ille adolescens quiddam occultius, quod ego hebetior non uiderem, assequebatur ingenio. nec me tamen hoc tecum queri putes: quin potius errore meo dele-

ctor,

ctor, & me delusum esse gaudeo. nam, si tam longe discessisses; primum ueritus essem, ne serius ad nos, deinde etiam, ne cum illo Hispaniensi fastu, oblitus humanitatis tuae, redires. nunc, mutato consilio, cum Bononiae consederis; non dubito, quin te ciuitas omnium humanissima, qualem dimisimus, talem nobis, ac melioribus etiam, si fieri possit, & litteris, & moribus excultum, remittat. De Sigonij consuetudine, ualde tibi gratulor. cole istum uirum, Falconi, quem habemus in Italia non solum doctrina, uerum etiam probitate paene singularem. Vale, & Iacobo Boncompagno salutem a me plurimam. Romae, VI. id. Nou. MDLXVII

IOANNI. BAPTISTAE. ARCVCIO Neapolim.

ET *bene te sentire de studijs meis, deq. laboribus illis, quos iam a prima adolescentia, patris adductus exemplo, ad restituendam antiquitatem cõtuli, et me etiam diligi a te uideo. quod cum utrumque mihi gratissimum esse, tum a me tibi parem in utroque gratiam referri, uelim existimes. nam, cum epistolam tuã legissem; ualere te ingenio, praestare litteris, facile iudicaui: & ad iudiciũ accessit beneuolentia, nec ea uulgaris, sed quantam uirtus et studiorum similitudo gignit. quare persuasum hoc tibi, planeq. exploratum esse cupio quaecumque a uetere necessitudine exspectari officia solent, ea tibi a me, si qua tui dabi-*

tur facultas ornandi, praesto semper futura. De Ariosto, lis & contentio non placet: antiqua me delectant, eaq. tracto, utinam tam feliciter, quam laborio se. si quis in eo suam industriam locat, ut ipse excellat, consilium probo: aliena qui tantum iudicat, eum ego, uel si recte iudicet, non libenter tamen imitabor. Vale. Romae, V. id Nou. MDLXVII

ANTONIO. FVRNARIO
Neapolim.

VTRVMQVE *laetor, & fortunis tuis aliquid esse additum, et amori erga me plurimũ. at multi contra, uel dignitate, uel commodis aucti, contemnunt ueteres amicos, & officio multam salutem dicunt. quod hic nos experimur quotidie. Quod me annuo munere afficis: agnosco humanitatem tuam. quod uero id te tribuere uirtuti meae dicis: maiore etiam me ornas munere. noli autem arbitrari, tam desipere me, ut disputare tecũ uelim, et quaerere, uere ne sentias, an secus. facio nõ inuitus, ut iudiciũ tuũ cum mea laude coniunctũ tuear, ac probem. De anno, quẽ Scalarẽ uocant, ne tãti Firmicus, et qui cũ eo sentiunt, apud te sit, ut animi trãquillitatem amittas. quae enim impendent, si sunt eiusmodi, ut uitari prudentia possint: spero fore, nihil ut te laedant. sin ea fixa sunt: praeripere molestiam, & angi frustra, certe non oportet. Ego ualetudine utor satis commoda, re familiari, si spectẽtur labores mei, parum copiosa; si ratio temporum, sa*

tis ampla. Vale Romae. XVI. Kal. Febr.
M D LXIIX

NICASIO. CASLETANO
Patauium.

OPTABAM, *ut emergeres ex eo uitae genere, quod neque studijs, neque fortunis tuis aptum uidebam: angebar tamen, eripi nobis fructum suauitatis, & doctrinae tuae, hac praesertim proborum, atque eruditorũ hominum, idest tui similiũ, caritate. nunc, ex tuis litteris cum intelligam, ordiri te nouum quoddam uitae genus: medicorum antiquorum libros euoluere coepiße, ne posthac, inani spe ductus, aliunde pendeas; frui non modo familiaritate, sed conuictu etiam, ac domo praestantissimi iuuenis, Io. Vincentij Pinelli: abstergo prorsus illam ex animo molestiam, quam discessus mihi tuus reliquerat; teq. istic eße, ubi otio, libris, doctoribus abundes, & eam, quae maxime ingenium adiuuat, quam paene hic amiseras, animi tranquillitatem non desideres, uehementer gaudeo. De epigrammate, Sammarcus agit gratias: ut referat, non exspecto. cupedias tamen si habebo, ita non contemnam, ut uos omnes amem. quid enim quisque praestiterit, non ignoro. Vale, & Pinello, Sammarco, Andreae Siluio, qui me olim diligere uidebatur, multam salutem. Romae, pridie Kal. Febr.*
MDLXIIX

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

CHRISTOPHORO BARONI . LOBCOVICZIO

NIMIVM *agis mecum liberaliter, cum tu mihi, principis uiri filius, homini priuatae fortunae, nullo meo prouocatus officio, tuam beneuolentiam sponte defers. quod ego beneficium tanti facio, nihil ut ante ponam. cum enim ita uitam instituerim, ut uirorum nobilium amicitias expeterem: tum eam nobilitatem praecipue colui, quae licet aliquid extrinsecus assumat, maxime tamen a se ipsa pendet, ac praesenti uirtute decoratur. quam tibi placere sententiam uideo, et dare operam, ut, quod maxime probas, id maxime consequaris. itaque sic uelim tibi persuadeas, nihil omnino mihi uel carius esse posse, uel iucundius amicitia tua: nō eo solū nomine, quod illustri sis admodū loco natus, quod patrē habeas, qui Bohemiae cū summa potestate praesit, qui omni honore, omniq. laude floreat: sed multo magis, quod et audio, et ex tuis literis coniicio, defixū te esse in praestantibus curis, et ea quaerere, unde uerū decus, uera nobilitas emanat. ita fiet, ut, quantū ad splēdorem domesticum sua uirtute addidit pater tuus, tantum ipse ad paternum decus, uoluntate nunc simillimus, uirtute aliquando praestātior, adiungas. Incumbe igitur clarissime adolescens, (iam enim, ne abs te in amore uincar, laborare me aequum est de gloria tua) incumbe, obsecro, & huc omnes neruos, omnem industriam confer, ut ornamenta referas in patriam, quae tua propria sint,*

quaeq.

quaeq. tibi nulla umquam fortunae uis, nulla mutatio temporum auferre possit. Quae cohortatio nec longior esse debet, cum te tua sponte propensum satis esse ad omnem laudem intelligam; nec omittenda tamen fuit, cum hoc apud te uellem relinquere, quando aliud praestare tua caussa uix possum, testimonium amoris, & obseruantiae erga te meae. Vale. Romae, IV. non. Febr. MDLXIIX

PETRO. MISCOVIO

Ex iis rebus, quarum memoria delector, nulla magis recreor, quam conscientia obseruantiae erga te meae, & opinione amoris in me tui. inde fit, ut & optem tibi secundissima omnia, &, cum optata contingunt, uehenter gaudeam. quamquam quis non gaudeat, cum debita uirtuti praemia tribuuntur? cum excellit honore, auctoritate, opibus, qui excellit ingenio, industria, probitate? itaque, cum tibi Episcopatum Plocensem esse demandatũ cognouissem; gratulatus sum tibi primũ pro amicitia nostra, meoq. in te studio singulari: deinde bonis artibus, quibus ex tua dignitate tantum ornamenti, tantũ splendoris accessit. Hoc exẽplo, quis fore iã dubitet, quin omnes nõ modo in Polonia tua, uerũ in longinquis etiam nationibus, quo tuorum meritorũ fama peruenerit, ad excellentem uerae gloriae cupiditatem excitẽtur? equidem, cũ audio, quae partim ab aliis, partim a probo & prudente uiro, tuarum laudum praecone, Me-

tello Venturello assidue narrantur, ita commoueor, non equidem ut adspirem, quo peruenire non licet: (non enim me tibi ulla re confero) uerum ut in praestantibus doctrinarum studijs, unde fluxit amplitudo tua, languere nullo modo possim. atque etiam adducor in illam spem, fore prorsus, ut excellentibus ingenijs, quibus abundat in primis patria tua, auctoritas, gratia, opesq. tuae pateant, sic, ut ad magnas res, magnopereq. expetendas, tuo potissimum patrocinio nitantur. ita nascetur ex uirtute uirtus, & propagabuntur illa, quibus a turpi otio ad laudabilem industriam, ab iniuria ad aequitatem, a feritate & discidio, ad societatem, & conuictum humana uita conuertitur. cuius tanti boni ut auctor esse uelis; iam enim posse te, satis constat; ne rogandus quidem es: cum hoc a te tua dignitas, & anteactae uitae ratio quasi suo iure postulet. Vale. Romae, idibus Februarij, MDLXIIX

FEDERICO.VIVALDO Neapolim.

MAGNVM humanitatis, magnum amoris argumentum, non solum ad me scribere, quem numquã, ut opinor, de facie noueris, uerum etiam, quae tua sunt, omnia mihi perliberaliter offerre, ac polliceri. Ego, mi Viualde, uoluntate sum contentus: cetera non desidero. amari enim cupio: prodesse uero amicis malo, quam debere. itaque, licet amicitia nunc primum inter nos exoritur; tamẽ sic uelim existimes,

quae

quae res ad existimationem, aut ad commodum tuum pertinebunt, in iis rebus me esse operam daturum, ut familiaribus tuis uetustate quidem, & opibus, officio tamen concedam nemini. nam, si, amantem non redamare, turpe est: multo magis eum, qui ingenio, doctrina, multis denique, ut audio, suauitatibus ingenij ita floret, ut eius amicitiam, qui recte sapiat, in rebus ualde expetendis numerandam putet. Quod ob eam caussam scribo, ut intelligas, cum tibi, me gratias agere, tũ gratulari mihi plurimum de beneuolentia tua: de qua, si umquam commisero, ut aliquid mea culpa detrahatur, hominẽ me non putabo. Vale. Romae, XV. Kal. Mart. MDLXIIX

PAVLO. LVPO

ETSI cum tuum erga me non mediocre studium facile mihi antea cognitum, atque perspectum, tum mea in te singularis beneuolentia postulare uidebatur, ut uiserem te quamcreberrime, tertium iam mensem difficili morbo laborantem: tamen id non feci, nõ equidem obliuione tui, quem fero in oculis ob egregios mores, optimamq. indolem; sed partim ualetudine, qua, propter nimis longam uerni temporis intemperiem, incommodiore adhuc utor; partim etiam occupatione molestissima, qua ita distineor, ut pedem ex aedibus efferre perquam raro liceat. Quod reliquum fuit; quotiescumque uidi (uidi autem fere quotidie) familiarem tuum, mei studiosissimum, probum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

iuuenem, & eruditum, Iulium Iacobonium, cuius tu consuetudini, atque consilijs, quidquid aut in litteris, aut in moribus ad hanc diem profecisti, acceptum referre solitus es; quam saepe de tuo statu quaesierim, quam solicitus de tua salute fuerim, optimus ipse testis est. quod utinam, quantum doloris ex tuo periculo suscepi, tantum opis ad te subleuandum afferre potuissem. nae tu nunc, plane integer, & saluus, nullam pristinae ualetudinis partem desiderãs, nobiscum esses, ut interdum solebas, nosq. tuo lepore, tua uenustate, tu nostra consuetudine, nostra etiam, si qua est, hilaritate fruereris. quod tamen breui futurum ita spero, ut ualde tibi primum, deinde etiam nobis gratuler. non enim dubito, quin statim repetas ea studia, quae non uulgari cum laude tractabas; quaeq. te (libet enim augurari, quod opto) ad summas opes, summamq. dignitatem, fauente praesertim, atque adiuuante patrono omnium bonarum artium, omni uirtute praedito, Cardinali Alciato, aliquando extollent. nihil est enim, ut exemplis & antiquis, & recentibus erudimur, quod hominum studia ad utilitates nostras magis alliciat, quam uirtus: nihil magis & humana nobis omnia subijcit, & aditum ad caelestia patefacit. Quare, cum tibi nec instrumenta naturae desint, quorum expertes multi, optima uoluntate, studio flagranti, nihil tamen uel mediocri laude dignum praestare potuerunt; neque uero ex ijs rebus ullam requiras, quae si absint, praeclarae saepe cursus impeditur industriae: debes ani-

mum

mum in ſpem optimam erigere, omniq. cura ad recuperandam ualetudinem incumbere. medicos habes, qui locum in ciuitate principem obtinent: mater aſſidet aegroto, curat, exſequitur omnia: amicorum nec ſalutationes, nec officia deſunt: haec ſperamus fore ſalutaria: ſed, mihi crede, medicina praeſtantior in te ipſo, ideſt in conſtantia, prudentia, temperantia tua, repoſita eſt. Conſule igitur, quantum potes, & ſaluti, & gloriae, & parentis etiam uitae: quam filij iacentis adſpectus exanimat: amicis uero tuis, maerore adempto, ueterem iucunditatem aliquando reſtitue. Quod ſi, expertus omnia remedia, placere Deo ſenſeris, ut haec humana relinquas; quae quam caduca ſint, quam numquam firma, quam ſaepe exitioſa, profecto uides: agnoſce tuam felicitatem, ad eãq. propera laetiſſimo animo, relictis erroribus, quibus ij, qui hac diutius compagę corporis includuntur, falſa rerum inanium ſpecie decepti, ita ſaepe implicantur, ut numquam ad ueri boni cognitionem perueniant. nos quidem, qui, te iſto uexari morbo, patimur iniquiſſime, ijdem, ſi contigerit, ut in iſta aetate, iſtis moribus, iſta mente, nondum terrena contagione deprauatus, aut mortiferi criminis labe pollutus, hanc miſerrimam uitam cum illa bonis omnibus circumfluente permutes; laetabimur & exitu optato moleſtiarum tuarum, & initio beatae uitae, ad quam adſpirare pauciſſimis licet. Vale. XIII. Kal. Maij, MDLXIIX

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

AVGVSTINO. ANGELELLO Fabrianum.

NISI *tibi, quae nunc meae uitae ratio ſit, quibusq. curis & negotijs diſtinear, ſatis cognitum crederem; ſane afficerer magna moleſtia, quod, tibi, uiro optimo, atque in primis erudito, praeterea, quod res ipſa declarat, mei amantiſſimo, deeſſe uideretur officium meum. ſed profecto, ſi me putas ab ineunte aetate ijs artibus ac ſtudijs non mediocriter eſſe delectatum, quibus ad humanitatem animus excolitur: aequiorem te mihi eſſe oportet, nec ſuſpicari, quia rarius ad te ſcribam, non ideo me tibi, quas debeo, gratias habere, nec diligere & amplecti diligentiam, induſtriamq. tuam, quam quotidie locas in antiquitate colligenda: cuius ego maiorem officij partem libenter acceptã refero beneuolentiae erga me tuae. Ne tamen ſuperuacaneam operam ſuſcipias, cum praeſertim otio non abundes; hoc uelim ſcias, omnes me cum ueteres, tum etiam proxime Auximi effoſſas inſcriptiones, in quibus hae quoque duae ſunt, quas ad me miſiſti, ante duos menſes accepiſſe a Io. Franciſco Gallo, ciue Auximate: &, quod tu ſcripſiſti,* F. POLLVCI. *ille,* LI. POLLVCI. *quod tu,* TVRCIVS. C. F. *ille* TVRCIVS. C. F. S- *quod Sergiae tribus nomen fortaſſe fuit. nam & infra uideo,* C. F. SER- *niſi ſi,* SER. N. *ideſt Seruij nepos, legendum. quod ut diligenter inſpicias, mihiq. ſignifices, ualde rogo. Filius abeſt, Venetias anno ſuperiore cum*

matre

matre negotij caussa profectus. Vale. Romae, nonis Apr. MDLXIIX

IACOBO. FALCONIO Pisas.

Etsi tuis litteris magnopere delector, in quibus et amorem erga me singularẽ, et ingenij tui praestantiam facile perspicio: te tamen, ut hoc nostrae necessitudinis officium persoluas, auocari a studijs tuis, aut etiã ab amicorum sermonibus, minime uelim. scis meam consuetudinem. neminem diligo, quem non probem: quem porro coepi diligere, tantum abest, ut exigam ab eo plus, quam praestare possit, ut etiam, si quid pecauerit, remittam. quis enim est, qui leges amicitiae perpetuo seruet? quamquam te quidem ab hoc numero non minus uere, quam libenter, segrego. noui tuam constantiam, noui curam, atque industriam, in quacumque re amor eluceat. quae quo rariora sunt, eo magis hic te desidero: nec desiderium ferrem, nisi cogitarem, eo te consilio discessisse, ut auctus uirtute ad nos redeas. quod ut assequaris, ita cupio, ut parenti tuo concedam, praeterea nemini. Ioannẽ Riccium Politianum, illustri iam uirtute adolescentem, qui aliquando mecum in tuis aedibus, inuitatu parentis tui, uiri optimi, cenatus est, audio Pisas breui, studiorum caussa, uenturum. eũ uelim roges, ut me diligat, quando ego singulari sum in illum beneuolentia, sic, ut te aemulum uix patiar. Salutabis meo nomine exquisitae doctrinae uirum, poetam

sum-

ſummum, Petrum Angelium Bargaeum, qui Latinam, & Graecam iſtic publico munere maxima ſua cum laude profitetur. Vale. Romae, X Kal. Iun. MDLXIIX

IO. ANTONIO. VVLPIO

Vix credas, quam me delectauerint inſcriptiones a te miſſae: non ſolum, quia deſertae, ac perelegantes: uerum etiam, quia gratiae ineũdae ab ampliſſimo uiro, ſingulari uirtute ornato, Thoma Altimaro, ob latam occaſionem auidiſſime ſum cõplexus. nã, quod inde natum eſt argumentũ epiſtolae tuae, ita ſcriptae, ut ſummum ingenium, ſummum etiam erga me amorẽ oſtendat: hoc ipſum apud me quanti eſſe putas? equidem, ſi qua eſt huius uitae felicitas, maiorẽ eius partem in hominũ eruditione, & probitate excellentiũ, id tui eſt ſimilium, amicitia conſtituo: Quare cum tibi maximas ago gratias, quod ad me ſcripſeris, quodq. mihi haud paullo plus, quam agnoſcere debeam, tribuere uidearis, quippe cũ ea referas ad iudiciũ meũ, quorum ego te, ſi arbitrij mei res eſſet, Ariſtarchum libenter ſtatuerem: tum uero ſic uelim exiſtimes, ſi quis eſt, qui tuae laudi faueat, qui tuam praeſtantem doctrinam in ore habeat, qui denique tua cauſſa ſumma omnia & cupiat, & curet, eum eſſe me, daturumq. operam, ut animum aliquando res ipſa declaret. De inſcriptionibus indicaui Sanctae Seuerinae Archiepiſcopo, quas probarem maxime: nullam tamen,

men, ut uere dicam, improbare audeo; cum aliquid in unaquaque uideam excellere. Vale, & Altimaro salutem a me plurimam. Romae, Kal. Iun. MDLXIIX

VINCENTIO. RICIO
A. SPE

MITTO, *quae petis omnia, praeter unam Petrarchae paginam: quam ego, primū a pueris nostris, deinde a me ipso diligentissime quaesitam, ne inter fragmēta quidem reperire potui. Atticanis epistolis et si adhuc mihi opus erat, tamen, quando ita uis, & ego tibi tua petēti neque negare possum, neque uolo, remitto tibi eas per eūdem tabellarium, qui has litteras ad te perferet. Mihi quidem animus iste tuus gratissimus semper erit. uerumtamen, mi Vincenti, si curabis, ut mihi de eodem uolumine ad aliquot dies commodare possis, impones operi praeclaro uelut artifex egregius ultimam manum. nam ego non nisi libros quinque cum meo codice contuleram. reliquam partem ut absoluere aliquando possim, non petam a te pluribus uerbis, ne uidear beneuolentiae tuae diffidere. Vides cupiditatem nostram. Tu statues in hac re, quod sit & ex fide tua, & ex uolūtate mea. Cum haec scribebam, familiares epistolas dabam imprimendas. Deus faxit, ut eae parem laboribus meis exitum sortiantur. certe quidem in earum recognitione summas ego uigilias exhausi. quae quidem quam*

mihi

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

mihi ſint laudem allaturae, alij iudicent. Ego te, & Peregrinum noſtrum, & Hieronymum etiã in oculis fero. Vos pro hac ipſa mei erga uos animi propenſione, ſoluenti mihi oram bene precemini. raptim ſcripſi, ut uides. ſed, cum ad te ſcriberem, ideſt ad amiciſſimum, & humaniſſimum, non adhibui maiorem diligentiam, quam licuit per typographica negotia. Venetijs, VII Kal. Iun.

EIDEM

HENDECASYLLABVM *carmen, quo nos tam amice ſalutaſti, multis de cauſſis legi perlibenter. primum, quod tuum erat, deinde, quod elegans, & ornatum, poſtremo, quod in illo mihi ſignificabas memoriam tuã noſtrae neceſſitudinis, et beneuolentiae. itaque non poſſum nõ tibi uehementer gratulari, mihiq. plurimum gaudere; tibi, qui tam egregie in bonis litteris profeceris; mihi, qui talem, ac tam felicem ſortitus ſim amicum. Deus igitur faxit, ut in hac animorũ coniunctione ad extremum uſque uitae curſum perſeueremus, &, quae sũmi amoris uterque fundamenta iecimus, ea non ſolum confirmemus, uerum etiam augeamus. ſic enim habeto, qui propter egregias animi tui dotes uehementer te diligant, eſſe quã plurimos; qui mihi ſint in te amando pares, eſſe uel paucos, uel neminem. Et ſane nihil mihi a Deo Opt. Max. aut gratius poſſet, aut iucundius contingere, quam ut aliquando meum erga te ſtudium et ego ti-*

bi aliqua in re optime declararem, et tu praeclare cognosceres. non enim is sum, qui aliud ore praeferam, aliud in pectore habeam. Sed haec satis. Nam ulterius uacare calamo non licet mihi propter animum superiori ualetudine affectum atque exercitum. Illud curabis, ut Reuerendo patri Cornelio Diuo salutem meis uerbis annuncies plurimam. Bene uale MDXXXI. *prid. non. Sext.*

EIDEM

VIDE, *quanti mihi sis, quantumq. te diligam, quod, ubi primum ex balneis regressus sum, e uestigio ad scribendum conuolaui. non enim eius generis sūt meae litterae, ut ex illis aliquid possis cognoscere, quod aut nostra intersit, aut te scire necesse sit. unum est illud, quod uelim te intelligere, nobis Dei beneficio pristinam salutem si non penitus, certe maiori in parte restitutam esse. idq. accidit secundum Deum Opt. Max. non nisi balneorum uirtute, quae per octo dies hausimus. non enim hoc medicis acceptum fero, qui me integrū prope mensem suis pharmacis excarnificarint, neque tamen me febri potuerint eripere. De meis studijs, propter infirmam ac longam ualetudinem prope iam actum est, ego tamen, ut spero, quidquid omissum est temporis, breui resarciam. Tu quid pepereris, quid parias, uehementer scire cupio. non enim is es, qui patiaris tuum ingenium longo otio torpescere. quam rem cum praestas, non modo tibi utili-*

tatem cum laude mixtam quaeris, sed etiam tuis omnibus et amicis et affinibus, qui te amant, laetitiam atque gaudium affers. Bene uale. MDXXXI. XV. Kal. Sept. Si Cornelius adhuc agit Venetijs, uelim me certiorem facias.

EIDEM

LEGI tuas litteras, perbreues quidem illas, sed tamē ualde mihi gratas. Laetaris, quod conualuerim; ego quoque laetor, quod te repererim tam belle ualere. De Cornelio quod scribis, non legi semel, sed bis & pluries. habeo enim illum conuenire. tu, si libebit, eris mihi comes in homine uisendo. MDXXXI. XII. Kal. Sept.

EIDEM

MVLTIS, & iis quidem maximis argumentis declaras mihi in dies tuum erga me amorem non confirmari solum, sed etiam augeri uehementer. Quod enim tam ex animo delectaris nostra consuetudine, quod tam frequenter nos uisis, quod tam crebro litteras mittis, cui dubium esse possit, hoc ex nimia quadam in me beneuolentia, & animi propensissima inductione proficisci? Quare ferreus omnino sim, & humanitatis penitus expers, nisi te ualde amem, & obseruem, qui nos etiam nullo erga te merito & ames, & beneficijs ita tibi obstringas, ut, unde pares referamus gratias, nullus iam relinquatur locus. Gratae igitur fuerunt tuae litterae,

eoq.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

eoq. magis, quod intellexi te Patauium cogitare, unde sperem te pro singulari tua prudentia, & in bonas artes propensione, amplissimam & famam, & celebritatem ad tuos relaturum. Quod autem ad Graecas litteras animum appuleris, hoc tuum consilium & probo uehementer, & feliciter Deum Opt. Max. fortunare uolo. crede enim mihi, nihil poteras praeclarius cogitare, quam cum Latinis Graeca coniungere. itaque hunc animum retine, &, ut instituisti, perge. ita fiet, ut, quam de te a puero exspectationem concitasti, eam adulta mox aetate & egregie sustineas, & cumulate praestes. Sed, quoniam significas nostram epistolam futuram tibi fuisse gratiorem, si longior exstitisset, sic habeto, mi Vincenti, nos prolixius ad te non scribere, quod neque prolixiores epistolas, quibus confirmetur, amicitia nostra uidetur desiderare, neque merhercle ualde est, quod scribam, quod aut nostra intersit, aut te scire oporteat. Nisi fortasse uelis me scribere, in Italiam Gallos aduentare, & Venetijs uisam esse cometem Sextili mense, & similia, quae minime te fugiunt. Quod si uiderim te longitudine capi, dummodo tibi satisfaciam, etiam inanes, & umbraticas ad te dabo litteras. Vale, & codicem, cuius te mihi pollicitus es copiam facturum, si libet, legendum nobis commodato. pridie Idus Sept. MDXXXI

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

EIDEM

Et litteras, & libellum accepi, de quibus tibi gratias ago. neque uero mihi erat ignota diligentia tua, quam antea nobis, cum Venetijs uiueres, ideſt cum in humaniora ſtudia pari iugo mecum incumberes, multis quidem argumentis declaraueras. Quod petis a me res nouas, audio Carolũ Caeſarem ingentibus copijs breui eſſe in apertum aequor exiturum. apud Maomethis exercitum peſtilentia craſſatur. eadem apud noſtras, ſed omnino lentius. Peregrinus, et. ceteri communes amici ſalutabũtur a me diligenter, ubi primum eos offendam. Tu fac exiſtimes, nihil eſſe, quod ab homine amiciſſimo proficiſci poſſit, quod ego non uelim te a nobis exſpectare. fecit humanitas tua, quam mihi Patauij tam egregie ſignificaſti, ut ad antiquum amorem erga te meum addiderim etiam cumulum quẽdam beneuolentiae prope ſingulare, amaui enim ſemper, & amo uoluntatem hominum, quae mihi rebus omnibus eſt carior. itaque, contubernalibus, tuis, lectiſſimis uiris, Auguſtino, Bartholomaeo, & Ioanni cum ſalutem dixeris, addes etiam, omne meum ſtudium, et officium ſibi eſſe paratum. quod ut aliquando tu cum illis experiare, dabo operam, quantum erit in me ſitum. Paulus Papienſis per me uobis omnibus ſalutem adſcribi uoluit, ſeq. conſtanter aſſerit perpetuo comitati ueſtrae deuinctum in primis fore. Si Bonamicus redierit, ſi mihi ſignificabis,

gnificabis, erit uehementer gratum. Vale. Venetijs, Idib. Sept. MDXXXI.

EIDEM

POSTQVAM mihi renunciatum est, te Patauium, adipiscendae philosophiae gratia, concessisse, plurimum sane uoluptatis animo cepi, & hoc tuum consilium etiam atque etiam tacitus mecum ipse laudaui. facit enim amor erga te meus, ut existimem, quidquid tibi conducat, id mihi etiam expedire. atque tu, cum in tanta hominum luce, in tanta doctissimorum uirorum frequentia uiuas, non dubito, quin bonarum omnium disciplinarum, & laudatarum artium cognitionem breui sis tibi consecuturus. noui ego ingenium tuum: noui prudentiam, & singularem animi tui erga praeclara uirtutis studia propensionem. itaque non adhortabor te ad eas artes, quibus ab ipsa pueritia deditus semper maxime fuisti. quid sit anteacta aetate tua dignum, qui te mores, quod institutum uitae deceat, tu uidebis. Ego illud tantum tibi ante oculos ponam, ut cogites in ea te urbe nunc agere, quae liberalium omnium doctrinarum hodie ueluti domicilium habeatur, & a qua inanem quemquam redire turpissimum sit. atque hoc satis esse arbitror ad excitandum te ad honestas disciplinas. quãquam ne hoc quidem ideo tibi propono, quod prudentiae tuae diffidam, sed ut potius amori erga te meo, qui me ad scribendum impulit, satisfaciam quod

tu.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

tu, cum legeris, eo uelim accipias animo, quo nos et cogitauimus, & scripsimus. Reuerendum patrem Cornelium Diuum, Peregrinum Benzonum, Nicolaum Sonicam, et Hieronymum Riccium Muranensem, communes mihi omnes amicos, meo nomine si salutabis, erit mihi uehementer gratum. Tu fac ualeas, et me, ut instituisti, diligas. M D XXXI

BIBLIOTECA NAZIONALE FIRENZE

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

5949131

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

PAVLI.MANVTII

PRAEFATIONES

QVIBVS.LIBRI

AD.ILLVSTRES.VIROS

AVT.AD.AMICOS

MISSI

COMMENDANTVR

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

AD. MATTHAEVM. SENAREGAM
AMBROSII. FILIVM
IN. EPISTOLAS. CICERONIS
QVVE. FAMILIARES
APPELLANTVR

T VO ne, *Matthaee Senarega, an meo dicam felici contigisse fato, ut, relicto Louaniensi celeberrimo gymnasio, quo, tamquam ad mercatum bonarum artium, uirtutis & eloquentiae comparandae caussa concessuras, Venetias te hoc potissimum nomine contuleris, quod nostri, ut ipse dicere solitus es, uidendi & cognoscendi mira quaedam te cupiditas incenderat? tu quidem, si tuum sensum explorem, uis me hoc tribuere fortunae tuae. nam, quod ita euenerit, non modo ut ad amicitiam & consuetudinem, uerum etiam ad conuictum, & contubernium meum tibi aditus patuerit; in eo, quasi tibi quiddam expetendum contigerit, plurimum ipse tibi solitus es gratulari. de quo, non est meum statuere, uere ne sentias, an secus. at illud meum est, paucis ostendere, cur tu contra mihi carissimus, iucundissimusq. sis, &, quod nunc in meis aedibus mecum habites, mecumq. uiuas, in eo ego quoque meae felicitatis aliquid agnoscam. nam, si tu ita de me sentis honorifice, quod iudicio mouearis: aequum est mihi a te concedi, ut ego de te non minus uere, quam tu de me, iudicare possim. sin istam tibi de me opinionem peperit humanitas: me quoque*

non solum natura, sed ipsa iam ratio docuit, praeclarum esse humanitate excellere. itaque do me libenter in eam partem, ut homines officijs colam, laudibus exornem, re, si opus est, pro mea tenuitate sustentem. Sed mehercule ego de te, mi Matthaee, a uero animi mei sensu iudico: nihil me gratia, nihil afficit ambitio. Primum, cum aliquoties mei salutandi caussa domum meam uenisses, pellexisti me in amorem tui, comitate morum, & lenitate sermonis: deinde, quod iam non tibi modo, uerum & alijs petentibus negaueram, atque excluseram, ut ego te domo reciperem, eloquentiaeq. studijs erudirem, multis precibus usus peruicisti. Nec mihi tamen, quod tibi, meorum sermonum cupiditate flagranti, meamq. domesticam consuetudinem petenti, satisfecerim, adhuc uenit in mentem paenitere: quin, quo plus ad nostrum conuictum accedit temporis, eo maiorem e tuis moribus, tuisq. studijs haurio suauitatem. non enim tam hoc in te laudo, quod certe in adolescente summa laude dignum est, quod a studio doctrinae non te suis illecebris uoluptas, non commodum, non ipsa ualetudinis ratio deducit; quam illud & admiror, & praedicare satis pro dignitate non possum, quod in tuis cogitationibus haec tibi prima est, & antiquissima, ut Deum optimum maximum, a quo uno, quae uere bona sunt, emanant omnia, homanis rebus, quae fluxae nimis, infirmaeq. sunt, omnibus anteponas. Perge adolescens optime in hoc praeclaro diuinoq. sensu.

haec

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

haec est omnium rerum una nobilissima, una, mihi crede, quae omnium philosophorum scientias, una, quae omnium Regum opes facile uincat. quare tu quidem oblecta te, quod facis, eloquentiae studio; in qua, quo modo principia se dant, futurum auguror ut breui superiorem neminem, aliquando ne parem quidem habeas. sed illud stet in primis, neque umquam excidat, omnium uirtutum pietatem in Deum esse fundamentum. ac uide, quot inde tibi bona fluant. Primum, tuae saluti consulueris egregie. animi salutem appello, non corporis. decet enim nos aeternam potius illam uitam, omni felicitate circumfluentem, quam hanc, quae temporum spatijs definitur, miserijs numquam uacantem, cogitare. deinde, patrem tuum, qui, ut audio de multis, atque etiam de te ipso, humanam prudentiam prae diuina religione nihil esse putat, incredibili uoluptate laetitiaq. perfundes. cui quantum debeas, non ex eo solum intellige, quod pater est; sed quod is pater, qui te filium uult esse inter tuos ciues omni re florentem, atque honoratum; qui te consilijs a puero sapientissimis erudiuit; qui te suo exemplo, suis optimis institutis, ac factis ad laudem quotidie uocat. Tali patri, tam probo, tam tui amanti, tam libenter suas omnes curas in te consumenti, curare debes, ut id, quod reliquum est uitae, per te sit iucundissimum. quod ita consequeris, si statueris, quibus artibus ideo nunc operam das, ut aliquando ceteris hominibus elegantia sermonis, & scientia re-

rum antecellas, earum artium infirmam esse gloriam, nisi perpetuo erga summum Deum amore studioq. fulciatur. mihi quidem, cui tu carissimus esse aut uis, aut certe ita uideris uelle, ut mihi persuadeas, magis ulla re placere non poteris, quam si te in eo, quod instituisti, uitae innocenter & cum uirtute degendae studio constantem, tibiq. simillimum uidero. Et, ut iam nunc intelligas, quos in animis hominum amoris igniculos uera uirtus accendat; scis quinctum abhinc mensem mihi tecum nihil fuisse, te mihi numquam uisum, ignotam mihi tuam faciem, obscuram nomen. nunc, apud me quo loco sis, intelligere te puto. paucissimis diebus ex conuictu consuetudo, ex consuetudine amor, ex amore familiaritas exorta. itaque tecum & saepissime sum, quod sub iisdem tectis necesse est; & admodum iucunde, quod ea, quae in tuis moribus elucet, probitate consequeris. Et, quoniam is ego sum, qui, quo me uoluntas ducat a ratione profecta, eo libenter sequar; gessi morem animo meo, tacite hortanti, ut hanc meam ad te amandum propensionem non modo tibi, sed, quatenus ego possim, reliquis etiam hominibus illustri aliquo officio ac munere declararem. cumq. tulisset casus, ut hoc tempore Ciceronis epistolae familiares, eae, quas tu iam legendo & peruolutando triuisti, denuo typis, ut nunc loquimur, essent imprimendae: peropportuna ad id, quod uolebam, uisa res est. nam, hunc librum si cum tui nominis inscriptione publicarem, putaui me facere

quiddam

quiddam, quod utrique nostrum aeque conueniret: tibi, quia ex his primum Ciceronis epistolis ad latinae orationis elegantiam informamur, ex his primus eloquentiae quasi succus, qui qualis initio fuerit, permagni interest, ebibitur: mihi, quia, cum hic liber omnium fere uersetur inter manus, circumferet, id quod ego cupio, tuum nomen, & meum de te iudicium, meamq. spem quamplurimis ostendet. quorum alterum est eiusmodi, ut ego tibi nunc ex aequalibus tuis neminem in ullo genere laudis anteponam: altera, cum aetate processeris, ea mihi de te pollicetur, quae si euenerint, (omnium autem rerum euentus in Deo positus est) uir eris inter uiros maximus, habebit a te familia tua memoriam nominis sempiternum, patria uero exemplum in ciuitate uirtutis excolendae praeclarissimum. Venetijs, MDLIV. mense Maio.

AD. CAROLVM. PISAVRIVM LEONARDI. FILIVM IN. EPISTOLAS. CICERONIS AD. ATTICVM

BENEFICIORVM, Carole Pisauri, non eadem omnium est ratio. multi, quid detur, spectare solent, sua quidque magnitudine metiuntur, nihil attendunt praeterea: ego potius, quibus de caussis, & a quo homine detur, animaduerto; ac, si quid in aliquem, aut in me ipsum collatum est

gratiae, tanti soleo aestimare, quanti uidetur is, qui contulit, aestimandus. hinc fit, ut, quae a patre tuo, uiro sapientissimo, & cum alijs laudibus ornato, tum uero omnium, quos ego in uita nouerim, humanissimo, quae item a patruo, qui nuper magno bonorum omnium maerore mortuus est, Ioanne Maria, Paphi Episcopo, excellenti non minus doctrina, quam bonitate, praedito, diuersis temporibus in me profecta sunt officia, ea quamquam summa non fuerint, (neque enim tulit occasio, neque rationes meae postularunt) pro summis tamen acceperim, & earum rerum loco duxerim, quas qui possident, beati existimantur. fons enim ille, unde manarunt, amor fuit, & cum amore iudicium, quod uterque de me habuit: quod equidem, si potero, tuebor officijs: studio certe, omniq. prorsus cura, atque industria bonum uirum, meritorumq. memorem praestabo. quod si liceret ingenium cum uoluntate coniungere; ut alterum alteri responderet, & cupiditati uires aequarentur: illustrarem beneficia uestra; ac fortasse efficerem, ut gratia mihi a uobis aliqua deberetur, gratiam persoluenti. uerum, ut, hoc quidem ab infirmitate mea sperari minime posse, non solum intelligo, uerum etiam ingenue confiteor: sic illud facile polliceor, uereq. affirmo; si quid aut iam est in me facultatis, aut erit aliquando, ijs, in quibus assidue uersor, studijs partum, & uigilijs, uelle me id in omni mea uita, quantumcumque erit, seruire totum uestrae laudi, tuae

prae-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

praesertim; quae cum a meis praeceptis, & consilijs originem duxerit, exornabo eam, tamquam opus meum, quibus potero artibus, qua licebit industria; florentemq. pulcherrimis uirtutibus alumnum disciplinae meae cum inspiciam, gratulabor utrique nostrum pariter, fructumq. amoris & studij ueteris in te mei ex tua gloria uberrimum capiam.

Ac tu quidem, mi Carole, cum tibi nasci contigerit ex ea familia, in qua semper uerus honor, & splendor uirtutis enituit, nihil debes humile cogitare, nihil angustum, nihil obscurum, aut inane. excelsa petat animus tuus, ampla, illustria, plena dignitatis, & gloriae. quo te semper a tua prima pueritia mea uox incitauit; quo pater tuus, cuius ad te cogitationes curaeq. referuntur omnes, assidue cohortatur; quo denique te uocant maiorum tuorum exempla; quorum nomina nulla dies exstinguet, nulla obscurabit obliuio. non enim, si praestiteris ea, quae a te exspectantur, quae maxima sunt, nouum in tuam familiam decus inferes: antiqua renouabis, praeclaramq. consuetudinem retinebis in tua domo laudis expetendae, exercendarumq. artium optimarum: quibus instructos, utiles fuisse patriae ciues, sibi & familiae gloriosos, de tua gente multos, si annales euolueris, inuenies. Verum, quando te sacris addixisti, & illud uitae genus complexus es, quod est totum in laudabili ratione, totum in praeclaris cogitationibus & factis constitutum; non te libera uoluntas, ut alios, ad honestum re-

ctumq.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ctumq. ducit; sed, quo te primum die ad religionem contulisti, eodem die legem ipse tibi imposuisti perpetuae continentiae; exclusisti rerum inanium cupiditatem; uelle ad solidam laudem omnia referre, uelle summi Dei gloriam in omni uita, idest tuam salutem, spectare professus es. Quare non tibi monitores, quorum te moueat oratio, exspectandi: ipse te excita, ipse acue, & impelle. multae sunt propositae adolescentibus uiae, fallaces, obliquae, insidiosae, oculis iucundae, specie quadam obiecta uoluptatis: in quibus errare quotidie uides, & labi, ducem sequentes libidinem, non rationem, de tuis aequalibus quamplurimos. tu uiam uirtutis ingredere, simplicem, rectam, apertam, principio fortasse difficilem, atque asperam, exitu certe salutarem, & gloriosam. hanc, inquam, uiam, signatam, & impressam uestigijs proborum sanctorumq. uirorum, si uis ipse tibi carus esse, si uis ipse tibi recte consulere, unam ingredere: aut, si ingressus iam es, curre per eam celeri gradu ad ea, quae te manent, praemia immortalitatis. Haec ego, pro meo in te amore singulari, uetereq. erga parentem tuum studio, scriptis tecum ago, quae sermonibus & libentius agerem, & saepius, si liceret. sed, quando te Patauij tua studia, a quibus abduci non debes, me Venetijs mearum rerum ratio, & ualetudinis detinet infirmitas: proficiscetur ad te mea uox, his consignata litteris: quae tecum erit perpetuo, ubicumque fueris, te prosequetur, quocumque ieris.

nec

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

nec uero dubitaui, quin ea tibi paullo gratior esset futura, coniuncta cum Ciceronis uoce, idest cum ijs epistolis, in quibus cum Attico, familiari suo, non minus grauiter, & sapienter, quam eleganter, & splendide loquitur. fructum, ut spero, capies ex utraque non uulgarem. ego enim, ut uelis optima, te hortor; Cicero uolentem adiuuat: ornat enim eloquentia, consilijs instruit sapientissimis. nam disputat saepe in his epistolarum libris, sermone perquam eleganti, de statu reip. de uitijs Princpum, unde fluunt exitia ciuitatum, de uicissitudine fortunae. qui tibi erit, accurate legenti, sapientiae fons uberrimus. A me uero munusculum hoc habebis, meae in te uoluntatis & studij argumentum. exiguum, inquies. fateor: sed uelim spectes animum, non rem: quam tamen ne ipsam quidem debes contemnere: siquidem eiusmodi est, ut tuas, tuorumq. laudes, a me non expressas, sed tamquam tenui penicillo designatas, simul cum beneuolenia mea cunctis gentibus patefaciat.

Venetijs, MDLIIX.

AD.BENEDICTVM.ACCOLTVM RAVENNAE. CARDINALEM IN.ORATIONVM.CICERONIS PARTEM.PRIMAM

MAXIME *esset optandum, Accolte clarissime, ut, quae olim a doctissimis uiris magno labore,*

re, magnisq. uigilÿs sunt elucubrata, ea nostram ad aetatem peruenire omnia potuissent. artium plurimarum scientia, quarum adiumento ad uitam recte instituendam indigemus, non desideraretur. uerum ita casu nescio quo accidit, ut ex ÿs scriptis, quae ueteres illi, homines sapientissimi, reliquerunt, non solum multa prorsus interierint, sed etiam, quae in hanc diem seruata sunt, ita deprauata, ita mutila legantur, ut saepissime uix, aut ne uix quidem intelligi possint. hoc incommodum pater olim meus magna ex parte sustulit. cuius industria multos excitauit, ut, eandem rem aggressi, iacentem litterarum laudem pro suis quisque uiribus subleuaret. quod si alÿ fecerunt, tantum aemulatione gloriae permoti: certe, cur ego id faciam, hoc plus habeo caussae, quod, cum pater studiosis id, quod in hoc genere promiserat, morte praeuentus praestare non potuerit, hoc me nomine ita appellant, quasi ad filios soleat non paternae solum rei, sed uoluntatis etiam hereditas peruenire. haec me, ut debet, opinio multum mouet, sed auctoritas tua plurimum: quam ego tanti soleo facere, ut, quamcumque tu probas rationem, ea demum & utilis mihi, & honesta uideatur esse. tu igitur cum ad hoc posteritatis adiuuandae studium nos & uehementer, & saepe sis cohortatus; effecisti, ut in eam rem tanto alacrius incumbamus, quanto pluris apud me tua, quam reliquorum omnium, consilia sunt. quod si labore, studio, diligentia profici hoc genere quidquam

potest,

potest, ut certe potest: magnopere spero fore, ut neque te officij tui in me admonendo, neque liberalitatis in adiuuando paeniteat. cuius rei quasi specimen erit haec prima Ciceronis orationum pars; quam ex ueterum exemplarium collatione diligenter emendatam, in manus hominum sub tuo nomine emittimus. nam, cum usu, & consuetudine ita comparatum sit, ut, quibus rebus Principes uiri delectentur, in ijs rebus multi suum studium probare uelint; ex quo fit, ut ab alijs canes, ab alijs equos, aut aues nobiles dono dari uideamus: commode me facturum existimaui, si quid ego eius generis ad te mitterem, quod omnibus te praeferre uoluptatibus intellexissem. soles enim quotidie fere a grauissimarum artium tractatione, in haec studia, quae sibi ab humanitate nomen adsciuerunt, quasi in hortum amoenissimum, diuertere: ubi te modo oratorum, & poetarum flores, modo dulcium amicorum colloquia mirifice delectant: ut praeter id temporis, quod ualetudini dare soles, quod sane pusillum est, hora nulla sit, quam non in litteris, & cum uirtute traducas. quam tuae uitae rationem qui ignorant, mirantur scilicet, unde illa tibi in aduersis rebus fortitudo tanta, unde animi robur illud inuicti, quod ne illa quidem ipsa, quae in rebus humanis Fortuna dominatur, ullo pacto poterit infringere; contra cuius uim duplici te praesidio munieris, artium maximarum cognitione, & mentis optimae conscientia. haec est aliarum uirtutum, quae in te sunt mul-

tae,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

tae, quasi princeps, & regina quaedam; ut in alijs neminem tibi anteponere, in hac ne conferre quidem possim. Nam de prudentia, de pietate, de iustitia, ne uidear assentari, nihil dicam: ne de liberalitate quidem; quae tamen ita nota est, ut non, qui eam laudet, assentator, sed, qui non laudet, maleuolus existimetur. cum enim haec dandi beneficij ratio eiusmodi sit, ut nulla certior ad laudem, nulla item magis lubrica uideatur uia; propterea quod in beneficijs collocandis plerique fortunam hominum spectare solent, ut eandem gratiam, aut etiam cum fenore recipiant: non est, qnod in hoc te labi quisquam arbitremur; cum & rarissime contingat, cuiusquam opera ut egere uidearis, & tu tamen quamplurimis, ob eximiam naturae tuae liberalitatem, atque amplitudinem, benigne facere & soleas, & possis. & cum de omnibus ad bene merendum natura es maxime propensus: tum uero ipsa te ratio atque doctrina ita conformauit, ut ad eos honestandos, qui se ijs artibus, in quibus ipse excellis, dedidere, tuum soleas studium libentissime conferre. quae quidem humanitas & beneficentia tua non sane uideo qui possit in ullo maior esse, quam in me tuendo fuit. quae est enim a te res, quae ad meũ commodum attineret, praetermissa? quis diligentius est adhortatus, ut hanc restituendae antiquitatis laudem, qua pater meus olim excelluit, paene afflictam excitarem? quis eam ipsam ad rem perficiendam plura contulit? cum etiam magnis Principibus,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

pibus, tui simillimis, ita me commendaris, ut, iudicij tui testimonio permoti, non minimis ad se praemijs euocarint. Quae cum recordor, etsi me ipsum probe noui, tamen interdum mihi assentor, & mihi aliquid uideor esse, quod a te sim ornatus. haec me inanis ambitio ita delectat, ut illum dolorem, quem ex difficultate capio remunerandi, si non tollat, minuat quidem certe. quamquam tu is es, qui te satis superq. remuneratum existimas, si modo id, quod dedisti, ab eo, qui accepit, intelligis memoria teneri. quo in officio praestando, noli credere quēquam esse, qui me uincat. & huius quidem rei confido fore ut aliquando eiusmodi a me signa dentur, quae nullum cuiquam de mea in te uoluntate dubitandi locum relinquant: nunc earum rerum, quas ipsi quidem hoc tempore possumus, maxima, primum, ut dixi, Ciceronis orationum uolumen in tuo nomine apparebit. omnino neque amplitudine tua, neque ijs officijs, quae in me contulisti, digna res uidetur: sed, ut spero, muneris nostri tenuitatem humanitatis tuae magnitudo subleuabit.

AD. GVLIELMVM. BELLAIVM LANGEVM APVD. SVBALPINAS. GENTES. PRO. REGE IN. ORATIONVM. CICERONIS PARTEM. SECVNDAM

MAGNI *refert, Bellai ornatissime, quo quid-*

que

que tempore agatur; & ad omnes res non paruum habere momentum solet occasio quaedam, & commoditas, qua uti dicuntur ij, qui nihil, nisi loco, facere consueuerunt. nam, quemadmodum pictorum tabulae certo loco positae delectant; eaedemq. minus bono lumine constitutae, non item eorum, qui spectant, oculos tenere solent: sic actiones nostrae, mirum est, quantum opportunitate commendentur: ut interdum plus in tempore, quam in ipsa re, positum esse uideatur. quod ego cum semper iudicassem, tamen non sum ueritus, quin tibi, in ijs rebus uel maxime occupato, quas Rex Christianissimus, & post hominum memoriam maximus, tuae fidei diligentiaeq. mandauit, hoc ipsum, quod nunc a me proficiscitur, officium futurum esset uel iucundissimum. nam etsi magna tibi est grauissimorum negotiorum imposita moles; quam tu summa tua cum laude, & omnium paene gentium admiratione sustines: tamen in ipsa illa occupatione ita te litterarum tractatio delectat, ut & legas cum uoluptate, quae alij scripta reliquerunt, & scribas ipse, quae a posteris cum admiratione perpetuo legentur. ex quo illud consequeris, ut non modo Regis uoluntati seruias, quod est summa laude dignum; sed etiam posteritati consulas, quo laudabilius esse nihil potest. itaque tantum abest, ut a maioribus tuis, omni decore affluentibus, ad te ornandum quidquam haurias, ut etiam in te sit, quod ad illos redundet. nam, si tibi aliunde petenda sit laus; unde plura suppetant ornamenta,

quam

quam a fratribus tuis, maximeq. ab eo, qui a Paullo III. ita est in Cardinalium Collegium cooptatus, ut ei summus Pontifex amplissimam dignitatem non quasi optatam concessisse, sed quasi debitam persoluisse uideatur? cui quidem uiro cum ad summam gloriam nihil desit; cumq. item tibi eae res abunde adsint, quibus homines hominibus antecellere uidentur: tamen fit uestra bonitate, & sapientia, ut uicissim & tu in illius dignitate, atque amplitudine, & ille in ingenio, atque in uirtute conquiescat tua. uterque uero magna apud Regem prudentissimum, & summo iudicio praeditum auctoritate, magno estis apud omnes nomine, & gloria. nam tu quidem, quis est tam longinquus, cui notissimus non sis? non ex praesenti corporis forma, (quamquã multas prouincias Regis legatus obijsti) sed ex imagine ingenij tui; quam uerissimis eloquentiae coloribus expressam in tuis scriptis licet intueri. in hac cũ & naturae tuae bonitas, & uirtutis eximia praestantia cernatur: sequitur, ut, ex ea qui te norunt, ijdem ament. quorum ego in numero cum ita essem, ut nemini concederem: tamen non est credibile, quantum ad illam ipsam animi erga te mei uoluntatem addiderit Gulielmi Pellicerij, oratoris in hac urbe regij, homini praestantissimi, praedicatio. cuius multi, & egregij de tua laude sermones me iam antea commotum impulerunt, ut ex orationibus Ciceronis, cuius tu libros e manibus dimittere non soles, alteram partem cum tui nominis inscriptione

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

diuulgarem. qua in parte ab erroribus, & mendis uindicanda quantum operae, studijq. posuerim, mihi ipse sum testis; quantum autem profecerim, & tu, & alij iudicabunt. tibi quidem, si consequar, ut nostra diligentia probetur; sane meos labores non exiguo compensatos esse fructu existimabo.

AD. ALEXANDRVM. CAESARINVM CARDINALEM IN. ORATIONVM. CICERONIS PARTEM. TERTIAM

BENE *mereri de litteris, etiam si utilitas praeterea consequatur nulla, tamen praeclarum in primis, atque egregium esse semper duxi: quamquam, utilitatem spectare si uolumus, ea demum summa est, quae ex hoc genere percipitur. fructus enim in posteritatis memoria, & praedicatione positus est, quem nemo umquam sapiens non praestantissimum iudicauit. sed haec bene merendi ratio duplex uidetur esse. nam & qui aliquid ipsi scripserunt, & qui alios uel cohortatione, uel praemio, ut scriberent, impulerunt, litteris opem tulisse existimantur. quae duae res eiusmodi sunt, ut, qui alterutram commode faciat, ei scilicet a studiosis omnibus gratiae sint agendae; qui utramque, ne haberi quidem satis possint. Atque hanc laudem, ne apud ueteres quidem saepe accidit, ut unus consequeretur: propterea quod qui ea uirtute, atque fortuna fuerunt,*

ut & ingenio posteris prodesse possent, & opibus, ut idem facerent, multos adducere; alterum facile fecerunt, ut eos, qui doctrina, & eloquentia ualerent, ad iuuanda litterarum studia excitarent; alterum facere, ut ipsi monumentum aliquod industriae suae relinquerent, propter rerum gerendarum curam non ita potuerunt. quod item nostris temporibus usu uidemus euenire. nam neque multi sunt, qui praestare utrumque possint; &, qui possunt, iis fere, cum uelint, non conceditur. cuius generis exemplum; ne id, quod abest, aliunde quaeramus; concede quaeso, Caesarine praestantissime, ut a te sumam; & sine me hoc impetrare a modestia tua, ut ea, quae sentio, de te dicam. certe enim, qui maiorem aut iuris ciuilis, aut sacrarum litterarum cognitionem sit consecutus, neminem esse constat. neque tamen haec studia, quae humaniora appellãtur, quae nos adhuc secuti sumus, contempsisti; in quibus etiam diligenter uersatus es, ut illa superiora, quae quibusdam ipsa per se nimis horrida uidentur, eloquentiae pigmentis, cum uelles, atque etiam quantum uelles, illustrare posses. est igitur in te ipso, unde posteritas adiuuetur. nec, ut arbitror, uoluntas deest: sed otium eripiunt maximarum rerum occupationes. nam, quia tua uirtus non humili, neque obscuro loco latet, sed quasi in specula quadam excelsa, atque illustri posita est, unde opem ostentare bonis omnibus uidetur; iccirco homines accurrunt ad te, uel ut consilium, uel etiam ut auxi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

lium petant. itaque negotijs a litterarum tractatione distractus, ex duabus rationibus, quibus initio bonas artes adiuuari posse dixi, alteram inuitus omittis, cum ipse nihil scribas; alteram studiose amplecteris, cum ijs, quos industria uides excellere, nulla re desis. quamobrem Hieronymus Ferrarius, qui se iampridem tibi addixit, homo & ingenij, & iudicij laude praestantissimus, cum alia, quae a te habet, praedicare solitus est, tum illud uel maxime, quod, domi tuae uiuens, te permittente, atque adeo libente, totum diem in litteris ponit, & otio fruitur tanto, quantum deserta in regione uix esset. cuius ex ingenio qui fructus percipiuntur, qui certe maximi sunt, ij sane tuae liberalitati referuntur accepti. a te habemus, quae Ferrarius in ueterum scriptis uel correctione restituit, uel explicatione illustrat. a te emendationes in Philippicas Ciceronis orationes, quas ille plurimas, atque optimas ad me misit, quae iamiamq. edentur, a te inquam omnes sunt. itaque etiam eas ipsas orationes, ut a Ferrario, idest a te, restitutas, & quae praeterea in hoc tertio uolumine continentur, in quibus ipsi, quae male affecta erant, multa sanauimus, tibi inscriptas, atque dicatas emittimus; ut, quod beneficium habemus maximum, eius beneficij auctorem agnoscamus, & huic libro summum ornamentum, Caesarini nomen, apponatur. quare etiam id, quod iampridem optaui, fortasse consequar, ut, quam praeclare ego de te sentiam, cum intelligas,

tu me eum existimes, quo in amicitiam, uel potius in clientelam tuam accepto, non pessime sensisse uidearis.

AD. IOANNEM. MONLVCIVM CHRISTIANISSIMI. REGIS CONSILIARIVM EIVSDEMQ. APVD. VENETAM. REMP. ORATOREM IN. CICERONIS. ORATORIOS. LIBROS

QVOD te non fugit, Monluci sapientissime, praestare omnes ceteris hominibus, sed alius alia re uult. non enim uniusmodi sunt nostrae uoluntates; sed, quoniam ex animo, qui uarie afficitur, tamquam ex typo effinguntur, ipsae quoque uariae sint, & multiformes, necesse est. ergo non eadem omnibus prima sunt. Quoniam uero ex iis, quae appetuntur, necesse est alquid excellat, ut de multis optabilibus unum optabile maxime sit: quid sit id, quod ego ceteris praestare putem, si de me quaeratur; dicam, id, quod qui assequuntur, eorum in potestate sensus omnium, animiq. sunt. id autem sine dubio Eloquentia est: quae tantum possidet dignitatis, ut infra uel eorum fortunae, quorum imperium prouinciae nutumq. sequuntur, me quidem iudice constituantur: cum ita accidat, ut ab hac quamcumque in partem uolentes ducamur, illis inuiti saepe pareamus. Sed, quoniam, quo loco posita laus est,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

eum locum maximis difficultatibus Natura circum saepsit, ut perueniendi facultatem paucissimis relinqueret: non est, quare nobis in mentem ueniat mirari, cur neque diuturna, neque in multis perfectae fuerit species eloquentiae. illud uideo, cum in hanc cogitationem mentis aciem intendi, bene dicendi gloriam duabus rebus ali maxime, otio, & libertate. itaque in urbe Roma, quae bonorum oratorum quasi fecunda genitrix partus edidit uberrimos, neque ante secundum Punicum bellum, neque post Caesaris dominationem magnopere fuit, quod in hoc genere probares. Hannibale uicto, hostis Italiae terribilis nemo fuit. tum in urbe securitas, tum summa tranquillitas orta: tum seditiosorum hominum ingenia popularibus concionibus acuit ambitio. conciones, inquam, eloquentiam pepererunt: nisi quid me fallit ratiocinantem: ratiocinor autem sic, & per hos quasi gradus interrogationis adscendo. Eloquentiae quod summum fuit propositum praemium? consulatus: qui summus honor fuit. consulatum quis mandauit? populus. populum quis tenuit? concionator optimus. ergo a concionibus exstitit orator. idemque, sublatis concionibus, nullus fuit. cum enim ciuilibus armis oppressa resp. iaceret; uetus consuetudo periisset; a populo, cuius potestas uniuersi translata ad unum esset, non iam magistratus, non praefecturae peterentur: eloquentiae, quae populi gratiam honorum spe quaesierat, inanis omnis & superuacanea fuit exerci-

ercitatio. ſic oratoria facultas, ſummorum hominum ſtudijs exercitationibusq. culta, cum a duobus Gracchis ad C. Caeſaris aetatem, hoceſt per annos centum fere ita uiguiſſet, ut nihil umquam fuerit illuſtrius; non effugit rerum humanarum commune fatum: quas ubi ad ſummum ſiue induſtria, ſiue natura perduxit, retro fere praecipiti lapſu reuoluuntur. Imperatores deinde multi rem Romanam exceperunt: quorum aetatibus ueſtigium ueteris eloquentiae nullum agnoſceres. quid poſt? multo minus. nam, imperij ſede in Graeciam translata, crebrae uaſtationes Italiae conſecutae; cum influentes barbararum nationum copias reprimeret nemo. tum non eloquentia modo, ſed ipſa paene litterarum memoria funditus deleta, nec ſuus eſt bonis diſciplinis honor, niſi multis poſt ſaeculis, reſtitutus. patrum denique, aut auorum noſtrorum memoria, cum exteros mores Italici caeli temperies aliquando ad humanitatem deduxiſſet, paullulum oculos litterae ſuſtulerunt. doctrina primum, ſerius enituit eloquentia: nec mirum: doctrinam enim ſine eloquentia laudamus; eloquentem ſine doctrina recte intelligens nemo duxit. nunc in oratorum nomine, quod eximium ſemper fuit, nihilo minor, atque haud ſcio an etiam maior, quam priſcis illis temporibus, dignitas, & amplitudo eſt. mittuntur a Regibus ad Reges, aut ad liberas ciuitates, qui non deſtillicidijs agant, non de iure fundi; quarum rerum controuerſias qui perite, & copioſe diſceptarunt,

runt, scimus olim habitos esse eloquentes; sed ea tractent, quae prudenter disputata, otium gentibus constituere, dignitatem imperij conseruare, terminos proferre possunt. hoc qui praestat, eum ego ueteribus oratoribus non comparo solum, sed etiam antepono. illi caussas agebant primum apud iudices sorte ductos, deinde apud eos iudices, quibus de aliena re, non de sua iudicantibus persuadere orator siue hoc, siue illud haud magno negotio posset. nunc agitur in consilio lectissimorum uirorum: agitur ijs de rebus, unde ad eos ipsos, qui iudicant, maximum potest siue emolumentum, siue damnum redundare; cum & de publica re iudicent, & in publica, extra quam nihil est, priuata cuiusque contineatur. his probare quae uelis, eo maioris ingenij uidetur esse, quo difficilius ab artificio capitur prudentia. itaque, cum hoc multi uoluerint, magnum decus, atque ornamentum est eorum, quibus contigit, ut possent; qui sane pauci sunt: maximum uero, si cui tantum aut natura dedit, aut exercitatio doctrinae, ut inter hos ipsos emineret. qualem si quis te iudicet, Monluci clarissime, hunc ego recte iudicare mihi persuadeam. nam, si consideremus, primum a quo missus orator sis, deinde ad quos, tum quibus de rebus missus: ita reperiemus, missum ab eo Rege, qui omnes Reges sapientia uicerit, quoniam quidem omnium unus, quid contra Fortunam uirtus posset, maxime declarauit: ad eam Rempublicam, quae nisi sapientissimorum ciuium

uium copia floreret, semperq. floruisset, profecto neque tanta nunc esset, cum olim minima fuerit; neque tam diu staret, cum ceterae respublicae suorum ciuium temeritate conciderint: ijs autem de rebus esse missum, quarum quae magnitudo sit, ex eorum, ad quos pertinent, opibus apparet; quae tantae sunt, ut paucorum imperijs distributus terrarum orbis teneatur. Et, cum haec legatio tibi perhonorifica fuit; tum illud ad tui nominis celebritatem longe maximum accessit; quod, cum a Principe Turcarum Solymano pacem defessa bellis Europa peroptaret, eaq. sine Christianissimi Regis intercessione desperaretur; unus electus qui tantum muneris obires, acceptis a Rege mandatis, aestate media, summis caloribus in Graeciam nauigasti. pacem ut componeres, optabatur: composuisti: hieme summa, difficillimis itineribus, per dispositos equos in Galliam recurristi. Exceptus alia cura, cum de sedandis inter Regem tuum, Regemq. Britannum magni momenti controuersiis ageretur, praefuisti. te consulente, agente, ultro citroq. cursante, abiectis armis pax inter eos firmissimo foedere constituta. Habes hoc omnino, Monluci, non dico a Fortuna, quam casus & temeritas regit, sed a te ipso, qui ad consilium & rationem omnia refers, ut in tuis actionibus felix usquequaque sis. nimirum Sors, quam in rebus humanis dominari quidam sunt opinati, non omnium est aeque communis; sed ipsa sibi uirtus propriam fortunam architectatur.

ctatur. nō erras, quia non est errare sapientis: et quia sapienter agis, omnia procedunt. bonus etiam orator es, quia bonus uir: ingenium enim probitas cōmendat; nec minus mouet is, qui dicit, quam ea, quae dicūtur. Quod nisi latinum sermonem in Italia peregrinitas immutasset; nae tu nobis longo interuallo & Crassos, & Antonios retulisses. sed quoniā ea lingua utimur, quam multis cocuntibus linguis generatam corrupta consuetudo peperit: ueteribus Romanis oratione dissimilis, ingenio simillimus, non tu quidem loqueris ut illi, sed ut illi tamen & sapis, & persuades. Quare nō fuit ab re, cum ego eos libros, in quibus perfecti formam oratoris a Cicerone uidemus expressam, mendis antea deformatos, nunc mea correctione expolitos emitterem; non fuit inquam ab re, tuo nomini dicatos emittere; ut, quae de perfecto oratore traduntur, ea perfecti item oratoris titulo cohonestarentur. hoc cum ita existimassem, quia uidebatur esse aptissimum, feci, & feci eo libentius, quod, cum tu mihi & multa iam summae humanitatis officia tribuisses, & is esses, qui tribuere etiam maiora posses; ego, nisi aliquid, praesertim ubi daretur occasio, retribuerem, uerebar, ne, ex duobus maxime insignibus uitijs, alterutrius infamiam non effugerem, ut uel ea uiderer, quae a te accepissem, minus meminisse, quod a consuetudine naturaq. mea alienissimum est; uel ea, quae sperari possent, negligere; quod quia superbi esset, abest non modo a fortuna mea, sed etiam a uoluntate plurimum. Venetijs, 1546.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

AD. BENEDICTVM. RHAMBERTVM IN. CICERONIS. LIBROS DE. OFFICIIS

NON ignoras, Benedicte Rhamberte, sensuum esse quandam in hominibus similitudinem; quae cum in consuetudine cognita est, efficitur, ut, inter quos id accidit, amor exoriatur. ab hoc quasi fonte multorum amicitiae manarunt. multos etiam beneficium cum obligasset; cumq. id, quod acceperant, memoria conseruatum grate animo redderent; idq. uterque fieri ob ingenij bonitatem, & uoluntatis erga se propensionem existimaret: statim est illam opinionem beneuolentia consecuta. itaque duae caussae sunt, quamobrem homines ament inter se: sed haec posterior, quae a rebus externis originem ducit, cum illa superiore, quae a natura proficiscitur, nullo pacto uidetur esse comparanda. illa enim primum habet eam suauitatem, qua, ut opinor, & certe nulla maior est, cum eos, quibus utimur, & ijsdem rebus, quibus nos, & aeque atque nos affici sentimus: deinde, etiam qui in dando & accipiendo beneficio fructus est, eo non eget. nam, si haec actio bene merendi interdum est, & esse potest in ijs, qui uoluntate non admodum coniuncti sunt, quanto facilius exsistet apud eos, quorum animi ita consentiunt, ut, quasi natura hortante, easdem res appetere, ab ijsdem fugere uideantur? at

uero

uero qui officiorum commoditatibus adducti in amicitiam coierunt; etiam si alter alterum initio summe diligat; tamen, si quando accidet, id quod accidere saepe solet, ut ea, qua diligere coeperunt, caussa tollatur; certe eorum animi pedetentim in amore languescent. quo in genere animaduertis, Rhamberte, quam multi quotidie labantur. de quibus, facile est intelligere, quid sentias, cum ab eorum instituto tua ratio tam uehementer abhorreat. probe enim te, quae nostra debeat esse in iungendis amicitijs cautio, quae in ijsdem colendis religio, quod item in omni uita praestandum officium sit, horum librorum, quos nunc tibi inscriptos ad te mittimus, lectio erudiuit. sensi in me ipso; quem, ab opibus non magnopere firmum, aut ne firmum quidem, tamen octauum abhinc annum tanto studio es complexus, quantum, qui ab omni re paratissimus sit, remunerando compensare uix possit. cumq. rerum mearum status, ut sunt humana, interdum mutaretur; memoria teneo, te, numquam immutatum, eandem semper cum mihi, tum fratribus meis uoluntatem, ac beneuolentiam praestitisse. cum uero maior aliquanto inter nos consuetudo esse coepisset; quod quidem est factum, postea quam te in nostram uicinitatem contulisti: facile sentio, ad meam uitam recte conformandam quanto mihi obseruatio tuorum morum fuerit adiumento. collocutiones uero de litteris nostrae quid non dicam delectationis, sed utilitatis habuerunt? equidem, si liceret, to-

tos

tos dies uellem tecum ponere. quarum enim ego rerum cognitione delector, earum in omni genere quae tui sit iudicij subtilitas, intelligo. sed hanc latine scribendi rationem, in qua multi nunc uolunt excellere, paucissimi possunt, eam uero sic tenes, ut tuis scriptis mihi quidem purius nihil esse uideatur. quod eo mirandum est magis, quia tu non, ut alij, diuturno, atque assiduo librorum usu, sed temporum studio subseciuorum, hoc ut posses, consecutus es. nam, ut omittam, quod tibi, cuius fidei atque prudentiae Veneti senatus arcana creduntur, otium non saepe contingit: ecqui dies est, quo non ex amicis tuis aut consilio tibi aliquis, aut opera, aut etiam re sit adiuuandus? qua in consuetudine retinenda nimium diligens esse dum uis, accidit saepe, ut tuum potius ipse commodum, quam officij colendi facultatem praetermittas. quo ego me aptius facere sum arbitratus, si haec opuscula, in quibus maxime de officio praecepta traduntur, ad te, quem cognoui esse omnium officiosissimum, mitterem. genus hoc, Rhamberte, quoddam est, quo ego eos, qui de me bene meriti sunt, remunerari soleo. perpende rem, nulla uidebitur: animum respice, gratissimum dices.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

AD. DIEGVM. HVRTADVM DE. MENDOZA CAROLI. CAESARIS. A CONSILIO EIVSDEM. Q. APVD. VENETAM. REMP. ORATOREM IN. PHILOSOPHIAE. CICERONIS PARTEM. PRIMAM

SVPERIORIBVS *diebus, cum domum tuam uenissem, ut Benedictum Accoltum, quia apud te diuersabatur, honoris caussa uiserem, quem ego hominem, non tam quia Cardinalis est, quam quia Cardinalatu dignissimus, uehementer obseruo: casu accidit, cum ego adessem, ut inter uos sermo oriretur ijs de rebus, quae, ab antiquis ignoratae, nostra patrumq. memoria non solum inuentae sunt, sed ad summam etiam elegantiam perpolitae. cuius generis cum Accoltus ita multa commemorasset, ut mihi quidem, credo item alijs qui aderant, facile probaret ueterum sollertiae nostrorum hominum industriam antecellere: suggessisti tu, ne de philosophia quidem, in qua tantopere antiquitatem admiraremur, tibi uideri esse dubitandum, quin ea posset etiam nunc expoliri, atque ornari; si modo, quam quisque linguam a parentibus, atque a nutricibus traditam cum lacte simul hausisset, in ea uellet scribere: nunc usu euenire, ut, externo sermone addiscendo, totam aetatem consumamus: quod si nos a pueritia disciplinarum cognitioni*

ni

ni totos dederemus; non esse desperandum, quin & Platones, & Aristoteles aliquando possent exsistere: non enim & caelum hoc, unde spiritum ducimus, idem est, quod olim fuit, & hominum ingenia non eadem esse possunt. praua consuetudo naturam peruertit. quae, tamquam ager, si colitur, fructus edit uberrimos; si negligitur, exarescit. annos triginta ponimus in uerbis percipiendis: quantulum spatij restat, ut res ipsas consideremus? licet ad antiquitatem animum referre: num aut Graeci illi philosophi, quorum nomen celeberrimum est, ea, quae ab Aegyptijs acceperant, Aegyptio potius, quam patrio sermone scripta reliquerunt; aut nostri aliena lingua, non domestica, sunt usi, cum ea, quae uel de Graecis sumpserant, uel ipsi pepererant, in usum posteritatis explicarent? constat, apud omnes gentes, qui suas cogitationes litteris mandare uoluerunt, eos fere ijs esse uerbis usos, quorum significationem matris in gremio cognouissent. quod item nostra aetate si fieret, facile contingeret, quod tu opinaris, Hurtade clarissime, ut in philosophia ueterum inuentis non nihil, uel etiam non parum addi posset. neque enim eos, qui fuerunt, usque eo cogitatione, ingenioq. processisse existimandum est, ut ijs, qui futuri sunt, quod praeterea cognoscerent, nihil reliquerint. multa latent adhuc, retrusa, atque abdita in immensitate naturae: quae eliciet, & euocabit in lucem, si quis inuestigandis rationibus, & perscrutandis rerum caus-

sis

ſis ab ineunte aetate ſuum ſtudium dederit. quod ab ijs fieri commode non poteſt; uel potius nullo modo poteſt, quibus non ea lingua, in qua alti educatiq. ſunt, ſed ea, qua ueteres utebantur, ſcribere conſilium eſt. quorum tu ſi probares inſtitutum, quotuſquiſque tecum eſſet in eo laudis genere conferendus? tenes enim perfecte Latinam linguam, tenes Graecam, Arabicam, alias praeterea. ſcribis tamen, ut in patria tua loquuntur. in quo uideo quid ſpectes. quod pater tuus egit, ut optime de Hiſpania mereretur; id tu alia quadam ratione conſequi uis. ille enim, cum annum ageret uix dum quinctum & decimum, qua aetate milites in exercitu pauci ſolent eſſe, omnium approbatione, qui exercitus regeret, electus, Baeticae Regem, bis acie fuſum, regno exſuit, &, quaecumque in eius ditione fuerant, Catholici Regis imperio poteſtatiq. ſubiecit. Aliam tu ornandae, atque amplificandae patriae tuae rationem iniuiſti. profers enim, quantum in te eſt, Hiſpanicae linguae terminos; &, ut ea non ſolum uerbis, & nominibus, ſed etiam rebus, & ſcientijs per te locupletata ab exteris nationibus appetatur, ingenio doctrinaq. conſequeris. quod neſcio an omnibus patris tui uictorijs, atque triumphis ſit anteponendum. nam, etſi, populos bello ſuperare, & imperium augere, praeclarum eſt: tamen mihi cum animo meo conſideranti multo melior uidetur eſſe condicio litterarum, quam regnorum. haec enim in unius hominis fortuna poſita ſunt, & unius ſaepe

culpa

culpa exstinguuntur : illae uiuunt , & uigent quotidie magis, neque ulla temporis circumscriptione terminantur . itaque magni & excellentes uiri, qui bellicae laudis gloria florerent, cum earum rerum, quas gessissent, memoriam non satis fore diuturnam sperarent, nisi ab hominibus ingenio praeditis celebrarentur; eos, qui id praestare possent, non uulgaribus praemijs affectos, in honore summo, atque etiam in amore semper habuerunt. Quo mihi illorum laus uidetur esse illustrior, qui & res praeclaras manu gerere, &, quae gesserint, litteris custodire ipsi possunt. quo in numero fuit soror illa tua praestantissima femina: cuius militaria facinora cum audimus, cuiuis eam nostrae aetatis uiro animi magnitudine comparamus: cum autem ea, quae scripsit, legimus, uel antiquis scriptoribus ingenij praestantia simillimam iudicamus. Huiusmodi cum in tua familia mulieres exsistant, de uiris quae sunt speranda? quamquam fratres omnes tui, tuq. in primis, ea, quae sperabantur, iam praestitistis. itaque Carolus Imperator uestra potissimum uirtute, uestraq. fide nititur. nam fratrem tuum, Marchionem de Mondesar, qui ceteros aetate anteit, cum alijs in rebus, tum in uictoria Tunetana, equitibus leuis armaturae & classi maximae praepositum, magno suis rebus sensit esse adiumento: alterum autem, Episcopatu Iaenensi ornatum, summe propter eruditionem, & prudentiam diligit: tertium Indicis prouincijs pro Rege, quartum Hispanicis trire-

nibus praefecit: te primum sibi uoluit esse in consilio; deinde, cum difficultatem quandam temporum paene fatalem impendere, & ea, quae cogitabat, sine summa prudentia non esse tractanda intelligeret, unum e maximo numero delegit, qui apud Venetam Remp. id muneris orator sustineres. quo quidem in munere clarior in dies significatio tuae uirtutis elucet. nam ad usum rerum, quo uales plurimum, addis doctrinae cognitionem: quam a libris petitam, grauiore in caussa consilium capere si uis, explicas, ut, proposito praeteritarum rerum exitu, cautior praesentium sit deliberatio. quod quoniam maxime praestant historia, & philosophia: tu quidem uehementer utriusque studio teneris; sed nescio quo pacto magis te philosophia delectat; credo quod pluris apud te est, excogitare quae nemo uiderit, quam imitari quae alij fecerint. Quo in genere cum omnino nullius ope uidearis indigere, quippe qui ita abundes ingenio, ut, quocumque te applicueris, excellas: tamen uide, quid egerim: iniui rationem, ut iuuare te possem. nam hos Ciceronis de philosophia libros cum uetustis exemplaribus contuli, & emendatos ad te misi; ut tibi, si quando eos in manus sumeres, quasi facilior & expeditior legendi cursus esset. saepe enim ex te audiui, cum diceres, antiquorum in scriptis ita multa esse corrupta, ut in eorum, qui legerent, animos permiste falsa cum ueris influerent: cui malo si quis mederetur, cum te existimare a studiosis omnibus, sed a te ipso

certe

certe maximam esse gratiam inituram. quae me uox non cohortata est, sed impulit, ut id facerem, quod fecisse me uides. Ac fieri tamen potest, ut meo te studio, & diligentia nihil iuuerim; & ea, quae ego nunc in his libris restituta, in tuo nomine emitto, iam pridem ipse habeas omnia, domi tuae nata, & a te ipso quaesita: sed ego ita sum ratiocinatus: cum tu a philosophis didiceris, non in reges solum, & principes, qui summam iuuandi facultatem habeant, sed in tenuiores etiam liberalitatis nomen posse cadere, quod bene mereri, etiam si non possunt, tamen & cupiant, & praeclarum existiment; eadem ratione fore, ut, quod ego te iuuare uoluerim, pro eo id accipias, quasi maxime iuuerim.

AD. MARCELLVM. CERVINVM SANCTAE. CRVCIS. CARDINALEM IN. PHILOSOPHIAE. CICERONIS PARTEM. ALTERAM

ESTO *genus hominum, qui ita sentiunt: philosophari, aut totum nihil esse, aut non eorum esse, qui rerum agendarum in studio uersantur. quorum in altero mihi uidentur, cum homines sint, bestiarum consuetudinem imitari; quae tantum ea, quae pedibus teruntur, quaeq. adsunt, intuentur, nihil altum suspiciunt, nihil longinquum cogitant: in altero res a natura copulatas uelle seiungere. nam,*

qui ab actione rerum philosophiam excludit, is, quantum in seipso est, corporis & animi societatem dirimit; cum & corpus regimine animi, & animus ministerio corporis indigeat. Sed proferunt multos, quibus ignoratio philosophiae non obstitit, quo minus ea, quae uolebant, rectissime perficerent. quasi uero sit eadem rerum omnium natura, &, quod uni aliqua in caussa contigerit, id cuilibet omnibus in caussis posse contingere credibile sit. naufragium facit natationis ignarus; arripit tabulam, &, amplexu tenens, ad litus incolumis a fluctibus appellitur: num iccirco natandi peritiam negemus esse utilem, quod, sine ea qui fuit, e periculo tempestatis euaserit? incidit aliquis in febrem; non curatur, & conualescit: tollemus igitur medicinam, quoniam sunt qui sine eius ope sanentur? nihil minus: nisi si ea, quae in casu sita sunt, anteponimus ijs, quae ratio gubernat. quod idem de philosophia dicendum est. nam, ut illud demus, sine ea multos esse laudem consecutos: non & hoc dabimus, fore, ut sine eadem consequi omnes possint. non eiusdem semper generis agendae sunt res. est, ubi prudentia uel mediocris abunde satisfaciat: est item, ubi mentis altior contemplatio requiratur. hoc extremum qui poterit, sequitur ut & illud primum: sed qui illud primum, non & hoc extremum. quod cum ita sit; utrum praestet habere, facilis est diiudicatio. in opitione enim, & eligendi potestate, nemo fere est, quin totum partibus censeat esse praeferen-

feren-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ferendum: propterea quod non totum in partibus, sed partes includuntur in toto. Ergo, cum perspicuum hoc sit, accidere & posse, & solere, ut philosophiae cognitio utilitatem afferat, ignoratio detrimentum: dubium non est, quin ea uideatur esse cum rerum actione coniungenda. Sed ijdem coniungi posse negant: quo argumento? aiunt eas dissimili in genere uersari, alteram in otio, alteram in negotijs: itaque se non uidere, qui possit in utraque unus excellere. Hic ego, Ceruine praestantissime, meam memoriam non excutiam, ut ea, quae legerim, aut audiuerim, reminiscar. non est consilium, quae ad illos redarguendos faciant, ueterum e scriptis eruere. uolo, ut exemplo tuo refellantur. Romae uiuis, et uixisti multos iam annos. numquam omnino tua uirtus tam illustri loco latuit: sed postea quam te Paullus III. incredibili Pontifex non modo sapientia, sed bonitate etiam ornatus, in altiore dignitatis gradu collocatum, suorum omnium consiliorum & participem, & adiutorem esse uoluit; tum uero clarissime sese ostendit lumen animi, ingenijq. tui; ut nullus esset honor tantus, qui, in te collatus, non uideretur ei, qui contulisset, magnam esse iudicij laudem allaturus. itaque paullo post Cardinalis factus es, & factus tanto bonorum applausu, tantaq. laetitiae quantam in animis hominum recte sentientium summa dignitas uirtuti tributa potuit excitaro. quo toto tempore ualde tu quidem fuisti, atque es etiam nunc, di-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ſtrictus a negotijs, maximeq. ab ijs, quae & ad ſedandas Chriſtianorum Principum diſcordias, & ad reſtituendam Religioni dignitatem pertinent: ſed te tamen a philoſophiae ſtudio nulla res umquam potuit diuellere. ſic & animo, & corpori ſuis utrique muneribus apte diſtributis, quotidie fere modo a cognitione ad res agendas, modo a rebus agendis ad cognitionem traductus, teq. ipſe in hoc quaſi circulo identidem reuoluens, effeciſti quod ab ijs, de quibus initio dixi, fieri poſſe negatur, ut & in tractandis negotijs, & in conſiderandis rerum humanarum diuinarumq. cauſſis occupatus, diſpari in ſtudio, pari tamen cum laude uerſeris. ex quo intelligitur, ab ijs, qui rerum actioni ſe dedunt, & percipi philoſophiam, & tractari poſſe: debere autem oſtendimus: eſt igitur eorum, qui aliter exiſtimant, ſententia omnis explodenda. Nos quidem & noſtra ſponte commoti, & tuo exemplo impulſi, quotidie magis philoſophiam admirantes, in eius cognitione cupimus acquieſcere; ad eamque, magnis defatigati laboribus, & moleſtijs, tamquam ad iucundiſſimum diuerſorium properamus. quo ſi peruenero, uel potius cum peruenero; (cur enim meam ipſe cupiditatem ominibus optimis non proſequar?) tum ego quidem multo, quam nunc, facilius tua in me merita uel tuebor, uel etiam illuſtrabo. interea non ſumus otioſi: utinam potius aliquanto minus occupati. prouinciam cepimus duram, atque difficilem, ueterum ſcriptorum libros emendare

dum

dum uolumus. omnino in hoc onere sustinendo ualde sudamus: sed animus, tuarum cohortationum memoria confirmatus, manet in officio, manebitque, dum id, quod instituimus, absoluatur. nunc edimus Ciceronis libros de philosophia, sane multis a mendis, potissimum ex antiquo Bernardini Maffei, qui te maxime obseruat, iuuenis eloquentissimi, libro uindicatos. qui cum ita digesti essent, ut in duas partes tributi legerentur; cumq. ego ex ijs partibus eam maxime uellem tibi inscriptam emittere, quae tuae personae, dignitatiq. aptissima uideretur: feci, ut eam deligerem, in qua de natura deorum eleganter & acute disputatur: ut, quoniam ualde tibi pro tua ueteri erga me uoluntate, proq. summis officijs deberi fructus industriae meae uidentur; ij dum ad maturitatem peruenirent, his te interim quasi floribus oblectares.

AD. RAINVTIVM. FARNESIVM CARDINALEM IN. SVOS. COMMENTARIOS CICERONIS. EPISTOLARVM AD. ATTICVM

BENE audire, qui est recte factorum fructus, omnes fere uolumus, amplissime ac praestantissime Rainuti: ipsum quidem recte facere, unde illud quasi ex fonte deducitur, paucorum hominum semper fuit. est enim tum perfectae naturae, tum do-

ctrinae singularis, ut tamen natura sine doctrina facile possit ad laudem peruenire; doctrina sine natura laudabilis numquam, turpis etiam saepe sit. itaque uel in agris inculto homines ingenio uirtutem tamen coluere: doctrinis autem eruditi uiri, quae ad bene agendum esse instrumenta debuerant, iis ad perniciem suarum ciuitatum sunt abusi. quid de Pisistrato graecae historiae loquuntur? quid nostrae de Caesare? doctum utrumque, & eloquentem fuisse, iis tamen utrumque sensibus, ut, exempla maiorum, & legum sanctissima iura contemnentes, libertatem suis ciuibus eripere praeclarum duxerint. ergo prima laus bonitatis est; quae nihil, nisi seipsam, spectat, ipsa sibi finis est: altera doctrinae; quae nisi ad bonitatem referatur, laudabilis non est; ideoque, ut laudetur, finem sequitur se ipsa praestantiorem. quod si quis est, qui alterum cum altero coniunxerit; ut & bonus sit, & idem doctrinis institutus; neque rectum ideo solum cupiat, quia sit ipse ad rectum natura propensus, sed quia, quod rectum non est, id esse turpissimum intelligat: hic est, quem in uita humana diuina bona consecutum putemus. praeclara res, sed exemplo minus nota: id autem, ut ego opinor, ob eam caussam, quod unusquisque in uitam Principis, tamquam in speculum, intuens, ad illius similitudinem se ipse fingit, & format. ideoq. uiri sapientes alterutrum recte cupiuerunt, ut aut reges philosopharentur, aut regnarent philosophantes: utrum es-

set,

ſet, futurum ut ex uirtute penderemus. Quod ſi fuit ullum tempus, cum homines rationes & cogitationes omnes ſuas in philoſophia conſtituerent: tum profecto coepit eſſe, cum auus tuus ad Chriſtianae Reipublicae, nimium magno periculo fluctuantis, gubernacula Dei iuſſu accerſitus, ſedit in ſede pontificia Pontifex digniſſimus, ea praeditus non ſolum auctoritate, ſed etiam ſapientia, ut hic nos in tantis tempeſtatibus ſeruare ſolus a naufragio poſſit. cumq. laudandus eſt maxime, quod optime ipſe ſentit, optimis ſemper in ſtudijs, conſilijsq. defixus: tum, quod optimos uiros adſciuit ſibi & conſiliarios, & ſuae uoluntatis adminiſtros. in quo ego tantum ſoleo ponere; ut, ſi mihi ad alterutrum eligendum optio detur, non bonum Principem malim cum bonis adminiſtris, quam bonum cum ſui diſſimilibus. ſed bene, quod habemus utrumque; & Pontificem, qualem res poſcebat, & Collegium tali Pontifice digniſſimum. itaque nunc emergit uirtus: honeſtum reuocatur: deſertae per multos annos litterae patronos habent, diuque, ut auguror, habebunt. tu Rainuti, fraterq. tuus, duo clariſſima Italiae lumina, uterque Cardinalis, & Cardinalis uterque optimus, praeclaram conſuetudinem tenebitis ab auo traditam. certe enim non ideo te Patauij per tot annos ſummi doctores erudierunt, ut ea, quae tantis uigilijs quaerebas, conſecutus negligeres. amabis eadem, & fouebis: tuumq. erit proprium ſtudium non ſolum colendae uirtutis,

ſed

ſed etiam ornandae. refer animum ad eos, qui, multis ante ſaeculis exſtincti, tamen in laude uiuunt: omnes reperies, his gradibus adſcendentes, ad immortalitatem perueniſſe. quorum tu quia facta imitaris, non dubito, quin eorum ſemper florentibus nominibus ita tuum nomen inſeras, ut numquam exareſcat. Materiem habes ad gloriam, Anconitanam prouinciam; quam nunc ita regis adoleſcens, ut ea praeſtes, quae ſaepe deſideramus in ſenibus. quae quamquam ad eos ſolum, quibus cum poteſtate praees, pertinere uideantur: tamen illa tuae ditionis terminis non continentur. ſcis conſuetudinem famae. illa nos per ora hominum ſublimes uehit: benefacta ſimul & malefacta aeque circumfert: ſed benefacta laudibus excipiuntur, malefacta conuicijs exploduntur. itaque noli putare, te Picentibus ſolis eſſe continentem, eſſe iuſtum, eſſe beneficum. Picentes haec uident, longinqui audiunt, & praedicant. te aiunt eſſe, ad quem aditus omnibus pateat; cui ſit iuſtitiae, ſit pietatis antiquiſſima cura; cuius & poteſtas timeatur, cum omnia poſſis; & bonitas diligatur, cum idem non plus licere tibi uelis, quam quantum leges praeſcribant. macte adoleſcens laudibus eximie, imitator aui maiorumq. tuorum. recte cogitaſti, In imperio laudem non eſſe, niſi cum is, qui imperat, imperio dignus eſt. quod quia tibi ſiue a natura, ſiue a diſciplina, ſiue, ut ego arbitror, ab utraque ſimul contigit: quod ad naturam attinet, referimus ad Deum: de diſciplina, te

ipſum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

ipsum & laudamus, qui ad haec praeclara inuigilaueris; & amamus, quia sunt amabiles uirtute praediti. me quidem & multis abhinc annis, cum Romae te uidissem, atque allocutus essem, in tui obseruantiam uoluntas inclinauit, iam tum de tua indole exspectantem ea, quae consecuta sunt; & postea Patauij, cum in studijs optimarum artium totus esses, iudicium impulit. haec tua Picentina legatio quasi operis perpolitio fuit: in qua thesauros philosophiae, multorum annorum studio congestos, explicas, & cum prouincia communicas. itaque, cum ego multo ante, quam istam tibi administrationem summus Pontifex demandasset, eos commentarios, quibus epistolas ad Atticum illustrare sum conatus, in tuo nomine emittere statuissem; postea simul cum tuis laudibus creuit uoluntas mea. Eos igitur nunc emitto, serius omnino, quam nonnulli exspectauerant; sed meam tarditatem opus ipsum excusat. epistolas ad Atticum interpretanti properandum non fuit. alijs in rebus possum esse quantumuis strenuus: in hac qui possum esse non tardus? primum multa difficilia, deinde non ijsdem caussis omnia, sed alia propter breuitatem, alia propter historias, alia propter mores. Huc adde, quod mihi quibusdam in locis non satis fuit explicare ea, quae aperta non erãt; sed tentaui, num etiam paullo floridius possem, quam nostri grammatici solent. Neque tamen sum nescius, fore multos, qui me in his commentarijs ut hebetem, quia nonnulla minus acute uiderim,

rim, uel fortasse etiam ut caecum, quia prorsus non uiderim, reprehendant. qui si mihi, cur id faciant, caussas afferant probabiles; nō committam, ut ijdem me etiam ut pertinacem possint reprehendere. amo enim ueritatem, neque eam in me ipso magis, quam in alio: itaque complectar, sicubi eam uidero. Tibi uero, clarissime Rainuti, quod in has Ciceronis epistolas laboris impendi, maxime ob eam caussam cupio probari, ut, si qui uere iudicare aut propter inscitiam non possunt, aut propter maleuolentiam nolunt, eos a consilio detrahendi tua deterreat auctoritas. Venetijs, MDXLIIX.

AD. ALFONSVM. CARAFAM ANTONII. MARCHIONIS MONTISBELLI. F. IN. SVOS. COMMENTARIOS CICERONIS. EPISTOLARVM AD. Q. FRATREM

SI suo quaeque res merito penderetur, Alfonse Carafa; hominum esset in uirtute uigilantium praeclara condicio; contraque, quos auersa ratione uoluntas ad malas artes, & flagitiosa consilia traducit, cum ijs pessime semper ageretur; eorumq. docti exemplo, sapientius deinde alij non modo suis, uerum etiam publicis rationibus consulerent. itidem enim, ut e corruptis seminibus uitiosae fruges, sic a malis exemplis improba studia, a laudabilibus

optima

optima nascuntur. uerum hoc totum secus est. quippe non modo ad reprehendendum, quae reprehendi iure possunt, procliuiores, quam ad laudandum, quae laude digna sunt, omnes fere sumus, nec satis aequa lance turpe & honestum examinamus; quae debemus pariter, alterum odisse, alterum diligere: sed etiam saepe facimus, ut eas res, easq. actiones, quarum caussas ignoramus, quaeq. recte ne an secus fiant, diiudicare non possumus, accusemus tamen, acerrimaq. uituperatione, quae interdum efferri laudibus oporteret, ea deprimamus. Ac, ne me putes, Alfonse clarissime, huius initium sermonis temere detulisse; ego nunc, si nescis, meam, meam dico? immo uero communem utriusque nostrum caussam ago. aut enim uterque agimus egregie; aut uterque similiter peccamus. Audisne tu uoces in latinae linguae nomen irrumpentes, hominum obtrectantium, qui rei pulcherrimae scientiam reprehendant; qui nos derideant, ludosq. faciant, atque etiam, si diis placet, odio dignos existiment, quod operae tantum ac temporis in hoc tam nobili studio collocemus? tu fortasse non audis, totus in litteras abditus, multorum a consuetudine seiunctus: aut, si audis, negligis, opinor, magnis non tam fortunae, in qua tamen ipsi multum inest, quam rerum omnium laudabilium praesidiis ad omnia munitus. me uero, humilis hominem loci, hac una tibi Romani sermonis cupiditate parem, ceteris rebus omnibus inferiorem, ista sane, quae feriunt

aures

aures meas, uehementer commouent: non quod ea, quibus utuntur, argumenta firma sint; quae ostendam esse inania: sed quod, ut eam quisque uirginem cuius amore flagret, intactam ab iniuria, puram ab omni labe uelit, sic ego, quasi lutosis maculis adspersam, ac foedatum eloquentiam, quam semper dilexerim, cum adspicio, sensibus intimis afficior, sic, ut ferre non possim. Obijciunt illud primum: quatenus aliquid cognosci possit, eatenus in eo laborandum: latinam linguam obsoleuisse iam, & exstinctam paene totam esse: quam enim hodie nationem, ut omnes animo perlustrentur, latina loqui? quod uero ex ea supersit in libris, minimum id esse, tamquam aliquod inane simulacrum corporis exanimis: quocirca neque sciri perfecte, cum exiguam partem libri contineant, neque pronunciari decenter, cum sermonis usus euanuerit, a nobis posse. Secundo loco statuunt: ut absolute percipi, quod negant, Latina lingua possit; mirari se tamen etiam atque etiam, cur industriam in ea perdiscenda tam diuturnam ponamus: uitio quidem id fieri uoluntatis, & iudicij: dignitatem in re tantam non esse, ut haerere per tot annos in hoc studio debeamus. Concludunt postremo: ut de perfecta cognitione, de dignitate, ac praestantia concedatur; tamen esse, cum, ea pulsa, successerit alia, minime necessariam. Haec isti: quae specie aliquid uidentur; ego, re nihil esse, si quando me praesente disputantur, ostendo. Conuenit inter nos, esse aliquid in o-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

mnibus facultatibus, atque artibus extremum: quo nostra studia cum peruenerint, quiescendum. sed hoc extremum quibus terminis metimur, rei ne natura, an uulgi opinione? si opinione uulgi: licet propemodum otiose uiuere: mediocria, quae putantur excellere, quaeramus: id satis est: illa summa, ubi summum decus habitat, quae uulgus ignorat, omittamus. sin extremum illud esse uolumus, quo peruentum cum est, progredi longius non licet: moderata studia non dantur. perfectam enim scientiae ladem adipisci, maximi operis est: itaque hoc extremum, quod, opinor, Natura nouit una, sapiens nemo umquam se putauit esse consecutum. exstant, litterarum clarissimis testata monumentis, exempla summorum philosophorum: qui cum aetatem in abditarum rerum perscrutanda notitia contriuissent, multaq. partim legendo, partim cogitando praeclara & eximia reperissent; latere tamen adhuc, magnis inuolutam difficultatibus, ueritatem, & aliquid sibi, atque adeo multum esse quaerendum existimabant. Eadem nunc, aut certe similis admodum nostra ratio est. Quaerimus id, quod in Latina lingua perfectum putamus. non assequemur: esto: uerumtamen, quo plus, ut assequamur, contenderimus, eo scilicet propius, si quid studio proficitur, accedemus. At laboris, & industriae terminus tamen statuendus aliquis est. Concedo: sed hoc quidem, si diligenter attendatur, nihil aliud est, quam perfectum ipsum definire. hoc enim ad

unum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.3.8.1

unum nostri labores intenduntur, hoc unum nostra spectat industria. perfectum autem ipsum ego mihi ab hominibus imperitis certe definiri nolo. definiant ij, quibus utor magistris, Cicero, Caesar, Terentius, Plautus; quorum ex libris, quae latinae linguae sit elegantia, quae ubertas, quae, uis, facile possum intelligere. quae si, non dico quanta sunt, (immensa enim esse uideo) sed si ea mihi magna ex parte comparassem; modum fortasse facerem studio meo: sed, ut inter hos, qui nunc homines uiuunt, aliquid esse uideamur, nihil tamen, si uere de nobis ipsis iudicare uolumus, prae illis, quorum exstant satis multa scripta diuinitus, nihil, inquam, plane sumus. Quare, quod ad scribendum attinet, habemus abunde, quod imitemur. De pronunciatione uero minimum laboro. quid enim? an putamus in ijs ipsis, qui tum Romae uiuebant, eandem pronunciandi rationem fuisse? non fuit. confluebant in urbem, illecti spe summorum magistratuum, quod habuit illis temporibus praemium eloquentia, oratores ex uniuersa Italia. caussas agebant Romani homines pariter & peregrini, sono uocis dissimiles, pronunciatione diuersi: suam tamen quisque, pro eo, quantum quisque ualebat ingenio, laudem ferebat. si Curibus educatum, aut Arpini, orantem in foro audires; Sabinum statim, aut Arpinatem agnosceres. neque tamen a forensi opera, & a iudicijs propterea quisquam est exclusus, quia minus Romane, hoc est quia minus apte, minus ue de

center,

center, pronunciaret. Nunc ipſum, in hac, qua Itali omnes utimur, lingua eſt ne omnium in diſiunctis & longinquis urbibus ſimillima pronunciatio? mehercule ne in iiſdem quidem. Venetijs enim (domeſtico utar exemplo) aliter in urbe media, alter in extrema loquuntur. quapropter nimis iniuſto priuilegio damnabitur latina lingua, ſi, quod in ceteris linguis uſu uidemus euenire, ut non modo diuerſis, uerum etiam iiſdem & temporibus, & locis non ſimiliter omnes pronuncient, id ei praecipuũ apponatur: cuius etiam magnis ac praeſtantibus meritis aliquid largiri, tum humanitatis, tum aequitatis eſſet. Secundum erat de dignitate. in quo, non tam equidem quid ipſe reſpondeam, quam quid iſtos in hanc mentem impulerit, quaero. Ita ne? dignitatem latinae litterae non habent? humiles, & obſcurae ſunt litterae illae, quae populi Romani nomen ex tollunt, atque illuſtrant? quae ſummorum Imperatorum fortiter & praeclare geſta per omnes gentes cum laude diſſeminant? quae maiores opes, quam ulla umquam lingua, maiora ſuorum meritorum praemia in orbis terrarum domina ciuitate ſunt adeptae? Sed ineptus ſim, ſi me patronum latinae linguae profitear: quae tantum poſſidet eloquentiae, ut, ipſa ſuam cauſſam ſi agat, facile ſe ab aduerſariorũ calumnia uindicare poſſit. Nunc, quod iſti poſtremo loco argumentum, quaſi poſtrema in acie ſubſidium firmiſſimum, collocant, uideamus in eo quantum roboris ac neruorum ſit. plus enim eſt fortaſſe,

quam ut contemnere, minus certe, quam ut pertimescere debeamus. Nusquam, inquiunt, uiget usus latini sermonis: aliter nunc omnes loquimur. id uerum est. si quid igitur in latinam linguam studij confertur, opera non bene ponitur. hoc falsum. duplex autem est, qua utor, ratio probandi. Primum illud suscipio, ac defendo: non, quaecumque necessaria non sint, propterea spernenda esse omnia, atque explodenda; deinde, si spectetur utilitas, ita latinam utilem esse linguam, ut etiam necessaria uideatur. Quae sunt, quae uere, & proprie necessaria dicimus? nimirum ea, quibus carere nullo modo possumus. huiusmodi sunt primum elementa, deinde, quibus famem, frigoraq. arcemus, uictus, uestimenta, aedes, aut ea, quibus haec parantur; praeterea, in publicis rebus leges, & magistratus, in priuatis seueritas, & uigilantia. ex hoc numero latinam certe non esse linguam, facile concedo. neque enim is ego sum, qui libenter cum ueritate pugnem. Sed praeter haec, quibus hominum uita sustineatur, ac regitur, quam multa sunt, minime necessaria, quae tamen habemus in delicijs, quae amamus, quae etiam honore prosequimur? gemmas, & uasa pretiose caelata, columnas marmoreas, laqueata tecta, sericas uestes, textiles picturas, artem in uocibus, & fidibus, odores in unguentis, condimenta in cibis, haec certe, atque huius generis sexcenta, non ut necessitati pareret, sed ut sensibus satisfaceret, inuenit industria. quae quin habeant iucunditatis & or-

namenti

namenti plurimum, nemo negat. quod si, quae sensus iuuant, & laboriose quaesita sunt, & retinentur accurate: quanto nobis ea, quae animum oblectant, potiora debent esse? pascitur animus magnitudine rerum: quid Liuij sublimius historia, quae populi R. bellicam uirtutem commemorat? grauitate sententiarum: quis Cicerone prudentius, quis eruditius disputat? elegantia uerborum, & copia: quis eodem ornatior, quis uberior? uarietate scriptorum: quod genus Romanae litterae desiderant? poetas habent egregios, historicos, oratores, philosophos etiam excellenti doctrina claros. quae si uera sunt: (sint, nec ne, res ipsa declarat: ambigere non licet) & si uoluptatem studiosis latina lingua parit incredibilem; possum istis tribuere, quod uolunt, necessariam uulgo non esse; dum ipsi contra, quod ratio postulat, atque exigit, hoc mihi tribuant, amandam esse uehementer, atque expetendam. Sed haec ad eam, qua legendo fruimur, uoluptatem pars attinet: nunc, quod eram alterum pollicitus, de utilitate uideamus. Omnes linguae aliarum admistione linguarum, si moderata sit, augentur; si nimia, corrumpuntur, atque intereunt. quod enim recipitur, id esse debet eiusmodi, ut recipientis naturam sua ui, suaq. magnitudine non exsuperet. itaque sermo hic noster Italicus multas Gallici sermonis, multas Hispanici, quasdam aliarum nationum habet partes. caussam si quaerimus: non alia, quam earum gentium interuentus, & consuetudo, fuit.

quod si Gallorum, aut Hispanorum immensa multitudo, (exempli caussa dictum a me sit: omen quidem inane esse uolo) sed si earum nationum maior aliqua uis in Italiam irruperit, ac permanserit: maior simul inducetur Gallici, aut Hispanici sermonis usus; & fortasse aduenticium illud usque eo ualebit, ut hoc domesticum uincat, suisq. sedibus expellat. quod olim Romanae linguae contigit: quam, multarum aetatum spatio, multis maximarum rerum adiumentis auctam, atque confirmatam, diuersis tamen populis Italiam occupantibus diuersarum linguarum impetus oppressit. Cum igitur lingua linguam amplificet; nostraq. haec Italica, non multis abhinc saeculis orta, nec admodum liberaliter praemiorum nutrimentis educata, non ita dum adoleuerit, ut suis contenta uiribus esse possit: statuo sit, atque concludo; accessionem ei fieri maiorem non posse, quam si cum latina coniungatur: non modo, quia nulla plenior, aut ornatior: uerum etiam, quia nulla similior: ex quo sequitur, ut ad coeundam cum ea societatem nulla commodior. Est igitur litterarum Romanarum cum per se laudabilis admodum, & iucunda tractatio, tum uero, siquidem hunc ipsum, quo nunc utimur, auctum exornatumq. sermonem cupimus, magnopere necessaria. Atque haec tu quoque uides, Alfonse ingeniosissime, tuumq. iudicium cum mea sententia coniungis. itaque, cum a prima pueritia ad eloquentiae Romanae cupiditatem incubere coepisses; postea

ea te non ambitio, quae saepe praeclare iacta fundamenta uirtutis euertit, non commodum, non illa bonis artibus inimica uoluptas ab hoc studio deduxit. ac ne nunc quidem langues; cum tamen omnia uideas ardere bello, armorumq. strepitu aures tuae quotidie personent. quin, dum patrui tui, Carolus Cardinalis, & Ioannes Palliani Dux, uterque ob uirtutem immortalitate dignissimus, maximeq. pater tuus, Antonius Marchio Montisbelli, natus ad omnem gloriam, omniq. princeps laude cumulatus, urbem Romam, & iura pontificia tuentur, partesq. in bello quisque suas consilio, uigilantia, fortitudine ita explent, ut antiquam maiorum suorum consuetudinem referant; ipse te interea contines in tuis perennibus studijs; animumq. tum alijs magno Principe dignis uirtutibus, tum uero maxime excolis eloquentia, doctorem in ea, ducemq. nactus, diuino quodam munere, uirum excellentem, Ioannem Paullum Flauium; qui te nouo quodam, planeq. admirabili genere disciplinae, abductum a uulgi erroribus, per directam semitam ad eximium illud ueteris Romanae linguae decus facile ducit, quo uel cum summis laboribus ac uigilijs adspirare pauci, aut fortasse etiam nemo potest. quamquam me nonnumquam, de statu latinae linguae cogitantem, miseratio quaedam acerbo cum dolore tangit: quod ita futurum animo cernam, ut haec, per tot iam saecula, a tot ingenijs, tam diligenter culta, latine scribendi ratio, quae parentem no